

שלוש שנים
להסתלקות מרן רבינו
הגר"ש איערבאך זצוק"ל

פמלה האש

הפילס

תוכן

שלוש שנות תרדמה

על עמוד האש / בפתח

ציבור

דבר לדור

מטבעות לשון לעשרות, מושגים שורשיים באידישקייט ובהשקפה לפאות, הטביע והנחיל רבינו מרן זצוק"ל במשאות, מכתבים ושיחות, שעיצבו דור ויצקו אל נשמתו אש לזהות, אש תמיד שלא תכבה

תורת אמת הייתה בפיהו

בפענו של גאב"ד טבריה הגאון הגדול רבי אברהם דב אויערבאך שליט"א, ערב יום הזכרון השלישי להסתלקות עמוד הענן והאש

להפשיך בכל הכוח את הדרך של רבינו זצ"ל

שיחה בפענו של הגאון הגדול רבי אשר הכהן דויטש שליט"א על הדרך שהנחיל לנו רבינו זצוק"ל בענייני הכלל ופערכות הציבור וחובתנו להתמיד בכל כח בדרך זו

אורח חיים לפעלה לפשכיל

רשימות תלמידים ופנינים מתורתו ומשנתו של רבינו זצוק"ל, פפי גאב"ד עדת ישראל הגאון הגדול רבי אליעזר הלוי דינר שליט"א

"כל פריחת החיים הרוחניים לתפארת, הכל נזקף לזכותו"

שיחת זכרון בפענו של הגאון הגדול רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א רבה של העיר בית שמש

זאת התורה לא תהא פוחלפת
"אין חדש תחת השמש, וההיסטוריה חוזרת על עצמה" • שיחת עופק

"לי אין כלום, לא ילדים ולא נכסים; רק את רצון השם!"

רב שיח יחודי ופרתק עם הרה"ג ר' מנדל אויערבאך שליט"א ור' דוד סגל שליט"א - שלוחיו הנאמנים בפערכות הציבוריות והפרטיות

קהילות הקודש

"כי לך יקרא חפצי-בה"

בפערכה נגד 'כיבוש הקהילות', הוראות והדרכות מרן רבינו זצוק"ל

מצפון תיפתח

בני קהילת בני התורה ברכסים: "פעז יצא

מתוק, רוחו וברכתו חופפים עלינו"

פתיתי הנהגות והדרכות

הגאון רבי יעקב איזנבך שליט"א

תלמידים

כך תבע מעצמו

- עד הרגע האחרון...

תלמידו הגאון רבי עופר שפאי הייפן שליט"א

בדרך הלימוד

רשימות מתלמידו המובהק הגאון רבי אוריאל בוקוולד שליט"א

קצות ידרכי שפואל

והליכותיו בקודש

מקולפוסו הנובע של תלמיד, הגאון רבי אליהו וינר שליט"א

חכם עדיף מנביא

הגאון רבי דוד סופר שליט"א, על בתי הכנסת ופוסדות החינוך

בלתי לדי לבדו

שיחה פיוחדת בפענו של הגאון רבי מרדכי נחמן ארונובסקי שליט"א, מגדולי תלמידי רבינו

"רב צריך לדרוש!"

בפחיצת הגאון רבי אוריאל אייזנטל שליט"א

ודגלו עלי אהבה

עובדות וזכרונות נעורים, הגאון רבי מאיר בן שושן שליט"א

בקודש פנימה

לרגעים תבחנו: מקורבו הרב הגאון רבי אברהם יחיאל אונא שליט"א

בפעלות התורה

מפנקסו של בן הישיבה, תלמידו ונאמנו הגר"י פריד שליט"א

בצלו ישבתי, גם "ישנתי"...

שיחת זכרון עם אחיינו ותלמידו, הרב הגאון רבי אריה בורודיאנסקי שליט"א

חינוך

רועה נאמן לצאן קדשים

הדרכות בטהרת החינוך מכבשונו, הרה"ג רבי יהודה קוגל שליט"א

"ואיפה הם, כל השאר!..."

שביבי זכרון מקולמוסו של הרב הגאון רבי יהודה רבי שליט"א

"בדידי הוה עובדא"

עובדות והנהגות משולחנו של רבינו, מתוך סדרת "אליבא דשפואל"

"הפקוס"; "הזמן"; "המעמד"...

הבזקים של אלומות אור מיימים ורגעים במחיצתו - הר"ר רונן שטלצר הי"ו

שפואל בדורו / יעקב צביאלי

בקורות חייו של הסופר הנודע רבי דוד זריצקי ז"ל, שהיה בן-ישיבה ובן-תורה עד יומו האחרון, סופר כי היה כותב את מאמריו ללא טיוטות וללא מחיקות - מלבד פעם אחת. היה זה מוצאי יום הכיפורים תש"כ, בעת קינתו על הגלות כבוד מישאל בהסתלקות מרן הרב מבריסק זיע"א. באמצע כתיבתו, הוצרך להחליף את הנייר במכונת הכתיבה, לאחר שנרטב כליל מן הדמעות הרבות שזלגו מעיניו.

והנה שורות אחדות מתוך אותה רשימה, ספוגת בכי ונהי:

כולם, גם אלה שנלחם נגדם ונגד שיטתם - הודו כי לפנייהם גאון ישראל אשר אין דומה לו לא בטהרת נפשו, לא בנקיון דעתו, ולא בהבנת הדברים - כל הדברים כולם - עד לשורשם העמוק ביותר... אולם מי שהיה קרוב לכס קדשו ידע, כי ממנו לא נעלם שום דבר. כי הוא ידע מן הנעשה בחיקן של כל המפלגות, במוחם של אישים ומנהיגי ציבור, כי ממנו אי אפשר היה להסתיר, כי מוחו הגאוני הבין רמז דק, נימק מתוך שורה קטנה בעיתון, ידע להבין דבר מתוך דבר - והוא הגיב, הגיב מיד ובכל התקיפות. ממנו אי אפשר היה להתחמק, לא היה מקום לתירוצים ולשינוני לשון, כי השניות הקטנטונות הזאת התנפצה בהבנתו האיתנה, בשכלו הערוך שאין ישר ממנו... - מה יהיה פני עולמינו בלעדיו? והרי הוא היה הסכר הגדול שעצר את גלי ההפקרות... והרי הוא - רק הוא, שעמד בפרץ בכל דבר, הוא אשר אסר מה שיש לאסור לפי התורה, הוא אשר נלחם, במקרים רבים יחידי במערכה, נגד אישים מרובי השפעה ואף נגד מפלגות שלמות - ויכל להם. הוא אשר עמד בשערי האומה בכל זהרו הגאוני ובכל תקפו וגבורתו... הוא אשר סתר בניני פאר והפכם לסוכות של רועים, אשר הפך עצות ובלבל תחבולות. הוא אשר היה מוכן לקבל כל החיצים והבליסטראות - וקיבלם ללא רתע וללא פחד, הוא, ואין עוד מלבדו.

ומי ילחם מלחמתה של תורה שנדחקת יותר ויותר לפינה. ומי יורה לנו להבדיל בין הקודש, בין הדקות שבקדושה, לבין החול... הבה ניקח את ראשינו האומלל, הדווי, המוכה והמסנוור לבין ברכינו ונגעה בבכיה... על עצמנו - כי נלקח המורה שלא היסס להגיד את האמת, רק את האמת ואת כל האמת... על עצמנו - כי לא יהיה לנו ממי לפחד, בפני מי להרכין את הראש. על עולמנו - משום שהסכר נלקח ממנו, ומעתה פרוץ הוא לכל הרוחות הזרות, לכל השטפונות העכורים, לכל הגלים הרעים שעטו עליו עד כה ולא יכלו לו - והנה נפתחה הדרך לפנייהם ומי יעצור בעדם.

מעתה יהנו הקטנים מן הספק שישתלט בעולמנו, וייבנו בניני סרק, ויושמעו סברות הפוכות מן האמת - מעתה תהיה האמת נעדרת ואף אחד לא ירגיש בחסרונה.

מה נשאר לנו לעשות? - הבה ניקח את ראשינו האומלל, מלא רוח הפרצים, דחוס הספקות ואכול הפקוקים - לבין ברכנו, ונגעה בבכיה... - כי רק הבכי נשאר לנו.



על עמוד האש / בפתח

ואף אין אנו הולכים לשאול, על מה חייבים אנו להילחם ועל מה לא, אלא מרגישים אנו את החסר לנו ולבנינו בלבד, את החסר בביתנו שברחוב פלוני מספר פלוני, כבר שכחנו את הבית ברחוב (...)

ואת האיש הזה שחוש הריח שלו היה כה מפותח עד שהרגיש למרחוק, במרחקים גדולים מאד - כל סרחון שעלה מאחד המקומות, שניחן בחוש דק מן הדק לגבי כל דבר הנוגע לרוחניותו של העם על גל שכבותיו, שהכיר והבדיל בדיוק נמרץ ומיד את הבכי מאחורי השמחה, את השקר הדק ביותר מאחורי שכבה עבה של אמת, שידע בדיוק נמרץ היכן תחום הזיוף, היכן מתחבאת החנפנות, היכן טמון מוקש ומתי יש לזהר מחיוכים מזוייפים ומהבטחות שאין לפניהן ואחריהן כלום.

הוי, עד כמה מוכשר היה להבחין ההבחנה הדקה מן דקה בין תכלת לבין קלא אילן.

והנה עברו רק ימים ספורים, זוהי השנה השלישית בלבד מהסתלקותו, ואנו מחפשים בנרות את הדיוקים הללו, את ההבדלות, כי אם אין דעת הבדלה מנין, וכשאינן הבדלה, אין תחומין ואין גבולות והטשטוש רב והערב-רב רב עלינו ומכסה אותנו, ואנו מחפשים בנרות ---

- האמנם, מחפשים אנו בנרות? או שמא מפחדים אנו גם מהחיפוש הזה?

כי הרי הוא אשר לימד אותנו כיצד והיכן לחפש, ובעיקר - כיצד למצוא, ואז חששנו בלבנו שהוא מחטט יתר על המידה. כעת אין ספק כי אילו למדנו אצלו יותר כיצד מחפשים לא היינו מתהלכים ומגששים כעיוורים באפילה.

הזריקות המתמידות של עידוד, של יראת שמים, של הבחנה בין השקר והאמת, בין הזעיר והענק, בין תורת חיים לתורה שאינה תורה ומשום כך אינה חיים - שקיבלנו בעת נמצא בינינו - מתחילה לפוג.

ושוב הבית הזה... אינו מפחיד ואינו מושך.

כי יקלע לשם מאן דהוא, משתדל הוא לעשותו קפנדריא - לשם מה לחטט בפצעים. אנשים בורחים משם משום שחוששים שמא יקבלו הלם על ראשם המרוקן, וכי שכחנו כי רק לפני כשלוש שנים היה חי בינינו, הורה לנו, חישל אותנו, צעק לתוך אזנינו החרשות דברים שרק עתה אולי מתחילים אנו להבין פירושה העמוק.

הבה נספיד את שנות היעדרו מעמנו.

הבה נצעק בקול גדול, אולי ישוב הד צעקתנו אלינו ויעורר אותנו מן התרדמה. כי זה שלש שנים שאנו שוקעים יותר ויותר בתרדמה עמוקה ואין מי שיעורר אותנו ממנה.

- כי זה כשלוש שנים הוא זצוק"ל - נסתלק ועלה השמימה.

"ואינך מסוגל להאמין, כי זוהי רק השנה השלישית. השנה השלישית בלבד מאז הוא עמד בשער המחנה, בשעריהם של כל המחנות וקרא 'פי לד' אלי'."

כי זמן כה מועט מבדיל בין הפורה הגדול שבברזל פחושל הוא עמד, לפעמים יחיד, בפערכה העצומה שהתנהלה ופתנהלת עד היום עוד ביתר תוקף - לבין הריקנות האיומה שהשתררה. ריקנות מפחידה, מחלחלת, מחשיכה עיניים - והאחרון הכביד - פרדימה!"

"כעת, רק שנה שלישית מיום פטירתו אנו מרגישים, כי לא היה מחמיר כלל, כי לא דרש יותר מאשר את ההכרחי ביותר, כי הוא ראה כבר אז, וצעקתו לא היתה צעקה של פחד מפני העתיד הרחוק, אלא מפני ההווה"

החילוניות את כל מצפונה, חשפה את ציפורניה והיא נתגלתה בכל מערומיה גם לעינינו, לעיני האנשים הקטנים שמודדים את הזמן לפי קנה מידה של סנטימטרים, ואילו הוא מידה אחרת היתה לו, מידה של חז"ל, מידה של שמים, וזו מודדת את העבר, ההווה והעתיד בקנה מידה אחר, ולפני מידה אשר כזאת אין תקופה ואין זמן מוגבל, אין אנשים אחרים ואין זכויות או חובות אחרים, אלא הכל נמדד לפי שיעורי התורה, והננס ועוג מלך הבשן - מידה אחת להם לגבי איסורים, חז"ל קובעים שעורים, והם קיימים עד היום, חז"ל קבעו מידות המאפיינות אנשים וחז"ל קבעו מידות של אורך ושל רוחב של אופי ושל זמן, ולא התחשבו לא בקידמה ולא בתגליות. משום שיותר מכל אחד הכירו הם את נפשו של האדם שאינה ניתנת לשינויים, וכל ההתלבטויות שאנו מתלבטים בהן - אינן אלא דרכי היצר.

כעת, רק שנה שלישית מיום פטירתו אנו מרגישים, כי לא היה מחמיר כלל, כי לא דרש יותר מאשר את ההכרחי ביותר, כי הוא ראה כבר אז את דרכה של החילוניות וצעקתו לא היתה צעקה של פחד מפני העתיד הרחוק, אלא מפני ההווה. כיום כובשים אנו פנינו בקרקע, הן מאימת הרחוב והן מחולשת עצמנו, כדי להכיר בין דברים של מה-בכך לבין דברים העומדים ברומו של עולם.

הנה כי כן, בפתחו של מוסף הזכרון "עמוד האש", ליום השנה השלישית מהעלותו בסערה של רבינו ה"דרכי שמואל" זיע"א - אין מתאים יותר ממאמרו הנוקב ויורד חדרי בטן של רבי דוד זריצקי, אשר בקולמוסו שנטף דמע בכל עת אבדן שר וגדול בישראל, היטיב לחדור לתוכניה של האבידה הגדולה ולפרטה לפרוטות.

את המאמר שלפנינו פירסם ככלות שלוש שנים להסתלקותו של מרנא אור העולם הרב מבריסק זיע"א, ודומים הדברים כמו נכתבו לימינו אנו ממש, עת החושך גובר מיום ליום, ועמוד הענן והאש נסתלק מעלינו.

שלש שנות תרדמה

- כמה שנים כבר עברו מיום פטירתו של מרן זצ"ל?

- אולי מאה שנים ואולי עוד יותר.

כי השנים אין נמדדות לפי מספר הימים שבהן, אלא לפי קצב התמורות, השינויים, חילופי המשמרות, הירידות והעליות - שחלו. ואם כן, כמה שנים כבר עברו מיום פטירתו??

- אולי מאה שנה ואולי עוד יותר.

ובשעה שליווינו, ברבבותינו, את ארונו, ובכינו על האבידה, לא שיערנו, כי כעבור שנה תגדל האבידה פי שבעה וכעבור שנתיים - פי שבעים ושבעה, וכעבור שלש שנים - תגדל האבידה פי שבע מאות שבעים ושבעה. כשם שלפני חמישים שנה חייב היה האדם להיטלטל בדרכים הרבה שעות על מנת להגיע לעיר שכנה והיום הוא מגיע אליה במשך דקות ספורות, כך נתקצרה דרכו של החטא, שקודם חייב היה לעבור הרבה עבירות קטנות, להיטלטל בדרכיו העקלקלות של יצר הרע, לטעות בין סבכי הנפש עד שהגיע לכלל החטא הגדול, עכשיו אדם עושה זאת בבת אחת, פונה שמאלה מן הדרך ומיד הוא נמצא בתוך תוככי החטא עצמו, קופץ קפיצה אחת, וקפיצה זו אינה כה גדולה, והנה הוא נמצא מעבר למיתרס ורוקד ריקוד השדים המתחולל כעת לעיני השמש.

ואינך מסוגל להאמין, כי זוהי רק השנה השלישית. השנה השלישית בלבד מאז הוא עמד בשער המחנה, בשעריהם של כל המחנות וקרא "מי לד' אלי". כי זמן כה מועט מבדיל בין המורה הגדול שבברזל מחושל הוא עמד, לפעמים יחיד, במערכה העצומה שהתנהלה ומתנהלת עד היום עוד ביתר תוקף - לבין הריקנות האיומה שהשתררה. ריקנות מפחידה, מחלחלת, מחשיכה עיניים - והאחרון הכביד - מרדימה!

אוי לנו מן ההרדמה הזאת שהריקנות הביאה עלינו, כי כל המחלה אשר שמתי במצרים נמצא בה, וכל קללות התוכחה, וכל החששות שחששו גדולינו לימים של עקבתא דמשיחא, וכל הפחד הזה מפני הימים הנוראים הללו - כל זה מצטבר יחד במשך הזמן הקצר הזה מיום שעלה השמימה. חשבנו אז, שהוא ז"ל מן המחמירים היה, שהכביד כאילו את אכפו על החילוניות, היו שאמרו שהגדיש את הסאה, כי דרכו היתה קיצונית ביותר, וכי אי אפשר ללכת בדרך זו בתקופתנו, והנה גילתה



דבר לדור

מטבעות לשון לעשרות, מושגים שורשיים באידישקייט ובהשקפת התורה הבהירה לפאות, הטביע והנחיל רבינו מרן הגר"ש אויערבאך זצוק"ל, במשאות, מכתבים ושיחות, שעיצבו דור של "מבינים בעם" ויצקו אל נשמתם את תוכן האש הלוהטת, אש תמיד שלא תכבה * גם בפלאות שלוש שנים להעלות הענן מעל הפחנה, חיים הדברים בליבו של דור דעה אשר ידע את שמואל, ומשנתו היתה לו לעמוד אש וענן ולאור נתיב חיים * הבה נצעד במסע זכרון חי, אל הפילים הגדולים והמושגים הנפלאים, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות, את הדרך אשר ילכו בה

ועתה צריך לדעת מהו החיוב המוטל עלינו להתעורר באמת ולמעשה.

משפטים דומים נאמרו בהיכל בית המדרש 'תפארת בחורים' בימי היגון והקינה, ימי השבעה אחר פטירת רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל. גם שם חזר רבינו על הדברים בהרחבה, וציין כי מרנא החת"ס זצ"ל בדרשות אומר, וראויים הדברים למי שאמרם, שכשנפטר אדם גדול, אם לא עומדים על עומק הדברים, אין בזה תועלת והתורה עולה עמו, ולאחר כמה שנים מתעוררים כשרואים את הירידה שבאה בעקבות פטירתו.

והוסיף: "ובכזה אדם שנפטר, צריכים התעוררות עמוקה יותר ויותר, התעוררות בר קיימא כי התעוררות הטבעית יש לה קצבה, וכמו שכתב שם החת"ס אם לא עומדים על העומק ומתעוררים בכל עוז למעשה, למעשה ממש, אם לא מקיימים בפועל, הרי שגם אם בתחילה נראה שהכל נשאר אותו דבר, הרי שלאחר זמן, רואים שהיתה ירידה גדולה מאוד."

ללא ספק, אותן מילים נחרטו בלבוות בהסתלקותו של רבינו, כאשר ניתן היה מחד 'למשש' את דברי החתם סופר 'בידים', וככל שכלל שעובר הזמן, אפשר להבין את גודל האבידה.

דבר לדור

מאידך, מדהים להיווכח איך ועד כמה הכין רבינו את הדור לימים שיבואו. "יעבור זמן" התבטא באוזני אחד מתלמידיו שבועות מספר לפני הסתלקותו, "וכלם יבינו אותי"... ניתן היה ללמוד ולהתפעם איך במשך שנים הוא עמד כקברניט רב קומה הצופה למרחוק, והכין את כולם, הצליח להטמיע עולם של מושגים נשגבים, של יסודות חיים, יסודות הרוח ויסודות ההנהגה, לדור שגדל כאן, צעירים ומבוגרים, ומילותיו חלחלו אל הלב, והפכו להיות חלק מעולם המושגים של כל בן תורה.

הדבר מדהים, שח באוזנינו אחד ממרביצי התורה שליט"א, כאשר במבט לאחור מתברר איזו מלאכת מחשבת של אומנות מופלאה נעשתה כאן. רבינו זצ"ל, מי שאחיו העידו עליו שהוא היה הביישן השקט, וזה שבקושי משמיע את קולו,

ללוות אלפים ורבבות, שהדברים נתקעו בלבם עמוק עמוק.

רק אז, בעבור זמן, אותו "מבקר", שניסה גם הוא לעכל את האבידה, חזר להודות ולהבין עד כמה עמקו מחשבותיו של רבינו, עד כמה הוא לא הבין ולא ירד לעומק דעתו של רבינו במשאותיו, ועד כמה גדולה היתה המשמעות של החזרה הבלתי פוסקת על אותם יסודות מופלאים, והיציקה של עוד ועוד יסודות, ביד אמן, של הרב הגדול בדורו...

בחלופי זמן

דומה שכיסוד להבנת הדברים ואזכורם, עומד יסוד מוסד שטבע רבינו עצמו לאחר פטירתו כמה מרועי ישראל. הוא הדגיש כי "אחרי פטירת האדם הגדול, במשך הזמן היה צורך נוסף בחיזוק גדול, כפי שמובא בדרשות רבינו ה'חתם סופר' זי"ע, שכשנפטר אדם גדול ונחסר בעולם אור גדול בעבודת ד', הרי אף אם בתחילה נראה שהתעוררות הגדולה ביותר היתה בזמן הסמוך לפטירת האדם הגדול, מכל מקום בהמשך הזמן החיסרון מורגש יותר ויותר, וככל שעובר זמן רואים עד כמה ההתעוררות לא היתה כל כך עמוקה, ואיזה חלל נותר בעולם מאוד..."

כך גם התבטא רבינו במלאות י"ב חודש להסתלקות רבינו הגדול מרן הגר"מ שך זצ"ל, ואמר אז: "אנו עומדים עכשיו בסוף י"ב חודש לפטירת רבינו מרן בעל ה'אבי עזרי' זכרו לחיי עולם הבא, וככל שעובר הזמן אנחנו רואים יותר ויותר את האבידה הנוראה שלא שייך להקיפה כמעט, כשרואים ממש בגלוי את ההשלכות הנוראות והחסרון הגדול."

וביאור הדברים ע"פ המובא בדרשות רבינו הקדוש ה'חתם סופר' זי"ע, שכשנפטר אדם גדול ונחסר בעולם אור גדול בעבודת ד', הרי אף אם בתחילה נראה שהתעוררות הגדולה ביותר היתה בזמן הסמוך לפטירת האדם הגדול, מכל מקום בהמשך הזמן החיסרון מורגש יותר ויותר, וככל שעובר זמן רואים עד כמה ההתעוררות לא היתה כל כך עמוקה ואיזה חלל נותר בעולם, כך הוא בזמן הזה של התעוררות שהיתה כל השנה מפטירתו של רבינו, שעלה ונתעלה עד שהאיר את כל ישראל,

הרב יאיר ארלנגר

וצאי שבת קודש תרומה. רבינו מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל אפוף בחוליו, רבבות אלפי ישראל אינם יודעים שזהו השבוע האחרון לחייו, בשארית כוחותיו הוא מגיע למסור את המשא האחרון שנשא, אחרי איך-ספור משאות, שהיוו אספקלריא לליבו הגדול, לב הארי החי. לעיני הקהל הוא מדבר בחלישות כוח, אבל במילים שכולם כגחלי אש, מעמד מרגש עד דמעות, המעורר את הנימים החבויים שבלב. היה זה בשעת ערב מאוחרת של אותו מוצאי שבת, יהודי נכבד ובר אוריין שהשתתף במעמד, הגיע לבית המדרש הסמוך ופניו חמוצות. אותו תלמיד חכם ואיש יודע ספר, ניחן בחוש ביקורת מפותח. "למה?" הוא שאל את אחד מתלמידיו רבינו שפגש באותו מוצאי שבת, "מדוע הוא חזר פה על דברים שכבר אמר כמה פעמים? הלא כל התורה כולה פרושה לפניו, מדוע הוא חזר פה על כמה יסודות שכבר שמענו כל כך הרבה?"

שבוע ימים חלף, שבת קודש פרשת זכור, ואז הגיעה בשורת האיוב, החרוטה עדיין בלבנו כזיכרון להט ולהב ברק חרב מייסרת. היו אלו שעות קשות, שעות שדל הקולמוס מלתאר את השבר הגדול שהוכה בו עם ה', עם דום ליבן של ישראל, שנשא את משא הדור על כתפיו.

ולמחרת, עת התאספו אלפי רבבות ישראל, בקול נהי שלא נשכח, אל מול העינים נצבים דברי הנביא, הממחישים את המית הרגשות, את הכאב של ההמונים, של התלמידים-כבנים, "לב נִמָּס ופק בְּרַפִּים, וְחָלְחָלָה בְּכָל מְתָנִים, וּפְנֵי כָל־קִבְצוֹ פָּאוּרִיר."

לא ידענו אז כמה קולמוסים רבים ישברו, ודיו יזל כמים, כדי לנסות לתאר את דמות הענק של רבינו זצ"ל, האיש אשר על העדה, את עוצם גדולת תורתו, את עבודת ד' הנוראה ואת כל קניי התורה שהתגלמו בכל הוויתו.

או אז בשעת החימום, בשעה שהדמעות זלגו בלי הרף, אז החל גם להפציע אורו העצום של רבינו, וככל שעברו הימים חלחלה אל התודעה התובנה המופלאה, כי רבינו הוריש שלל מושגים, ביטויים והדרכות לחיי נצח, ובאורו הגדול התווה את הדרך באפלת הגלות וטשטוש הדעת, כאשר מילותיו, הגיגיו, שיחותיו ומשאותיו, ממשיכים

בראשו.

מטבעות הלשון היו כדברי אחד מהתלמידים "מטבעות של אש", הם נכנסו אל הלב, צרכו את חדריו ועליותיו, ונשארו שם...

וכפי שהתבטא אחד מתלמידיו שליט"א: ראש הישיבה העמיד דור של בני תורה, שהבנתם בהירה וצלולה ללא קמט. את מה שיודע אני בענייני השעה, אפשר לשמוע גם מבחור צעיר בישיבה קטנה. כל איש ואיש, ילד וילדה, שהלכו בדרכו - כולנו קיבלנו סברה ישרה ונכונה בענייני השעה. תלמידי רבי שמואל און, וכבר אי אפשר להסתער עלינו בחילות של טשטוש ובלבול. וכעת, עם הידיעות המוצקות הללו, נמשיך הלאה לשמור על כל חמדתנו. האבא נלקח, אבל הדרך נשארה וכולנו מכירים אותה היטב, כולנו קיבלנו טעם והרגשה באותה דרך סלולה וברורה, ובה נמשיך לצעוד בעוז ובתעצומות".

יצאנו לעורר, להזכיר לחיות ולחיות מעט מאותם מושגים גדולים, אלו שנשמעו בכל לב, ויהו הדברים לע"נ אבינו רוענו זצ"ל.



לא נוגעים בלב

דומה שאין נער צעיר שיכול לשכוח את התיאור של רבינו, עליו הוא חזר שוב ושוב, וכדרכו ב'חיות' עצומה, כמו קורה המעשה כעת אל מול עיניו, כשסיפר על תגובתו של מרן הרב מטשעבין זצ"ל: "עמדתי בשעה שבאו לפני הרב מטשעבין זצלה"ה כמה מהעוסקים, בבית המדרש בשערי חסד, לספר לו שמדברים על דבר שכזה של גיוס בני הישיבות, ופניו המאירים נהפכו לבנים כסיד היכל הקודש ממש, הוא התחיל לדבר ובקושי שמעו, ואחר כך דיבר, ונפשו יצאה בדברו ממש, כי בני הישיבות הם לב היהדות, הם הלב של כלל ישראל, וכשרק מתקרבים אל הלב, צריכים להרגיש פחד וחרדה נוראית, כי הישיבות הם לב היהדות, וכאשר נוגעים בלב - הכל בסכנה".

לא לישון!

הזעקה "לא לישון" ולהתעורר, ליוותה במשך שנים את משאותיו של רבינו זצ"ל, שדיבר תמיד על כך שיש צורך בהתעוררות שמביאה לידי מעשה. "בחיידר היה הרבה" אומר, שאם לא מבינים את התוס' סימן שלא הבינו את הגמרא, וכשלא מבינים את המהרש"א לא הבינו את התוספות... אם לא מתקדמים, הרי זה סימן שלא נכנסו, אם אין את הפתח, אז לא עשינו ח"ו את ה'חודו של מחט" היה אומר. רבינו היה חוזר ואומר: "לשון ספר החינוך



כמו שיהודים היו בכל הדורות, והם נחשפים רק עם הזמן לדברים הנשגבים ולדמות הענק של רבינו זצ"ל, כאשר המשאות שלו והמושגים אותם הוא הטמיע, ממשיכים לפעול את פעולתם, לחלחל הלאה, להיכנס אל הלבבות, ולחולל סערה בלהט של קדושה בלב כל מבקש השם".

מטבע של אש

דומה שלא ניתן להקיף את שלל עולם המושגים העצום שהנחיל רבינו, אך ביקשנו לקבץ טיפה מן הים הגדול, של אותם משפטים ואמירות שנועדו לעורר את הלבבות, ולהתיך לתוכן נטיפים של דעת טהורה, זכה ונזקק.

אין מי שמתיימר להעלות על גבי גליון זיכרון, את שלל המושגים, ואת נתיכי האש הלוהטת, ש"כל ילד בן תשע" מכיר כיום, כשהעובדה קיימת ומוכרת לכל אחד.

גם התביעה להגיע לדרגות הגבוהות ליוותה את משנתו, שבת, תפילה עמל התורה, מידות טובות ויראה, וכל כל שלבי העליה, והתביעה הבלתי פוסקת לעמל התורה אל מול דוגמא אישית לכל מי ששהה בצלו, והם כמים שאין להם גבול.

אך כאן ביקשנו לגעת רק בקצה המטה, במעט ממטבעות הלשון המופלאות, שהוריש לדור, כאשר ככלל יש לציין, כי מטבעות הלשון של מרן זצ"ל, לא היו משחקים של מילים, וכידוע מעשים רבים כאשר גדולי הידענים, תלמידי חכמים הנחשבים בבקיאם מופלגים, שמעו את שיחותיו ודבריו ויצאו נפעמים באומנם כי כל מילה וביטוי של מרן היתה משורש כתוב באחד מהספרים, והיא נלקחה מתורה, נביאים, כתובים, בבלי, ירושלמי, מדרשים, זוהר הק', חז"ל וראשונים... ומכל התורה המונחת

העמיד בחכמה שהיא מלאכה, ובמשאות שנשמעו שוב ושוב, עולם עם תוכן עשיר וענק, ובעיקר יצק בלבות ההמונים, יסודות של 'אידישקייט', מושגים, משפטים שנחרטו בלבבות, והכין את הדור כולו לימים שאחרי, ולביצור מעמד בני התורה, כפי שבחסידי השם ניתן לראות בעינים, את הקהילות הרבות וגדדי הצאן, ההולכים בדרך ד'.

יצא לנו, ולמי לא, לשמוע מחנכים, אברכים בחורים צעירים, מחנכות, העוסקים עם ציבור, שכולם 'חיים' את אותם מילים, אותם משפטים ומושגים שחלחלו ועיצבו את הנפש של דור שלם, צעיר ומבוגר כאחד, עיצבו את הנפש עם הקול גדול ולא יסף, הקול שנשמע מהר סיני והמשיך דור אחרי דור, ללא שינוי וללא סטיה.

משפיע למרחוק

כותב השורות פגש לפני חודשים יהודי חסידי, תלמיד חכם ומשפיע רוחני חשוב, שידיו רב לו בענייני חינוך וציבור, איש שלבבו רותח באש יראת שמים, והוא 'מבין בעם', אחר שלמד היטב את סוגיות השעה והזמן, כאשר במעמדו כאדם עם גישה לציבורים חשובים ונכבדים, יש משמעות לפועלו.

"אתם חושבים" שח לנו אותו אדם, "שרבי שמואל הצליח ליצור ולהקים את בני התורה, את המבינים בעם, ואינכם מודעים כלל למה שהתחולל ומתחולל יותר אחר הסתלקותו. ביודעי ומכירי" המשיך אותו יהודי תלמיד חכם ואמר, "יש אלפים ורבות, מציבורים מגוונים רבים, עדות וחוגים שלכאורה אין להם כלל קשר לציבור המבינים בעם, שהדברים חלחלו בהם אט אט, יש אנשים רבים שרוצים להיות יראי שמים, רוצים להיות יהודים



עמוד
האש



כך שנכווה ממש מחופתו של חברו, אולם חשו את ההפסד במה שלא השיגו. זהו מצב שמוטל עלינו לזכור תמיד. 'הישמר לך פן תשכח' קאי גם על זה, לדעת מה מפסיד כאשר הוא נשאר מאחור, כשלא מחייה את עצמו עוד ועוד."

ויסעו מהר ד'

תמיד חזר רבינו על אופן ההתייחסות וההרגשה בתום המעשה, וכך אמר: "ניסיון שכזה מגיע אל האדם בזמן שהוא גומר ומסיים קניינים רוחניים. כשהוא יוצא מהמעשה הרוחני, הוא מיד מתנער קצת ומרגיש הרווחה, וכעין שהיה בכלל ישראל אחרי מעמד הר סיני, כשהגיעו למדרגה הנוראה של נבואה, ומיד כשיצאו משם נאמר בהם 'ויסעו מהר ד', היתה עליהם תביעה בענין זה, 'כתינוק הבורח מבית הספר'. ולפיכך זוהי פרשה של פורענות. לפעמים אדם עומד בניסיון ומצליח בעבודתו, אך עדיין יש עבודה מיוחדת אחרי שכבר סיים. ורגיל אני להזכיר תמיד בשיבה, שהניסיון של מוצאי יוה"כ הוא ניסיון קשה, אחרי שעובדים כל היום ועומדים בתפילה ובתשובה, ואחור כך כשמסתיים יוה"כ מתנערים קצת, ובאמת כך ישנם עבודה וניסיון מיוחדים בכל עת שקמים מן הגמרא, וכאשר יוצאים מן התפילה."

קרירות

מטבע הלשון של הזהירות מ'קרירות', חזרה

שע"י כך הכבוד יגיע שייצא מהם, לא חשבו על זה כלל, לא חשבו על העתיד, ועל תכליתם, רק היה מושרש בפשטות שהבעל יושב לומד תורה, וזה האושר הכי גדול וזו התכלית. ואם לוקחים את ה'ברען' מהמרכבה הקדושה ממש, שמושרש אצל כלל ישראל מזה דורות, זה עובר למקום אחר ומשתמשים בו לדברים אחרים."

מעמד הר סיני

מושג שנשזר שוב ושוב בכמיהה שוב ושוב בדבריו היה "מעמד הר סיני", ואמר: "מפורש שבמציאות הנוראה של מעמד הר סיני, שהיה מעין עולם הבא, לא רק משה רבינו ע"ה נצטוו 'אתה פה עמוד' אלא כל אחד ואחד יכול היה להתקרב להר סיני רק לפי מדרגתו, ומעבר לזה, היה כעין 'נכווה מחופתו של חברו'. כאן בעולם הזה 'החושך יכסה', לא ניתן לראות זאת, לא רואים אלא הבדלים גסים מאוד, אבל הבדלים דקים לא רואים, ורק אנשים גדולים יותר רואים, אך לעתיד לבוא יש 'ושבתם וראיתם בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו'. אינו דומה חזון על תלמודו מאה פעמים לחזון מאה ואחד פעמים, מי שהיה חסר לו את אהבת התורה לא יוכל לעמוד במחיצת החזון על תלמודו מאה ואחד פעמים. מי שכבר התעייף במשהו, כבר לא יוכל לגשת יותר.

כעין זה היה במעמד הר סיני, כמו שהאריך ההפלאה בהקדמה, שכ"א לא יכול להתקרב אלא ע"פ מדרגתו. ובדומה לזה בדברי הגר"א ז"ל. אמנם גם אז באור של הר סיני לא היה ניכר הבדלים דקים, רק בשמים ניכרים לגמרי ההבדלים הדקים, עד כדי

יוענה אחי הקץ משנתך', לא להיות במצב של שינה. קצת לומדים קצת מתפללים, אמנם מאמינים בני מאמינים אבל רדומים, ולא חיים את החיים האמיתיים, חיי הנצח. שהם כלפי כל מה שיש בעוה"ז, גם במצב של אריכות ימים, נצחיים ללא גבול."

ובהספד על רבינו הגדול מרן בעל ה'אבי עזרי' זצ"ל אמר רבינו "ובזה היה לנו לאור גדול מאוד רבינו, ליבם של ישראל, שהיה תובע כל פעם, והוא לא רק תבע, אלא גם קיים את השטר הזה, באותה תביעה של - 'נישט פארשלאפן די יאהרן', לא לישון, לא לאבד שנים יקרות, אלא כלשון הרמב"ם 'יעור משנתו'. כי יש הרבה סוגים של תרדמה, וכלשון המדרש 'תרדמה של שטות' וכו'. יש אדם שהוא ער, מסתובב ומדבר, אבל למעשה נמצא בתרדמה נוראה. ומי שלא חי את החיים הנצחיים, בשמחה הכי גדולה, הרי הוא ישן ממש."

שמח בחלקו ברוחניות

דור שלם של עמלי תורה, גדל עם שאיפות אדירות, לאור הדברים שחזרו בלשונו של רבינו שוב ושוב,

"אני רגיל לחזור על דברי רבינו הגר"א ז"ל, ש'השמח בחלקו' קאי גם על לימוד התורה, שיהיה שמח בחלקו, אבל לא 'שבע' בחלקו, כי 'אוהב כסף לא ישבע כסף'. היצר יושב בין שני מפתחי הלב, מחד הוא מחליש ומצד שני אומר לאדם 'מה יצא ממך, הרי זה לא מה שחשבת', איני רוצה להאריך בזה, אך כל אחד באיזה מידה היה חי עם הרגשה שכזו... ועל כך מתכוון רבינו הגר"א ז"ל, שכל אחד יחשיב מה שיש לו ויהיה שמח בזה, אם כולם היו חיים כך, זה היה פותר הרבה הרבה בעיות... לא להיות שבע בתורה 'אוהב תורה לא ישבע' אומר שלמה המלך בחכמתו, לא שיודע שכבר הגיע, אלא שחסר לו, אך הוא שמח במה שהשיג, וזה יגרום לו שירצה עוד ועוד."

לא לחפש תכלית

שנים רבות, היה רבינו היחידי שהשמיע את הקול-גדול, לשמוח בעצם הישיבה בבית המדרש, וזעק והלהיט את הלב ש"לכל אחד יש חלק משלו בתורה".

וכך היה אומר: "כידוע אפילו גדולים שנתפרסמו לא היו דווקא בעלי כשרונות מופלגים, אלא ניצלו את חלקם וגדלו מאוד. אך כשאדם מגיע לזמן שיכול להמשיך ולהתעלות, אז היצה"ר מכניס בו מחשבות של 'מה יצא ממך' ו'לאן תגיע'. ועל כך יש להשיב - 'מה ייצא'? זה עצמו זה מה שייצא! ההשגות בתורה, החלק בתורה. תמשיך ביתר שאת ובשמחה רבה ואז תהיה לשם ולתפארת. רק לשאוף לעלות ולהבין וללמוד עוד ועוד ללא גבול. וכמו שאמרנו זו היתה תמיד השאיפה, לא לשם 'תכלית', לא כדי שייצא ממני משהו..."

היה זה הוא שהעיד "על הרבנית ע"ה של יבלחט"א מוריני ורבינו מרן הגר"ש אלישיב (שליט"א), שלא חסכה מעצמה כל עמל וטרח, ואך ורק שבעלה הגדול (שליט"א) ילמד תורה. ושמעתי מפיו (שליט"א) שהיה מגונה אצלו ממש כשמישהו דיבר על 'תכלית'. וכן אני יכול להעיד על אמי זל"ה, שכל מה שנתנו ליבם ונפשם שהבעל יעסוק בתורה, לא היה בזה מחשבות או חלומות

לא גזירת הכתוב

בדברו על ירידת הדורות, היה רבינו מטמיע בלב צורכי בית המדרש, את העובדה שירידת הדורות אינה מוכרחת, וכך אמר:

”כאשר היתה תקופה קשה, בזמנים שאחרי השואה הנוראה, וקשה לתאר במילים איך היה נראה מצב התורה ולומדיה בא”י ובכל העולם. ובשעה ההיא האיר לנו הקב”ה ושתל בדור ההוא את רבינו החזו”א, רבן של ישראל, וגם להראות שירידת הדורות זה לא ‘גזירת הכתוב’ ח”ו.

ירידת הדורות אינה ‘גזירת הכתוב’, אמנם בודאי שיש ירידת הדורות, אבל לא צריך לעזוב ולרדת בגלל זה ח”ו, אלא תמיד בכל זאת לנסות להתנשא ולהתרומם”.

נושא בעול - ברוחניות

היש מי ששמע את רבינו ואינו מכיר את הנקודה המעוררת כל כך, של ‘נושא בעול ברוחניות’? וכך היה אומר: אני רגיל להזכיר את דברי רבינו הגר”א ז”ל, שביאר את מה שאמר חז”ל על ‘נושא בעול עם חברו’ (אבות פ”ו מ”ו), שאף שזה ודאי כפשוטו, אך מפרש הגאון ז”ל, כדרכו בקצרה - ‘תרגמא רבא אליבא דאביי’, כאשר האמוראים חולקים, כל אחד עומד על דעתו, מה הקב”ה רוצה ואומר, זה חלק ממסירת התורה, ויש מלחמת קודש על מסירת התורה ודבר ד’, ומקשים קושיא על אביי ורבא מסייע לו, הוא מוכיח לשיטתו, כי אלה ואלה דא”ח, והוא נושא בעול עמו. וזה היה התביעה והחיסרון בתלמידי רבי עקיבא לפי דרגתם.

ותמיד, ובמיוחד כיום, צריך להזכיר, ואין מקרא יוצא מדי פשוטו, את הואהבת לרעך כמוך, שגם זה צריך חיזוק גדול ונורא וכשיש רפיון בזה, לא משנה איפה ואיך שלא נהגו כבוד זה בזה... אני מדבר בלשון נקיה כדי לא לקטרג על כלל ישראל, כשיש רפיון צריך להתחזק בזה, וכשאצלנו נתחזק בזה, הרי שכמו בכל התורה, גם בזה תהיה מציאות של ‘ישמעו רחוקים ויבואו’, ושל ‘ישמעו קרובים ויבואו’, כי התורה בלי הבין אדם לחברו היא חסרה.

המעשה עם הנצי”ב

כאשר סיפר רבינו את המעשה עם הנצי”ב, היו ממתנגדי עולם התורה, שחרקו שן, וניסו להכחיש את העובדה, מה שגרם לפרסום של מכתבים מדויקים שתיארו את העובדות בדיוק כפי שתיארן רבינו, שהצליח לעורר את הרבבות במעשה ובנלמד ממנו.

וכך סיפר רבינו זצ”ל “העיקר תמיד זה מה שקורה אצלנו ובתוכנו. רבי אריה לוי”ן זצ”ל שהיה משגיח בעץ חיים, היה מביא ומראה את המעשה

וגם החדרים שהם מהטובים, הם מלאים קרירות נוראה, אני מתיירא לפרש הדברים ברבים, אבל אני אומר את זה, קרירות נוראה ד’ ירחם...”

ועל כולם עלה הביטוי “רתיחה של קרירות”, שנאמר מלב רותח למען כלל ישראל... במשאו הידוע אמר: אם אנחנו נכנסנו ב’אשר קרן’, לא סתם ‘אשר קרן’ ח”ו, עס קאכט זיך [רתיחה של] ‘אשר קרן’. קרירות כזו שנכנסים ל’פרומקייט’ של קרירות ח”ו, ודאי שזו טעות בידם, כך שזה לא סתם ‘אשר קרן’, ויש קרירות בשם הפרומקייט ח”ו, והכל ודאי שזו טעות. לא יכול להיות שמי שהוא ירא חטא, ירא שמים, שיימשך אחרי זה. זה דבר נורא נוראות, אין פה הרבה מה לבאר בדברים שהם פשוטים לתינוקות של בית רבן. תמיד על זה חונכנו, ומי שהוא בבחינת ‘חי’, אסור לו להשלים עם מציאות כזאת שבאים לעקור את הכל”.

משמרת למשמרת

על חובת השמירה, טבע רבינו את המושגים הגבוהים ואמר: תמיד חז”ל עשו גדרים, רואים בגמרא בע”ז, שכאשר היו גזירות קשות ושמדות על כלל ישראל, דווקא אז חז”ל תיקנו והוסיפו וגזרו על יינם, גזרו על פיתם, פת עכו”ם, חלב עכו”ם, ומסתמא היו הרבה שאמרו: ‘מה חכמים עושים לנו צרות במקום לקרב’... אך האמת היא, ש’אין לנו שיעור רק התורה הזאת’, וזה נשאר לנו בגלל תקנות החכמים, ודווקא בגלל זה עדיין התורה קיימת אצלנו.

דבר זה היה בכל דור ודור, ככל שהיה נראה שכביכול צריכים להתקרב, דווקא אז עשו גזירות על גזירות, משמרת למשמרת, כי ‘אין לנו שיעור רק התורה הזאת’, וזה מה שמקיים אותנו, על ידי שנשמור את התורה בלי שום פשרות, אפילו דק מן הדק.

לא באים לדבר פה דברי קנאות או דברי חסידות, פעם היו מדברים על ‘משמרת למשמרת’ וחששות של מה שיכול לקרות. העומדים על משמר היהדות תמיד פחדו שיום אחד אולי יתערבו, דיברו על ‘משמרת למשמרת’, אבל היום אנחנו כבר עומדים כמצב ש’מבקשים לעקור את הכל’ ח”ו, את הכל ממש. וגם במקומות שמנסים לשמור, תבוא עליהם ברכה, אבל זה הדבר גופא, שהם נמצאים תחת עול של מישהו ומפחדים.

צריך לשמור ולשמור, לעשות משמרת למשמרת.

כיום, נכנסו ל”ע רוחות רעות, יש שבטעות, בשגגה... אך ב”ה שזוכים לראות ציבור שהתרבו והתרבו, את אשר ישנו פה ואשר איננו פה, ואת הרבה אשר איננו פה, שהיו יכולים להיות יחד איתנו.

וצריך לשמור ולשמור, בלי שום תירוצים, לשמור על חינוך הבנים והבנות, למען לא ניתן לפגוע בלב ממש. ולנשים יש בזה יותר חלק, יותר ‘אם לבינה תקרא’, ושהיו הדברים למעשה, ולעמוד בזה על נפשנו.

ויש שמתלוננים ומקררים, ואומרים שזה רק ‘פרומקייט’. זה נורא נוראות לומר כך, הרי אלה דברים עיקריים, שחובה בהם לעמוד על נפשנו, מתוך רוממות, מתוך יראה, ולא להיגרר אחרי אלה שמדברים בשם ‘אהבת ישראל’ או מושגים כאלה, בחז”ל מוצאים, כמה הם תובעים שיהיה בלב רוממות ופחד, ובזה מעמידים גדר של משמרת למשמרת, אבל בודאי כל שכן וכל שכן כשרוצים לפגוע בליבה של היהדות”.



מאות פעמים במשאותיו של רבינו, כאשר באופנים שונים הוא החדיר ללב ולנשמה את המושג, שמשמש עד היום כמטבע לשון בסיסי אצל כל ‘מבין בעם’ פחות מגיל תשע... שוב ושוב הוא אמר “כל קרירות בזה, זה קרירות בחיי הנשמה, ב”כ הם חיינו ואורך ימינו”, אנחנו מחנכים את הבנים רק לתורת ד’, הקב”ה הבדילנו מכל העמים לא לחפש להידמות לכל העמים, שזה חלק גדול מהקרירות של היום, ובעיקר הסכנה הנוראה, למסור את עצמנו, אנחנו צריכים להראות שאנחנו לא הולכים, לא רצים מהר”.

ושוב אמר “כאשר נכנסה קרירות, כאשר יש ‘אשר קרן’ בתוך תוכנו, בתוך היכלי התורה והשיבות הקדושים, אותם ישיבות והיכלי תורה שהיו תמיד המקלט והמקום השמור ביותר, וכמו שאמר רבינו החזו”א זי”ע שהשיבות הם ה’מדבריות’ שעליהם מדבר הרמב”ם. ואני מפחד לומר, אך מי יודע אם עד היום זה כך... כאשר במקום ‘אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש’, זה נכנס לתוכנו, זה לא אותו מנוול אבל בביהמ”ד זה גם נמצא... ד’ ירחם עלינו, כאשר אנחנו נרחם על עצמנו, אל מול המציאות הנוראה שזה ממש בתוך תוכו של בית המדרש”.

ובהזדמנות זעק רבינו “וכעת כאשר נכנסה רוח של קרירות נוראה, שאנחנו כאילו צריכים לדאוג לזה. ואמנם קטונתי, אך כבר בעניי אמרתי לפני הרבה שנים, כאשר התחילו הרוחות הקרירות, כאשר התחיל ה’אשר קרן’, אמרנו שפעם ידעו ש’פן ירבה’ זו עצת פרעה, אבל היום רוצים שגם בתוכנו נדאג ונדבר על ‘פן ירבה’ ח”ו. אלו דברים שקשה להוציא מן הפה כאשר יש בלבול הדעת, בזמן שאחים תועים ובאים בטענות של ‘להכיר במציאות’ ח”ו, וכל מיני דברים נוראים כאלה...”

עמוד
האש





התנהגות שונאי התורה ולוחמיה מושפעת מאיתנו. וכך חזר רבינו ואמר שוב ושוב "וככל שנתחזק יותר, כאיש אחד, זה ישפיע, אין שום ספק שזה ישפיע גם על אחינו התועים, שיתחילו להבין או בלי להבין, יבינו את הדברים שלא תהיה שום נגיעה בדק מן הדק בלב של כלל ישראל".

"אם אנחנו נתחזק להבין יותר, בבינת הלב, הדעת תתחזק, ובודאי זה ישפיע, שהרי כלל ישראל זה גוף אחד, כמו שהגרי"ס מאריך בזה, כאשר יום הכיפורים חזק יותר אצלנו זה משפיע על הרחוקים יותר, ואם אצלנו השבת קודש קדשים היה כמו יוה"כ, זה היה משפיע על הרחוקים.

וכשאנו נדבוק יותר לתורה זה ודאי ישפיע גם על כל ישראל, על אחים טועים ואחים מבולבלים, כלל ישראל זה גוף אחד, יש ערכות בין כל ישראל".

"יעזור הקב"ה שנתחזק, וילמדו תועים בינה, כי כפי שאמרנו, כלל ישראל זה גוף אחד שמשפיע הלוח וחזון, וכשאנחנו חזקים בעצמנו, זה משפיע על הכלל וכמו שבדקו ומצאו שבארה"ב, שהכי רחוקים קשורים לליל הסדר, כי כמה שזה חזק אצלנו זה משפיע החוצה.

ב"ה שאנחנו חזקים בדרכנו, ונתחזק יותר ויותר בגופי תורה ויהדות, שהכל יהיה בהתחדשות - ויחזור לתלמודו".

"אם אנחנו נעמוד על נפשנו, זה גם ישפיע על האחים התועים שלא יגעו בבבית עינינו, שלא יגעו בציפור נפשנו - בשיבות הקדושות, ושלא יתנו יד לעקירת התורה הקדושה חס ושלום, לא תהא כזאת בישראל".

יהיו בעיניך כחדשים - כדיוטגמא

כך היה אומר: "בדבר שהוא ישן, שהיה לפני זמן, שייך לחשוב האם זה שייך לעכשיו, אולי עבר זמן, אולי עכשיו זה זמן אחר, אך כשהמציאות היא שזה 'היום', אם היום קיבלנו את הדברים מהר סיני, מה שייך כבר להגיד שח"ו נשתנה משהו, לא תהיה כזאת בישראל.

זה העיקר הגדול, וכשחיים את זה וחיים את התורה 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים', ומקיימים את הציווי של 'אשר אנוכי מצוה היום', ומה שהיה אתמול זה לא מה שיהיה היום, וכלשון חז"ל 'כדיוטגמא חדשה' - 'אבל הקדוש ברוך הוא יתברך שמו אומר לישראל, קראו ק"ש דיוטגמא דידי, הרי לא הטרחת עליכם לקרותה, לא עומדים ולא פרועי ראש, אלא בלכתך בדרך, אבל באימה וביראה וברתת ובזיע מיהא צריך'. צריכים להבין בכל קריאת שמע, שהגיע היום דבר חדש, הגיע ציווי חדש מהמלך".

"ודאי שכך הוא, רק שתקנו כי צריך תמיד להחיות את זה, שהדברים יהיו חיים וקיימים "כל

ואמר: "החתם סופר השאיר בצוואתו הנהגות לצאצאים, ושם הוא מזהיר שאיש לא יבוא לימים ויגיד שהנהגות כבר לא רלוונטיות, כי 'נשתנו הזמנים'. ושמעתי מזקנים מצאצאי החת"ס, שאמרו כי מרגלא בפומיה דהחת"ס לעת זקנותו קודם פטירתו, במה שאמרו חז"ל (ב"ב ט"ז ע"א) 'הוא מלאך המוות, הוא השטן, הוא יצר הרע', שבתחילה קראו לו 'מלאך המוות', ומשהיה שם זה מטיל פחד, נשתנה שמו ל'שטן', וכשראו שגם זה כבר מפחיד ומרתיע, שינו ל'יצר הרע', ואחר כך ראו שזה גם מרחיק, ואז שינו את שמו של היצור ל'שם' 'היינט'יגע צייטן'... כי זו תמצית הטענה של 'היינט'יגע צייטן', כאילו 'בזמננו ובתקופתנו' וב'זמנים החדשים' כבר נשתנו הדברים. וטענה זו של 'נשתנו העיתים' זה השם החדש של היצר הרע, ואת זה אנשים מאוד מחבבים...

אבל צריכים לדעת, שהמושג של 'נשתנו העתים' זה גופא השורש של היצור, כיום, וכל השאר הם הענפים שיוצאים מהיצור הזה, וכפי שאמרנו זו הבחינה של ה'הקהל', ללמדנו שבכל זמן ובכל הדורות, אין שינוי ממה שהיה, מה שהיה הוא שיהיה, אותה תורה, אותה יראה, אותה אהבה".

ושם אומר: "כשמגיע רוח קרירות, רוח 'אשר קר', ואף 'אשר קר', שייך גם בדברים שהם דק מן הדק, אבל כאן זה 'אשר קר' ממש, 'אשר קר' שהוא רותח, 'אשר קר' ח"ו בדברים שתמיד היו פשוטים, ולא רק לבר בי רב דחד יומא, אלא גם לילד צעיר בן תשע, וגם בדברים שהיו פשוטים ביותר, גם בזה נכנסת קרירות עם תירוצים שונים של 'נשתנו העתים' ו'שצריך להתפשר'. הרי זה בוער ממש עד השמים".

מאשפות ירים

פעמים רבות חזר רבינו והלהיט את הלבבות, במילים שהצליחו לרומם את ההמונים באומרו: "רבינו הגר"א ז"ל מבאר את לשון הכתוב 'מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון', דל היינו מי שהוא דל מן המצוות והוא בעפר, אם הוא שואף ורוצה, הרי שהקב"ה מקים אותו. ואביון היינו שנמצא באשפות והוא משוקץ בתאוות ח"ו, אבל אם הוא תאב לצאת ולהתרומם - הקב"ה מרים אותו, אבל לא רק כמי שהוציאוהו מן הבוץ והטינוף, אלא עד כדי 'להושיב עם נדיבים' אלו האבות הקדושים, כשאדם שואף ומבקש לצאת מהאשפות, אז הקב"ה מרים אותו עד למעלה למעלה, למעלות הגבוהות ביותר".

כשאנחנו נהיה חזקים

מרן זצ"ל, קבע בלבבות את הידיעה, כי כל

עם הנצי"ב, על מה שקרה בשיבת ואלאז"ן. הנצי"ב אמר לבנו רבי חיים ברלין שיכתוב לדורות (וזה כבר נדפס, והוא הראה לנו את הכת"י עצמו), שכאשר נסגרה ישיבת ואלאז"ן, והנצי"ב נחלה מזה והלך למות, בגלל שהיתה דרישה שיכניסו זמן של לימוד שפות, והמלכות תפסה שלא עושים את זה. ואז העיד לבנו שלדעתו הסיבה שהישיבה נסגרה 'בגלל שבהתחלה היו שחשבו אולי ואולי לוותר רבע שעה ללמוד שפות, ומזה נתגלגל הכל'. ואמר הנצי"ב, 'בגלל שהסכמנו שכלפי חוץ יחשבו שמסכימים איתם לדרישתם, לכן הגענו לזה. אם בתחילה היינו עומדים על נפשנו בתוקף, הישיבה לא היתה נסגרת.

והרי היום מדברים על דברים הרבה יותר חמורים, וגם היום צריך לדעת זאת. הכל מתחיל ח"ו מהדברים הכי קלים והפשוטות הקטנות ביותר. אבל אם אנחנו נעמוד על נפשנו, הם לא יצליחו כלל.

הרי באים עכשיו ממש לעקור את מה שנשאר, עוד מעט נגיד בליל הסדר 'שלא אחד בלבד עמד עלינו לכולתנו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכולתנו, והקב"ה מצילנו מידם'. כך היה כל הדורות, 'לא אחד בלבד', וכעת אחים תועים באים לפגוע בנו. להבדיל גם הגויים הבינו את זה שעם ישראל זה 'עם הספר', ולא צריך שום ראיות וחזיונים, זה כל יסוד היהדות וקיום היהדות".

אסור לוותר אפילו כמלוא ניפא

בקול גדול ובגבורה עצומה קבע רבינו ש"לא מוותרים על כלום", במסר שנחרט בלבבות. וכך אומר: "בעזרת ד' יתברך ובזכות הקדושים אשר בארץ המה, נשאר הרבה תורה, עמל התורה, ידיעת התורה, מתיקות התורה, כל מה שיש לנו, וכי יתכן שהם ח"ו יבואו להרוס את זה?

והעיקר להדגיש את הפרט הזה, שיהיה מושרש אצלנו, שאין שום צד לויתור כל שהוא, שום דבר. זהו דבר שהוא 'הרג ואל יעבור', ואסור לוותר על זה כמלוא ניפא. כמה מוטל עלינו לעמוד בחוזק ולא לוותר כלל.

כל אחד שטעם טעם של תורה ושל יגיעה, יודע שזה נקנה לנו לכל אחד בחלב אמו, שלא שייך כלל, ואם יש איזו נגיעה בתורה, אין שום קיום לכלל ישראל...

נשתנו העיתים - 'היינט'יגע צייטן'

כמה לבבות נפתחו, עם המושג שהטמיע מרן, שאסור לנו לומר שהזמנים הם זמנים שונים. "סיפר לי יהודי ששמע מבת של החת"ס שהאריכה ימים, וסיפרה לו ששמעה מאביה, שבכל הדורות היו ליצה"ר הרבה צורות שאיתם הוא פעל... והוצרכו חז"ל לומר 'הוא שטן', הוא יצה"ר, הוא מלאך המוות', והצליחו שבני האדם יגלו את שקרו ויזהרו מפניו, אבל בדור האחרון הצליח היצה"ר לבוא בצורה חדשה שהיא 'היום ימים אחרים, הדור חלש ויש ירידת הדורות' ובזה הוא מצליח, שכל גזירה וירידה שיש בדור, אומרים 'היום הדור חלש, ואין אנו יכולים לעמוד כחומה לעצור הירידה'".

שוב ושוב הזכיר רבינו את דברי החת"ס

יום יהיו בעיניך כחדשים", וכלשון המדרש המובא ברש"י (דברים ו', ו') - 'אל יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה'."

השואל הרי זה מגונה

באין-ספור פעמים זעק רבינו, שדברים שהיו פשוטים וידועים בעבר לילדים, נפתחים מחדש לדיון. "מדוע צריך להסביר? תמה ותהה, אך עמד בשער בת רבים, ולא פחד להשמיע דבר השם. וכך אמר: "אמרתי שדבר ידוע ש'כל השואל הרי זה מגונה', אך בכל זאת המציאות טופחת על פנינו, שצריכים להסביר את הדברים הפשוטים ביותר.

פעם היו צריכים להסביר דברים שהם 'בדקות', וגם ה'דקות' הזו היתה בדברים העומדים ברומו של עולם, רבותינו שעניניהם היתה צופיה למרחוק, ידעו להתריע ולהזהיר כבר מההתחלה, בזמן שלא כל אחד יכול לראות מה תהיינה התוצאות, והם סללו את הדרך הכבושה.

כעת אנחנו נמצאים בזמנים, שקשה לי ממש להוציא את הדברים מהפה, כשאנחנו לא מדברים על 'הידור' או על תוצאות שיהיו בזמן רחוק, והמציאות היא שצריך להתחזק גם בזה, 'דברי תורה צריכים חיזוק', לעמוד על חינוך הבנים והבנות בדברים העומדים ברומו של עולם, לחנך על טהרת הקודש, שיהיו הדברים נכתינתן מסיני, כמו התורה שקיבלנו, 'זאת התורה לא תהא מוחלפת'. אלו דברים שורשיים. רבינו הרמח"ל אומר ש'כרוב הפרסום כך רוב ההעלם', ופה מדובר על דברים שהיו פעם פשוטים לכל נער צעיר כבן שמונה-תשע."

"המטרה פשוטה שאנו רוצים להמשיך כפי שאנו מבינים ומשיגים את מה שקיבלנו מרבותינו, להחזיק במשכנות הרועים, איננו אומרים דעות לאחרים, אבל הרבה מהנחמה היא בזה שיש ציבור גדול כל כך שזה מה שרוצה, להמשיך על משכנות הרועים, אבל עם כל זאת אין לנו להסיח את הדעת מהגזירה שהיא בנפשנו כפשוטו ממש, והיא עת צרה, ונקהלנו בזה לעמוד על נפשנו."

"התאספנו כאן, ואמרתי בלבי 'חבר אני לכל אשר יראוך', לציבור הזה, חבל שצריכים לפרט את הגזירות, לפני קצת זמן [אני מתבייש להגיד לפני כמה קצת שנים], אז כל בן תשע או בן עשר, לפי חורפיה, היו אצלו הדברים פשוטים."

בני הנעורים

כמה דאג רבינו את דאגתו לכל בחור ישיבה, ותבע את עלייתו והתעלותו, הוא היה אומר: "כשיש חלילה מציאות שמחפשים אחרי דברים אחרים, הרי שבודאי שזה חסרון בעצם, ואם יש חסרון שכזה זה כבר 'מעיקרא דחמרא חמרא דחלא חלא', כשמעריבים רצונות אחרים, אז כבר אין את 'ימי הנעורים', חסר את ה'כחיצים ביד גיבור כן ימי הנעורים', כי ימי הנעורים הם חיצים לכל החיים, בימי הנעורים אפשר לדמיין רק תורה, אבל אם אז נכנס רק תורה עמוק עמוק בלב, אז יש כח של 'חיצים' לכל החיים, ואז לא מתעוררות תופעות שכאלה, ומחשבות שאולי אחרי כמה שנים לא יהיה לו פרנסה ח'... וזה אפילו לא דאגת מחר, אלא דואג על ספק של אחרי כמה שנים."

"בימי הנעורים, בימים שכח הדמיון והשאיפה והאהבה והשמחה, וכל שאר הכוחות שבאדם, פועלים וחיים, כשעדיין ה'נייר חלק', יש להשתמש בכוחות אלו ולתת אותם להקב"ה ולתורה בלי שיעור וגבול. בזמן של האושר הכי גדול, 'טוב לגבר כי ישא עול'."

ויגבה לבו

רוממות ניצוקה בלב רבים, בשמעם את היסוד המופלא שנאמר מפה קדוש וטהור "החיות של האדם הוא תמיד לשאוף להיות במציאות של 'ויגבה ליבו', לא להיות שבע, לבקש להעפיל כמה שיותר, וכמו שאמרנו חז"ל - 'חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי', ולולי שהיו חז"ל אומרים לנו את זה, לא היינו מבינים את זה כל כך, שהרי אדם מחויב להיות מכיר את מקומו, ו'דע את עצמך', הדבר הראשון שאדם מחויב הוא לדעת למה הוא חותר... אבל עם כל זאת חז"ל מחייבים לדעת, עד כמה האדם נתבע 'חייב לומר מתי יגיעו מעשי', וממילא הוא יתאמץ בכל עוז למה שהוא יכול, ויותר ממה שיכול.

לשון הנביא הוא 'ויגבה ליבו בדרכי ד', יש תביעה לאדם שהולך בדרכי ד', לא רק להשיג קצת, אלא לרומם את עצמו יותר ויותר.

הקב"ה נתן לכל אדם כוחות מיוחדים, כוחות הנפש, כשרונות, הרגשים, אדם מלא בכוחות וחושנים, ויש שבעים כוחות באדם וכל אחד יש לו את החלק שלו, וכל אחד פועל עם מה שהוא קיבל, ומי שזוכה להשלים את כוחות נפשו הוא בדרגה הגבוהה מאוד של האדם השלם.

לפעמים אדם מקנא בכישורים שיש לאחר ובכוחות שיש לשני, אבל צריך לזכור ולדעת ש'לא בשמים היא', לכל אחד יש את הכוחות המיוחדים שלו, אדם צריך להכיר את עצמו ואת כוחות הנפש שלו, כמה טעם יש לו בעבודת השם ואיזה כלים הוא קיבל, את זה הוא צריך לנצל בצורה הגבוהה ביותר. ולפי ההשגה שלו הוא צריך להיות ויגבה ליבו."

מבינים בעם

'מבינים בעם' - צמד מילים אחד מיני רבים, שטבע רבינו והשאיר לדורות "צריך לא לאבד את השמחה, לשמוח בחלקו, בחלק הרוחני, שעדיין יש מבינים בעם, כאלו שיודעים. אתמול היו אצלי שנים שהיו במאסר ומלאים ביטחון, ודאי שהולכים באמת ושושן דבר לא יפחיד."

ובמכתביו כתב "הנני בזה בעניי, ויהיו דברי אלה לפני המבינים בעם ואשר עומדים בכל ליבם ובכל נפשם נגד הגזירות הנוראות של אנשי השלטון בארצנו הקדושה, אשר כולם חלילה וחלילה לעקירת התורה עקירת הדת, אשר בזה נבדלנו מכל העמים, אשר בחר בנו הקב"ה ונתן לנו את תורתו הקדושה כי הם חיינו ואורך ימינו, ואין לנו שיעור אלא התורה הזאת..."

"אנחנו במצב של 'חושך יכסה ארץ' פשוטו כמשמעו, ואמנם ודאי שמסירות הנפש של בני התורה זו שמחה גדולה, נחמה נוראה וגדולה, כשרואים שיש בחורים שמבינים, שמקיימים 'נעשה ונשמע', הם מבינים מה שעושים, 'המבינים בעם'!... והם היו השלוחים, הקב"ה זיכה אותם לשליחות הגדולה בשם כלל ישראל..."

ובמכתבו כתב "והנני בקריאתי לנדיבי לב להמבינים בעם, לתמוך ברוח נדיבה את המוסדות הקדושים, שיוכלו להמשיך בהמסור לנו מדור דור ללא אבק שינוי, ונא ונא לעשות לקיומה של תורה, וברוך אשר יקים את התורה הזאת."

בדברי חיזוק לעוסקים במלאכה אמר רבינו: "הקב"ה יעזור שכל אלו שעוסקים בזה שיצליחו, שיהיה להם בקלות, שיתרבו ה'מבינים בעם', שיבינו מה חשוב ומה יקר, ועל מה צריכים למסור את הנפש, לעזור ולתמוך במסירות נפש, כי זו השמירה על היהדות."

אני בינה, לי גבורה

רבינו העמיד ש"העיקר מה שאנחנו יותר 'אני בינה לי גבורה', נבין את עצמנו ואז יבינו אחרים..." "אוי לנו שצריכים לבוא לבאר, להסביר. הנשאל הרי זה מגונה, בדבר של פיקוח נפש יש מי ששואל? האם צריכים להסביר, לבאר לשלומי אמוני ישראל מה הן הצרות הנוראות שפריצי עמך גמרו אומר לעקור ח'ו, כדי שנהיה ככל הגויים ממש ח'ו, היו לא תהיה בודאי."

'אני בינה לי גבורה' (משלי ח', י"ד), עד כמה שאנחנו נבין בעצמנו את האמת, כך תהיה לנו הגבורה לעמוד. הזמן הזה הוא בודאי הזמן של אחרית הימים, וכל כך הרבה הזהירו על הזמן הזה, אם לא עכשיו אימתי, אם לא נתחזק כמה שיותר, בלא שום קרירות..."

"ככל שאדם מבין את הסכנה, מבין את הצורך לחשוש ולהזהר מכל שינוי ומכל סטיה, הרי שזה עצמו מביא אותו להישמר מכל משמר. וזהו שאמר שלמה המלך בחכמתו, 'אני בינה - לי גבורה' (משלי ח', י"ד), כאשר אדם מגיע למצב של בינה, כשהוא מבין את גודל הסכנה ומבין מה עלול להיגרם מכל שכחה, שינוי או סטיה מן הדרך, כאשר הוא מבין מה המחיר של כל פגיעה בתורה, הרי שהוא מבין את חומר הסכנה, וממילא הוא מתעשת ומקבל גבורה וכוח לעמוד כנגד להאבק ולהילחם."

אין לנו שיעור אלא התורה הזאת

לעתים קרובות שינן רבינו: "על הפסוק 'לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי איתם', שואל המדרש (ספרא בחוקותי ב'), וכי מה יש לנו, בית המקדש אין לנו, נבואה אין לנו, מה יש לנו? יש לנו את התורה, ובתורה כלול הכל, 'ואין לנו שיעור רק התורה הזאת', זו לא רק אנחה, זו השגה נוראה, שתורה כן יש לנו."

החיזוק והקיום הוא על ידי שנתחזק יותר בתורה הקדושה, שנתעצם בהתמדת התורה ובעיון התורה, שנחיה מתוך הכרה ש'אין לנו אלא ד' אמות של הלכה', כי 'אין לנו שיעור רק התורה



מדרכי היצר לבוא ולומר לו, תכיר את עצמך, תראה להיכן הגעת, אתה כבר לא תוכל לממש את השאיפות הגדולות, חבל על המאמץ שלך. ועל זה בא שלמה המלך ע"ה, החכם מכל אדם, ומזהיר - 'מקומך אל תנח', עליך להמשיך באותן שאיפות, אסור לך להרפות. וזה מלווה את האדם כל ימיו, גם אחרי שנים רבות, כשהוא אברך מבוגר, ונמשך עד זקנה ושיבה".

המבינים בעם, ואמר: "על הפסוק בקהלת 'אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח' אומר רבינו הגר"א ז"ל יסוד גדול - 'אם רוח המושל יעלה עליך', המושל הוא יצה"ר שעליו צריכים להתגבר, ואם יש לאדם רפיון והוא נכשל ח"ו, מכל מקום 'מקומך אל תנח', אל תאמר 'כאשר אבדתי אבדתי' ותיפול לזרועות היאוש". והיה זועק: "כשיש לאדם תקופה של ירידה,

הזאת, וזה יש לנו. ולוואי שנמצה את התורה הזאת שיש לנו, וזו תהיה התשובה הכי אמיתית והכי בטוחה לכל הקמים עלינו מבפנים ומבחוץ. כי כל הצרות הגדולות הן כנגד התורה, ולכך התשובה הטובה ביותר היא התחזקות בלימוד התורה".

ועוד אמר: "אין לנו שיוור רק התורה הזאת", אבל את זה יש לנו. ועל ידי שנמסור נפשנו על קיום התורה, ככל שתהיה בנו יותר אהבת תורה, כך תתעורר בנו הציפייה האמיתית לגאולה השלמה, מצפים ומחכים שתתגלה התורה במלואה, במציאות של 'ישקני מנשיקות פיהו', ואז 'ונגלה כבוד ד', יתגלה הקב"ה ונשמע תורה מפיו. כל זה יהיה בזכות שנעמוד יותר על שלנו לקיים לשמור ולעשות, זה יביא את ביטול הגזירות, ולגאולה השלימה בב"א".

לכל אחד חלק מיוחד בתורה

חיזוק עצום שאבו בחורים ואברכים מהדברים שנשנו שוב ושוב, ש'לכל אדם יש חלק משלו בתורה', וכדבריו: "מעלה זו של שמחת התורה בזמנים מיוחדים שצריכים חיזוק, כל אחד ואחד יש לו בזה חלק וייחוד משלו, קטן או גדול. וכמו שמובא בזוהר על מעלת התפילה בציבור, שכל אחד יש לו גוון מיוחד, כתכלת, כשחור, כירוק, כאדום, כל מחשבה וכל כח הוא מיוחד בפני עצמו. כן גם בתלמוד תורה שהוא כנגד כולם, לכל אחד יש חלק מיוחד, ברוחב ובעומק ההבנה. ולפעמים נדמה למישהו שהוא פחות מצליח, לעומת חברו שהצליח יותר וקנה לו שם, אבל באמת כל אחד יש לו את הייחוד שלו, והוא נתבע על חלק התורה שלו שהוא לא הביא לעולם. וכלשון המדרש ש'כל ת"ח יש לו חדרי חדרים בתורתו', כל אחד יש לו מקום להתגדר ולהתגדל בו, ולהישאר בשאיפות הגדולות של ימי הנעורים, ימים שהתורה והשמחה והשאיפות הגדולות נבלעין בדמו".

ושוב הדגיש: "ולכל אדם יש חלק משלו בחיים הרוחניים, חלק מיוחד שאין לאחר, יש לו 'חדרי חדרים בתורתו' כלשון המדרש, את כוח שכלו המיוחד רק לו, אני רגיל להזכיר את לשון הזוהר על תפילה בציבור, שבה יש לכל יחיד מה שאין לחברו, לכל אחד יש גוונים אחרים בתפילתו, כתכלת כלבן וכו', והוא כלל לכל העבודה הרוחנית, כי ברוחניות אין כלל של בכלל מאתים מנה, וכל אחד שחסר בעבודתו, הרי חסר משהו שאין דומה לו, עוד 'גישמאק' בלימוד עוד הבנה שיש לו, כל זה הוא מיוחד לכל אחד, ומזה אנו בורחים ומואסים את הדעת.

הקב"ה לא ברא סתם עוד אדם בלא שיהיה לו חלק מיוחד משלו, יש לכל אדם ייחוד ומעלה מיוחדת שאין אפילו לאדם גדול ממנו שהוא לא מגיע לקרסולי קרסוליו, הכח שלו חסר. כל אחד הוא נברא של 'לכבודי יצרתיו אף עשיתיו', ועל זה כל אחד מבקש 'ותן חלקנו בתורתך', חלק המיוחד לו. וכשהאדם מקיים את ה'לךך נוצרת', אז הוא מגיע לשמחה האמיתית".

מקומך אל תנח

רגיש היה רבינו למשברים העוברים על בחורים ואף אברכים, והטמיע מושג יסוד אצל המון

יסוד הקיום



מילותיו המדהימות של רבינו על חשיבות בטאון לבני התורה והיכולת להעמיד את האמת על תילה, נחרטו לדורות:

"הנני בזה לחזק ולהיות נטפל לידי עושי מצוה רבה עד למאוד העושים ומעשים למען בטאון עולם התורה 'הפלס' המרבה כבוד שמים ועומד על משמר התורה והיהדות. ועתה קמו בס"ד אברכים תלמידי חכמים יראים ואנשי חיל לעמוד לימין הבטאון להבטיח קיומו וביסוסו בעז"ה, באשר הוא יסודה וקיומה של תורה והרבה גופי תורה תלויים בו, וכל העושים והמעשים התומכים והעוזרים יתברכו בכל הברכות האמורות בתורה, הם ולכל אשר להם, בזה ובבא".

לא לחינם התבטא רבינו בהזדמנויות רבות ואמר: "היאך לא מבינים את גודל הענין והזכות העצומה שבדבר זה, שהרי זה היסוד לכל מה שנעשה בשנים הללו למלחמת מצוה ולקיומה של תורה ולהעמדת ציבור בני התורה ולכינון המוסדות, ואמנם יודע אני עד כמה קשה הדבר לאברכים בכל הוצאה כספית, אבל מה אפשר לעשות - הרי הדבר הוא צורך גדול מאוד".

וביותר חיזק את הדברים בכינוס שנערך בביתו, לחיזוק העתון, שם אמר רבינו דבריו נוראים, על התביעה כלפי אלו שאינם מבינים את חשיבות המערכה, והדגיש כי "עיקר הרדיפה היא על הרוחניות, כשהולכים ח"ו לעקור הכל, כי כל כוונתם לעקור את התורה מישראל ח"ו, במצב שכזה כשאדם לא מבחין, הרי זה חירוף וגידוף.

הם רודפים במטרה שלא יהיו חרדים לדבר ד', ח"ו שלא יהיה ולא יקום, בזמן שכזה זה לא מן החכמה [ואני אומר בלשון נקיה] להיות שאנן, ולומר ש'יהיה טוב', ולהגיע למצב שגם כשיש צרה לא לוקחים מזה התעוררות למעשה...".

כאן סיפר רבינו דבר נורא ואמר: "בימים שהחלה השואה הנוראה, וכבר אחרי הזמן ששונאי ישראל רק דיברו, כשכבר התחילו עם זה בפועל, היו בעלי תפילה בבתי הכנסיות ובבתי המדרשות, שאומרים קצת תהילים אחרי התפילה, והיו אנשים שהיו נחפזים לצאת לעבודתם, ואמרו 'יהיה טוב, הקב"ה יעזור'.

הקב"ה הרי הזהיר אותנו - 'אם תלכו עמי בקרי' (ויקרא כ"ו, ג'), ויש כמה סוגים של 'אם תלכו בקרי', וכשלא מרגישים את ה'עצ צרה', זה גם נכלל באזהרה...".

גאב"ד טבריה הגאון הגדול רבי אברהם דב אויערבאך שליט"א

תורת אמת הייתה בפיהו

לקראת יום הזכרון השלישי להסתלקות עמוד הענן והאש מעל האהל, בעלות פרן רבינו זיע"א בסערה השפימה, נכנסנו בחרדת קודש לשמוע דברי חיזוק מיוחדים - לאורו ובפורשתו הטהורה - פפי אחיו גאב"ד טבריה שליט"א



נכון מאוד. הן הן הדברים, בגלל האמת הנוקבת הזו, וחוסר היכולת להתמודד מולה, וישטמוהו בעלי חיצים... אך מתוך יראה עצומה... וינועו ויעמדו מרחוק... אך צריך לדעת שהשורש להכל נובע מזה.

רבינו זיע"א לא היה אדם בשביל עצמו, הוא היה מצנפת אשר מתחתיה ישנו ציץ הקודש שכתוב עליו קודש לד', בלי שום פניות וכלי שום חשבונות, בלי להרויח שום דבר, וכלי לרצות להרויח שום דבר, רק למען כבודו יתברך שמו. אמת. אמת. אמת... ואף קויים בו "כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך"... כל הרדיפות נגדו, נבעו מפחד ואימה, מחוסר יכולת להתמודד מול דרכו האמיתית. וזכה דורנו בתקופות ירודות כל כך, לעמוד האש אשר הלך לפני המחנה, להנחותנו את הדרך אשר נלך בה, להורותנו את דרך האמת אשר בה נעלה.

הגאב"ד שליט"א בודאי זוכר עוד מינקותו, את הקשר העצום ששרר בין רבינו זיע"א כבר בהיותו צעיר לימים עם מרנן גדולי ישראל מדורות עברו...

הצפייה למרחוק, הוא ראה את האמת לאמיתה, הנוקבת עד עמקי שאול, הוא פשוט חי כל ימיו את האמת הנצחית, וכמובן בדרגותיו הנשגבות, רואים את מה שאין ביכולת בן אנוש רגיל לראות. בתחילה חשבו רבים שאולי הוא זיע"א מדבר כביכול בגוזמאות. איש לא האמין למראות שחזו עיניו, אבל בסוף ראו שהוא צדק, והיום כל מי שאוזניו ועיניו פקוחות רואה ושומע, שכל דבריו אמת - ואת זכיתנו העצומה שזכינו להינצל, לצעוד לאורו של רבינו פרן אחי הגדול זללה"ה, שעשה שלא תשתכח תורה מישראל, והעמיד בהנהגה מופלאה את שארית הפליטה, שלא תאבד שארית יעקב

רוצה, הם לא יוכלו לצאת מהנסיונות שיציבו להם. כמו שרואים בעינינו רח"ל.

זה מסביר את מה שהגאב"ד שליט"א אמר בהספד המרטיט בלוויה של רבינו הגדול מרן זיע"א, שלא יכלו לעמוד נגד האמת שלו, ולכן זרקו את החיצים מרחוק...

י. ש כ ט ר

ב הקדמה לספר "פתחי אברהם" על הגדה של פסח, הגאב"ד כתב על הצפייה למרחוק של רבינו זיע"א, ועל כך שהוא צפה את כל הפרעות, לפני כולם. היום כולם רואים את זה...

יראתי בפצותי שיח, אחי וראש מרנא ר' שמואל דצוק"ל גדול מרבין שמו, ומי יוכל לעמוד ליגע באפס קצהו, ולעמוד בסוד דרכיו. אך ישנה נקודה עמוקה ויסודית, אשר חושבני שיש בה תועלת לרבים, ובוזה ננסה לעמוד על הענין המוזכר.

מתוך זכותי העצומה, שזכיתי בזכות אבות, לגדול לצידו, ברצוני לציין דבר מהותי ביותר, שהוא חוט המקיף לצמיחתו העצומה, וגדולתו הנשגבה. והוא "מידת האמת". מרן זיע"א כל ימיו חיפש אחר האמת, והמבקש אמת ימצא אמת. תמיד האמת לאמיתה היתה נר לרגליו. וכל יישותו זעקה את זעקת האמת, משה אמת ותורתו אמת. ניתן ללמוד ממנו זיע"א, עד היכן הדברים מגיעים ומי שמחפש את האמת לאלו השגות גבוהות ניתן להתרומם ולאלו פסגות ניתן לשאוף להגיע. חיפוש האמת לאמיתה באמת אינו דבר קל, אנשים מחפשים את עצמם, לא את האמת.

וכך בהמשך כל ימיו, "תורת אמת הייתה בפיהו". גם בהנהגה, הוא לא בא לחדש שום "חידוש" בדרך ההנהגה שלו, הוא בא לשמור על הדרך הישנה, שלא ישנו כלום ממה שהיה פעם, ממה שהנהיגו גדולי הדורות, ועל "האמת" הזו הוא לחם בכל הכח. שפך השמן הטהור ישאר טהור. "אמיתי" וך.

וכאן אנחנו מגיעים לענין הצפייה למרחוק, הוא ראה את האמת לאמיתה הנוקבת עד עמקי שאול, הוא פשוט חי כל ימיו את האמת הנצחית, וכמובן אמת זכה בדרגותיו הנשגבות, רואים את מה שאין ביכולת בן אנוש רגיל לראות. בתחילה חשבו רבים שאולי הוא זיע"א מדבר כביכול בגוזמאות. איש לא האמין למראות שחזו עיניו, אבל בסוף ראו שהוא צדק, היום כל מי שאוזניו ועיניו פקוחות רואה ושומע, במבט הכי שטחי, שכל דבריו אמת. והדרדרו עצום, בכל הקדוש והיקר. ואת זכיתנו העצומה, שזכינו להינצל, ולצעוד לאורו של רבינו מרן אחי הגדול זללה"ה, שעשה שלא תשתכח תורה מישראל, והעמיד בהנהגה מופלאה את שארית הפליטה, שלא תאבד שארית יעקב.

אחי הגדול מרן זיע"א, גם ידע והכיר בכוחות הנפש של הנפשות הפועלות. ולכן נלחם בכל הכח, הוא ידע והכיר לפני ולפנים, את כוחם שיגם ופועלם, וידע איך בדיוק ניתן לעמוד מולם.

בנוסף הוא גם ידע הכיר והרגיש, את כוח הציבור, ולכן הציבור החרדי יכול להמשיך ולהתדרדר, אם חלילה לא יתנתקו מהם ומהמונם. אם האנשים ירגישו ויהיו חלק ממה שהמדינה

עמוד
האש

הגאון הגדול רבי אשר הכהן דויטש שליט"א:

להמשיך בכל הבר

בשיחה פרטיה במעונו של הגאון הגדול שליט"א, עורך הגאון הגדול שליט"א על חובת התמיכה במוסדות התורה והחינוך שהקים מן זיע"א ובפרט בבטאון עולם התורה 'הפלס' שהוא יסודה וקיומה של תורה * "הכסיל יטפון ראשו ולא יראה בדרדור העצום כמה רבינו צדק וכל דבריו היו אמת * עופדים אנו פשתאים נוכח ראייתנו לפרחוק

זה כיצד לנהוג בימינו אנו על פי אותם עקרונות שקיבל מרבתי. אמנם הוא ינק וקיבל גם מעוד גדולי עולם, הטשעבינר רב והבריסקער רב ועוד ועוד. אבל להגיד שהוא ממשיך, הוא המשיך את הנהגתו של רבינו הרב שך.

החזון איש העמיד את עולם התורה, והרב שך העמיד אחריו בהנהגה מופלאה, ואחריהם ר' שמואל... הוא המשיך את הרב שך, הוא שמר על הנהגה של הרב שך והמשיך אותה!

כל השנים ידעו שראש הישיבה הוא גברא רבא והצדקות שלו נודעה בשערים. אליבא דאמת מה ששמעתי עליו כל השנים ומה שראיתי בשנים האחרונות זה כאין וכאפס לגדלות האמיתית שלו. בשנים האחרונות זכינו לקבל את הנהגה שלו ולצעוד כפי ההוראות שלו, ראיתי את הנהגה שלו והשתדלתי להבין מה הוא עושה. באופן כללי אני חושב שכאחד מהציבור למדתי ממנו הרבה. על מה ללחום, על מה להעמיד את הנקודות המרכזיות. על מה לשים את כל המשקל ועל מה לא לשים את כל המשקל.

בכל דבר אנו מסתכלים מה הוא היה אומר, יש את העקרונות הכלליים שהוא העמיד לנו והקו המשווה בין כולם זה ההתבדלות, שלא להיתפס לקרירות הפושה והתנתקות מכל השפעה של השלטונות. כמעט אין סוגיות חדשות כיום שעדיין לא נידונו בתקופתו, זכינו שכמעט בכל העניינים הוא העמיד את הזרעים, והנחה והתווה את המשיך דרך ד'. הדבר שעלינו להתחזק בו ולשמור עליו מכל משמר זה ההליכה בדרכו, להמשיך הלאה לחשוב בכל דבר מה ניתן ללמוד ממנו בנושא זה ומה הוא היה מכריע.

אני משתדל גם כאחד מן הציבור להתחזק בזה ולבחון כל דבר לאשורו, מה היה אומר ראש הישיבה על זה. מה דרכו, הדרך האמיתית תובעת מאיתנו לנהוג, ובוה הדרך נלך ונצמד בגאון. וכאמור כשאנו דבקים במטרה, זה עצמו החיזוק הגדול וברוך ד' כפי שכולם רואים הציבור אכן מחזק יותר מאי פעם, ועלינו לחזק את עצמנו עוד ועוד שלא ליפול בקרירות שהוא כה הזהיר מפניה.

שנים רבות שרבינו הגדול מן ראש הישיבה זיע"א דיבר על הקרירות הפושה, הרבה הרבה לפני שהוא דיבר על כך ברבים, הוא ראה כבר אז את הניצנים, וגם לאחר מכן בשעה שהוא התחיל לדבר על זה לא כולם ירדו לסוף דעתו ולא הבינו למה ירמזון מילותיו. היום צריך להיות טיפוש כדי לא להבין את זה. האדמה חרוכה והאוויר מורעל בקרירות פושה, הכסיל יטפון ראשו ולא יראה

הרב בנימין סופר

ט כינו בהילו נרו עלי ראשו, בעוד זרח עלינו אור שמשו של אבינו רועינו רבינו הגדול מן זיע"א, העמיד הדת על תילה, ועתה בעוונותינו מעת חסרנו כל זאת, מדחי אל דחי טולטלנו והוטרדנו, ובפרט בתקופה של השנה האחרונה ציבור היראים הוטל לעין הסערה ונדרשנו לעמוד במבחנים קשים ומייגעים, ימים ידברו.

הזמן מבקש חיזוק מיוחד, בהורמנא דמלכא, אם נוכל להעביר למבקשי דעת חפצי יראה, צמאי שמוע, דברי חיזוק להמשך העמידה האיתנה על המשמר והמשכת הדרך בכל עוז.

מילה בתרין ושתיקתא בחד. יש צורך לדבר למעשה... לא המדרש עיקר...

בסייעתא דשמיא מופלאה המלווה אותנו מכוח ההבטחה ש"לא מאסתים ולא געלתים", רואים בחוש שכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, ואדרבה ציבור בני התורה ממשיכים וממשיכים בכל הכוח בדרך המסורה, וציבור המבינים בעם רק הולך ומתחזק ונלחם על עקרונותיו. בשנה האחרונה בפרט ראינו כיצד בני התורה לא נרתעים משום דבר, והנהגה הזאת הביאה רבים להרהורים, אבל האמת היא שדברי תורה צריכים חיזוק תמיד, והחיזוק הנצרך זה עצמיות הדבר גופא, זה עצמו החיזוק שאנו מוכיחים לעצמינו שממשיכים בדרך בכל הכוח, בלי להתפעל משום דבר ובלי להתבלבל משום נסיון וטשטוש. עלינו להתפלל תפילה רבה על כל החולים הנצרכים לרפואה רח"ל ולהמשיך ולהתחזק בתורה ובתפילה.

החיזוק האמיתי זה להמשיך בכל הכוח את הדרך של ראש הישיבה זיע"ל, ולכן מה שחשוב ביותר והזמן גרמא, זה לדבר ולחדד אצלנו פנימה את המסרים והעקרונות הברורים ואת ההשקפה הנכונה, בחדות ובהירות, את הדרך המסורה מרבתינו.

באופן כללי צריכים לדעת כמו שרבינו עצמו הזכיר תמיד, שהוא לא בא לחדש כלום, אלא ממשיך את הדרך המסורה ואת מה שינקנו וקיבלנו כל השנים מרבתינו מצוקי ארץ זיע"א. אלא שכלי המלחמה השתנו וצד הטומאה שינה את טכסיסיו.

מורי ורבי הרה"י מן הרב שך זיע"א, מלבד גדולתו הוא הנהיג וניווט את עולם הישיבות ושינה פני תבל. ההמשך של זה התקיים ברבינו מן רבי שמואל זיע"א שהקים עולה של תורה וניווט את הספינה, עם האש הגדולה ורוח ד'. מה שהוא חידש

הוא היה קשור כבר מצעירותו עם רבים רבים מגדולי ישראל, ובעיקר עם מרנן הגאון מטשעבין והחזון איש זיע"א. הרב מטשעבין אהב אותו אהבת נפש, הם היו מדברים הרבה בלימוד, ורבינו זיע"א קיבל ממנו הרבה. אצל החזון איש הוא הלך פעמים רבות, הוא היה הולך בבין הזמנים למשפחת קרלנשטיין אצל הגאון ר' ירוחם זצ"ל, ואז היה הולך אצל מרן החזון איש, זכורני באחת הפעמים שהוא אמר שטיקל תורה לחזו"א, והחזו"א אמר לו שדבריו הם "תורת אמת".

גם לגבי הקשר המיוחד עם מרן הרב שך זצוק"ל, אחי הגדול זיע"א, הכיר אותו מצעירותו, אך עיקר הקשר והערכה העצומה שרחש לו מרן הרב שך זיע"א, התחיל דרך זה שנכדו של מרן הרב שך הגאון הרב פאס שליט"א למד בישיבת מעלות התורה, וכשהנכד היה מגיע למרן הרב שך הוא היה ממש חוקר אותו כל דבר, ובתוך כל זה הוא הגיע למסקנה שאחי הגדול זיע"א הוא תלמיד חכם אמיתי אשר מלמד תורה על דרך האמת. וכך נרקם והתהדק הקשר ששרר ביניהם, ולאחר מכן מרן הרב שך סמך ידיו עליו, בהנהגת הציבור, והסמך אותו לכך, באשר הוא ראה בו את כל ההמשך.

מרן הרב שך זצוק"ל תפס את עומק גדלותו, והבין עד היכן הדברים מגיעים. ראו את זה גם בחיבה היתירה שמרן זצ"ל רחש לו, וגם רואים את הדברים המופלגים שכתב עליו בכמה מכתבים, הרב שך העריך מאוד את גדלות תורתו ואת למדנותו הגדולה, וגם העריך את זה שיש לו עינא פקחא להבין דברים לאשורם.

למרן הרב שך היתה סיעתא דשמיא מיוחדת, כל מה שהוא עשה הוא הצליח, היו דברים מעל הטבע. ואת הסיעתא דשמיא המופלאה הזו, ראינו נמשכת גם אצל אחי הגדול זללה"ה.

גם עם רבינו עט"ר מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א. היה לו קשר מאוד חזק כל השנים, ר' שמואל היה לו כח של פסק, אך הוא היה מרבה לשאול את מרן הגרי"ש בהלכה, גם באופן פרטי לשמוע את דעתו, וגם באופן כללי כדי לעשות שימוש אצלו איך הוא מכריע ופוסק. ובשנים המאוחרות יותר, הדברים גלויים וידועים לכל את ההערכה העצומה שהיתה אצל מרנא הגרי"ש זצוק"ל לאחי הגדול רבינו זללה"ה, וראה בו שותף לנהגת הציבור, ובכל דבר קטן כגדול שלח לשאול גם את פיו של מרנא אחי הגדול זללה"ה והכריע על פיו.

לסיום נוסיף, דבר פלא שראינו אצל מרנא אחי הגדול זללה"ה, שבעיני הוא אחד הפלאים הנשגבים ביותר, אשרי עין ראתה, איך שלמרות העול העצום של הנהגת הציבור שהיה כל השנים, והשמירה על חותם כרם ד', ובפרט בשנים אחרונות מבית ומחוץ, המלחמות העצומות שהיו מנת חלקו, בכל זאת רבינו הגדול זיע"א, תמיד נשאר עם ה"שמעתתא בעי צילותא" שלו עד הסוף. זה נקרא "נר ישראל" שהוא מאיר לכלל ישראל עם השמעתתא שבעי צילותא, הוא אמר את השיעורים כאילו לא קרה כלום, הוא פותח את הגמרא ונגד עיניו יש רק גמ' רש"י תוס' והראשונים, חוץ מזה אין שום דבר... מה נאמר ומה נדבר, יש הרבה מה לומר, יש הרבה מה לספר, אבל עיקר העיקרים הוא, שכל אחד צריך להמשיך בדרכו, ולשאוף להיות תלמיד חכם אמיתי עם יראת שמים, להבין את האמת, וללכת עם האמת בדרך המסורה לנו - וזה כל האדם...

הא את הדרך של רבינו זצ"ל

העמידנו מרן רבינו הגדול זיע"א, ועל כן ביקשנו לשאול: מה הן איפוא חשיבותם ונחיצותם של הפעולות להקמת קהילות הקודש בכל אתר ואתר למטרות הללו?

הצורך בקהילות הוא דבר פשוט, הרמב"ם כותב כי דו"ע שהאדם הוא 'מדיני' בטבע ולכן אדם הנמצא במקום עם השפעות לא טובות - עליו לנוס למדבר. ציבור שהולך בדרך מסוימת, אם הוא לא מלוכד גם בצורה טכנית של קהילות זה אמור להתפרק. ובפרט כיום בכל השנים האחרונות, שהוויכוחים בינינו הם גם בין יראים ושלמים. ואם הציבור לא מתלכד בקהילות נפרדות אין קיום לדרך הזו.

היום לצערנו הציבור בחוץ לא רק שאינם הולכים בדרך המסורה, אלא מלעיגים עליה או מחרימים אותה, קל וחומר כפול הוא חובת הקמת קהילות הקודש. אם אנחנו חפצים להגן על עצמנו ולהמשיך לצעוד בדרך המסורה, ברור שהתריס והמסגרת המגינה הם קהילות הקודש.

בענין זה, שמענו רק לאחרונה דברים נוקבים אודות הצורך לעשות הכל למען מגבית 'יסודה וקיומה' של עתון 'הפלס', כאשר במשאו בכינוס בענין זה אמר הגאון הגדול שליט"א, כי אמנם היו הרבה מגביות בהן הציבור תרם לפי כוחותיו ויותר מכוחותיו, אבל אפשר לומר שהמגבית הזו חשובה מעל רוב או כל המגביות. רצינו להבין מה המיוחד במגבית זו.

מדובר כאן למעשה בענין שיש בו העמדת הציבור כולו. בלי עיתון הציבור לא היה עומד, ואם הציבור לא עומד - אז התוצאות הן ברורות. כפי שכבר אמרתי, החובה של הציבור למגבית הזו היא מעל ומעבר. כשעושים מגבית בשביל מוסד מוגדר, אם זה ישיבה חשובה או חידור וכדו', ודאי שהחובה הראשונה היא בשביל אלו שהילדים שלהם לומדים שם או למדו שם, ובשלב שני גם בשביל כלל הציבור לתמוך בתורה, שזה הדבר החשוב ביותר. אבל כאשר מדברים על המגבית הזאת, זו חובה של כל הציבור!

העיתון שייך לכל הציבור ומשרת את כל הציבור, כך שכל אחד חייב את זה בתור אחד מהציבור, הוא לא פחות ממי שבנו לומד בישיבה פלוגית. על זה כתב רבינו זצ"ל במילותיו השקולות והמדודות את ההגדרה הכללית כן מחייבת: 'יסודה וקיומה של תורה והרבה גופי תורה תלויים בו'.

שמעתי ממנהלי העיתון שעל אף שהעיתון נוסד כמעט בלי בסיס להכנסות, בסיעתא דשמיא עתה המצב התאזן, אמנם צריך עוד הרבה רחמי שמים לצורך ההחזקה מדי חודש בחודשו, אבל בעיקר הבעיה היא להתמודד עם החובות המעיקים על העיתון עוד מהתקופה של השנים הראשונות. וכפי



ד', למען יעמדו לימים רבים.

זמנו של הגאון הגדול שליט"א יקר ועמוס. זמן רב המתנו לשעת הכושר, כאשר הוא יצא מגדרו ונהג בנו טובת עין להקדיש לנו דקות ארוכות לכבודם של עמלי התורה ציבור בני התורה, כדי שנתחזק יחד, להמשיך לצעוד בדרך המסורה ללא שום שינוי וסטייה כלשהיא ולהחזיק בעץ החיים.

השיחה התקיימה כאשר אנו חשים, מרגע כניסתנו למעונו של הגאון הגדול שליט"א, כי אנו זוכים ליחס מיוחד בזכות היותנו שליחי בטאון עולם התורה 'הפלס', אשר הדאגה לקיומו חקוקה במיוחד על לוח ליבו, ולעיתים קרובות מעורר על הזכות והחובה העצומה של כל יהודי ירא שמיים ובן תורה לסייע ולתמוך בעיתון ככל יכולתו, וכפי שרק בימים אלה עורר הגאון הגדול שליט"א את הציבור הקדוש להתגייס בכל נפשם ומאודם למען 'יסודה וקיומה של תורה' - נושא שגם יעלה במהלך השיחה.



יסודה וקיומה של תורה והרבה גופי תורה תלויים בו

אנו נזכרים עד כמה הגאון הגדול שליט"א מרבה לדבר בשלש השנים האחרונות על התאגדות והתלכדות ציבור בני התורה, להמשיך בדרך בה

בדרדור העצום, כמה רבינו צדק וכל דבריו היו אמת.



עם כלות ג' שנים מעת לוקח אדוננו מעל ראשנו, החסר הגדול מוסיף והולך ואנו אין לנו אלא לדבוק בדרכי אבות ובפרט בימי סער וסופה. חשנו בצורך לשמוע על חובתנו להתמיד בהמשך הדרך ולצעוד בדבקות בדרך המסורה ללא שינוי, אותה דרך שהתווה לנו אבינו רועינו זיע"א ללא כחל וללא שרק, לשם כך זכינו להתקבל במעונו של הגאון הגדול רבי אשר הכהן דויטש שליט"א, על מנת לשמוע להתחמם ולהתחזק לאורו ובדרכו של רבן וליבן של ישראל זיע"א ולקבל פרקי הנהגה ודרכי חיים.

במשך השנים האחרונות, בעת אשר מוטו מוסדות עולם ורבינו מרן זיע"א יצק והעמיד את היסודות מחדש, אותם יסודות שהעמידו כל גדולי עולם זיע"א ובאו פריצים וחילולים, ביקש רבינו זיע"א מיבלחט"א הגאון הגדול שליט"א פעם אחר פעם להעביר טללי תורה ודעת ולישא עליו עול מכורח השעה והתקופה.

בעקבות כך זכה ציבור בני התורה למשאות מרטיטים שנשמעו בסערת התקופה, ולהוראות ודרכי חיים והנהגה לרוב שהעביר הגאון הגדול שליט"א כפי שקיבל והתבקש בלשכת הגזית בשערי חסד במעונו של רבינו מרן זיע"א.

כאמור, לקראת יומא דהילולא של אבינו רועינו רבינו מרן זיע"א ביקשנו לשמוע טללי חיים ולהתחמם לאורו ובדרכו, בדרכי תורה, הנהגה ודעת



עמוד
האש



המוסדות הם קו הסכר

גם לענין כלל המוסדות הנקודה שווה. אנו מוכרחים ללמד את ילדינו במוסדות שאין בהם שום השפעה מבחוץ מהעולם הכפרי, ולצערנו אנחנו רואים כמה שהקריירות חודרת והשפעתם הגדולה מי יותר ומי פחות.

בהקמת מוסדות החינוך של ציבור בני התורה, ראה מרן זיע"א את קו הסכר האמיתי בפני הגלים השוצפים המתזים עלינו שטף של קריירות ורוחות זרות, השפעה והתערבות ישירה של השלטונות. ולצורך כך אנו מוכרחים להתנתק מהם ומהמונם. וגם בזה, ככל שהשנים עוברות יותר ויותר מבינים את דבריו וצדקת דרכו. עומדים אנו משתאים נוכח ראייתו למרחוק, איך כבר אז צפה וראה להיכן עלולים להידרדר ויש להציל את מי שניתן להציל. הרוצה להציל ולהגן על בניו ובנותיו עליו להכניסם לשמירה המעולה ולהעבירם למוסדות על טהרת הקודש וכלל מוסדות בני התורה.

וודאי שחשיבות השמירה המעולה היא אצל בתי החינוך לבנות, לא פחות מאשר אצל בנים. ואדרבה אצל בנים יש את החלק של לימוד התורה ומזה חשיבותם הגדולה והנחוצה יותר, אך היא הנותנת שאצל בנות שאין תלמוד תורה כמגן, והשטח להזיק הוא רחב יותר וקל יותר, ועליהן צריכים שמירה מעולה.



מפאת נחיצות הזמן, בוחר הגאון הגדול שליט"א לסיים את שיחת הרוממות הנפלאה במספר מילים שקולות ומדודות: "אין ספק שהתקופה היא תקופה גורלית, ואנו מצויים כל העת בזמני מבחן, על נאמנות מוחלטת לד' ולתורתו במצבים שונים וניסיונות מזדמנים. אך חובתנו בכל עת היא "צאי לך בעקבי הצאן", להמשיך יחד את ההוראות הברורות, הדרך והמסורת הטהורה, אותה השאיר לנו מרן רבינו הגדול זצוק"ל למורשה, "לטוב לנו כל הימים".

שהראוני לגבי המצב הנוכחי, אם באמת הפעם הציבור כולו יעמוד לימין העתון ויגשים את תוכנית המגבית במלואה, כמובן מבלי להוריד בהכנסות הקיימות, אז בע"ה זו תהיה הפעם האחרונה שיהיה צורך לפנות לציבור, ומה שיגייסו עכשיו יאפשר הסרת האיום הכספי כולל החובות שנפרעים מדי חודש.

כמו שהזכרתי, גם אברכים שאין להם מנוי, וחבל כי יכלו להפיק הרבה תועלת מהחזיון הקבוע שבעתון, אבל זה ודאי שגם עליהם מוטלת החובה לתמוך בעיתון, משום שכאמור זה עיתון של הציבור, עיתון שהקיום של הציבור תלוי בו. לכן, גם מי שלא מחזיק עיתון, לכה"פ שישתתף ב'כוח הרבים', שמלבד עצם מצוות הנתינה, הרי יש בזה גם במידה מסוימת מתן שכרה בצדה, אם הוא יצטרך למודעה או ישיבה או כל מוסד תורני אחר, שעי"ז יוכל לסייע ולתרום לאותם מוסדות.



בתוך המערכות הכבירות שעורר וערך מדברנא דאומתיה רבינו מרן זיע"א, התמקדה המערכה כנגד גזירת הגיוס הנוראה, שהייתה ועודנה רח"ל המערכה המרכזי על הפגיעה בקדושה וביוקרה לנו עמלי התורה הקדושים המחזיקים את העולם בתורתם. אמנם הדברים פשוטים לציבור בני התורה, אך גם הדברים הפשוטים צריכים חיזוק.

ראשית, הדברים שנאמרו בכל השנים האחרונות, נשארו בתוקפם. אחת המלחמות הגדולות שרבינו העמיד לנו את צורתה ותבניתה המסורה, היא המלחמה כנגד גזירת הגיוס, כשהתחיל עם זה רבים לא הבינו את דבריו, אבל במשך השנים גם זה התבהר יותר ויותר, והיום הכל ברור.

זאת גם מבלי להזכיר את החללים העצומים שמתו מיתת רוחנית והתגייסו לצבא השמד במשך השנים האחרונות, וגם אם לא פרקו עול לגמרי, ירדו מטה מטה. ועל כולנה בתקופה האחרונה המכונה 'תקופת הקורונה' עצומים כל הרוגיה, עדיין לא יודעים לאמוד את היקף התוצאות ההרסניות והחורבנות הנוראיות של התקופה הזו! אבל ודאי וברור הוא שרבים רבים מצאו את דרכם לצבא השמד רחמנא ליצלן.

בתקופה האחרונה מרוב התלאות וצרות האחרונות המשכחות, נושא זה נדחק לפינה כמו עוד נושאים, אבל ודאי שצד הרע לא זנח את תפקידו והוא ער לך כל הזמן בכל פינה והסכנות לא פחתו. בסייעתא דשמיא חוק השמד נדחה מפעם לפעם ויש בזה הצלה פורתא לשעה, אבל למעשה החוק הזה עדיין עומד על השולחן ולא ירחק היום והוא ייחקק, איך ייראה החוק הזה איש אינו יודע, אך דבר אחד כולם יודעים בבירור שהוא יהיה גרוע יותר מהחוק הקודם שאף הוא היה גרוע מאד.

ולכן ודאי שלומר שהיום המלחמה נגמרה, או יש איזה שינוי, ודאי וודאי שלא, ואדרבה המלחמה הגדולה היא עוד לפנינו... ואי ההתייצבות זה הביטוי שלנו שאנחנו לא משתפים פעולה עם חוקי שמד אלו, ואין הבדל בזה בין אי ההתייצבות לדיחוי לבין לקיחת פטור.

המטרה היא להכריז גם לשלטונות, גם לציבור, וגם לעצמנו, שאנחנו לא משתפים פעולה עם השלטונות! זה מועיל לשלטונות שיודעים שישנה התנגדות, מה גם שהתנגדות זו יכולה לצבור תאוצה בכל ולחבר קהלים חדשים שיצטרפו לזעקת האמונה "מי לד' אלי". לציבור החיצוני, וגם לעצמנו לציבור שלנו, שלא נתקלקל ונתדרדר.

עלינו לשוב ולזכור, החזיון העצום שישי במסירות הנפש של הדור הצעיר, הוא לא רק כלפי חוץ, אלא לעצמנו, שאנחנו לא נתקרב, וגם אם לא אתה, בניך או נכדיך.

ישנה נקודה נוספת שורשית ויסודית. ציבור מורכב מיחידים רבים, חובת היחיד בנושאים הללו היא ראשית כל חובת הציבור. הציבור מורכב מהרבה יחידים, והיחידים צריכים לדעת שהם מוטלים על כף המאזניים, ומכריעים את גורל היהדות כולה. אין מושג כזה חובת ציבור ולא חובת יחיד.

אך עומק הענין הוא לאו דווקא כלפי נושא הגיוס, אלא בשלל הנושאים. מי שלא חס בזה ומקיים את חובתו הבסיסית באי התייצבות, הוא בהכרח נעשה קר יותר ויותר בשאר ענייני האידשקייט. הקו המשווה בהוראותיו של רבינו הגדול זיע"א הוא להתנתק מכל השפעה של השלטונות. אחד שמתייצב ודאי שזה משפיע עליו אפילו בדברים אחרים לגמרי. הוא הולך כבר בתלם של הוראות השלטון, הוא כבר מכפיף את עצמו למרותם בעניינים שהם נפשות עד שמד ממש, ואחריתו מי ישרנו... זה כבר משפיע עליו גם לתחומים אחרים!

ואם יש ציבור שלוחם את העמידה על הדת ומתנתק מהם ומהמונם, ואתה חלק מהם, הוא הדין גם לצד הטוב, זה ודאי משפיע עליך גם בשאר התחומים לטובה.

ולצד המוטב אנחנו רואים כיום את ההשפעה ההרסנית של כח הציבור לרעה. האדם מושפע בעל כרחו מסביבתו, והוא 'מדיני' בטבעו. וכמו שאמרו על הפרוש מקובנא שכשהוא מפסיק ללמוד, פרופסור מברלין ממיר את הדת. יש כאן את הצד הסגולי שבזה, אך מלבד זאת יש כאן את דרך הטבע הנזכר, האדם הוא 'מדיני' בטבעו, ולכל מעשה פרטי ישנן גם השלכות ציבוריות.

לצערנו היום כלי התקשורת מפותחים למאוד, והשפעות זרות רבות ביותר חודרות מבחוץ פנימה, וכל קבוצה וחוליה משפיעה על החוליה הבאה. פורקי העול - על המזרחי וכו' וכו'. ובסופו של תהליך ההשפעות חודרות גם למחנות היראים והשלמים, ושומה עלינו לאטום את חלונותינו היטב.

"עת לדבר"

זאת התורה לא תהא מוחלפת

"אין חדש תחת השמש, וההיסטוריה חוזרת על עצמה. בסך הכל ניצבנו בשנים האחרונות בפני השאלה ההיסטורית, בצופת הדרכים עתיקת היומין..." * שיחת עומק

י. ישראלי

קואליציית מתנגדי מרן הרב שך ודרכו, כשבין איש לזולתו לא היה מעולם שום חיבור וקשר. הם בעצם אלף דעות חלוקות, אך מכנה אחד משותף גובר על הכל, לגמור את מה שנקרא "מורשת הרב שך". חשוב להדגיש באוזני הצעירים מבינינו, כי את כל הרוחות הזרות שנשבו, מרנא ר' שמואל חזה בעיני קדשו כבר בשנת תשנ"ח, כאשר במכתב שהתפרסם אז על ידו מתאונן מרן זצ"ל על אותם שכל מטרתם להשכיח את מורשת הרב שך. רבים לא הבינו, או גם הבינו אך סברו שמדובר קצת בהגזמה, אף אחד לא שיער לעצמו כלפי מה דברים אמורים; איש לא העלה בדעתו את הרפורמות המשונות שיעברו על יראי ד'. אבל הוא כבר אז זיהה את הניצנים, והכיר במזימות לעקור את כל השם והזכר מהרב שך. והיום לדאבוננו הכל כבר ברור.

כמה עצוב להיזכר כיום, שבשעתו היו כאלו שהתריעו על שכביכול מרן הרב שך מכניס את הפוליטיקה לבית מדרש... והיום אנחנו רואים - הם והפוליטיקה זה חד, כל מה שהם עושים זה שיקולי פוליטיקה. ובמיוחד ביחס לכל המפעלים הקדושים שמרן הרב שך הקים בתמצית דמו. כאלה שמעולם לא עזרו, ולהיפך רק הזיקו לכל מפעלותיו של מרן זצ"ל, אם זה ביחס ל"הכשר", "עיתון", "מפלגה" וכו' וכו'. הם ראו בהכל הסתכלות צרה של קטנות, כביכול מדובר במריבה קטנונית של הרב שך חלילה וחלילה. ולפתע ברגע שמעשה שטן הצליח והם השתלטו בגזילה של ממש על מוקדי הכח, כל אותם מפעלים - שהם כל כך הזיקו להם, ביזו אותם וגימדו את השפעתם - נהיו חשובים במעמד של "העמדת הדת על תילה". כמובן לאחר שהוחלפו כל הדמויות שמרן האבי עזרי סמך עליהם וייעדם לתפקידם, באנשי שוליים חדורי רפורמות זרות. שנים טרחו הם בשיווקם כאנשי השלום, ולהיפך כביכול מרן הרב שך הוא איש של מחלוקת. גם במלחמה של מרן הרב שך נגד הכת המשיחית, הם לא הסכימו לסייע, ורק צקצקו בלשונם, "מחלוקת, מחלוקת", ואכן מיד כשיכלו הזדרזו לחבק את אנשי הכת המשיחית. וזה בזמן שכבר

ניגשנו מיד ל"גופם של דברים", כפי שמגדיר זאת איש שיחנו שליט"א. אך לפני כן ביקשנו לתאר את ההיכרות האישית עם רבינו הגדול מרן זצ"ל, לה זכה.

ההיכרות שלי החלה שנים קודם, מהזווית המשפחתית. כל בני המשפחה הקרובים והרחוקים, הכירו תמיד במרן ראש הישיבה זצ"ל כגדול המשפחה. הכל היה נחתך והוכרע על פיו, וכולם התייעצו איתו בכל תחום. יחד עם הקשר המשפחתי המאוד חמים, שררו תמיד פחד ויראת הרוממות סביבו, והכל חדרו למוצא פיו. הייתי פוקד את מעונו על מנת ללמוד מדרכיו בקודש, ולהתייעץ מפעם לפעם בעניינים שונים.

כשהתחלתי להכיר את רבינו מרן זצ"ל מהזווית הציבורית כמנהיג, קיבלתי זווית נוספת של הסתכלות והבנה.

ואסביר; בעצם כל בעלי הפלוגתא שלו, ללא יוצא מן הכלל, היו בעלי הפלוגתא של מרן הרב שך. רק שבזמן הרב שך לא היה להם נוח או שלא היה להם את היכולת לצאת נגדו באופן גלוי, עכשיו הם מצאו את הזמן. כל מתנגדיו, הם בעצם

במלאת שלש שנים להסתלקות הענן מעל האהל, נועדנו עם אחד המיוחדים אשר זכו לקרבתו של רבינו, ואף זכה להיות יד ימינו של רבינו מרן זצ"ל בכמה מערכות הדת, לשיחה מלאה בתוכנות הנוגעות בשורשם של דברים; מרגעי הערש של תקומת ציבור בני התורה, בהתלכדות מפעימה סביב המערכה כנגד גזירת גיוס בני הישיבות ונסיונות הכרסום בחינוך, דרך הקמת מוסדות לבנים ולבנות, עם עמידה על המשמר וחיוזק המוסדות והישיבות הקדושות, אשר המשיכו בדרך המסורה מרבותינו מצוקי ארץ זצ"ל, כשאת הכל מלווה רוחו הגדולה של מרן זצ"ל בהפיחו חיים של ממש, בדגש על עמידה על משמר ההשקפה הצרופה, מול אותם רעינות חרשים שכל מטרתם הם הרס חומות החיץ שייסדו בנו וביססו רבותינו זצוק"ל ויבדלחט"א שליט"א.

בפתח השיחה מדגיש הרב שליט"א, שאמנם הוא זכה למלאות חפצו של מרן זצ"ל בהרבה עניינים ציבוריים ידועים יותר ופחות, אך הכל נעשה בשותפות יחד עם חבר יראי ד' נוספים, איש איש בשמו הטוב יבורך.



עמוד
האש



דיסקין זצ"ל ועוד, ראה את היחס, כשרק היה מזכיר את שמם, כיצד היה מדבר בחרדה עצומה. המהרי"ל דיסקין, השרף מבריסק, גדלותו העצומה בתורה, היראת שמים שלו, החרדה שלו לכל דבר שבקדושה, הקנאות של השמירה מהפרצות וכו' וכו'. הוא חי אותם ואת מורשתם כל חייו, הוא ממש נשם את זה כל רגע.

וכן גם ביחס לתלמידי הגר"א ז"ל, תלמידי תלמידיו. הוא ינק כל ימיו על מנת להניק, ולהעביר את מסורת היהדות, דרכי אבות, ללא שום שינוי, עם הכלל הידוע של מרנא החת"ס "חדש אסור מן התורה", ו"כל המשנה ידו על התחתונה".

ובעצם בכך גם ראה במרנא האבי עזרי זצ"ל את מעתיק השמועה, מעביר המסורת, ששתלו הקב"ה בדורנו, ומדבריו לא נזוע בזיו וסטיה אף הקטנה ביותר. הוא חיפש כל הזמן איך להמשיך את דרכו, דרכם של מי שמרנא האבי עזרי המשיך את דרכם, בהיפוך הגמור של מתנגדיו. ומה מובן מאליו מדוע הם ראו ברבינו את חוד החנית של מלחמתם, ואת שפיץ הקדושה העומדת גם כחנית וגם כתרס למול אותם פרצות ורוחות עוועים. ולכן החיצים כולם כוונו כמטרה אסטרטגית עליונה בחשיבותה כנגדו - ההמשך הישיר של מרנא האבי עזרי זצ"ל ומורשתו.

ואם הזכרנו קודם את התהליך הנוצר מכוחה של ליברליזם, רפורמות שונות ופורקן הערכים המוחלט, אליו נסחפים אלו שמושפעים מאותו תהליך, שעניינו רואות היום אפס קצהו - ניתן להמחיש לעצמנו מעט מהתהליך ההפוך בתכלית, זה הנוצר מכוחה של צעידה בדבקות מוחלטת ונאמנות גמורה למסורת אבות, ולשמירת הגדרות.

[במאמר המוסגר: מרנא בעל הדרכי שמואל כידוע לא הניח דרך וגישה הן בתורה, הן בעבודת ד', בנגלה ובנסתר, שהוא לא יגע ועמל, והכיר באופן מופלא את מקחם. אף ינק מכל גדולי ומאורי הדור הידועים יותר והידועים פחות מכל מרחבי המגזר החרדי, ואינני מתיימר להיות זה שמעיד על כך אלא רק להעביר את עדותם של רבים וטובים, ומעידים על כך גם מאורי עולם החסידות לנפניה קהילותיה וגונויה. הוא גם היה בקי שאין כמוהו, בהכלל, וגם היה בקשר עם כל גדולי ישראל מכל העדות והחוגים, כשמצד שני הוא בעצמו קיבל מר' איסר זלמן ומכל גדולי ליטא, הכיר את להט האש של ר' אהרון קוטלר, ור' חיים עוזר והחפץ חיים, וכמובן מרנא החזון איש הרב מבריסק והרב שך.

ולמרות כל זאת, הוא מעולם לא חשב שהוא יותר חכם מהרבינים שקדמו לו. תמיד ראה את עצמו כאחד שרק מנסה לשמר את כל מה שהם הביאו. וזה היה המסר שלו כאמור].



אם נתבונן על מאורעות השנים האחרונות נגלה, שיש כאן בסך הכל ויכוח עתיק יומין, כשמצד אחד יש את המהרי"ל דיסקין, החתם סופר, ר' חיים בריסקער, החפץ חיים, ר' חיים עוזר, החזו"א והרב מבריסק, הסטייפלר והרב שך. ומנגד כביכול צד שני, אלו שחשבו שלא צריך להעמיד כל כך קנאות ומלחמה, ללא שום קבלה ומסורה ואילן להתלות בו.

זה כל הויכוח. זה פשוט שאלה האם לתפוס בדרך אבותינו כמו שכולנו גדלנו, וברוח זו הוקם כל הישוב החדש על חורבות עולם. הצעקות המשונות ששמענו בשנים האחרונות דוגמת "רוב מנין ובנין" וכדו', הם פשוט מיחזור של ימי הויכוח בין היהדות החרדית כנגד המזרחי

כל הציבור מבין את ההתנגדות לכת המשיחית, הרי כולם יודעים כמה מרן הרב שך צדק במלחמתו, מה נשאר מהם. ועם כל זאת הם רצו בזריזות לחבקם, כשכל זה נעשה, על מנת להשלים את המלאכה הוותיקה שארכה להם עשרות שנים, להרוס את מורשת הרב שך.

חשוב לציין גם, שלבסוף כולנו חווינו שה"עושה שלום במרומיו" הללו, הם התגלו כבעלי מחלוקת הגדולים בעולם. הם הביאו ויצרו מושגי מחלוקת בלתי נתפסים בציבור החרדי.

כאשר מדברים על עקירת מורשתו של מרן האבי עזרי זצ"ל, דעת לנכון נקל, שלא מדובר בשנאה למורשתו בלבד, אלא יען כי מורשתו גילמה בתוכה את סמליות החמימות לכל דבר שבקדושה, את גדירת גורי הקדושה ויצירת ובניית חומות המגן מפני העולם החילוני והמקולקל שבחוץ - בדרכם של גדולי ומאורי היהדות לדורותיהם אשר על דמותם גודלנו. אם כן מנגד, עקירת מורשתו מובילה לקריירת ופריצת הגדרות וחומות הדת. ומדחי אל דחי טולטלנו בכל השנים האחרונות, כאשר עינינו רואות.

ולכן, לא במפתיע, דווקא אותם האנשים והעסקנים שכל הזמן דיברו על שלום ועל מידות טובות, וזלזלו בכל קנאות לדבר ד', וכל עמידה על חומות הדת, ומסירת יסודות ההשקפה בדרך ד' - כשגם על לימוד תורה הם מצאו בכל פינה טובה את האפשרות לזלזל, בכל היחס לאברכים עמלי תורה בטוהרה, הם דאגו כל העת למצוא חידושים משונים, אשר לכל מתבונן אין ספק מה מטרת האמירות הללו. ובכלל כל היחס ומעמדם של לומדי התורה הושפל מיום ליום לעפר, וזרקורי היקר והתהילה

מופנים ליוזמות וגופים פסולים, ולכל דבר ומצווה אפשרית מלבד ל"שבתי בבית ד'", להוגיה ועמליה בקדושה - אף גם לעולמם של האברכים שכן יושבים ספונים בעולמה של תורה, מחזירים רוחות זרות ויוזמות משונות, שהמסר המשותף שלהם הוא אחד: מה שאתה עושה כיום הוא הכי פחות חשוב, כל עבודה וגריפת הון גם המזולזלת ביותר חשובה יותר... הוי אומר, סולם הערכים כבר התדרדר, או יותר נכון התרסק... ואח"כ אנחנו עוד מתפלאים על כל היחס לגזירת הגיוס, ולמעמדם ותפקידם של בני הישיבות...

משום מה כל גדולי עולם שלחמו וגדרו גדרות להעמדת הדת על תילה, כמרנא החתם סופר, המהרי"ל דיסקין וכדו', מבחינתם כלל לא היו קיימים, והם מלהזכיר את שמם זכרם ומורשתם. כל הפרדת הקהילות וכדו', המאבקים לשמירת כרם ד' צבקות - זה מחלוקת, ויש להשכיח את המסורת שבזה, רח"ל.

ומאידך הם קדשו מלחמות וקנאויות, ב"כביכול", לקרב ולקרב ולקרב. כשהמשמעות היא לקרב את הרחוקים ולהרחיק בכל מחיר את הקרובים. זו היתה שיטתם, לרדוף את יראי ד' עד חורמה, ולקרב את כל השוליים המצויים בתחתית של הציבור החרדי. אם בעבר הם היו סמל של בורשה ליהדות החרדית, דאגו אלה להציף את כל העיר עם הביוב הזה.

מנגד, ניצב רבינו מרן בעל הדרכי שמואל זצ"ל - כמלאך השלוח ממרום - אשר כולו היה נטוע ומיוסד אך ורק על שרשים. הוא הקריץ על כל מי שבא בקרבנות "מסורת". אם מדברים למשל על "מסורת ירושלים של מעלה". הוא הרי חי את זה משחר טל ילדותו, מהם או מתלמידיהם. מי שזכה לראות פעם איך שהיה מזכיר עובדות מגדולי ירושלים וממעתיקי השמועה, כמרנא המהרי"ל

ותנועת הציונות. הראו לי מכתב שכתב רב ידוע מאותם ימים, שם הוא כותב למישהו שצריך לומר הלל ביום העצמאות, ומה ששאלת שיש חוגים של קנאים שטוענים שאסור, הרי רוב מנין ובנין אומרים הלל ביום העצמאות. היום כולם יודעים איזה "הלל הגדול" צריך לומר על יום העצמאות... זה כבר לא יכוח. וגם אז צעקו 'רוב מנין ובנין'.

לפני המלחמה היה המצב בוילנא - ולא רק שם למי שיועד קצת היסטוריה - שרוב הרבנים היו שייכים למחצה לשליש ולרביע לחוגי המזרחי. תנועת המזרחי בעבר לא היתה נראית כמו שאנחנו רואים אותם היום, עם סנדלים בלי גרביים וכיפות מחוררות. בתמונות מאז, רבני המזרחי נראים לא פחות מלאכי אלוקים מהתמונות של גדולי עולם הנודעים, והיום כולם יודעים שהם טעו טעות מרה ואיומה, טעות טראגית כל כך, שהולידה טרגדיה שאי אפשר כיום להכיל אותה.

הצעקות והסיסמאות שנשנו וחזרו בווריאציות שונות בשנים האחרונות, הן טיפשיות בהחלט. מאז ומעולם ידעו שתמיד הרפורמות לסוגיהם יצרו את החורבנות בעם ישראל. שכל אחד יבדוק מה היה לפני מלחמת העולם בליטא ובגליציה. ואפילו בהונגריה, שהיתה שם קבוצה גדולה של רבנים קנאים, שהיו שייכים לתלמידי החתם סופר, שהחזירו והכניסו רוחות זרות בכל מקום, וכולם יודעים היום מי צדק. האם ר' שמשון רפאל הירש עם הקנאות שלו וההיצמדות למסורת צדק, או הליברלים שלא נשאר מהם זכר. אין חדש תחת השמש, וההיסטוריה חוזרת על עצמה. ובסה"כ ניצבנו בשנים האחרונות בפני השאלה ההיסטורית עתיקת הימים.

מרנא ר' שמואל התעקש לצעוד בדרכם של רבותינו מעתיקי השמועה, שדגלו בשמרנות בלתי מתפשרת, שאפשר לקרוא לה "קיצוניות", המילה הזו אינה מביישת. ידוע המכתב מהחזו"א, "מה נעימה הקיצוניות". מרנא רבי שמואל חי תמיד עד לשד עצמותיו, עם כל רמ"ח ושס"ה, את החזו"א, הבריסקר רב, הטשעבינער רב, ואת כל מה שראו עיניו הוא חיפש להעביר.



אנשים על נקלה ולהריח שקרנים ממרחק - קלט בתוך רגע לארכו ולרחבו, גם מה שההוא רוצה להסתיר, יכול להיות שהוא דיבר איתו על פלוני והוא התכוון לדבר על פלמוני, הכל הכל הוא קלט - אבל הוא היה מספיק בעל כח לקחת את הנקודה החיובית ומשם לרומם את כל האדם. הוא לא רק האמין כשלעצמו, אלא נתן את התחושה הזו למי שעמד לידו, וכולם הרגישו את זה שהוא נותן אמון בנקודה החיובית, ובחלק החיובי, ומשם יש רק להתרומם למעלה.

בהיבט שלכם, מרן זצ"ל נתן בכם את אמונו, ושלח אתכם לשליחויות שונות...

טבילת האש הראשונה שלי ושל ידידי - אחד מגדולי העוסקים במלאכת הקודש שליט"א - היה בהיערכות לקראת העצרת הגדולה שהתקיימה באסרו חג שבועות. כאשר דיברו על עצרת גדולה ברחובה של עיר ורבינו מרן זצ"ל היה דרכו דרך הרוממות כידוע, ולא היה נכנס למלחמות ומדבר בדיבורים כדבר איש אל רעהו, אלא הכל נאמר ברמזים, ובעמקות, ולפני העצרת הזו הרגשנו שהציבור מבולבל מכך שאין מכתב ברור, המסביר בבהירות על העצרת, וכן הוראה נחרצת על חובת ההשתתפות במעמד. עזות היתה בנו, ניגשנו קמיה מרן זצ"ל, ואמרנו לו שיש כאן מצב שהציבור חי בתחושה שהראש ישיבה יש לו דעה, ומצד שני הראש ישיבה לא אומר את הדעה שלו בצורה ברורה. והציבור לא יכול להיות יותר כך, אם לראש ישיבה יש דעה, הוא צריך להגיד את זה בצורה ברורה, ולכן הראש ישיבה צריך לכתוב מכתב חזק מאוד על הנושא של ההפגנה... לצד החוצפה

לא הייתי אוהב להאריך ולהפריע לו ללמוד. בכל ההחלטות של ראש הישיבה, בכל נושא, מעולם לא הייתה תערובת זרה שתשפיע על קבלת ההחלטות, בהכל הוא באופן אישי בלי שום עסקונה. הוא לא נתן שזה יהיה קיים.

כידוע רבינו מרן זצ"ל עצמו היה אדם של "רשות הרבים", הוא לא נהג גינוני כבוד, וכל אחד יכול היה לבוא ולדבר איתו בכל מקום. כך למשל היתה איזו שמועה מכוונת של אינשי דלא מעלי, שניסו לתלות בוקי סריקי בעת הקמת הסמינר המפואר "אהל רחל" בעיה"ק ירושלים, שכביכול היו עסקנים שונים שהשפיעו על ההחלטה על מי להטיל את המלאכה, או על מתכונת הסמינר וכדו'. אני זוכר איך שדבר השמועות הנלוות הללו נודעו לרבינו זצ"ל ע"י אנשים שכביכול באו להציג בפניו את מה שהם חשבו שמסתירים ממנו וכדו', הוא הקפיד על כך ממש עד סוף ימיו.

בנוסף תמיד הייתה סביבו את ההרגשה של "וסביבו נשערה מאוד", כמה שהיו יותר קרובים אליו, היה יותר פחד, פחד עצום שאי אפשר להסביר את זה. בפעמים הראשונות כשבאתי אליו בנושאים ציבוריים הרגשתי פחד מצמית. וכן תמיד, עד הרגע האחרון, כל מי שהיה לידו הרגיש פחד נורא ואיום, על אף שהוא נהג בי טובת עין במאור פנים, ודיבר איתי דברים חשאיים ביותר, ושיתף אותי בענינים רבים. תמיד זה נשאר עם פחד נורא.

תפס מקום רב הנושא שנקרא "אמון". אמנם היתה אצלו בחינה שהיה סוקר אנשים בסקירה אחת וראה בהבנה מפחידה, על העומד לפניו, את מטרותיו, את תכונותיו, הוא פשוט "קרא" אנשים. אך בכל זאת, הוא לא נתן אמון סתם באנשים, ותמיד בדק בבדיקות ודרישות גם את האנשים הקרובים אליו ביותר. עם המון ביקורת כל הזמן, וגם ביקורת סמויה.

מצד שני הוא הכיל את כל סוגי האנשים. נתן אמון לכל אדם בנקודות החיוביות שלו. הוא באמת האמין בכל נקודה חיובית בבן אדם, תמיד הזהיר 'רק לא להרוס, רק לא להרוס'. הוא שידע בדיוק את כל הנקודות השליליות של האדם, שידע לקלוט

זה מרנא ר' שמואל של כלל ישראל, שזכיתי להכיר ולינוק ממנו.



כידוע, כשמדברים על הנהגת ציבור, אחד המאפיינים הבולטים יותר אצל מרן רבינו זצ"ל בענין זה, היא העצמאות המוחלטת, בלי אנשי חצר ועסקנים שונים.

כמו שפתחתם, הוא שבר את המושגים הללו שהוא כה סלד מהם, בידיים ממש. אין עסקנים, אין בית, אין חצר ואין דוברים. רבינו זצ"ל היה עצמאי עד הרגע האחרון של חייו, בכל תחום. לא היה אפשרות לאף אחד בעולם, לנהל או לעשות דברים, בלי ידיעתו או ציוויו, כולל האנשים הכי קרובים אליו. ולהיפך היה אצלו את המושג דקדוק הדין עם מקורביו, הוא לא סבל צל של שקר הכי קטן, ועל חוסר דיוק הכי קטן היה תובע ומזהיר, היה פחד נוראי לעשות דבר כלשהו בשונה מציוויו לפרטי פרטים, קטן כגדול. הוא שלט ללא מצרים על כל דבר וענין ציבורי, וציוה בציוויים מפורטים על העוסקים במלאכה בכל דבר. אף הגאון ר' יוסף פטרוף שליט"א שזכה לאמונו המלא, לא קיבל שום החלטה עצמאית אלא בהכל זכה לעשות שימוש אצל רבינו זצ"ל. הדלת היתה פתוחה בפני כל דורש ומבקש, ולאף אחד לא היה מושג מי נכנס ומי לא נכנס, מי יוצא, מי דיבר מי לא דיבר, מלבד בפגישות שהיו בנוכחות מקורבים, או שאחרי כן לראש ישיבה היה חשוב לשמוע דעת הגאון רבי יוסף שליט"א, וקרא לו וביקש לשמוע את דעתו. מעולם לא היו איזושהו גוף או מערכת שנתנה הנחיות איך יתבצעו הדברים ואיך לא. מרן זצ"ל באופן עצמאי מקבל כל החלטה, יושב עם כל אדם באופן אישי, מדבר על כל נושא אינדיבידואלי. לא הייתה מערכת של "אנשי ביתו".

באופן אישי, לא היה שום דבר מתוכנן מראש. אחת ליומיים הייתי צריך להגיע לראש הישיבה, השתדלתי לשהות שם פרק זמן הכי קצר שיכולתי,



עמוד
האש



היתה הסתכלותו ביחס לנחיצותם של אותם גופים, המלכדים את הציבור?

רבינו מרן זצ"ל שילב נקודות מאוד מענינות, מצד אחד האמין ופעל בכל כוחו לממסדיות והתלכדות הציבור כציבור מאורגן וממוסד, הוא דגל בממסדיות ציבורית מאורגנת, כמו שדגלו רבותינו נ"ע, ופעל להקמת יותר ויותר ממסדים וארגונים ציבוריים, "בטאון עולם התורה", "תנועת בני תורה", "הוועדה להצלת עולם התורה" וכמובן מוסדות החינוך הרבים הפזורים ברחבי הארץ וקהילות הקודש בכל אתר ואתר, ועוד שלל מוסדות וארגונים ציבוריים שונים.

אך מאידך הוא אחז מכך שישנם קבוצות שונות שדרכם שונה, והם אינם מגובשים תחת אותם מטריית, והוא ידע להעריך מאוד את הקבוצות הללו. הוא אחז שחייבים גם אותם וכך זה צריך להיראות, ומצד שני צריכים להעמיד את הציבור על הרגלים, במבנה הציבורי כמו שהיה בעבר אצל מרנא בעל האבי עזרי זצ"ל, והאמין בכל מה שהרב שך בנה בכל ליבו. הוא, שכל הזמן דיבר על הלב של הרב שך, והיה לו לב עצום שיכל לקלוט את הלב העצום של הרב שך, ידע להמשיך בכל הכח כל מה שהרב שך רצה. הוא האמין והעמיד בעוז ותעצומות את ההתלכדות הסביבתית, ואת הממסדיות הציבורית, ויחד עם זה הוא ידע לתת מקום של כבוד עם המון חיוזוק לכל הקבוצות הלא ממסדיות, הבלתי מפלגתיות, ולתת להם כח להמשיך הלאה. הם הרגישו את זה, הוא ידע להתחבר למוטיב שלהם, ונתן להם המון חיוזוק והשראה.

גם גופים וארגונים שונים, או יוזמות שונות המשתייכים לאנשי הישוב הישן וכדו', חלקם אפי' הוקמו ממש במעונו, וכולם כולם מצאו אצלו אוזן

הוא האמין והעמיד בעוז ותעצומות את ההתארגנות, ההתלכדות והמפסדיות הציבורית, ויחד עם זה נתן מקום של כבוד עם המון חיוזוק לכל הקבוצות הלא מפסדיות, הבלתי מפלגתיות, ולתת להם כח להמשיך הלאה. הם הרגישו את זה, הוא ידע להתחבר למוטיב שלהם, ונתן להם המון חיוזוק והשראה. חלקם אפילו הוקמו ממש במעונו, וכולם כולם מצאו אצלו אוזן קשבת, ובאו להיוועץ עמו בתפידות. הם ידעו שהוא זה שישמור גם עליהם לבל ישנו או יסוו מהפסורת המקובלת בידיהם

בדרך המסורה, ללא פשרות וסטיות כלל. אך בעצרת המדוברת, החל הציבור העצום גם לצאת לרשות הרבים, באחדות ובגאון, במסר נוקב, עוצמתי וחד - "זאת התורה לא תהא מוחלפת".



זכיתם לפעול רבות בכל הנוגע להתארגנות ציבור בני התורה, ולתקומת מוסדותיו הציבוריים השונים, בשליחותו של רבינו מרן זצ"ל. איך

שלנו, ראינו שהוא אהב את זה במובן מסוים, מרוב אהבת האמת. הוא נתן בנו מבט נוקב, "ככה אתם אומרים... כן... כן... טוב שאתם אומרים...", אך למעשה לאחר יומיים באמת כתב את המכתב הידוע לקראת העצרת הגדולה, וקרא לנו לפעול בענין.

אז הכרנו לראשונה יהודי הפועל לשם שמים - הרה"ג ר' שמעון רוטר שליט"א, שלקח על עצמו את העול הלוגיסטי, וגם להשיג את המימון הגבוה הדרוש. הוא פעל לצרף לעצרת זו את קהילות הישוב הישן בראשות גאב"ד ירושלים שליט"א ובית דינו, ואנו לקחנו על עצמנו להביא את הציבור. אנו כמובן הגענו בלשון העם "ישר מהגמרא", וגם שבנו לאחר מכן לכולל, בציווי ופיקוחו של רבינו מרן זצ"ל, שמעולם לא נתן לאנשי שיהיה דבר שינתק אותם מהגמרא, ולמעשה כך בחן את אנשיו ודאג כל העת שהם לא שוכחים את העיקר, שזה היה אצלו אחד מסימני הכשרות.

חששות ואי וודאות כבדים היו סביב העצרת, שכן זה היה הפעם הראשונה בה עמדנו למבחן כציבור, האם באמת מדובר בציבור משמעותי או לא. רבים חששו מאירוע שכזה, שלא יהיה בזיונות. אך בנאמנות לציווי של רבינו מרן זצ"ל, שראינו שזה בנפשו לערוך את העצרת הזו, יצאנו לדרך בהחלטה נחושה, ובאמת איש לא העלה ברעתו את ההצלחה האדירה, "ויאספו אליו כל בני לוי", כפשוטו ממש.

מני אז אפשר לומר שהתחלנו לצאת ברבים, בפרסום גדול, כציבור מלוכד ומאוחד, הצועד בגאון בדרך המסורה, ללא פחד ומורא.

אציין שזכיתי לבקר אצל גאב"ד טבריה הגאון הגדול רבי אברהם דב אריעבאך שליט"א בעת שהיה מאושפז בבית"ח שערי צדק, זה היה בחודש שמרן רבינו עט"ר הגרי"ש אלישיב זצ"ל הסתלק לבית עולמו, שהגאב"ד שליט"א היה הראשון שהספיד אותו, שם בביה"ח ליד מיטתו. ואז באתי ושאלתי מה דעתו בענין העיתון החדש 'הפלס' שהוקם באותם ימים, והוא הגיב בנחרצות "חובה לעשות מנוי", והוסיף דברים שבאותם ימים היו כמעין דברי נבואה: "אין מה לעשות, חייבים לעשות מנוי, ולחזק את מרן ר' שמואל שליט"א, הוא צודק מאה אחוז בכל המערכה". (אף הוסיף וסיפר שכשנה קודם באותם ימים פקע החוק המכונה חוק טל, והחלו הדיבורים סביב סוגיית מעמדם של בני הישיבות, ותוכניותיהם השונות של רודפי הדת. אחד הח"כים הבולטים הגיע למנוחה במלון בטבריה בסמיכות למקום מגוריו של הגאב"ד שליט"א. "הוא הגיע לביתי, לדבר איתי. ואמרתי לו, מה אתה חושב שהרב שך היה עושה במצב כזה? מדוע שותקים פה? - בתגובה אמר, מה הרב חושב שהרב שך היה עושה? - אמרתי לו, הרב שך היה עולה לבית מדרש של הישיבה, והוא לא היה ממתין ללכת ולטפס עד הארון קודש למעלה, אלא היה נעצר ותופס בסטנדר הראשון שהוא היה רואה בהיכל הישיבה, ודופק דפיקה רמה על השולחן וצועק בקול צלול ורם: רבותי, אין על מה לדבר, אין על מה לדבר! לא יקום ולא יהיה! לא יגייסו כאן שום בחור, ואין על מה לדבר על שום שינוי וכלום! ואם אתם חושבים שאתם תאיימו עלינו עם התקציבים שלכם, אז כבר עכשיו אנחנו מודיעים "לא מדובשך ולא מעוקצך", לא רוצים שום תקציבים, לא רוצים שום דבר ממכם. אותו ח"כ שאל אותי: 'ולמה אני לא חושב שכן הרב שך היה אומר?' ועניתי לו: כי אתה כבר עשרים שנה שם, אתה התקלקלת בכנסת". וחזר ושנה, "ר' שמואל צודק, וחייבים לגבות את דרכו".

בהקמת בטאון עולם התורה, אכן נוסד ציבור בני התורה כציבור ענק מלוכד ומאוחד, הצועד

המסורה. בכל כינוס חזר והדגיש "ברוכים הבאים, לכל הקהל הקדוש הזה ובתוכם ד'".

וכן גם האמין בכוחם של הצעירים מוסרי הנפש, והתבטא בהפלגה שהוא שואב מהם חיוזוק, ומתקיים בנו דבריו של רבינו החסיד מרנא הגר"א מוילנא זללה"ה על האמור בגמ' ביחס לימי עקבתא דמשיחא "נערים פני זקנים ילבינו" שהכוונה היא שהנערים יביישו את הזקנים במעשיהם... כך הוא הסתכל על אומץ רוחם ומסירות נפשם של הצעירים, וראה בהם את עוגן ההצלה והתקווה של שארית הפליטה.

נקודה נוספת שלכאורה הציבור לא שם לב לזה, רבינו מרן זצ"ל בשנים האחרונות נהג בהנהגה שונה אף מגדולי ישראל בדור שעבר. בשנותיו האחרונות הוא התעסק בצורה ישירה עם הצעירים, הוא פנה אליהם ישירות, הוא הרגיש בנוח לעמוד ולדבר בכינוסים של בחורים, ישב ודיבר עם בחורים כל פעם מחדש, בחורים מכל הגילאים, בלי מישור מתווך ביניהם, הוא בעצמו דיבר. זה לא היה מקובל. לא ראו דבר כזה. לא היו כינוסים בעניינים ציבוריים וכדו' הפונים ישירות לדור הצעיר.

מי שאפשר לומר שנהג בצורה כזו היה מרנא החזו"א זצ"ל. וחושבני שאצל שניהם זה הגיע מאותה נקודה, מרן החזו"א היה בארץ אחרי השואה, עם רוחות זרות של ציונות שנשבו כאן, עם דור של ניצולי שואה, וראה את תקוות ותקומת היהדות בדור הצעיר, דור העתיד, שמהם תצא תורה ועל ידם יבנו מוסדי עולם.

כך בדיוק רבינו מרן זצ"ל ראה את חשיבותם וגודל תפקידם של הדור הצעיר, שהם במסירות נפשם ועוז רוחם יצילו את שארית הפליטה, ותלה בהם את התקווה להמשכיות הדרך המסורה.

דבר נוסף שהציבור לא יודע, רבינו מרן זצ"ל היה ביישן גדול בטבעו. כל מעמד כינוס ונאום בא אצלו במאמץ גדול, והיה מסירות נפש של ממש בכל פעם מחדש. ובכל זאת הוא עשה את ואף יום את כל אותם מעמדים ציבוריים, כיון שאחז שמדובר בזמן של "עת לעשות לד'". כך הוא הסתכל על ההתאגדות של ציבור היראים כדבר הכרחי להעמדת הדת על תילה. והיום כבר מבינים אנו כמה שהוא צדק, היכן היינו כולנו היום אם לא היינו מתאגדים כציבור מלכד ומאוגד, סביב המטרות המשותפות, להעמדת הדת על תילה.



נסיים בברכה שנוכה להמשיך כולנו יחד, להחזיק במורשתו, מורשתם של גדולי עולם בדרך המסורה מדור דור, ולא לזוז כמלוא נימה. להמשיך יחד את האש הגדולה, שירדה בהר סיני, ולשמוע את קולה של הבת קול המטפסת על ראשי ההרים. להחזיק חזק מול כל גל וגל, עד ביאת גואל צדק במהרה וימינו ויקיצו וירגנו שוכני עפר. אזי נוכל לעמוד בבטחה ולהישיר פנים ולומר: רבינו הגדול, לא נטשנו, עמדנו כחומה בצורה והמשכנו בדרךך, עמדנו לימין השכינה הקדושה, ומסרנו נפשנו למען ד' ותורתו.

עמוד האש

כך ראה במרנא האבי עזרי זצ"ל את מעתיק השמועה, מעביר המסורת, ששתלו הקב"ה בדורנו, ופדבריו לא נזוע בזיז וסטיה אף הקטנה ביותר. חיפש כל הזמן איך להפשיך את דרכו, דרכם של מי שמרנא האבי עזרי הפשיך את דרכם, בהיפוך הגמור של פתגמיו. ומזה מובן מאליו מדוע הם ראו ברבינו את חוד החנית של מלחמתם, בהיתו עומד גם כחנית וגם כתריס לפול אותם פרצות ורוחות עוועים, ולכן החיצים כולם כווננו כמטרה אסטרטגית עליונה בחשיבותה כנגדו - נגד צעידה בדבקות מוחלטת ונאמנות גמורה למסורת אבות ולשפירת הגדרות

ניתן כבר לעמוד על המשמר, ואם כן אסור באיסור חמור ליהנות מתקציביהם. הסכנה למתוקצבים היא עצומה ונוראה, באשר אין מי שיעצור אותם ואין מי שיגן מפני השפעתם וגזירותיהם.

האם ניתן לשמוע על גישתו של מרן זיע"א כלפי אלו המתנגדים לדרכו של מרן הרב שך זצ"ל, ופעלו כנגד ציבור בני התורה במערכות הדת?

פעם רבינו זצ"ל התבטא באוזני ביטוי חריף מאוד, כנגד המתנגדים למערכה נגד גזירת הגיוס. וכך היה תוכן דבריו: אלו המתנגדים היום למאבק המקודש, אם הם היו חיים בתקופת מרנא החזו"א הם היו גם אז לוחמים כנגדו נגד המאבק כנגד שירות לאומי וגיוס בנות. הכל זה אותו נושא, רק הם לא היו קיימים אז... אין כאן נושא של טקטיקה ודרכי המלחמה, אלא כפירה בסיסית בשורשי הדברים.

בכינוס ההיסטורי 'עת לדבר' שנערך בעיה"ק ירושלים, היה זה הפעם הראשונה שרבינו מרן זצ"ל החליט לדבר ברבים בחריפות נגדם. אמנם בפרטיות שמענו גם קודם את הדיבורים הללו ויותר מכך, אבל בציבור מעולם הוא לא אמר את זה. והיה זה פעם ראשונה היסטורית שהוא עמד ובאמת פרש את משנתו ברבים, ראה שהשעה צריכה לכך.

בטרם הקמת תנועת 'בני תורה', הוא לקח בחשבון את כל הרדיפות שיבואו בעקבות כך, ואף הזהירנו על כך. דברים שאנשים כלל לא העלו בדעתם שיתכן וירדו לדיוטה תחתונה שכזו, אך הוא הכיר וידע אותם היטב לעומקם. ובכל זאת הכריע לבסוף מתוך אחריות מלאה, שאין ברירה כבר וחייבים לצאת לדרך. בהמשך, כאשר באו לפניו מקרים ואירועים שונים, הוא אמר לנו בחיוך מר - "אמרתי לכם".

עד כמה ראה בהתהוות ציבור בני התורה, דבר חיוני תועלת והכרחי?

מרן זצ"ל היה מאוד שבור מהאווירה הכללית המורעלת, הוא לא האמין למראה עיניו, שמעתיו אין ספור פעמים אומר בשברון לב עצום 'אי אפשר להאמין, אי אפשר להאמין'. הוא חזה שהם מובלים כבר לפי שחת, והתבטא פעמים רבות על זכותו העצומה של ציבור בני התורה וכל הנמנה עליהם. אף הוסיף פעמים רבות בענווה, שהוא עצמו מקבל חיוזוק מהתאגדות הציבור הקדוש הזה. אחז מאוד מכוח הציבור ולהיות חלק מציבור יראי ד' המתאגד ומתלכד להחזיק חזק בעץ החיים ולהמשיך בדרך



קשבת, ובאו להיוועץ עמו בתמידות. הם ידעו שהוא זה שישמור גם עליהם לבל ישנו או יסטו מהמסורת המקובלת בידיהם, תמיד מקור ההשארה היה שם... האנשים האלה באו ושאלו אצלו עוצמה וכוח. וראו בו את הכתובת לכל פניה, ובעיקר את השומר הגדול, על רוח ישראל סבא בשמירת כרם ד' צבקות.

וכמו שאמרנו, הוא שמר מכל משמר על המשכיות הדרך שקיבלנו מרבותינו, בדיוק נמרץ, כשם שהוא מעולם לא ראה את עצמו יותר מגדולי ישראל שהיו לפניו, לפרוץ גדרות חלילה, כך הוא גם לא אחז מחומרות יתרות ואימון שיטות חלוקות. לדוגמא בנושא של הצבעה בבחירות, הוא תמיד חזר על זה שהוא לא יכול להגיד לא ללכת לבחירות מבחינה עקרונית, היה את הטשעבינער רב ואת החזו"א, את הרב שך והסטייפלר, וכל גדולי עולם שהכריעו בזה, ואנו צועדים לאורם ובדרכם נדבק. אלא שהוא ידע והיום כולם מבינים את זה שבמצב היום הם היו אוסרים להצביע. אבל כמובן הוא הקפיד לתת מקום של כבוד לראשי עם קודש וקהילותיהם, שחשבו אחרת או קיבלו אחרת.

גם בנושא של לקחת תקציבים הוא הדגיש תמיד, שמעולם חששו לקחת, אבל הכריעו שאפשר לקחת, וגם אז עודדו את מי שהידר והתנזר מתקציביהם כמו ת"ת תשכ"ר בבני ברק בשעתו ועוד. הוא לא התיימר להיכנס לנושא הזה, רק אחז בדעה נחרצת עפ"י מה שהוא קיבל ושמע מהם בעצמם, והיום לא צריך אפילו להסביר את זה, שבמצב של היום ברור שאי אפשר לקחת כסף מהמדינה, כיון שאי אפשר להישאר עצמאי, כמו שהיום יודעים ורואים כולם. כשהיה את גדולי הדור שאחזו אז שצריך לקחת, והם ידעו לעמוד על המשמר, אז יכלו לקחת. בעוונותינו הרבים לא



"לי אין כלום, לא ילדים ולא נכסים; רק את רצון השם!"

רב שיח יחודי ומרתק עם הרה"ג ר' מנדל אויערבאך שליט"א ור' דוד סגל שליט"א - אשר זכו עשרות בשנים להיות לצידי של מרן רבינו זצוק"ל, ליצוק פנים על ידיו ולשמש כשלוחיו הנאמנים בכל המערכות הציבוריות הרבות והפרטיות * סקירה בלעדית על "שמואל ודורו"...

בנימין סופר

הכאב בהלקח אדוננו מעל ראשינו עדיין צרוב בליבם, וניכר בכל מילה. הם טרם הסתגלו אל המציאות המרה בהינטל העטרה. לראשונה, במלאת שלוש שנים להסתלקות אבינו רוענו זללה"ה, מתרצים להפצרותינו לפתוח ולהעלות עלי גליון מעט מזעיר מאשר זכו ונכחו בקרבם אל הקודש.

מיד עם עריכת הראיון היחודי, הראשון מסוגו עימם, נוכחנו לראות כי מים שאין להם סוף לפנינו. עשרה גליונות לא יוכלו להקיף ולהביא בפני הציבור את כלל הזכרונות. נאלצנו להתמקד במספר נושאים מועטים, ובתקוה שיהא זה 'חלק ראשון' בסדרה, שיכולה ועשויה להעשיר את הקוראים - למען יעמדו ימים רבים, ויידעו דור אחרון בנים - יוולדו, את המסורת שהועברה בעמל ויזע, בשמירה עצומה על כרם בית ד', את פועלו הרב של גדול הדור, ששתלו הקב"ה לקיום והצללת שארית הפלטה, שלא תשתכח תורה מישראל.



בצילו של רבינו

בראשית הדברים נבקש לתאר את ראשית התקרבותכם לרבינו מרן זיע"א.

ר' דוד סגל שליט"א: האמת שבעניני ציבור קדמתי לידידי הרב הגאון ר' מנדל שליט"א. הכל החל כשבשנים ההם בסייעתא דשמיא היה לי את היכולות והאפשרויות הכלכליות, וסייעתי וליוויתי את הקמתם של ישיבות ומוסדות תורה רבים. זכיתי לקרבתו העצומה של מרן רבינו הגדול האבי עזרי זיע"א, וכל ענייני הוכרעו ונווטו על ידו. באחד הימים פגש אותי הרה"ג ר' שמואל אפרים צוקרברג בכיכר השבת, והוא ביקשני שאכנס בעובי הקורה להקמת ישיבה נוספת בראשותו של מי שהיה ידוע ומפורסם כבר אז כאחד מיחידי הדור, דמות מופת של קדוש צדיק ופרוש, מרנא רבינו שמואל אויערבאך זיע"א.

רבינו היה ידוע ומפורסם בגדולתו העצומה, אך לא היה לו עסק כלל בעניני ציבור. אמרתי לו 'אני מתייעץ בכל דבר עם הרב שך, אשאל אותו ואעשה כהוראתו'. הלכתי אליו ושאלתי את פיו. באותה תקופה עלו כמה הצעות של הקמת ישיבות ע"י

ראשי ישיבות שונים, ומרן הרב שך משך את ידי פעם אחר פעם ולא רצה שאעזור להם, אך במקרה הזה איך שאמרתי לו את שמו של ר' שמואל אורו עיניו, ואמר בהתלהבות עצומה "ר' שמואל זה איש אמת, אתה תפתח ותארגן את זה, ותעשה רישום של בחורים בחירי עולם הישיבות, ותשלח את המתלבטים אלי ואני אגיד להם ללכת". ובאמת אחד הבחורים ששלחתי למרן הרב שך זה תלמידו המובהק של רבינו זיע"א, יבלחט"א הגאון ר' צבי וידר שליט"א ראש ישיבת "מעלות התורה", שהיו לו התלבטויות ומניעות שונות, ומרן הרב שך אמר לו בהאי לישנא: "אני לא נכנס איתך לנידון איזו ישיבה יותר טובה, אבל אם ר' שמואל אומר שזה טוב לך, זה טוב לך".

ואז השתתפתי בהקמת הישיבה. באותם ימים מרן הרב שך היה מעורב בכל פרט, והתעניין בכל התקדמות. וכן התעניין על כל תגובה וביטוי של ר' שמואל, והתבטא בשבחו בהפלגה גדולה. זה היה יחס שונה שלא ראיתי את מרן הרב שך מתייחס כך לאף אחד.

אפיזודה מענינת שלא משה מזכרונות, לאחר שהרב שך הכריע כאמור, שמתי את פעמי למעונו של רבינו זיע"א שהיה אז ברחוב גשר החיים, וקפאתי על עומדי בהשתאות למראה עיני. ראיתי שוכב בפשטות עם גמרא קטנה, ושקוע כולו תוך כדי שכיבה של מנוחה בעומקה של סוגיא. הערתי משהו, ורבינו הגיב בחריפות. היה זה חידוש עבורי לגלות עמוד אמת, שלא נושא פני איש... מגיע אדם אמיד, אשר ראשי ישיבות רבים משחרים לפתחו ומחלים את פניו על מנת שיסייע להם, וכאן הוא מגיע בעצמו לעזור ולסייע סיוע שיש בו ממש להקמת משאת נפשו, אבל האמת תזעק מגורונו, בלי לחון ולחנף פני איש.

ואז התחלנו לתכנן את הקמת הישיבה, וכל המסתעף. באחד הימים הוא קורא לי, ואז התחלתי להכיר את שפתו. מעולם לא כפה את דעתו, ולא רצה שאדם יעשה עבורו משהו מתוך אי נעימות. לצורך כך ביקש בדרכים עקיפות, אך גם לצורך זה מעולם לא שינה מהאמת. וכך אמר לי "אבא מאוד מאוד מודאג על הנושא הגשמי וירא שאקח את האחריות הגשמית על כתפי, האם אתה מוכן להגיד לאבא שאתה לוקח על עצמך את העול". עניתי לו "זה אני לא מוכן להגיד, כי אני באמת לא לוקח את זה, אלא אני מוכן להגיד שאני מתחייב למצא משהו שיקח את זה על עצמו". רבינו ניסה שוב לדייק בנוסח, וכשהצעתי נוסח מסוים שנועד רק להניח את דעתו של ר' שלמה זלמן, הוא התנגד לכך, ראה בזה סטייה מן האמת. הבנתי שזה בנפשו שאביא משהו שעליו יהיה

מוטל העול והאחריות המעשית, לקיומה הגשמי של הישיבה, ופניתי לאתר את האיש. בסייעתא דשמיא אחר ימים מועטים הבאתי בפניו את אשר היה נראה שמתאים לתפקיד, הרב משה ויסלובסקי הי"ו, וסיכמנו על תנאי ושכר עבודתו. כך נסעתי עמו בתחילה בשליחות רבינו ראש הישיבה זיע"א מעבר לים על מנת להפגיש ולקשר אותו עם בעלי הון, ולהכניסו למלאכה. שכרתי דירה ברחוב הגאונים, שתשמש את הישיבה בראשית ימיה, וסיכמתי עם ביהמ"ד הגר"א שישימש כהיכל הישיבה.

רק אחר כל זאת, הורשיתי להרגיע את מרן ר' שלמה זלמן זצוק"ל שמיניתי אדם מתאים לתפקיד ואין לראש ישיבה מאומה מהעול על כתפיו... לא משנים מהאמת כהוא זה.

ר' מנדל אויערבאך שליט"א: אני, בשונה מר' דוד, גדלתי באופן טבעי בצילו, תמיד הוא היה גדול המשפחה. כל המשפחה כולה רחשה לו תמיד יראת כבוד, וכל דבר קטן כגדול בבית הורי כמו בביתם של שאר בני המשפחה גם הרחוקים יותר, הוכרע על פיו. כך שמילדותי אני כבר גדלתי לאורו, ואף בהמשך זיכני הי"ת להתקרב אליו יותר ויותר, וזכיתי לשמשו בשימוש חכמים, שהחל עוד אצל אביו מרן רבי שלמה זלמן זללה"ה, ואף אצלו. (הרחבת הדברים מתפרסמת בראיון נפרד שערכנו עם איש שיחנו שליט"א, במוסף "לקראת שבת"). בהמשך הייתי עד לכל עניני הציבור שנווטו על ידו, ואף להיות שלוחו יחד עם ר' דוד בכלל מערכות ישראל.

הטלת משא הדור על כתפיו

ידוע שבין מרנא האבי עזרי זיע"א לרבינו זיע"א שררה הערכה עצומה. היכן זכיתם להיות עדים לכך, ובעצם לחזות בהטלת משא הדור על כתפיו של רבינו זיע"א...

ר' דוד סגל שליט"א: בהמשך, מרן הרב שך החל טיפין טיפין לשלוח אותי מעת לעת למרנא ר' שמואל לכל דבר וענין ציבורי, קטן כגדול, הוא דחף בכל כוחו שכל דבר יוכרע לאחר קבלת שיקול דעתו של ר' שמואל. כך היה גם בהקמת תנועת דגל התורה ובכל עניני הציבור השונים שבאו לפתחו, לא היה נושא שר' שמואל לא היה מעורב בהוראת הרב שך.

כמו כן זכיתי להיות באותם שנים שלוחו של מרן הרב שך בענינים רבים. למרות שר' שמואל היה אז יחסית צעיר לימים, בכל זאת לדעתו ניתן יחס



"איך התחיל הקשר שלך עם רבי שמואל". כיוון שבחסדי ה' זכיתי וכמו שסיפרתי הוא זה שזיכני להתקרב לאש הגדולה הזו ולחסות בצילו, חשבתי שהוא מתכוון לשאול משהו אחר, ושאלתי "מה הראש ישיבה מתכוון לשאול?". הוא חזר שוב על הדברים, עניתי לו "הלא הראש ישיבה היה השדכן", והזכרתי לו את הסיפור בהקמת הישיבה הקדושה. אכן הוא נזכר, והגיב בשמחה וחיבה עצומה על זכותו הגדולה.

תור הזהב ביהדות החרדית

מפורסם, שגם את הקשר בין מרן רבינו ע"ה הגרי"ש אלישיב זיע"א לרבינו הגדול האבי עזרי זיע"א, רבינו יום ותיווך, וכך בעצם זכינו לשלשלת תור הזהב של הנהגת היהדות התורתית באותן שנות זוהר. האם הייתם עדים להתהוות התהליך? ר' דוד סגל: אכן, מטבע הדברים למרן הדרכי שמואל הייתה היכרות אישית רבת שנים עם מרן רבינו הגרי"ש זיע"א, ובתחילה הוא היה זה שהביא בסוד הדברים והביא לקשר העצום ששרר בין גדולי עולם מורי דרכנו זיע"א. אף זכיתי מפיהם לשליחויות שונות בנושא. בתחילה בפגישות סגורות בין מרן הרב שך למרן הדרכי שמואל, הוא היה פונה לר' שמואל ואומר "הרב אלישיב שלך אומר כך בנושא פלוני, ודעתו כך בנושא אלמוני". בתיווכו של רבינו שמואל, זכיתי מספר פעמים להיות שלוחם והבאתי את מרן רבינו ע"ה הגרי"ש אלישיב זצוק"ל למרן רבינו הגדול האבי עזרי זיע"א. באחת הפעמים היה זה כאשר היתה על הפרק החלטה גורלית אם תנועת "דגל התורה" תתמוך בהקמת ממשלת שמאל או ימין, בתקופה הראשונה שמרן הרב אלישיב זיע"א נכנס בעובי הקורה להכריע בעניני ציבור. מרן הרב שך רצה

שך שינה את דעתו. כמובן שדברים אלו היו לצנינים בעיני רבים...

"כנראה שמרן הרב שך מכיר אותו יותר טוב"

מדברים ניכר שמדובר היה בדבר הניכר לכל, ואף לכלל העוסקים בעניני ציבור, והמסתעף בכל המפעלות הגדולים שהוקמו אז.

ר' מנדל אויערבאך: הגאון הרב אפרים צמל שליט"א שהיה אז מזכיר מועצה"ת אמר לי בזמנו בסוד, שמרן הרב שך הורה לו מספר פעמים, שכשלא יהיה לו עם מי להתייעץ שייתעץ אך ורק עם מרן הגרי"ש ור' שמואל זצוק"ל.

ר' דוד סגל: ביחס לזה, אני זוכר שכל העת מרן הרב שך שלח את הרב צמל להפציר בפני רבינו זיע"א שיאיל להצטרף למועצת גדולי התורה, ויש לזכור שהוא עוד היה בצעירותו. בכל פעם שהוא הגיע למטרה זו, ראש הישיבה התחמק ונעלם מהאופק, אמנם לא אמר בפירוש לא, אך הוא התחמק. עד שמרן הרב שך ראה ממש לזרז בעיניו וחדל מהפצרותיו. פעם אמר לי הרב צמל שרבינו שמואל זיע"א אמר לו שהסיבה לסירובו היא שהוא לא איש "טיש", להשתתף באסיפות... (לי עצמי גילה טעם אחר לסירובו, והזהירני שלא לספר זאת).

מאז כבר היה למרנא רבינו שמואל מעמד דה-פקטו, על פיו יישק כל דבר קטן כגדול. מרן הרב שך זיע"א שלח בכל דבר ובכל החלטה לצרף את רבינו שמואל בשיקולים ושיביע את חוות דעתו. הוא סמך עליו בלבד, וכל עניני הציבור מהגדולים עד הקטנים נווטו ונוהגו על ידו, בתמיכתו המוחלטת של הרב שך זיע"א.

בהקשר לזה יצויין, שהרבנית ע"ה אמרה לי בתחילה "דוד, תגיד לי מה הרב שך רוצה ממנו, הוא לא מבין בפוליטיקה"... עניתי לה: "כנראה שמרן הרב שך מכיר אותו יותר טוב"... היא לא הבינה מדוע הרב שך מערב אותו בהנהגת הציבור, לרוב חסידותו ופרישותו. אך מרנא הרב שך ראה את הפיקחות ואת גדלותו הנוראה, ששתלו הקב"ה בדורנו לכן. ולכן ייעדו לתפקיד זה וסמך את ידיו עליו.

בערוב ימיו שאלני רבינו הגדול הרב שך זיע"א,

שלא היה לזקנים ביותר. היחידי שראיתי שהרב שך התייחס לדעתו בכבוד ראש ואף שינה את דעתו לעיתים מן הקצה לקצה, זה מרנא ר' שמואל.

ר' שמואל פעם אמר לי, 'אנשים פוחדים להציג בפני מרן הרב שך את הטענות והמחשבות שלהם, הם חושבים שהוא אינו מעוניין שיציגו בפניו צד שני, ואני יודע שזה לא נכון, צריכים לא לפחד לומר את האמת לפי דעתך, ושמרן הרב שך ישקול את הדברים, אולי הוא יקבל את דבריך ויחליט שהאמת כדעתך. אבל אם אמרת את דעתך ובכל זאת הוא לא קיבל את דבריך והכריע אחרת, עלינו לדעת ששכינה בוקעת מתוך גרונו, וכך באמת ההכרעה למעשה נובטל את דעתנו'. מרן הרב שך ראה בו את גדול הדור המתאים ששתלו הקב"ה בדורנו, חיבבו חיבה יתירה שלא היה לה אחר ורע, וסמך על שיקול דעתו. מרנא ר' שמואל לרוב ענוותנותו, מאידך גיסא, לא ראה בעצמו משהו מיוחד.

מרן הרב שך כל כך סמך עליו בכל דבר, אני זוכר שר' שמואל סיפר לי פעם כמסיח לפי תומו, לאחר אחד מביקוריו הרבים אצל מרן הרב שך, שהרב שך תפס את שני ידי ושאול בירור מסוים. ר' שמואל שתק, לא ענה, ומרן הרב שך קיבל גם את שתיקתו.

נכדי מרן הרב שך סיפרו לי בשעתו, כי בעוד ר' שמואל מרגיש 'היימיש' בביתו של מרן הרב שך והוא מוריד מעליו את מגבעתו וחליפתו לאחר היכנסו לבית, לעומת זאת ברגע שמרן הרב שך שומע או רואה בבואו של ר' שמואל לביתו הוא מיד רץ להליש את המגבעת והחליפה לכבודו... אמרתי את הדברים לר' שמואל, והוא הגיב: "הם לא מבינים, בדיוק לכן אני מיד מוריד, כיון שאני רואה את טרחתו הרבה, אני חושש לכבודו ומיד אני מסיר מעלי את בגדי העליונים כדי לנסות למנוע את טרחתו, ולהספיק להשיגו שלא ילבש עדיין..."

באחת התקופות היה נושא ציבורי רגיש ביותר, שדעתו של ר' שמואל הייתה שונה ממה שהתפרסם בשם מרן הרב שך. שלחו לי אזהרה מביתו של מרן הרב שך, שלא יבוא לנסות לשנות את דעתו של מרן הרב שך, כיון שדעתו תקיפה ביותר בנושא הזה. הלכתי במורא לפניו וניסיתי להניא אותו מרצונו לעלות להרב שך, אך הוא לא שעה כלל לדברי ובקשני להוליכו למעונו של מרן הרב שך. אמרתי לו בצורה מפורשת יותר את מה שאמרתי, בתגובה הוא אמר "אתה רוצה נזיפה... נוסעים!". נסענו למעונו, ולאחר שישבו והסתודדו ביניהם מרן הרב



עמוד
האש

לשמוע את דעתו ולהכריע בזה יחד. כידוע כל התקשורת הכללית היתה שם, והכל היו דרוכים להחלטת מרנן גדולי ישראל זיע"א שהיו משקל מכריע לכאן או לכאן. היה זה מעמד מביך לציבור פורק העול במדינה, שעל פי לשונם "מדינה שלמה ממתנה בדריכות לשמוע מה יחליטו הזקנים הללו, וגורלה של המדינה מוטל בידם" וזה היה הפעם הראשונה שמרן הרב אלישיב הגיע למרן הרב שך. אגב, אזכיר אפיזודה מעניינת המעידה על עוצמת ניצול הזמן המפורסמת של מרן הרב אלישיב. כשיצאנו מהרכב, מרן הרב אלישיב שהיה דיין גדול כידוע, אמר לי "אני אצא בעוד חמש דקות". הוא נכנס בגפו למרן הרב שך ושניהם הסתודדו לבדם. והוא יצא בחלוף שבע דקות... עזות היתה בי והעפתי מבט על השעון, בהבזק מידיי הוא הבין את הרמז, והפטיר לעברי "הייתי צריך להוריד את המעיל ולהחזיר"... לאחר מכן במהלך הנסיעה חזר לירושלים, שיתף אותי מרן הגרי"ש במה שהתרחש באותן דקות גורליות בתוך החדר. לימים כאשר ישבתי שבעה על פטירתו של אחי הרה"ג ר' ישעיה ז"ל באו לנחם אותי ראשי המדינה, שעוד זוכרים את הימים ההם עת אשר נשלחנו ע"י מרנן גדולי ישראל זיע"א לעמוד מולם בדו"ד באותם ימים, ואז סיפרתי להם את מה שהיה באותו זמן. אמרתי להם, אתם בטוחים שכיוון שכל הצדדים ייחלו לשיתוף הפעולה של רבותינו וכל צד הציע הבטחות והצעות מפליגות מצידו לטובת היהדות החרדית בתקציבים וכדו', מסתבר שהם דנו ביניהם איזה הצעה מתאימה ומפתה יותר... כעת אספר לכם מה מרן הרב אלישיב סיפר לי אישית את שאירע בשבע דקות הללו: מרן הרב שך אמר למרן הרב אלישיב שבהיותו והשמאל אנשים טועים בהם, חושבים שהם השתנו, אבל האמת היא שלא, זה אותו שמאל, שונאי ורודפי דת, מקימי קיבוצים, מעבירי העולים וילדיהם על הדת וכו', ולכן מבחינה רוחנית ישנה עדיפות לממשלת ימין. אבל היות והימין אינם נוהגים עפ"י תורה, וחמירא סכנתא הם מביאים את כלל ישראל בסכנה קיומית והתגרות באומות, מבחינה ביטחונית עדיף ממשלת שמאל. וא"כ ההכרעה היא שתהיה ממשלת אחדות. ומרן הרב אלישיב ענה שמצד שני הצדדים הם הפוכים, שמבחינה רוחנית עדיף ממשלת שמאל דווקא, זו ההזדמנות שגם השטן יענה אמן, כיוון שעולם התורה יקבל את מה שנגזר עליו מלמעלה בכל מקרה, אז עדיף שהם יהיו השליחים ויביאו את זה בעל כרחם ומבחינה בטחונית צריך דווקא ממשלת ימין, כיון שהשמאל מוותר על הכל מידו הם אינם יודעים לנהל משא ומתן, וההתייפות בפני האומות ושנאת ישראל מעבירה אותם על דעתם, והם מסכנים את ישראל בכך שמוותרים מיד לשונאי ישראל ומתייפים בפניהם. וא"כ ההכרעה היא ממשלת אחדות. זהו, זה כל מה שעניין אותם... רק הכרעת התורה ושיקוליה. משמעותה של החלטה כזו, ללכת לממשלת אחדות, הייתה, ויתור מוחלט על כל ההבטחות השמנות של שני הצדדים יחד, כיוון שבכך מאבדים החרדים את כוחם כלשון מאזניים ונהפכים לגלגל חמישי, שאין לשום צד צורך בהם. ובכל זאת, שום טובת הנאה וכדומה אינה עומדת לשיקולם. אלא רק רצון שמים, ללא תוספות כלל, נר לרגליהם.

"פיו כפי, ידו כידי"

ההנהגה התורתית המזוככת המתוארת כאן, הביאה לכה של התנגדות ושנאה, שבעבעה תחת

השטח בחיי רבינו הגדול האבי עזרי ופרצה לאיטה בשנות הנהגתו של מרן עט"ר רבינו הגרי"ש והתלקחה וליחכה כל חלקה טובה בהתפרצות זעם בשנות הנהגתו של רבינו הדרכי שמואל...

ר' מנדל אויערבאך, באנחה עמוקה: בעקבות האמון הרחב הזה, והסמיכה שקיבל ממרן הרב שך, כל מוסדות התורה והחסד ידעו שהם צריכים לקבל את אישורו של ר' שמואל כדי שהרב שך יתמוך בהם. כך היה המהלך הטבעי שהכל נווט ע"י ר' שמואל. כך היינו עדים לתופעה הזו שמוסדות רבים קראו את שם המוסד ע"ש מרן ר' שלמה זלמן זלה"ה, "עטרת שלמה" "חכמת שלמה" "אבני שלמה" ועוד רבים בכל רחבי הארץ, וכן ע"ש הרבנית ע"ה, "דרכי רחל", עטרת רחל", "ברכת רחל" וכהנה רבים.

ר' דוד סגל ממשיך: ארגוני חסד והחזרה בתשובה שונים כמו "לב לאחים" ועד "עזר מציון" ועוד, הוקמו בנשיאותו ומהם שהוקמו בביתו. הכל ידעו שזה רצון הרב שך שכל ענייני הציבור ינווטו על ידו. הרב שך ידע שככה הכל ינוהל עפ"י דעת תורה, וכך ניתן לשמור על כרם בית ישראל, לבל יסוו מהמטרות הייעודיות, ולבל יטעו במבול הדעות וההשקפה המבולבלת. הוא אחז שכל סטייה קלה של אחד מאותם מוסדות וארגונים טומנת בחובה חורבן עצום, וכגודל התועלת באם הולכים הם בדרך ה' בהשקפה מסורה בדרך האמת, כך עוצמת הנזק באם פועלים הם עפ"י דעת בעלי בתים, ומוסטים הם ע"י בעלי אינטרסים שונים עם דעות והשקפות הרחוקות מעולמה של תורה. לצערנו כיום אנו רואים בעינינו מיום ליום את התגשמות חששותינו, מדחי אל דחי מקלקול לקלקול, להרס וחורבן שלא שערם אבותינו, נפלו אותם ארגונים ומוסדות שהשילו מעליהם עול, פרקו מעליהם את נשיאותו, ויצאו לחצוב בארות נשברים.

רובם, עזבו כיון שר' שמואל דרש מהם, פיקח על כל דבר קטן כגודל, ועצר בגופו ממש תוכניות ונסיונות חוזרים ונשנים לפרוץ במחיצת כרם בית ישראל. בסוף ימי הרב שך, הם הלכו אחר תאוות ליבם ופרקו מעליהם עול.

כל פתיחת מוסדות הייתה דרכו ובאו להתייעץ עמו, וכל ראשי הישיבות סרו למרותו. לדוגמא נביא את תנועת התשובה, כמה הרב שך פחד שתנועות התשובה אם יתנהלו בצורה לא נכונה שזה יקלקל אותנו, וכמה יש לזהר בדברים הללו, להישאר בלחזק ולקרב את הרחוקים, ולא חלילה להגיע לקצה קצהו של מצב של קלקול הקרובים. הוא חזה שאם זה יגיע למצב שכזה עדיף לעצור הכל... ולכן הוא התנגד להוצאת האברכים לקירוב וכל מיני תוכניות בסגנון דומה לזה.

כפי שהזכרנו כבר בחיי מרן הרב שך לאט לאט התגבשה לה קבוצה של עסקני שוליים, חלקם לצערנו פעלו מתוך שורות תנועת דגל התורה, וכן מחוצה לה, שראו בהרב שך ודרכו הרס, ופעלו נגדו בכל תחום אפשרי. ע"מ לפרוץ פרצות בחומה אותה הציבו גדולי עולם, בשמירה על הדרך והמסלול הברור של יראי ה'. כל זמן שהרב שך היה בשיא כוחו, כל אלו שהאמינו בדעתם ולא היו צייתנים והאמינו שהם אינם ידא אריכתא של גדולי ישראל אלא רק כשוה מתאים לדעתם, היו כפופים ולא היתה להם ולדעותיהם השפעה מורגשת. בסוף הם התאחדו כנגדו וכנגד דרכו.

באופן כללי מרן הרב שך היה מודע לאותם דמויות ופועלים, ואף מנע בעדם. כאמור, הם היו מיעוט שבמיעוט, ולא היו להם כוחות ויכולות. מעשה שטן הצליח שעסקנים אלו הצליחו אמנם באיטיות רבה, אך בעקביות מתמדת, בצבירת וכבישת מוקדי כוח שונים במהלך השנים. עד

שברכות הימים לדאבוננו צלחה דרכם לטשטש ולבלבל הכל.

היה מי שגיבה בסתר ממש את דרכם, והם נלקטו אליו, כהתקבץ הדבורים אל האור, אחד אחד בסתר מצאו את דרכם אל הדרך החדשה. כבר מראשית הקמת התנועה, מרן הרב שך בהזדמנויות ופגישות רבות בביתו הזהיר מפני דרך זו וראה בכך הרס ואסון. בכל שורות העשייה ידעו ואף חלקם הוזהרו על כך בפירוש ובתקיפות רבה לבל יהינו להתקרב להשפעה זו. באחד המפגשים בין מרנא הדרכי שמואל למרן הרב שך, הם שוחחו באיזה ענין ציבורי שבו ניתנה דריסת רגל לגישה זו, ומרן הרב שך התבטא בחריפות בזה הלשון "מה הוא יודע לעשות חוץ מלקלקל"...

אחד מראשי הישיבות שליט"א, צלצל אלי באחד הימים כשכולו שבור ורצון מכן, שהוא פנה לכתובת זו כדי להתייעץ בענין מסוים בישיבתו, ולאחר מכן התקשר למרן הרב שך ושאל לדעתו ובטעות פלט לו בתוך הדברים עם מי שוחח בנושא, ומרן הרב שך גער בו בחריפות עצומה ולא אבה יותר לשוחח עימו, והוא התקשר אלי שאנסה לעזור לו ולהעביר את התנצלותו למרן הרב שך ולמסור שהוא לא ידע על ההתנגדות הגדולה לדרך זו.

פעם הייתי עם מרן ראש הישיבה זצ"ל אצל מרן האבי עזרי זיע"א. לאחר שהכניסו מודעה ב"יתד נאמן" דאז בברכת מזל טוב לנציג ציבור שטר מן הדרך. מרן הרב שך אמר "אני יודע מי עושה לי את זה" וציין את שמו של המדובר, ושמו של רב נוסף שעזר לו בסתר, ואת שמו של אחד מהעסקנים. היום, כשהמפה גלויה, אנו רואים כמה הוא צפה למרחוק...

בשלהי חייו של מרן הרב שך, רבינו בעל הדרכי שמואל זיע"א חשש מפעולותיהם המגובות בבית זה, והוא נסע כמה פעמים למקום כדי לעמוד על הדבר. באחת הפעמים הוא יצא מביתו המום ונסער ביותר. אמרתי לו מה קרה, בתגובה הוא אומר לי "דוד, נוסעים לרב שך!". מצבו הגופני של מרן הרב שך היה אז כבר כפי רע, ולכן שאלתי: "ראש הישיבה יודע מה המצב..." - הוא אומר לי "אני רק בא לראות אותו"... ואכן באנו לביתו ור' שמואל התיישב מולו, והביט בו זמן ממושך, עד ששבה רוחו אליו מהסערה הגדולה בה היה נתון, ואמר לי "עכשיו אפשר לחזור".

האם מרן הרב שך ייעד את רבינו הדרכי שמואל זיע"א לתפקיד העצום של שמירת החותם והמשכת הדרך?

ר' מנדל אויערבאך: לא לחינם מרן הרב שך בחר לכתוב התבטאויות שלא נכתבו על שום אדם, ולגלות את דעתו גם בכתב ולא רק בעל פה, בהזדמנויות שנקרו לפניו. כמו במכתב ההסכמה הנודע שניתן לספרו של הגה"צ רבי יצחק ירוחם ברודיאנסקי שליט"א וכינה את רבינו הדרכי שמואל בתואר "איש האמת" ואת הביטוי היחיד מסוגו שאומר הכל: "פיו כפי ידו כידי", על מנת שיידעו את זה...

וכמו שאמרנו באותם ימים הדברים היו פשוטים, שום דבר לא נקבע ונעשה בלי הוראותיו הברורות של מרנא ר' שמואל שמרן הרב שך סמך עליו בשני ידיו. כולם עוד בחיי חיותו של מרן הרב שך שאלו בכל דבר את פיו, והכל שיחרו לפתחו. עד שנפרעו הפרעות, והחלו להיפרץ הפרצות.

ר' דוד סגל: כל הקמת תנועת דגל התורה, סעיפיה ופרטיה, היו על פי ר' שמואל. הסכום הראשון להקמת התנועה הולווה על ידי, באותם ימים הייתי בלשון העם יהודי אמיד ביותר, עם יכולות כספיות גבוהות. לאחר מכן תרם דרכי הנגיד הרבני ר' אליהו רייכמן ז"ל הון עתק, הסכום הגיע

עימכם אלא רק מצילים מיד הארי, ואמונתנו לא נתונה לדין". עובדה שמעולם לא היה מזה נזק ולהיפך, רק הבנה ותועלת יצאו מזה. כך כשעושים רצונו ית' באמת, אין ספיקות, וגם יש סייעתא דשמיא.

וכך היה זה ביחס לכולם, גם בתוך היהדות החרדית. הוא לחם את האמת ללא פשרות ומשוא פנים. וידוע מאוד כמה שהיה מיצר בצערם של ישראל.

כידוע מן הרב שך מאוד רצה שלבני התורה מעדות המזרח, יהיה ייצוג בתוך שורות דגל התורה, לאחר שאיבד את האימון בתנועה שסטתה. קמו לכך כל העת מפריעים שונים, מתוך צרות עין מחרידה. רבים עוד זוכרים שלאחר פטירתו של מרן הרב שך, באחת ממערכות הבחירות שהיו אז, רבינו מרן זיע"א הקים למען מטרה זו את תנועת "תלם אמונה". היה זה במערכת בחירות עירוניות. היו צריכים להגיש רשימות לעריית בני ברק, והוא הורה להגיש רשימה בכל מחיר. משלחות רבות שיחרו לפתחו על מנת שישנה את דעתו, והפעילו כל לחץ אפשרי. הוא נותר איתן בדעתו, עמיד בפני כל לחץ שהוא. בשלב מסוים הוא אסר עלי להכניס אנשים בנושא, ולמד בשקיעות כדרכו. לא רצה לקבל איש. בשלב מסוים באו להעביר מסר ממרן רבינו הגריש"א זיע"א. נכנסתי לפניו והעזתי להפריעו מלימודו. לפתע הוא נתן בי מבט חודר ואמר: "אתה חושב שאני חושב על משהו אחר חוץ מ"מה אני אענה לאחר המאה ועשרים שלי האם פעלתי בכל כוחי לקיום ציווי המפורש של מרן הרב שך שציווה עלי לדאוג לציבור הספרדי בענין זה"?...



אנו נאלצים לסיים בשיאם של דברים, ואנשי שיחנו הנכבדים שליט"א מבקשים להעביר את המסר מתוך כאב עצום מפלח כליות ולב. "יתומים היינו ואין אב, אך דרכו דרך רבותינו חיה פועמת ופורחת, עלינו להחזיק בה ולהתאגרד יחדיו בעד עמנו. עם ה' חזקו ונתחזקה, להחזיק בדרכו הטהורה ובמשנתו הברורה. לקיים בדרכות את הדרכותיו והוראותיו אשר כיום זוכים אנו לפחות מתוך הצער הדרדרור והכאב, לראות את זוהרם ויופיים של הוראותיו, מעשיו והנהגותיו, אשר אלילי הם לא השאיר לנו שריד ופליט. כיום כולנו מבינים, כולנו רואים ונושמים את האמת הברורה דרך האבות הסלולה. ולמול בכיה של השכינה "מי יקום לי עם מרעים מי יתייצב עם פועלי אוון" נעמוד ונכריז באחדות בגאון ובתקווה "יש תקווה לאחריתך", יש מי שימשיך, כולנו בניו ותולדותיו, ממשיכי מורשתו הטהורה בגאון, בדרכו נדבק ונצמד עד ביאת ינון במהרה".

כך מסתיימת השיח, בשעות הליל המאוחרות, בטעם של עוד. הובטחנו כי עוד נזכה להביא באכסניה זו פרקים רבים משנות הזוהר, אלומות אור מימי חייו של רבינו זיע"א.



פעמיים למען האמת. שום דבר אחר זר לא התערב בשיקוליו.

בשנים ההם באחד הימים, נערכה אסיפה של רבנים וראשי ישיבות אצלו והוא הביע דעתו בשונה מהם, ואף הכריע כך, למורת רוחם. למראה פניהם, הוא אמר להם בגילוי לב נדיר שמעולם לא ראיתיו מתבטא כך: "לכולכם ישנן משפחות, נגיעות ושיקולים זרים, לא יתכן שאין לכם נגיעות המטות אתכם. לי אין כלום, לא ילדים ולא נכסים. רק את רצון ה'".

הנהגת האמת הזו היא המשך דרכו הברורה והסלולה של מרן האבי עוזי זיע"א, אמת על תילה ללא משא פנים. ודרך זו הוכיחה את עצמה. הדבקות בתורה, השקפה צלולה ובהירה, צעידה בדרך האבות, בעקבי הצאן ללא פשרות ועיקולים. "בדרך הישנה".

דרך זו הוכיחה את עצמה גם במילי דעלמא, כשעושים את רצון ה' באמת יש סייעתא דשמיא. כאשר עינינו רואות, ואין צורך לפרט.

היו מקרים שממש חששנו, אך רבינו לימד אותנו פרק ושניים בגודל מידת האמת, ובאיסור החנופה לרשעים. לדוגמא נערכה אצלי בבית פגישה עם אריק שרון שכיהן באותם ימים כשר ביטחון, מחמת הנהגת האמת לא רדפו אחריהם כלל, כך היתה הנהגתו של מרן הרב שך, וזה גרם לכך שהם רדפו אחרינו. באותה פגישה רבינו מרן הדרכי שמואל זיע"א אסר עלי להגיש דברי מאכל ומשתה לשולחן... ראיתי שהוא מתפלא על העזות, נדמה לי שלראשונה הוא נתקל במחזה כזה, אין חנופה, ואפילו יחס מינימלי. הוא ביקש במפגיע לשתות. בלית ברירה הלכתי והבאתי לו כוס חד פעמי עם מים וכיפה, הוא לבש בהכנעה את הכיפה ובירך בקול רם ושתה, לאחר מכן הוא פתח בדברים. למול עיניו המשתאות משהחליט רבינו מרן בעל הדרכי שמואל זיע"א שדבריו אינם רלוונטיים הוא פשוט נרדם מול... הוא ניסה שוב לפתוח בדברים ורבינו זיע"א נרדם שוב... הוא הבין את המסר וללא אומר ודברים עזב את המקום. יצויין שבמשך כל זמן שהותו באיזור רבינו מרן זיע"א לא הרים אפי' פעם אחת את עיניו ולא הביט כלל בפני רשע.

וכך היה היחס לכל הדומים לו, כשדווקא גישה זו העבירה את המסר האמיתי בחדות, "אין לנו עסק עמכם כלל, תן לי יבנה וחכמיה, אנו לא שותפים

כולו במזומן כמובן למעונו של רבינו בעל הדרכי שמואל זיע"א. כמו שאר עניני וכספי הציבור שמרן הרב שך חפץ שיעברו אך ורק בפיקוחו האישי. מיד רבינו שמואל קרא לי והחזיר לידי את סכום ההלוואה. כעבור מספר דקות קרא לי שוב ונתן לי שטר של מאה ש"ח לכיסוי הוצאות נוספות, לתמיהתי השיבני "שתזכור שגם מאה שקל זה כסף"... הוא רצה לחנך אותי ולהזכיר לי, גם כשאתה מתעסק עם סכומים גדולים בתוך ים של מיליונים, תזכור את ערכם של פרוטות...

הנהגת אמת ללא שום סטיה

על איזו נקודה הייתם שמים דגש, שבה התייחודה הנהגתו בקודש?

ר' דוד סגל: "תתן אמת ליעקב", האמת שלו, והעוצמה שהוא הקריץ, ומכוח זה גם ה"לא תגורו מפני איש" שלו, זה היה פחד פחדים. כתוצאה מזה גם כשהחליט מה רצון ה' לא היו אצלו ספקות, הכל היה בבחירות גמורה בנקודת האמת המוחלטת. והכל נעשה בשיא העוצמה. זה היה הפחד הגדול ביותר של כל העסקנים, הם פשוט רעדו מזה, והיה זה לרועץ בפני כל שינוי וזיוף. הם ידעו ש"כל המשנה ידו על התחתונה" זה כפשוטו בלי משחקים. ולכן ברגע שיכלו והיתה להם שעת הכושר, "וישטמהו בעלי חיצים" והם לחמו נגדו בכל הכוח. הרחוקים והקרובים ראו בעיניהם את ה"קול ה' בכוח, בהדר, שובר ארזים".

ר' מנחם אויערבאך: מעולם לא הייתה סביבו עסקנות, חצר, וודאי לא מערכת שיווק. ר' שלמה לורנץ ז"ל אמר פעם לדוד, מרן ר' שלמה זלמן זצוק"ל, איזה דבר שמועה לא נכון ששמע בשמו. הוא אמר לו, "מי אמר לך כך", והוא ענה לו "אנשי החצר"... לקח אותו ר' שלמה זלמן בידי, הוליכו לחצרו והראה לו שמסתובבים שם חתולים. ואמר: "זה מה שיש אצלי בחצר".

לאורך כל הדרך האמת הייתה נר לרגליו. רצון ה' באמת, בלי שום חשבונות ונגיעות שונות. הוא ראה חובה אישית ללכת עם האמת עד הסוף בלי חשבונות של כבוד, ואף ביזה עצמו לא פעם ולא



עמוד
האש

אורה חיים למעלה למשכיל

שביבים ופנינים מתורתו ומשנתו של רבינו מרן ה"דרכי שמואל" זצוק"ל, כפי שנשמעו במשך השנים מפי יבדלחט"א גאב"ד עדת ישראל הגאון הגדול רבי אליעזר הלוי דינר שליט"א * פרסום ראשון מתוך רשימות תלמידים לרגל יום הזכרון השלישי

בתוכו דברים שאין רוח חכמים נוחה מהם. הגר"ש זצ"ל התקשר אלי, וביקש ממני לעבור על הספר כדי לומר לו התרשמותי ממנו, ומעבר לטלפון שמעו עליו, איך שהוא כ"כ חרד ודואג, והיה איכפת לו באופן אישי מהענין. וכך היה כסדר בכל עניני האדישקייט, ליכב לב הארי לא יכל לנוח ולשקוט על הפרצות השונות, ולא היה נותן מנוחה לעיניו ועושה כל ההשתדלויות שבידו לעשות, בלא לחוס על כבודו ומעמדו.

על משמר דרכו של רבינו הגדול האבי עזרי זיע"א

בימי השבעה למרן הדרכי שמואל זצוק"ל, נכנסו כמה אברכים תלמידי חכמים למעונו של הגאון הגדול רבי אליעזר הלוי דינר שליט"א וביקשו לשמוע ולהתחזק מדמותו הגדולה. במהלך השיחה סח בפניהם הגאון הגדול שליט"א, כי ישנם מערכות רבות שניהל מרן הדרכי שמואל זצוק"ל, אשר הציבור כלל אינו מודע אליהם, היות והוא היה מנהל את הדברים תחת אדרתו והנהגתו של רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, ואולם אליבא דאמת הוא היה ההולך לפני המחנה לנווט את דרכי הפעולה והמלחמה.

כדוגמא סיפר להם, כי בשנותיו האחרונות של רבינו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א, כאשר כבר חדל מלהנהיג את הציבור, היו גורמים רבי עוצמה וכוח, מתוך המחנה פנימה, שניסו בהרבה דרכים להשתלט על מפעלותיו של מרן האבי עזרי זיע"א, ולהכניס רוח חדשה של פייסנות וסלחנות בכל ענייני ההשקפה שעליהם מסר רבינו הגדול זיע"א את נפשו. כאשר למרות שהציבור הרחב לא ידע מאומה מהמתרחש, מאחורי הקלעים התנהלו מלחמות וקרבות ממש, ואחד הענינים המרכזיים שעמדו בעין הסערה היה ענין הרבנות בבני ברק ומערכת הכשרות של בני התורה דאז.

כך למשל לקראת שנת השמיטה תשס"א ניסו בכל הכוח ליצור אחדות בין 'שארית ישראל' דאז לשאר הגורמים הרבניים בבי"ב, במטרה מוסתרת להכשיר את אותם גורמים, ובכך להוריד את להבת ההתנגדות אותה הניף ברמה רבינו הגדול האבי עזרי זיע"א. וסיפר להם הגאון הגדול שליט"א, שאך ורק בזכות פעילותו ומעורבותו של מרן הדרכי שמואל זצוק"ל, לא יצאה תוכנית לפועל. תיכף כאשר נכנסו אליו וסיפרנו לו על המתחולל,



מיוחדת במינה של דברי תורה והלכה, כאשר אותו גאון יחד עם מרן הגר"ש יושבים ודנים לפני מרן הגר"ש, והשיג ושיח היו מתוך סערה ומרקחה, זה מוטיב וזה מפרק, זה מגמרא בבלי וזה מירושלמי, זה מתשובות הרשב"א וזה מדברי הש"ך, ויהי המראה לחרדת אלוקים.

לאחר שסיים אותו גאון את ביקורו, נותר מרן הגר"ש זצ"ל בחדר, ואז פנה אליו מרן הגר"ש זצ"ל במפתיע ואמר לו באנחה: "זה כבר לא אותו דבר... מאז שאותו גדול החל לעסוק קצת בדברים אחרים, זה מורגש על תורתו..."

מרן ראש הישיבה זצוק"ל היה נרעש לשמע הדברים, שכן אותו גאון הפליא באותה שיחה בכח תורתו בדרגות ובמושגים בלתי מצויים, ואעפ"כ מרן הגר"ש זצ"ל הרגיש שחסר משהו...

וסיפר אותו אחד שהתלווה למרן ראש הישיבה זצוק"ל, שבמשך כל הדרך בחזור לביתו בשערי חסד, דיבר מרן זצ"ל על עצמו בתביעות נוראיות, עד היכן ניתן תמיד להעפיל ולהשיג, וכמה נדרשת הזהירות שלא להפסיד את הדרגות ח"ו, וייסר את עצמו עד שלא יכלו הסובבים לשמוע הדברים.

לוחם מלחמות השם

מרן הגר"ש זצוק"ל היה 'בוער כאש' על כל פירצה ופגם בחומת עולם התורה, והרגישו בעליל איך שכל ענין כואב לו אישית. זכורני לפני כעשרים שנה בערך, באותם ימים יצא ספר באנגלית על גדולי ישראל, והיו טענות ורינונים שהוא מכיל

כל התורה כולה

צל מרן הדרכי שמואל זצוק"ל תמיד ראינו איך שכל התורה כולה פרושה אצלו עד ההלכה למעשה ממש. למעלה מעשרים שנה שהיינו נכנסים אצלו בענינים רבים העומדים על הפרק, והיינו מעלים לפניו שאלות בהלכה, ובפרט שאלות הנוגעות לעניני כשרות, ובכל פעם הייתי משתומם מכוח תורתו הכביר והנורא, כאשר בכל מקום ששאלנו אותו מיד היה עונה, כמונח בקופסא, עד ההלכה למעשה ממש, והיה מונח מיד בפרטי הסוגיא ובדברי הראשונים והפוסקים, בכל חלקי התורה. וכן זכורני שתמיד היה מתעניין על הוראות מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל בכל הנושאים.

לפני שנים רבות סיפר לי אחד מחשובי הרבנים בחו"ל, אשר מגיעות אליו שאלות ובעיות קשות מכל העולם בהרבה ענינים ואף החמורים כמו גיטין ועגונות וטהרת הייחוס וכיו"ב, ודרכו להעלותם לפני הרבה גדולי ופוסקי הדור שיכריעו בדעת תורתם, ובניהם היה עולה גם למעונו של מרן הדרכי שמואל זצוק"ל, והתבטא ואמר שהיחודיות שבלטה אצל רבינו זצוק"ל היתה מונחתו בכל סוגיא וסוגיא לפרטיה, הן בסוגיות החמורות והן בסוגיות הקלות, עד פרטי הפרטים, וכל דברי הראשונים והתשובות היו פרושים לפניו כשמלה.

אורח חיים למעלה למשכיל

מרן הדרכי שמואל זצ"ל היה כל ימיו תובע ומייסר את עצמו לעלות עוד ועוד במעלות התורה והיראה, ובכל הזדמנות היה לוקח מוסר לעצמו ודורש מעצמו גם לעת זקנה וגבורות.

סיפר לי אברך בן חוץ לארץ, אשר בבחירתו לפני כחמש עשרה שנה למד בארץ ישראל בישיבת "מעלות התורה", ובהזדמנות אחת התלווה למרן ראש הישיבה זצוק"ל בעת שעלה למעונו של רבינו פוסק הדור מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל. בעת שנכנס מרן זצ"ל לחדר, ישב אצל מרן הגר"ש זצ"ל אחד מגאוני הדור המפורסמים, אשר נודע בכח תורתו וידיעותיו, ובד בבד נטה שכמו לעסוק בצרכי ציבור וענייני צדקה. כמוכן שהתפתחה שם שיחה

שברצונו לכבד את ראש הישיבה ולבקרו בביתו. מרן רה"י זצוק"ל התעטף בחליפה ויצא לקראתו לפתח הבית, והיה זה מפליא לראות, באיזה אימה ודרך ארץ ישב מרן רה"י באותו ביקור, ממש כעבדא קמיה מריה, הגרי"צ זצוק"ל מטבעו היה שתקן גדול, ומרן רה"י ניסה כל העת לדלות עוד ועוד פנינים ומרגליות ממנו, ממסורת ההוראה ומנהגי אשכנז.

ההרגשה היתה שמרן רה"י זצוק"ל כ"כ משתוקק להידבק אל הדורות הקודמים, ואל בעלי המסורת, ולקיים בגופו "צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים". וזה היה יסוד היסודות בדרכי הנהגת הציבור אצלו, להמשיך וללמוד את דרכי רבותינו מדורות קודמים ולהמשיך במשנתם, בלא חידושים וסברות חדשות.

לאחר שיצאנו מהבית, היה אבי מורי זצוק"ל בהתפעלות גדולה ממרן ראש הישיבה זצוק"ל, והתבטא ש"רואים עליו קדושה וטהרה על הפנים". ואגב סיפרו בני הבית, שלאחר מכן, בערב ראש השנה של אותה השנה, התקשר מרן הדרכי שמואל זצוק"ל ללונדון לבית הגרי"צ דינר זצוק"ל, וביקש לקבל ממנו ברכת השנים, ולהודות לו על החיזוק הרב ששאב מביקורו.

מושכל ראשון של אדם גדול

סיפר הגאון רד"ס שליט"א, כי בזכרוננו לפני למעלה משלושים שנה, כאשר התלווה אל הגאון הגדול גאב"ד עדת ישראל שליט"א כאשר ביקר במעונו של רבינו מרן הדרכי שמואל זצוק"ל, השיחה עסקה באחד העניינים הציבוריים של בני התורה וארכה זמן רב. כאשר הסתיימה הפגישה, הבחין כי הגאון הגדול שליט"א מלא בהתפעלות מכוחו וגדלותו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל.

הגרד"ס שליט"א לא עצר, ושאל את הגאון הגדול שליט"א מה כוחו המיוחד של מרן רה"י זצוק"ל, הגאון הגדול שליט"א השיב לו במילים אלו: "המושכל ראשון שלו, הוא של 'אדם גדול'".

עתידו להנהגת הדור

סיפר העסקן המפורסם הר"ר יוסף (ג'ו) לאווינשטיין ז"ל, מראשי 'אגודת ישראל' באנגליה, כי לפני למעלה משלושים שנה (!) כאשר הגיע עם משלחת מטעם אגו"י לבקר בארץ ישראל, במהלך ביקורו נכנסה המשלחת בבתייהם של גדולי ישראל זצוק"ל להיוועץ עמהם על ענייני השעה שעמדו על הפרק באירופה.

במהלך הביקור פגש באחד הימים בבני ברק את הגאון הגדול רבי אליעזר הלוי דינר שליט"א, וכאשר סיפר לו אודות ביקוריהם אצל גדולי ישראל, אמר לו הגאון הגדול שליט"א: "כדאי לכם להיכנס אצל רבי שמואל אויערבאך, הוא עתיד להיות 'גדול הדור' הבא".

שכאמור כמעט ולא הגיעו לידיעת הציבור הרחב.

עם ראב"ד לונדון זצוק"ל

לאחרונה סיפר הגאון הגדול גאב"ד עדת ישראל שליט"א, כי בזכרוננו מאחת הפעמים האחרונות שאביו הגדול ראב"ד לונדון הגאון הגדול רבי יוסף צבי הלוי דינר זצוק"ל ביקר בארץ ישראל (לפני למעלה מעשרים שנה), ביקש הראב"ד זצוק"ל לסור למעונו של מרן הדרכי שמואל זצוק"ל, אחר ששמו של מרן רה"י זצוק"ל כבר יצא למרחקים כאחד ממאורי ואדירי התורה שבארץ ישראל, זאת למרות היותו של ראב"ד לונדון זצוק"ל מבוגר בגילו כעשרים שנה ממרן זצוק"ל.

כששמע מרן רה"י זצוק"ל שהגרי"צ זצוק"ל מבקש להיכנס למעונו, ניסה מאוד לבקש שהוא יבוא אל הגרי"צ, אך הגרי"צ לא ויתר, והדגיש

הוא נחרד כולו, ותיכף ומיד החל להרים טלפונים לגורמים השונים, ולאחמ"כ נסענו יחד לביתו של מרן רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, מרן הגרי"ש היה נחרץ, ופסל לאלתר את ההצעה, ובכך ירד הענין מעל סדר היום.

כך גם כאשר ניסו למנות מינוי רבני בב"ב, כהמשך למינוי הכפוי של רב העיר אליו התנגד ולחם מרן האבי עזרי זיע"א, כאשר למרבה הכאב, היו גורמים חזקים מתוך הבית פנימה שתמכו בגלוי באותו מינוי, אך כאשר פנינו למרן הדרכי שמואל זצוק"ל וביקשנו את עזרתו לענין, הוא לא נרתע, ואזר כגיבור חלציו ללחום את מלחמת הרב שך, ובזכותו יצא מכתב מחאה חריף כנגד המינוי.

כמי שעמד בסוד העניינים, אמר להם הגאון הגדול שליט"א, כי הדבר ברור, שכל קיומו של ציבור 'תלמידי הרב שך', אשר עמדו בעוז לאחר הסתלקותו להמשיך את מורשתו והשקפתו, הוא אך ורק בזכותו של רבינו מרן הדרכי שמואל זצוק"ל, אשר מאחורי הקלעים הוביל וניהל את המערכות,

לאורו ניסע ונלך

דברי חיזוק פרטיטים שנשא הגאון הגדול גאב"ד עדת ישראל שליט"א בשעת חיפוס למחרת אשכבתיה דרבי, בעצרת המספד הפרכזית בבני ברק, לחיזוק ההליכה בדרכיו של רבינו זיע"א

-- עד כאן מה שנוגע לחלק של ההספד, אבל עכשיו עלינו לבוא לחלק של הבכיה, מה שנוגע לבכיה זה מה שאנחנו הפסדנו ואיבדנו, החלל הנורא והאיום שנוצר אצלינו מהסתלקותו של רבינו הגדול זיע"א, אוי מה היה לנו, זכינו בשנים האחרונות שרבינו זצוק"ל ניווט את הספינה המטורפת בלב ים, הוא זה ששמר עלינו מכל משמר שלא נסטה מהדרך המסורה, שלא נתקרב חלילה וחס לעולם החפשי.

ועל דא קא בכינא, על שאיבדנו והפסדנו את השומר הגדול ששמר עלינו מכל משמר שלא נטעה בזה כלל, ונתרחק כמטחוי קשת מהעולם החפשי בלא שום הידמות וקירבה אליהם כלל, והמשיך בעוז ובתעצומות את דרך רבותיו - רבותינו הגדולים, מרן הגרי"ז זיע"א שהיה מקורב אליו הרבה, מרן גאב"ד טשעביץ זיע"א שחיבבו וקירבו מאוד, ואחריהם מרן רבינו הגדול האבי עזרי זיע"א אשר החזיק ממנו עד לאחת כידוע, ורבינו הגר"ש תמיד שקל בדעתו היאך היה הרב שך נוהג בזה, ואח"כ מרן הגרי"ש זצוק"ל, את כל דרכם הסלולה והבהירה המשיך רבינו הגדול זצוק"ל ללא שום שינוי כלל, וזה ההפסד הגדול והעצום שלנו, אשר נשארנו בחלל ריק ולא הניח לנו תמורתו.

עלינו להתחזק להמשיך בעוז ובתעצומות להיאחז בדרכם של רבותינו הגדולים זיע"א, רק ע"י שנמשיך בדרך הישנה והסלולה יש תקווה, וכפי הסיפור הידוע שפעם נפוליון שמע בכיות ויללות מתוך בית, וביקש שיכירו מה ארע שם, ואותו היום תשעה באב היה, ובתוך הבית ישב יהודי ובכה במר נפשו על חורבן בית מקדשינו, הגיב נפוליון ואמר אם כחלוף אלפיים שנה עדיין הם מורידים דמעות על אותו בית, אם כן הבית הזה לא נאבד, הוא קיים אצלם לנצח, ושום דבר לא יוכל עליהם. ככל שנאחז יותר ויותר בדרך הישנה, שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, כך איתנה תקוותינו שנמשיך הלאה ולא ניפול ח"ו.

ועלינו לדעת, כי תפקידינו כעת הוא שלא להתרפות ח"ו, אלא להמשיך ביתר שאת וביתר עוז בדרכו הסלולה והברורה. רבינו זצוק"ל לא כתב צוואה בכתב, כיון שבאמת אין שום צורך בצוואה, בשנים האחרונות הוא השאיר לנו דרך סלולה וברורה ביותר, ועלינו מוטל להמשיך בה בכל עוז ותעצומות.

זכורני שכשנפטר מרן רבי אהרן קוטלר זצוק"ל לפני למעלה מחמישים שנה, חשבו כולם כי עתידה של ישיבת ליקווד מוטל בסכנה, הישיבה מנתה אז מאה וחמישים תלמידים בלבד, ורבי אהרן הוא שהחזיק את הישיבה בכוחו הגדול ובזרועו הנטויה, והיה חשש כבד להמשך עתיד הישיבה. והנה עינינו הרואות, שכיום ישיבת ליקווד מונה כשבעת אלפי תלמידים כן ירבו, והפשט בזה, כי אדרבה אחרי שר' אהרן עלה למעלה ונתקרב לכסא הכבוד אזי נתגדל ונתעצם כוחו יותר ויותר לפעול להצלחת הישיבה ולדברים שמסר עליהם את נפשו בחייו.

וזהו ממש תקוותינו בעת הקשה ונוראה הזאת, כי אדרבה כעת כאשר רבינו הגדול זצוק"ל עלה בסערה השמימה, הרי הוא נמצא קרוב ביותר לכסא הכבוד, וכוחו עצום מאוד לפעול למעלה על כל הדברים שמסר עליהם נפשו למטה, וגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם. ואולם עלינו מוטל להמשיך ולאחוז בדרכו במסירות נפש, אנחנו נעשה את חלקינו ואז הוא ימליץ טוב בעדינו מלמעלה, שיתגדל ויתקדש שמיא רבה ויתגלה כבוד שמים בעולם ולא להיפך ח"ו, ובקרוב נזכה לביאת משיח צדקינו, ונזכה לראותו בקרבינו בתחיית המתים ברחמים גדולים אמן.



עמוד
האש

כך קבע לדורות את אופיה וצביונה של העיר, כשאף הקפיד שיבוא לכאן ציבור איכותי
בני תורה שפהם יהיה פורכב גרעין ההתיישבות, ומשפּיא זכו ליה

"כל פריחת החיים הרוחניים לתפארת, הכל נזקף לאבותיו"

"זכינו להכוונה מלאה בכל עניני העיר, כאשר הכל הוכרע על ידו"; "אנחנו בעיצומו של מבחן האם
השקפותינו והערכים המקודשים לנו לא נפגמו, וזה רק ע"י האחיזה במסורת, כמו שחרד רבינו מרן
זיע"א להיות גיבור מלחמה בענין זה, שלא לשנות בקוצו של יוד מהמסורת ולהעמיד הדת על תילה
בהירות הדעת" * שיחת זכרון בפעונו של הגאון הגדול רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א רבה של
העיר בית שמש

מעיד אני בעדות נאמנה - רוטט קולו של הגר"נ
שליט"א - שכל מילה האמורה כאן היא אמת
לאמיתה, בלי שמץ של גוזמא. והאמת היא הרבה
הרבה מעבר למה שנכתב וייכתב.
יתר על כן, ברצוני להוסיף את מה שהגדיר הרב
המחבר שליט"א בתוך הקדמתו, והריני מצטרף
לדברים האמיתיים הללו בכל ליבי:
"אזכיר בזה את מורי ורבי מרן הגאון האדיר שר
התורה ראש הישיבה הגאון רבי שמואל אויערבאך

הגאון האדיר שר התורה, מרא דכולא תלמודא,
הגאון רבי שמואל אויערבאך זצ"ל, מנעוריו השנים
לילות כימים כיגיעה עצומה בתורה באופן מופלא,
שפך נפשו וליבו כיגיעת עבודת התפילה, אביהם
של אלמנות ויתומים וכל שבורי לב, והתאמץ בכל
כוחותיו למענם. העמיד תלמידים לאלפים, ומסר
נפשו להצלחתם בתורה ויראת שמים, והיו חקוקים
על ליבו כל ימיו. עמוד צלותהון דישאל שכאב את
כאבם של הכלל והפרט."

בנימין סופר ויהושע שם-טוב

אחד ומיוחד מגדולי התורה שזכו שנים רבות
ליצוק מים על ידי רבינו מרן זיע"א, מתוך היכרות
רבת שנים והערכה הדדית כבירה, הלא הוא
יבלחט"א הגאון הגדול רבי נתן הכהן קופשיץ
שליט"א, מגדולי ההוראה ומרא דאתרא בית שמש.
עוד בשנים מוקדמות, עת היה רבינו מרן זיע"א
מתגורר ברחוב גשר החיים שבשכונת מקור ברנך,
קבע הגר"נ שליט"א מגוריו ברחוב אלפנדרה הסמוך,
ומתוך כך משך שנים רבות קבעו תפילתם יחדיו
במנין המיוחד שהיה בתחילה בשיבת "מצוינים"
ולאחר מכן עבר לבית הכנסת שע"י "שער השמים"
מעל שטיבלאך "אהל אברהם" שברחוב רשב"ם.
כנודע, הגאון הגדול שליט"א זכה להתחקות אחר
דרכיו והנהגותיו בקודש של מרן רבינו זצ"ל, ולקבל
ממנו באהבה והערכה רבה מלא חופניים בהלכה,
בהנהגה ובאורחות חיים. פרק יחודי הוא לימודם
יחד, הן בנגלה והן בנסתר, משך תקופה ארוכה
שהתמשכה על פני שבע שנים, בקביעות חברותא
של רבינו זיע"א עם תרי צנתרי דדהבא - הגאון רבי
יוסף פרבשטיין זצ"ל ויבלחט"א הגר"נ שליט"א.
לתקופת השנה השלישית להסתלקות והעלות
הענן, יצאנו לתור אחר באר מים חיים, לדלות
מבארו של מרא דאתרא וראש ישיבת באר המלך
הגאון הגדול שליט"א, ולהעלות עלי גליון את דבריו
המדודים של כהן שדעתו יפה, האוחז תדיר בפלך
שתיקותא בתרי כידוע, אך לזכרו של רבינו הגדול,
ולתועלת הציבור המרומם, נעתר להפצרותינו
המרובות ונאות לחלוק עמנו מעט מזעיר מאשר
ראו עיניו ושמעו אזניו - שביבין מועטים, זיקוקין
דינור, מהליכות מלכי בקודש.

עם הכניסה לביתו נאווה קודש, ועמנו
מבוכתנו על ההפרעה בסדרי לימודיו
העמוסים, מחווה ומצביע הגאון הגדול
שליט"א בחביבות על שער אחד הספרים
המונח על השולחן, ספר שיצא לאור אחר הסתלקות
רבינו זיע"א ע"י אחד מתלמידיו, ומבקש מאיתנו
לקרוא ולהקריא בקול רם, מילה במילה... וכך
נכתב שם, בתוך מסגרת שחורה:
"לעילוי נשמת, מורי ורבי מרן ראש הישיבה,



רק בדרכו לתפילה כשנכנס לבית הכנסת, לאחר מכן הוא היה שקוע עמוק עמוק בתפילה, אך נדנדו חטא קל שבקלים כזה הצליח להוציא אותו משלוותו ולהביאו לידי בכי שנמשך כל אותו היום... והיה זה לפלא.

ידוע שידי רב לו בהקמת העיר בית שמש, וצבינה הרוחני, כמו גם מינויים של הרבנים בעיר, כאשר מינה את הרב שליט"א למרא דאתרא וכן מינה עוד כמה רבני שכונות בעיר. מה היה הצורך בזה, ומה הרב זוכר מאותם ימים?

האמת היא שלפני שעברנו מביתי בירושלים הגיעה בפני הצעת רבנות בעיר ביתר עליה. שאלתי את פיו, והוא הכריע לי שלא לקבל את משרת הרבנות שם. לאחר תקופה הוא שיגר אלי את הצעת הרבנות כאן בעיר. היה זה כשנה אחרי תנופת הבניה וההתיישבות החרדית בעיר.

הצורך היה פשוט מאוד, המחסור בדיור למגר החרדי היה גדול, והיה צורך עצום בהקמת מקום מגורים חרדי בעוד ערים. באותו הזמן נבנתה העיר בית שמש ונוצרה ההזדמנות והיכולת להביא להקמת שכונות מאורגנות ייעודיות עבור בני היהדות החרדית בהתאמה לצרכיו. רבינו זצוק"ל אור כגבר חלציו, יסד וטיפח קומם ועודד בני תורה רבים ואף קהילות שונות מבני המגזר החרדי על מנת שיבואו לקבוע את משכנם בעיר, ובכך גם לקבוע לדורות את אופיה וצבינה של העיר.

הוא אף הקפיד שיבוא לכאן ציבור איכותי בני תורה שמהם יהיה מורכב גרעין ההתיישבות בעיר, ובאמת משמא זכו ליה כפי שאנו רואים היום בפריחת החיים הרוחניים בעיר כולה לתפארת בית ישראל, ואפשר לומר שהכל נזקף לזכותו. אילולא הוא אינני יודע אם הייתה כזו פריחה חרדית, וודאי לא ברמה הרוחנית הקיימת. אין זה סוד כי מי שקובע את כללי וצביון העיר זה הגרעין והמתיישבים הראשונים, שהיו מורכבים כולם מעידית שבעידית מבני היהדות הנאמנה, ובסייעתא דשמיא בא הדבר לידי ביטוי בכל המובנים.

אני חייב לציין את אחד הדברים המופלאים, שאינני יודע אם רבים יודעים מכך. אם על הטרחה והיגיעה העצומה למען היהדות כולה בהקמת העיר בית שמש כעיר חרדית תורנית איכותית כולם יודעים, אך לא יודעים על תופעה מופלאה לא פחות, שלדעתי זהו גדלות גדולה יותר - שלאחר כל הטרחה העצומה וכל מעורבותו בעניני העיר והנהגתה הרוחנית, ברגע שהוא הרגיש שהעיר מבחינתו מופקדת בידיים נאמנות, והוא הצליח להציל ולהנציח את צבינה של העיר, הוא כמעט לא התערב או הביע את דעתו. זה דבר קשה מאוד, לאדם שיצר ובנה מהמסד עד הטפחות, ובמיוחד בשיעור קומה גדול שכזה, כשהכל נעשה לשם שמיים, ולהרבות תורה ומקומות תורה וקדושה וטהרה בעם ישראל, ואולי דווקא לכן כיוון שהכל לשם שמיים, ואין כאן שום הנאה או רצון עצמי, אפשר להגיע לדרגה כזו שלא לנכס לעצמו כלום, ממש לית ליה מגרמיה כלום.

כמובן שכל רבנות העיר, והנהגות וההלכות הנהגות בעיר, התייסדו על פיו, והנהגות רבות אני נוהג והנהגתי בעיר לפי מה שראיתי וקבלתי ממנו.

מקור חיינו היכלי התורה ובתי הכנסיות, זה הכל נובע מתוך חוסר הערכה ואומדן אמיתי למשמעות החיים והתורה והמצוות.

מי שברורה לו השקפת החיים, סלולה לו הדרך, ההשקפה הנכונה חקוקה בעצמותיו, לא מתבלבל. ומעניין להיווכח איך זה שבדיוק הציבור שכ"כ מסר נפשו בכל השנים האחרונות בגזירות השונות, והעברה על הדת, ועומד על קוצו של יוד בכל מערכות הדת, הם אלו שהוכיחו את עצמם בכל השנה האחרונה, בשיקול הדעת, בהעמדת סולם ערכים נכון, ולא התבלבלו ממבול הפחד וטשטוש הדעת וההתמודדות הנכונה עם הנסיונות האחרונים והחולי שהתפשט ל"ע.

אין זאת אלא שהכל נובע ממקור אחד המוביל לכל השבילים הנכונים, אם מבינים באמת את ערכה של תורה, ואת חובת האדם בעולמו, ואת ההשקפה הצרופה והנכונה, המסלול ברור, ושום רוח סערה לא תוכל להם.

פגשתי אברך שהוא קצת קר בידישקייט, אבל יש לו שייכות עם ציבור בני התורה, הוא אמר לי בתחילת התקופה, 'אני אין לי ברירה, אם אני מבין את מערכות הדת ומזדהה איתם, ומבין על מה נטושה המערכה בכל הגזירות בשנים האחרונות, אוטומטית סולם העדיפויות מתייצב, ואני מתנהג אחרת מההמון גם בכל התקופה הזו'.

הרב זכה להכיר את מרנא הדרכי שמואל זיע"א כבר משנים רבות לאחר. כיצד החלה ההיכרות? כבר מילדות, המשפחות הכירו. זכורני בילדותי שאפינו מצות מכונה במאפיית המצות "הלפרין", משפחות קופשין ואויערבאך יחד, באחת השנים המכונה התקלקלה לאחר ח"י דקות שהיו של משפחת אויערבאך, ואנו לא יכולנו לאפות. ילדות וחוצפה היתה בי וניגשתי למחן הגרש"ז זצוק"ל ואמרתי לו שיש במצות של הרב חשש גזל כי הלא המים הם "מים שלנו", מרנא הגרש"ז נהנה מההברקה, אך אבי גער בי כהוגן על החוצפה...

לאחר מכן במהלך השנים התגוררנו בסמיכות בשכונת מקור ברוך. מעולם זכורני שהיה כלפי רבינו שמואל מעמד והערכה מיוחדת במינה. הכל הכירו שאדם גדול הוא ומלאך אלוקים מהלך בינינו, תמיד היה לו מעמד מיוחד.

זכיתי אף להתפלל עמו יחד במנין שהתקיים בתחילה בשיבת "מצוינים", לאחר מכן הועתק לביה"כ שע"י ישיבת שער השמים ברחוב רשב"ם, ומזה נוסד ביה"כ "חניכי הישיבות" הקיים עד היום ברחוב גשר החיים. קשה לתאר עוצם שגב קדושתו וגדולתו, והמעמד הנורא לראות בן המתחטא לפני אביו בדרגות נשגבות בכל תפילה מחדש. הדברים היו גלויים וידועים לכל. רק את זה אני יכול להוסיף שאת מה שכולם ראו בערוב ימיו כשהיה מפורסם וידוע לכל בעשרות השנים האחרונות, ונגלה לעין כל עבודת התפילה הנוראה שלו, כך בדיוק היה בצעירותו, כל תפילה ותפילה מחדש, כמונה מעות, הדוגמא האמיתית לעבודה שבלב.

התפילה בימים נוראים היתה נערכת כותיקין. באחת השנים בראש השנה הוא בכה בכיות נוראיות כל היום בצורה יוצאת דופן, ובמוצאי ראש השנה אחד האברכים מהמתפללים בא להסב את תשומת ליבו להפרעה שהיתה מקול רעש רגלי המתפללות בעזרת נשים, ואז הוא התבטא בצער רב שגם לו זה הפריע כשהוא בא לתפילה לפנות בוקר, ובכה מחמת זה כל היום... אז הבנתי על מה הוא נרעש. ראו כמה נקיות טמונה כאן, הוא שמע את זה

זצוקלה"ה שזכני השי"ת בטובו הגדול לחסות בצילו שנים רבות, וכל המעט שיש לי הוא ממה שקיבלתי ממנו בשיעוריו הנפלאים, ובין ביחידות מהקצת שזכיתי ללמוד איתו ביחידות, ויותר מזה מהזכות להכיר ולראות אצלו את עמל התורה מתוך מיעוט שינה מופלג, ואת השקיעות הגדולה, ואת ההיקף שלמד בכל סוגיא ולא נח עד שהייתה לו הכרעה בכל עניין לאמיתה של תורה, וכן את הבקאות שלו בכל חדרי התורה שהכניס שאיפה עצומה שהגיע לידעת התורה, וכן בעניין יראת שמים בתפילותיו הזכות ששפך בהם את ליבו לפני קונו, ובשיחותיו שנאמרו מנהמת ליבו שלמדנו מהם לחוש את תכלית האדם בעולמו ולההביל את החשבונות הרבים שחישבו בני האדם, והן ממה שנתן ליבו להדריך אותנו כל אחד לפי דרכו בדברים הצריכים תיקון" --

האמת היא, שאין הרבה מה להוסיף. תמצית חייו כתובה כאן...



מצויים אנו בתקופה לא פשוטה בכל השנים האחרונות, וגם בשנה האחרונה, ובאנו בראש ובראשונה לקבל ולשאוב חיזוק להולכים בדרכו ודבקים במורשתו.

אכן, אנו כל הזמן מדברים כאן בקריה ובחוצות, מתחילת התקופה הקשה הזו בניסן שנה שעברה, על אובדן הערכים השורר. כאשר בעבר היו אומרים "המציקים מבית ומחוץ" והיום זה כבר לצערנו "מבית ומבית". הטשטוש ובלבול הערכים ששורר בכל השנה האחרונה, זה זמן המצריך חיזוק מיוחד, השיקול דעת שאבד, איך מוותרים כ"כ בקלות על



עמוד
האש



בהפטרה של פרשת השבוע (פרשת בשלח) "אורו מרוז... כי לא באו לעזרת ד' בגיבורים". אנחנו במבחן האם השקפותינו והערכים המקודשים לנו לא נפגמו, וזה רק ע"י האחיזה במסורת, כמו שחרר רבינו זיע"א להיות גיבור מלחמה בענין זה, שלא לשנות בקוצו של יוד מהמסורת ולהעמיד השקפת הדת על תילה.

כיום כבר רואים את התוצאות, איך הכל מתבלבל ומשתבש. כמו המשל על הספינה שהטלטה בים בין גלים סוערים, והנוסעים מתבקשים להטיל את החפצים המכבידים לים ובכך להקל על משא הספינה, ועמד הנוסע המשובש ובא להטיל את נרתיק הטלית והתפילין שלו... לפני שנכנסים לעצם הנושא, מה מותר ומה אסור, ומה נצרך בכלל - איך אפשר לחיות בצורה כזו, שמיד הדבר הראשון שעושים זה לזרוק את התפילין, לסגור את מקומות התורה, לפגוע בלב החיים, בתלמוד תורה של תשבי"ר שהעולם קיים על הבל פיהם, ולסגור ישיבות ובתי כנסיות, ולקבל הכל בשוויון נפש והסכמה.

זה הכל כבר תוצאה של שיבוש ההשקפה והזלזול במסורת הצרופה. זה מביא את התוצאה הנוראה הזו שהכל מטושטש. במדרש על פרשת שמיני כתוב על אחז שנקרא שמו אחז, כיוון שבשביל להשבית את המשך כלל ישראל, הוא סגר את בתי החינוך לתשבי"ר, ובכך ידע שלא יישאר שם ושארית לבית יעקב, כי אם אין גדיים אין תישים. כך בדיוק אלו שסוגרים היום אוזניים במידתו של אחז רח"ל.

וכמובן הן הן הדברים גם בשאר מערכות הדת, אנו עומדים בזמנים קשים, ועלינו להתחזק יחד ולהחזיק במורשתו הטהורה, שעשה שלא תשתכח תורה מישראל. הוא בליבו הגדול וההסתכלות והתבונה למרחוק שהיתה לו, ראה את כל המתרחש וידע את אשר נעשה, וקבע את הנהגותינו בעת הזו במסמרות מתוך שיקול הדעת והסתכלות רחבה איך לשמור ולשמר את כרם בית ישראל. בכל החזיתות, אם זה באי ההתייבשות, ובכל דרכי המלחמה והעמידה על הדת, ואם זה בחינוך בטהרת הקודש, וכו' וכו'. רק כאשר נדבק בדרכו ומורשתו נזכה שלא להיסחף אחרי הרוחות הזרות המבלבלות, אלא להיות מנחלת ד', ועבדיו באמת.

את מה שכולם ראו בערוב ימיו, כשהיה מפורסם וידוע לכל בעשרות השנים האחרונות, ונגלתה לעין כל עבודת התפילה הנוראה שלו, כך בדיוק היה בצעירותו, כל תפילה ותפילה מחדש, כפונה פעות, הדוגמא האמיתית לעבודה שבלב

אף אחד לא היה...

אני נזכר, בעבר היו לוקסים בבית הכנסת, זה היה אור המחובר לגז וקבוע בקיר, באחת השנים נקרע לי הגרב המלוכלך על המנורה שנהיה לוקס, ושאלתי אותו אם מותר לשים גרב חדש בראש השנה. דנתי לפניו מחמת איסורים שונים, וענה לי, "לא, לפי החזו"א זה בונה, כיון שזה מחובר לקרקע".

וכן מגדולי החסידות, ובמיוחד בספריהם, היה בקי בכל הספרים בכל מקצועות התורה בנגלה ובנסתר מכל העדות והחוגים, ומאידך דבק בדרך הלימוד הישיבתית והכיר וידע את כל הלומדעס וכו'. הדברים ידועים, התלמידים יודעים הרבה יותר ממני. אני מעיד שאת כל ה"שם הגדולים" להחיד"א ידע והיה בקי בזה מכריכה לכריכה. הוא אמר לי פעם שהוא היה סקן ובער לו תמיד לקבל מכולם, ולבלוע עוד ועוד בתורה.



בתום שעה ארוכה שהקציב עבורנו הגאון הגדול שליט"א בנפש חפצה ובטוב עינו, מעל ומעבר לאפשרויות זמנו העמוס, נחפז לדרכו להרבצת התורה, לא לפני שביקש להעביר לסיום דברי חיזוק להולכים בדרכו ודבקים במורשתו הטהורה של מרן רבינו זצוק"ל.

צריכים לדעת שאנחנו בכל השנים האחרונות מצויים במבחן, בכל הגזירות השונות, בגיוס, בחינוך, וצריך להיזהר שלא ניתפס במה שכתוב

אפילו לדוגמא שיעור משנה ברורה שאני מוסר בכל שבת בין קבלת שבת למעריב, זה בסה"כ המשך של השיעור שלו, שהוא היה מוסר את השיעור בצורה הזו בביהכנ"ס שע"י "שער השמים", ואחרי שהעתיק את משכנו משם הוא מינה אותי להמשיך את זה, והשתדלתי לאחוז בדרכו ולהמשיך את זה באותה צורה ייחודית שלו, וכך אני נוהג עד היום בבית הכנסת כאן.

לפני תקופת הרבנות כאן בעיר, הוא היה שולח אנשים עם שאלות בהלכה שישאלו אותי והיה בודק איך ומה אני משיב להם, ואף העיר לי. באחד הפעמים הוא שלח אלי שאלה מסוימת, לאחר מכן הוא העיר לי שאני מחמיר מדי.

זכורני מעשה נחמד שאירע במלאת שנה להקמת בית הכנסת כאן בעיר, הוא הגיע לביקור בעיר בחול המועד באחד החגים, והיה פה גם הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א. באותם ימים הייתה התעוררות בענין הפלאפונים שאז נכנסו לציבור, ועוררו על כך שזה לא ייכנס בישיבות, ור' אביעזר ביקש מרבינו שיעורר על זה. רבינו ענהו, כי לדעתו דבר ראשון לפני שנותנים מוסר לתלמידים צריך שראשי הישיבות יראו דוגמא אישית לתלמידים והם עצמם לא יחזיקו את המכשירים הללו. אי אפשר לתבוע מהבחורים כל זמן שראשי הישיבות נגועים באותו הדבר.

למעשה מפעם לפעם היינו מתייעצים איתו, וזכינו להכוונה מלאה בכל עניני העיר, כאשר הכל הוכרע על ידו.



שמועות רבות שמענו אודות הלימוד בחברותא שהרב למד עם רבינו זצ"ל...

זכינו ולמדנו במשך כשבע שנים, בכל יום רביעי בשעות הלילה המאוחרות, אני ולהבל"ח הגאון הגדול רבי יוסף פרבשטיין זצ"ל, שהוא יום את החברותא המשותפת הזו, יחד עם רבינו הגדול זיע"א.

לפני כן היה בינינו קשר כמובן, והייתי שואל מפעם לפעם שאלות וקושיות שונות, ויצא לנו לדבר הרבה בלימוד ולקבל ממנו רבות. אך בתקופת הזהב הזו היה זה שעות של זכיה עצומה שזכינו לראות מעט מזעיר משגב גדולתו בתורה, בכל מקצועות התורה.

כידוע ומפורסם היה זה מפליא לעין כל הבקיאיות העצומה בכל סגנונות, ומה שקיבל מכל גדולי הרבנים והיה בקי בתורת כולם. והכל בעומק העיון עמוק עמוק מי ימצאנו.

האם ניתן לכתוב שהיה זה חברותא בחכמת האמת...

הרב, בצניעות אופיינית מחפש להתחמק, אך לא לשנות מהאמת, ולבסוף משיב ועונה: "תכתוב שהיה זה רשמית חברותא לשו"ע יו"ד חלק שני".

האם זכיתם להבחין מאלו רבנים הוא קיבל בעיקר בתורה, ובדרך הלימוד?

אני חייב לציין תופעה מדהימה שראינו רק אצלו, ואינני מכיר דוגמא דומה לזה. רבינו זיע"א נק וקיבל מכל גדולי הדורות הקודמים, באופן נורא, מכל גדולי ירושלים, מרבי דוד יונגרייז ועוד ועוד רבים, ועל כולנה קיבל הרבה מאד ממרנא הגרי"ז זללה"ה, הן בתורה הן בעבודה ובהליכות החיים.

כך הוא הושפע רבות מהבריסקער רב, ואף זכה להסתופף רבות בצילו של מרן החזו"א זצוק"ל, ובאחד הפעמים אף שמעתי מפיו, שהוא זכה להיות אצל רבים רבים מגדולי ישראל אבל כמו החזו"א

**היו כפה שניות שקט, ואז נשמע ברקע קולו הנעים של רבינו זצ"ל:
"ויהי נועם ד' עליכם, ומעשה ידיכם כוננה"...**

מצפון תיפחה

בני קהילת בני התורה ברכסים: "פעו יצא מתוק, רוחו וברכתו של רבינו חופפים עלינו"

משה הלוי



" בית מדרש הגר"א בעיר רכסים, מברך את הבאים לפקוד את העיר בברכת ברוכים הבאים, בית המדרש ממוקם ברחוב בני תורה, זמני התפילות...". ההודעות הללו מוכרות לרבים מציבור בני התורה, ומזכירים נשכחות, על פינת חמד, קהילה שנוסדה ע"י אברכים מופלגים בעיר רכסים הרחוקה, שם התאספו יראי ד', והתאגדו להקמת קהילה יקרה קריה נאמנה לד' ולתורתו; שם קיוו ויחלו הם שהקהילה הצעירה אשר זה עתה נוסדה תהיה מגדלור של תורה ויראת שמים, בהשקפה נכונה בדרך המסורה.

לאחר זמן מה, נכזבה תוחלתם. תלאות ורדיפות שונות ומשונות היו מנת חלקם, תדע ההיסטוריה לספר, עד שלמרבה הצער נאלצו בני הקהילה ליקח את מקל הנדודים, ולקיים בעצמם הוי גולה למקום תורה. אך מתוך החורבן העצום, עדים אנו לתקומה מפעימה, איך שמאותה קהילה קטנה, באו יראי ד' חדורים באמונה טהורה ומסירות נפש אמיתית, והפיחו רוח תחיה בכל מקום יישוב אליו באו.

לקראת יומא דהילולא רבא של מרן רבינו זיע"א, כינסנו בקורת גג אחת ארבעה תלמידי חכמים מתושביה של העיר רכסים לשעבר, בוני ומייסדי ארבע קהילות מפוארות ברחבי הארץ. לשמוע מהם על ההנהגות וההדרכות שהם זכו לקבל מרבינו זיע"א, לאורך כל התקופה המורכבת. במהלך השיחה, נציין, השתדלנו להתחמק מעצם הסוגיא והני הרפתקי דערו עלייהו, ורק להתמקד בכל הנוגע להדרכות רבינו הגדול זיע"א.

נתחיל מהתחלה.

עקב הרדיפות ואברכים שנותרו ללא כולל ערב, היה ברור שצריך לפתוח כולל ערב לבני התורה, מסביר הרה"ג ר' אהרון ברויער שליט"א (כיום - מודיעין עילית). היו דיבורים וצדדים שונים, ולחשיבות הענין החלטתי שאקח על עצמי את העול, כמובן שמיד עלינו לירושלים לקבל את הכרעתו וברכתו של מרן זצ"ל, פגשנו בו בערב בהיכל הישיבה, שם קיבלנו בסבר פנים יפות, ואמר שאם אכן יש מי שיקח על עצמו, ודאי שצריך לפתוח.

תחושתי היתה במשך השנים שלמרות שהיינו קבוצה קטנה (כ-25 נפשות) ונרדפת, מרן זצ"ל תבע מאתנו לעשות מה שאפשר, בלי להסתכל ימינה ושמאלה. הדברים אמורים הן בפתיחת הכולל והן בפתיחת ביהמ"ד. וכן הוא הקפיד מאד בהמשך שנחזיק את המקום, לשמור עליו, ושלא נעזוב את המקום. למעשה הוא הורה לנו לנסח מכתב, ובס"ד פגשנו את הרב הגאון רבי אברהם יחיאל אונא שליט"א שניסח מיד מכתב כיד ד' הטובה עליו. בראשית המכתב (ראה תצלום) ציין את הרדיפות

השולחן, השלושה הימניים בעד והשמאליים נגד. במשך כחצי שעה רבינו מרן זיע"א שמע את טענות הצדדים, וראינו שמתחילה מרן מצדד יותר לפתיחת ביה"כ, הזכרנו את דברי הרדב"ז שקהילה יכולה לפתוח ביה"כ משלה. אמרתי לו שיש עוד סיבה לפתוח, על מנת שנוכל להיבדל מהם, ומיד אמר רבינו הגדול זיע"א "זה העיקר".

אחד האברכים שאל, האם לא צריך לחשוש לרדיפות שיהיו לילדים בתלמודי תורה, ונענה ש"לא צריך להתפלל שזה יקרה"... ויצוין דבר פלא, גם בהמשך כשכבר הרודפים שם ירדו לדיוטא התחתונה, ורדפו אותנו ואת בני משפחותינו בכל תחום - הילדים לא סבלו מרדיפות, ויהי לפלא...

באותה הזדמנות, אחד האברכים העלה טענה שיש חשש שעקב כך שיהיה מנין קטן, יתפללו פחות טוב. וגם שזה יכול אולי להשפיע על חינוך הילדים, ואולי אצל חסידים ניכר רפיון שכזה - כי

הנוראות שהיו מנת חלקנו.

אני מרגיש חובה לציין, שבנסיעה חזור לרכסים הייתה לכולנו את התחושה שיש לנו אבא שמלוה אותנו, דואג לנו, תומך בנו ומורה לנו את הדרך איך וכיצד לפעול. כך התחלנו, 15 אברכים, תחת השם "כולל רבינו יוסף שלום".

הרה"ג ר' ישראל מלריך שליט"א (כיום - עיה"ק ירושלים): למעשה את בית הכנסת הקמנו תקופה קצרה קודם, בפורים באותה שנה. רצינו לקבל את אישורו של רבינו זצ"ל וכך בטבורה של עיר התקשרתי לר' דוד בידרמן שליט"א ואמרתי לו שאנו מעוניינים לארגן מנין לקריאת המגילה. היו כמה שניות שקט, ואז אני שומע את קולו הנעים של רבינו זצ"ל "ויהי נועם ד' עליכם, ומעשה ידיכם כוננה". מיד הודעתי בקו הפנימי על ברכתו של רבינו, וכמובן שמיד לאחר התפילה המרוממת הובע ע"י הציבור הרצון להמשיך הלאה. ואז החל ויכוח אם אכן לפתוח בית כנסת, שמלבד הרוממות בתפילה במקום כשר, יהיה גם מקום לאברכים שמעוניינים להצטרף לציבור בני התורה אך חוששים לעשות זאת בגלל הסביבה. אך היו שחששו, האם זה לא יגרום לרדיפות מוגברות, אם יהיה מנין קבוע...

כמובן שעלינו שוב לקבל את הוראותיו של רבינו זיע"א. באנו ששה אברכים, שלשה היו בעד פתיחת ביה"כ ושלשה התנגדו. ישבנו מב' צדדי

עמוד
האש





שמענו עוד על הדיה של אותה הפגנה, כאשר נודע על יהודי המתגורר בחיפה שרצה לעבוד בתפקיד דומה ולהחטיא את הרכים, ובגלל ההפגנה הזו בני ביתו מנעו אותו מלעבוד בזה, מחמת החשש מהפגנות מתחת הבית...

הרה"ג ר' אברהם ברויער שליט"א: מקרה דומה אירע בעת שהפגנו ועצרנו בגופנו מספר ביקורים של המשטרה הצבאית אצל משפחה של אחד מבני הקהילה, כשבאו לחפש שם בני עליה שאינם מתייצבים. שם נשמעה התבטאות מאחד השוטרים, שהקבוצה הקטנה ברכסים לא פחות טובה מהקבוצה של ירושלים...

בשנת תשע"ז לא קיבלו ילד מבני התורה לגנים, ומקיץ תשע"ז אברכים קבלו אחד לאחד אישור מרבינו זצ"ל לעזוב את רכסים. בכך בעצם ניתנה יריית הנסיגה, באישורו של רבינו זצ"ל. אך רוחו הגדולה חופפת עלינו, וזכינו בסייעתא דשמיא מופלאה שכל אחד מאיתנו הקים קהילה מפוארת בתפוצות הארץ, במרכז ירושלים, בצפת ובמודיעין עילית.

משפחתו של הרה"ג ר' ישראל מלריך עברה בחנוכה תשע"ח, וזכורני שכחודש לאחר שעברנו רה"י שאל את בני הבכור בהלצה: אתה לא מתגעגע לרכסים? בני נ"י הלומד כיום בישיבה החשובה "תפארת שמואל", היה האחרון מהציבור שזכה לומר לרה"י "גוט שבת" בליל פטירתו שב"ק תצוה-זכור, ורה"י בירכו שיהיה ת"ח בן ת"ח. לאחר שאמר "אמן", בקשו רה"י שיאמר: "וכן למר"...

בר"ח אדר תשע"ח כשאמרתי 'גוט חודש' למרן זצ"ל, ענה לי "א גוטע חדשים"... לא הבנתי מה הוא מתכוון לומר, שאלתי בתמיהה לכוונתו, וחזר ואמר "א גוטע חדשים". לפלא היה בעיני נוסח זה, והבעתי את תמיהתי לחברותא שלי הרה"ג ר' משה ריפס שליט"א. לאחר שבועיים מפטירת מרן זללה"ה, בהיותנו אוננים ואבלים מרה, הזכיר לי הרב ריפס את אמירת מרן, ואז הבנתי...

"מעז יצא מתוק", מסכמים בני שיחנו פה אחד. "אנו רואים היום שהרדיפות וההצקות רק חישלו אותנו מאד בהמשך, ובטוח שזה גם גרם לסייעתא דשמיא המופלאה שמלווה את כולנו".

רק עם שני ילדים, מאשר לסבול רדיפות. הרה"ג ר' ישראל מלריך שליט"א: - באותם ימים, בעת מעצר בן עליה ואחר קבלת ההוראה להרעיש עולם ומלואו, טרם התארגנו ההפגנות המאורגנות והעוצמתיות שאנו מכירים היום, אלא נערכו הפגנות רבות ברחבי הארץ. וזכורני שפעם אחת היינו סה"כ שלושה אברכים שחסמנו את צומת יגור, ו-4 אברכים שחסמו את צומת חסידים בכניסה לרכסים. הגיע לשם הגאון הצדיק רבי סנדר ארלנגר זצ"ל ונשא דברי חיזוק במקום. בדבריו דיבר על "עיני העדה", ואמר על רבינו הגדול מרן זצ"ל שהוא ודאי שקול יותר מכנגד כל ה"שכנגדו". בימים שלאחר מכן הזדמן לי לשהות בירושלים ושאלתי למרן זצ"ל אם לעשות הפגנות קטנות של 4 אברכים, וענה לי בשאלה, "זה עושה הפוך". ואכן בהמשך בדקנו וקבענו את ההפגנות לפי מידת הרושם וההשפעה שיהיה רישומם ניכר, וברוך ד' זכינו להפגין תחת ביתו של גייס לשרות אזורי בחיפה, ולאחר ימים ספורים דיבר בתקשורת יו"ר מנהלת השרות האזורי ואמר שההפגנות הללו עוצרות את הפעילות. מספר שנים לאחר מכן

יש להם שטיבלאך קטנים. מיד ענה לו מרן זצ"ל: "חסידים מתפללים מצוין" והוסיף "וגם אתם". ואז סיפר בשם אחד מגדולי האדמו"רים זצ"ל שאמר לאחר שיצא ממאסר עקב עלילה שפלה, "תמיד היה קשה לי למה היצר הרע נקרא מלך זקן וכסיל הלא חכם להרע הוא, כשראיתי שהוא נכנס עמי לתא המעצר, הבנתי שהוא באמת כסיל, גם לכלא הוא נכנס" [כלומר, היצר הרע יכול לבא לכל מקום ותמיד יש לעבוד כנגדו בכל מקרה].

לאחר שהתקבלה ההכרעה, ורבינו הגדול זצוק"ל פתר את כל התמיהות והספיקות, פנינו למצוא מקום ראוי להקמת בית הכנסת. מחמת המציק היה קשה מאוד למצוא מקום לביה"כ, אך משמים נזדמן שמצאתי את המקום המיוחל, ת"ת "דרכי תורה", אשר בס"ד ראשי הכפר היו מסוכסכים עם המנהל דשם, ובדמים רבים הצלחנו לפתוח שם את ביה"כ, שבהמשך שימש אף לשיעורים בימי השוכבי"ם ועוד.

לקראת הימים הנוראים בשנת תשע"ח התייעצנו עם מרן זצ"ל האם לארגן מנין נפרד גם לתפילות הימים הנוראים, ומרן זצ"ל הורה לנו שצריך שיהיו לכל הפחות 12 מתפללים. ברוך ד', היו 17. הופיע גם יהודי כבן שמונים, שעד היום איננו יודעים מהיכן ידע על קיום המנין... עם בעלי תפילה ובעל תוקע מיוחדים שבאו מרחוק.

נדלג, ברשותכם, על מסכת הרדיפות האובססיביות שהיו מנת חלקם של בני הקהילה, אך למעשה זה גרם לאט לאט לדילול אוכלוסין. עד שהגענו למצב שלפעמים לא היה מנין לתפילה. שאלנו את מרן זצ"ל אם להמשיך בקיום המנין, כשפעם בשבועיים עלול להיות שלא יהיה מנין, תגובתו הייתה שלמרות זאת להמשיך, ומשום "מקום קב"ע" שנמשיך להתפלל בבית מדרשנו אף ללא מנין. לגבי קריאת התורה אמר שצריך לשמוע במקום אחר, ומשענינו שלא נעים לנו לשמוע אצל שכנינו המבולבלים הרודפים ומציקים לנו, ושאלנו אם אפשר גם לשמוע מקריאה בס"ת ספרדי, אמר שאפשר.

הרה"ג ר' אלחנן קולדצקי שליט"א (כיום - עיה"ק צפת): כשהתגברה יותר ויותר סאת הרדיפות שהיו מנת חלקנו, חזרנו ועלינו שוב למרן זצ"ל להיוועץ עמו, והכריע להמשיך בכל הכוח ולפתוח הלאה את בית הכנסת ללא מורא. דרך אגב, בתחילת הקמת המוסדות הנושא היה רק מצד רדיפות, וכשרצינו לפתוח גם ברכסים, עשינו רישום ויצא שבכל כיתה יהיו רק שתי ילדים, שאלתי למרן זצ"ל ואמר לי שיכול להיות שיותר גרוע לילד ללמוד



במערכה נגד 'כיבוש הקהילות'

"פי לך יקרא חפצי-בה"

אברהם פרטוש

בפרסום ראשון: הוראות והדרכות מן רבינו זצוק"ל בעת המערכה על הרבנות ב'קרית אבי עזרי' חפציבה מודיעין עילית

תהיה מריבה עם שום ציבור, ולהשתדל שתשרור אווירה טובה בשכונה.

היו שבתות שחששו, שיהיו בהם מאבקים שיגיעו עד כדי בזוי כבודו של המרא דאתרא עצמו בפרהסיא. האם אפשר לשלוח את הילדים להתפלל במקום אחר, או שהם חלק מהמערכה, ויש להביאם כמו תמיד. וענה מן בעקיפין, על החשיבות הרבה במערכה זו... וכשנשאל שוב האם למעשה, להביא את הילדים או לא, ענה, הלא כבר אמרתי...

שאלו את מרן, בעת שהיה נראה שהמערכה כבר אבודה, והגיעה הצעת פשרה, שאת בית המדרש הגדול יעבירו ממורתו של המרא דאתרא וכנגד זה מרותו תיוותר על ה'בית שני' בלבד. האם להסכים לכך, במיוחד שהיו בטוחים שללא זה, הם יקחו הכל. וענה, שכל מה שהיה תחת הרבנות של הרב, צריך להישאר כולל בית המדרש הגדול, ויש להמשיך להיאבק על כך. (וכך הווה בס"ד).

כשנשאל לאחר שבת שבה בוזו כבודו של המרא דאתרא באופן מחפיר ומביש ביותר, מול ס"ת פתוח במשך זמן ממושך, מה אומרים לילדים שראו את המחזה הנורא. וענה, לומר להם שזה הסטרא אחרא... ונשאל מי הסטרא אחרא, ונתן בשואל מבט חודר... (וכשנשאל אז שאלה זו הגאון הגדול רבי אשר הכהן דויטש שליט"א ביאר, שזאת הזדמנות לחנך את הילדים ולא לפס בינה, שיראו להיכן אדם מסוגל להידרדר ולהגיע).

משהתבקש על ידי מספר רבנים, לכתוב מכתב מחאה נגד הפורעים, ענה, שמיד ייצא מכתב הפוך לטובתם... אז עדיף לא להוציא.

דיבר בכל פעם בשבחו של המרא דאתרא הגר"א מיטלמן שליט"א וציין שהוא מתמיד עצום וירא שמים.

פעם אחת כשהגיעו להתייעצות אמר מרן זצוק"ל שהוא מעוניין שהגאון רבי יוסף פטרוף שליט"א יהיה נוכח גם, ואמר לו שהוא לא נמצא, קם מרן והתקשר אליו שיגיע לדיון, בצינונו בפני הנוכחים שהגאון רבי יוסף הוא ת"ח גדול וחשוב לו שהוא יהיה חלק מהמערכה.

כשידיברו אתו על אחד מהרבנים הרשמיים בעיר שנותן גבוי שבשתיקה לכלל הרדיפות נגד

במלאת שלש שנים להעלותו בסערה השמימה של רבינו מרן זצוק"ל, וארבע שנים למערכה של הרבנות וכבוד התורה בשכונת חפציבה במודיעין עילית, נמסרו לידיו בפרסום ראשון הוראותיו של מרן זצוק"ל לאברכי הקהילה, בעת שעלו למעונו לדעת את הדרך אשר ילכו בה בתקופה סוערת זו.

מעת לעת, נחרד ציבור בני התורה בכל אתר ואתר להיחשף לתופעות של רדיפות קשות וחמורות, מצד אחים תועים שצרה עיניהם בהמשך דרכם של בני התורה ע"פ הדרך המסורה מדור דור. אחת מהמערכות שהתרגשו בשנים האחרונות, נגעה לנסיון כיבוש הקהילות וכבוד התורה של רבני הקהילות שליט"א. בסייעתא דשמיא עצומה, בכל המערכות קידש הציבור את כוחו ומרצו למען כבוד התורה וקידוש ש"ש, ובכך מנע בעד אנשי ריב ומדון שהעזו להחציף ולחמוס את רבני הקהילות הגאונים שליט"א. פעם אחר פעם מזימתם לא עלתה בידם, ועזבו בבושת פנים.

בחיי מרן זצוק"ל, המערכה המשמעותית על כיבוש הקהילות התרחשה בשכונת "קרית אבי עזרי" חפציבה-גרין פארק, בעיר מודיעין עילית. שם, במשך זמן רב, ובפרט בחורף תשע"ז, נאבקו תושבי העיר בכלל והשכונה בפרט בנסיון חמור לפגוע שוב ושוב ברבנותו של המרא דאתרא הגאון רבי אהרון מיטלמן שליט"א שהוכתר עשור שנים קודם לכן לרב השכונה ע"י כל גדולי הדור, ובראשם מרנן רבנותינו הגדולים הגרי"ש אלישיב והגר"ש אויערבאך זצוקללה"ה.

חצי שנה של נסיונות חמורים ביותר לפגוע שוב ושוב בכל דרך אפשרית במרא דאתרא, ובציבור בני התורה בשכונה, הסתיימו לבסוף בעזיבתם בבושת פנים של כלל הרודפים למיניהם.

במהלך תקופה זו, עלו באופן קבוע משלחת של אברכים ת"ח מבני הקהילה בשליחות המרא דאתרא שליט"א, לבית הגדול בשערי חסד, שם פרוש בפני מרן זצוק"ל את כל ההתפתחויות, וזכו לקבל הכוונה ברורה בכל הצדדים המסתעפים ממערכה גורלית זו למען צביונה הרוחני של השכונה. לפנינו, כאמור, טעימה מהדברים, תוך הדגשה שמדובר ברוח הדברים שאמר מרן זצוק"ל ולא בהכרח בלשונו המדויקת.

כשנכנסו בפעם הראשונה למרן זצוק"ל לדון עמו, התבטא בענווה מופלגת כדרכו, בזה"ל: אני לא יודע אם אני יודע מה להגיד, אני יכול לדבר אתכם כאחד האברכים... מרן נשאל, האם המערכה בחפציבה היא רק על כבוד הרבנות, או חלק מהמערכה על עקירת התורה בא"י, וענה שזה ודאי חלק מהמערכה הכללית, כי למה רודפים את הרב...

באופן כללי חזר מרן זצוק"ל והדגיש בכל פעם, שצריך להשתדל תמיד כמה שיותר, שלא

ציבור בני התורה בעיר, לא הסכים לדבר בגנותו. אלא אמר, אין לו ברירה, הוא לא יכול... בהזדמנות אחרת אמר מרן זצוק"ל על הנ"ל, הוא אומר לי דברים קשים נגד המנהיגים של אותם רודפים, שאני אפילו לא מעז להוציא מהפה. אמרו לו, רק פה הוא אומר את זה. ואמר מרן זצ"ל, נכון, אבל יש כאלו, שגם זה לא...

מחמת חשיבות המערכה שלח את הגאון רבי יוסף פטרוף שליט"א לאחר שיצאו המשלחת ממעונו, לברר האם הבינו נכון את הנחיותיו. אף לאחר שהסתיימה המערכה בסייעתא דשמיא, התעניין מעת לעת במעמדו של הרב בשכונה, ובהתפתחות הקהילה.

כיום, ארבע שנים לאחר מכן, שכונת קרית "אבי עזרי" חפציבה - גרין פארק, עומדת בסייעתא דשמיא תחת הכוננתו של המרא דאתרא שליט"א, פורחת באיכות, וגדלה בכמות, כשמאות משפחות מבני התורה שקבעו בה את משכנם, מפארים את השכונה ואת היכלי בתי המדרש הגדולים "המרכזי חפציבה" ו"אהל רחל" שבראשות הגר"י רובינשטיין שליט"א. במרכז השכונה בשטח רחב ידיים הוקמה "קרית החינוך - דרכי שמואל" לע"נ הטהורה של מרן רבינו זצוק"ל הכוללת את תלמוד התורה עטה"ק "תפארת שלום" בהנהלת הרה"ג רבי יהודה קוגל שליט"א, הישיבה הקדושה לצעירים "מעלות התלמוד" בראשות הרה"ג רבי יחיאל יפה שליט"א. ומתחם גני הבנות רחב ידיים בהנהלת הרה"ג רבי משה אזרחי שליט"א. בסמיכות מקום ניצבת לתפארה הישיבה הקדושה לצעירים "תורת אהרון" בראשות הגאון רבי יהודה אריה כהן שליט"א, כל זאת מלבד מפעלי החסד הפועלים בשכונה המכוונים על ידי המרא דאתרא שליט"א, ובראשם הקופה השכונתית "קופה של צדקה" המסייעת לנזקקים כל השנה, ובפרט בערבי חגים, בסיוע הגון המגיע לאלפי שקלים למשפחה בתחום המזון והביגוד, וכן ארגון עזר לילולת עבוד נשות בני התורה ועוד ועוד.

בס"ד המקום אותו חפצו להחריב שוקק חיים לאורך כל השנה במנינים רבים בשבת ובחול, בכוללים רבים ובישיבת בין הזמנים "נר שמואל" לאברכי ובחורי השכונה, לצד ארגון בני עליה "תפארת נחום" המגבש את בני הישיבות בימי בין הזמנים. כל זה ועוד בהכוונתו הצמודה של המרא דאתרא שליט"א.

הנה כי כן, התקיימה בציבור בני התורה בשכונה "והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאוד".

עמוד
האש



”בלי גאווה... ובלי ענוה...”

”רב צריך לדרוש!”

במחיצת אחד מתלמידי מרן רבינו זצוק”ל הרועים בשדה הרבנות הגאון רבי אוריאל אייזנטל שליט”א רב שכונת רמות בירושלים שניאות להטעימנו מילי מעלייתא מאשר שמע וקיבל מפי מרן זיע”א בעניני ציבור, בדגש על הדרכות אישיות שקיבל בתחילת דרכו ברבנות בהיות מרן זיע”א עבורו כאב רחמיא הסולל דרך ומלמד להועיל

מהרבנות והיו לו בזה כמה טעמים ונימוקים. נסע לרבו מרנא הגר”ח הלוי מבריסק להיוועץ עמו, ואחר ששטח בפניו את דבריו, אמר הגר”ח שיש לו נימוקים נוספים לכך שצריך לעזוב את הרבנות, אבל לא חזינן לרבנן קשישאי דעבדין הכי. רב לא עוזב את קהילתו בגלל נימוקים כאלו, לא עבדינן הכי. ומשמעות הדברים שאדם לא עושה מה שלבו נוטה, אלא מה שיכול להצביע עליו שזהו רצון ד’. סיפר פעם אודות הרב מטשעביץ, שכשנתמנה לרב, ובפורים הראשון הביאו בני הקהילה לרב דורות ומעות, הרגיש שבני ביתו מתביישים בזה. אמר להם בחכמתו: בשנה הבאה כבר תשבו ותחכו לזה...

גזרות על הציבור

בתחילת רבנותי עדיין לא היו מספיק חדרים לריבוי המנינים שבבית מדרשנו, והיו רגילים לעשות מנינים גם במבואה שלפני ביהמ”ד. הדבר היה קשה עלי, שאולי הוא בכלל מה שמבואר בגמ’ ”חציף עלי מאן דמצלי בבקעה”, שקשה לכיין בתפילה מפני העוברים והשבים שמבטלים הכוונה. כשבאתי להתייעץ עם מו”ר מרן אם להילחם בתופעה זו, אמר לי: נתמנית כעת לרב ואתה סבור שאתה צריך לגזור גזירות על הציבור... ולהפיס את דעתי הוסיף ואמר שגם אצלנו בביהכנ”ס הגר”א (בשערי חסד) הדבר נפרץ, שמתפללים בפרוודור של ביהכנ”ס שממנו נכנסים לחדרים, ובאמת מרן הגרש”ז לא היה ניחא לו בזה, אבל הדבר כבר נפרץ.

”רב צריך לדרוש!”

בתחילת דרכי, אמרתי לראשי הקהל שאמסור להם שיעורי הלכה, אך אמנע מלדרוש דרשות. כנראה שנבהלו מזה, והלכו להתלונן אצל מו”ר על כך. כשבאתי לאחר מכן לשיבה לאיזה צורך, ניגש אלי ואמר לי בקפידא: ”רב צריך לדרוש, רב צריך לדרוש”.

אמר – כמדומני בשם אחד מגדולי החסידות – שכשהיצר הרע בא לעיר ורוצה ללכוד את בני העיר ברשתו, אינו הולך לנפח או לנגר, כי שם הרווחים שלו יהיו מועטים, אלא הולך הוא לשוחט, שכל בני העיר נזקקים לאכול משחיתתו, ואם ילכוד את השוחט ברשתו, כל בני העיר יאכלו נבילות וטריפות. כך עורר שהממונים על הציבור צריכים להיזהר יותר מתחבולות היצר ופיתיוניו.



”לא עבדין הכי”

בתחילת תקופת הרבנות בשכונת רמות ג’, היו לי ולבני ביתי קשיים של הסתגלות, וזה נמשך זמן רב יחסית ללא שיפור. היינו נבוכים כדת מה לעשות, ועלו לנו ספקות אולי צריך לפרוש מהרבנות. כמובן עליתי למעונו של מרן רבינו ראש הישיבה זיע”א ושטחתי לפניו את ספקותי.

מרן זיע”א בתשובה סיפר לי על מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ”ל שהיה לו ישיבה בסלוצק וגם נתמנה שם לרב העיר, ואחר זמן רצה לפרוש



שאול שולמן

”אנחנו עבדי השם!”

פני שנים רבינו זיע”א ביקש ממני להיכנס לאיזה עול ציבורי, ואני ניסיתי להשתמש מזה הואיל והיה זה נושא לא קל, והיה נראה לי שיהיה לי הרבה עגמת נפש, כולל התעסקות עם אנשים בעלי דעות שונות ומגוונות, וחששתי שיפריע לי הענין לשלות הנפש ולחיים הרוחניים.

שלחתי לראש הישיבה שלוחים להסביר לו עד כמה זה יכול לפגוע ולהזיק לי, והוא השיב את פניהם ריקם. לבסוף לא נותרה לי ברירה והלכתי אליו בעצמי. כשראני מרחוק, הבין את מטרת בואי. ניגש אלי, ואמר לי בצורה נחרצת: ”אנחנו עבדי ד’, אנחנו עבדי ד’...”. כוונת דבריו הקדושים הייתה ברורה, שאנחנו לא בוחרים לעשות מה שנוח לנו ומה שקל לנו, ואפילו אם כרוך בזה שיקולים רוחניים, אלא אנחנו עושים מה שצריך לעשות, מה שרצון ד’ שנעשה. וכך יצא מפיו הקדוש שאמר על עצמו בלא משים, ”אנחנו עבדי ד’...”.

למעשה, במשך הזמן ראיתי שהיה בזה גם טובה עבורי, ולא רק שלא נפגעתי אלא הייתה לי מזה גם תועלת. ובאופן כללי יכולני להעיד שתמיד הייתה עצתו אמונה, לא זכור לי אי פעם ששמעתי בקולו, וקיימתי הוראותיו, ואח”כ היה לי צער בזה. ותדיר היו דבריו עטופים בחיבה אמיתית. באחד הספרים שהוצאתי לאור אירעה תקלה מסוימת, ולאחר שהספר כבר יצא לאור עמדתי על זה, והיה לי ספק אולי צריכים לגנוז את הספר. כשבאתי לפניו אמר לי שכבר היו אצלו להעיר על כך, ועודד אותי ואמר שמי ששוכב במיטה לא נופל... ושבהזדמנות אשתדל לתקן את זה.

ללא רבב

כשנתמנתי לרב בקהילה של בני תורה, אמר לי במתק לשונו, ”בלי גאווה, ובלי ענוה...”.

וזכורני שבאותה הזדמנות כשנפניתי לצאת וכבר הייתי בחצר ביתו, הרגשתי לפתע שרבינו רץ אחרי, עם מברשת בגדים בידו, והחל להבריש את חליפתי, כרומז לי שמעתה צריך להקפיד יותר על הופעה מכובדת.

תורתו פגן לנו היא פאירת עינינו

פתיית הגהגות והדרכות

הגאון רבי יעקב איזנבך שליט"א רב קהילת יחל ישראל מודיעין עילית



פרן ראש הישיבה זצ"ל סיפר שישבו בכד"צ ירושלים בהרכב דיינים ובראשם הראב"ד רבי פנחס עפשטיין זצ"ל. והנה יצא פסק הדין שחייבו אדם אחד סכום כסף גדול, וההוא אמר לדיינים שאם יחייבו אותו הוא טורף נפשו בכפו ח"ו. אחד הדיינים החשובים נבהל (הוא היה בעל רגש גדול מאוד במיוחד), והחל להציע שאולי לאור חומרת הענין מחצית יטלו הדיינים על עצמם והשאר יעשו לבעל חוב הסדר תשלומים, שכן זהו פיקוח נפש, קם הרב עפשטיין ממקומו ואמר "תשלם ותאבד עצמך לדעת, וימות זכאי ואל ימות חייב!"...

הוסיף מרן ראש הישיבה את הלקח העולה, שאדם לא צריך להתפעל מכל מיני דברים, אלא צריך ללכת עם האמת.



בעניני בית הכנסת הפליג מאוד לוותר ולהימנע ממריבות, עד כמה שאולי אפשר להגיע להבנה. באחת השנים שבועיים לפני ראש השנה רצינו להחליף חזן לימים נוראים מפני שדיבר בעזות מצח בעניני השעה, וכתוב בשו"ע שיהיה מרוצה לקהל, והוא אינו מרוצה לחלק מהקהל, והיה חזן חילופי שהיה מרוצה לכל הקהל. רבינו ביקש שיבררו עם אלו שרדפו אם תהיה להם קפיда שיחליפו חזן, וכשהם השיבו כמובן שכן, רבינו אמר להימנע מלהחליף ולשנות, והגם שהיה ידוע וברור שהם משמיצים ורודפים, והיה ברור שזו תהיה התשובה, הוא לא חס על כבודו. עד כמה שאפשר, יש להימנע ממחלוקות. אולם כשהבין שאין אפשרות להגיע להבנה והסדר שלום, הלך נחרצות.

פעם התבטא, שכשרודפים אחרי מישהו מפני שהוא משתייך לדעה והשקפה זו, לא רודפים את האדם עצמו באופן אישי, אלא רודפים את השיטה, ואין בידו של האדם הנרדף למחול, כי אין זו פגיעה אישית אלא פגיעה בשיטה. בדומה לחייל שנפגע בחזית, הפגיעה בו אינה פגיעה בחייל, אלא במדינה שמאחוריו. כך גם כאן, זו פגיעה בשיטה.



בהקמת בית הכנסת בשעתו, נקבעו מספר דברים בהתייעצות אחר: א. עזרת הנשים תהיה דייקא בקומה שניה. ושיהיה מקום מיוחד לקידושים מלמטה. ב. אפשר לזרוק סוכריות בחתן בר מצוה, הגם שהמקור בחתן וסגולה לפרנסה שכתוב על זה לא שייך בחתן בר מצוה. ג. תפילה כותיקין בזמן הנץ האסטרונומי. ההוראה היתה על קרית ספר, ואין להקיש ממנה לשאר ערים.



סיפר פעם שמרן הרב דסלר זצוק"ל בירך אותם אחר חתונתם, ואמר להם, אם תעמדו אחד לימין השני לעזור לו, החיים יהיו מאושרים, אבל אם כל אחד ירצה לקבל מהשני, החיים יהיו אומללים.



האמת היתה נר לרגליו, כשברירו בשידוכים הוא נהג לומר את האמת כמו שהיא, אפילו שהיו תלמידיו ומקורבים אליו מאוד.



סיפר פעם - והיה זה לפני הרבה שנים - כי "גדלנו בחינוך, על הסיפור של הגר צדק שמובא בפנקס הקהילה בוויילנא. והאבא חזר על הסיפור

עשרות פעמים".

מסופר שם, שאחרי פסק הדין האמא של הגרף פוטוצקי ניסתה לעשות פשרה ואמרה לבנה שישאר יהודי לכל דבר, אבל יקיים את היהדות בצנעה בתוך המנזר שאף אחד ברחוב לא ידע וידבר על זה. והוא ענה לה, נעשיתי יהודי בגלוי, ולא בסתר. [וכן מסופר שם שכשעבר ליד ביתו של מרנא הגר"א מוילנא זצוקלה"ה, הוציא הגר"א ראשו ואמר לו שיזדרז למצוות קידוש ד'. ומבארים שהיה לו ספק אם יש זריזים מקדימים למצוות, או שכל רגע ורגע זה עולם מלא, ופסק הגאון שיש זריזים מקדימים למצוות].



עמוד
האש

"אם זה רחוק וקשה, אפשר להשאיר את הבנות בבית..."

הגאון רבי דוד סופר שליט"א רב קהילת בני התורה 'אהל משה' - אלפי מנשה' בבני ברק, על חרדתו הגדולה של רבינו מרן זיע"א להקמת וביסוס 'תיבת נח' וההצלה הרוחנית של זמננו: בתי הכנסת ומוסדות החינוך לבני התורה

אלא כבר מבואר בגמרא (ע"ז כ"ז ב') "לא ישא ויתן עם המינים ואין מתרפאים מהם, אפילו חיי שעה" וכו'. אף חולה שודאי ימות אם לא יטפלו בו ויש רק רופא מין אין מתרפאין, ואע"פ שמרופא גוי מתרפאים ולא חוששים שמא הרופא הגוי יהרוג החולה, דהצלה מסופקת עדיף על חיי שעה. הגמ' מביאה מעשה בבן אחותו של ר' ישמעאל שהכישו נחש ובא יעקב איש כפר זכניא לרפאותו ולא הניחו ר' ישמעאל כיון שהיה מין. וכשמת בן דמא קרא עליו ר' ישמעאל אשריך בן דמא שגופך טהור ויצתה נשמתך בטהרה, שהיו אומרים ופורץ גדר ישכנו נחש. והגמרא מקשה מ"ש מגוי שמותר בכה"ג שבודאי ימות להתרפאות, ומתרצת שאני מינות דמשכא דאחי למימשך בתרייהו. הרי דאפי' גדול כבן דמא חשש ר' ישמעאל שיתרפא מהמין שלא ימשך אחריו, כ"ש אדם רגיל שנמצא בחברת בני אדם שהשקפתם לא כשורה שיבוא להימשך אחריהם, אם בבתי כנסת ואם במוסדות.

וכך הוה בביכנ"ס שלא היה שם שנאה ורדיפות לציבור בני התורה כלל, ונסתפקו המתפללים אם האם יכולים להשאר שם או אין ראוי להשאר שם מחמת חינוך הילדים שעלולים להתקלקל. שאלו לרבינו והשיבם "למה אתם חוששים לילדים ולא לעצמכם, שאתם תתקלקלו שם".

ושוב מעשה בביכנ"ס שבאו שם מכמה קהילות הסמוכות, ובאמת לא ידעו את דעת הרב שם, ואולי אין מהראוי לעזוב את ביהכנ"ס משום כבודו, ואע"פ שיש שם מציבור שאינם בני תורה מ"מ אולי אין ראוי להיפרד משום כבוד הרב. שאלו לרבינו והשיבם שיעשו תפילות נגד גזירת הגיוס, ובאם יסכים לתפילות בביהכנ"ס אין לעזוב, ואם לא יסכים לתפילות לעזוב. והתחילו לעשות תפילה פעם בשבוע בערב, ושתי שבועות החזיק מעמד, אבל בשבוע השלישי אמר הרב למה צריך לעשות וכו', ואז ידעו שצריך ללכת משם והצטרפו לביכנ"ס של בני תורה.

עוד הסתפקו בני תורה שלא מצאו מקום להקמת ביהכנ"ס כי אם בתוך תיכון חילוני, והמנהל הסכים להשכיר המקום לשבתות. אמנם המקום הוא בחדר שיש בו מפגעי הטכנולוגיה הארורים, ונשאלה השאלה האם ראוי להתפלל בשבתות במקום כזה. והשיב רבינו זי"ע כי תפילות ולימוד בשבת יש בהם כוח קדושה גדול ומסתמא הקדושה תסלק את הטומאה משם. וכמובן כדברי רבינו כן היה, זמן קצר אחרי שהתחילו להתפלל, החליטו בהנהלת התיכון להעביר משם את כל הרעות שהיו שם, והמקום עמד לרשות מתפללי ביהכ"נ כל השבוע. ולא זו בלבד אלא שהקדושה המשיכה להתפשט וגם הם הסתלקו מהחדרים הסמוכים והגדילו את ביהכנ"ס לחדרים אלו, ועמדו לשימוש מתפללי ביהכנ"ס חדר לאוצר הספרים וחדר למטבח הקידושים וכו'.

רבינו מרן זי"ע התבטא כי הורים עוד ימרטו את שער ראשם מרוב צער למה לא שלחו למוסדות אלו, ולצערנו זה כבר התקיים, כשרואים שיש מוסדות מחמת פחד ובצע כסף סוגרים את המוסד ולא חוששים לירידת תלמידיהם מדרך התורה. ואילו במוסדות שהולכים בדרכו מוסרים נפש ומתקיימים. בודאי זה ימשיך גם הלאה מהבטחת כי לא תשכח וכו'.



כשהקימו את ה'בית יעקב' בב"ב היה כנס אצל משפ' ולס שרבינו שהיה שם, ושאל אחד המשתתפים באם מקום הלימוד יהיה רחוק מהבית מה לעשות. השיב ע"ז מרן זי"ע כי בחיפה היה בית-יעקב אחד ואנשים שלחו ממרחק רק ללמוד שם. השואל ניסה להתווכח, ואז אמר רה"י "אם זה רחוק וקשה, אפשר להשאיר את הבנות בבית".

עוד נשאל, כיון שבית יעקב רגיל לא עולה כסף ואילו בטהרת הקודש יעלה כסף, אם יש כמה בנות זה הרבה כסף, והשיב ע"כ באותו נוסח, עדיף שישארו בבית. שאלתי למרן זי"ע האם הוצאות בנותיו לחינוכם לתורה אינו כהוצאות בניו שהגמ' (ביצה ט"ז א') אומרת כל מזונותיו קצובין וכו' חוץ מהוצאות בניו לת"ת, והשיב כי הוצאות הבנות ג"כ בכלל והקב"ה מחזיר. אמנם, המשיך, אין צריך להגיע לזה, ואם הקב"ה לא היה מחזיר וכי לא היו שולחים לטהרת הקודש, וכי יש ברירה אחרת.

ראינו עד כמה חרד מרן על החינוך הטהור, וכחכם עדיף מנביא ראה היטב את כל העומד לפנינו שאנו רואים עתה.

אח"כ בכינוס היסוד שתו המשתתפים 'לחיים' עם רבינו ואחד המשתתפים רצה שירקדו, אמנם רבינו אמר כי לא מתאים לרקוד עתה, וראו היטב על פניו את צערו על אלו שאין מבינים ויורדים מדרך המסורה לנו מדור ודור.

"תחששו על עצמכם!"

זמן קצר אחרי הקמת בית המדרש 'אלפי מנשה' הייתי בבית מרן זי"ע להתיעץ עמו אחרי תפילת שחרית. נאמר לי כי רבינו מאד ממהר ומבקשים מכל ציבור הבאים שלא לעכבו ולא לשבת עמו, רק לשאול קצר מאד ולא לשהות. בודאי לא רציתי לעכבו כלל רק אמרתי לו על הקמת ביהמדר"ר ובקשתי ברכתו. אולם מרן התחיל להתעניין בפרטים ופרטי פרטים ולא מיהר, ונתן לי תחושה ברורה ביותר על חשיבות בתי הכנסת של ציבור בני התורה. למרות שמיהר מאד ראה את ביהמ"ד כעדיפות ראשונה ורצה להראות זה לציבור. אמנם דבר זה אינו חידוש מדעת תורה גרידא,

הרב עוזיהו רביץ

בדרכו של רבינו מרן זי"ע, למדנו - פותח הגר"ד שליט"א ואומר - כיצד כאשר מגיע זמן שצריך להציל את הדור מרשעים, ביטל עצמו לגמרי למען כבוד השי"ת והצלת הדור. ומצינו כך בגמרא (סוטה י"ג ב') שכשנפטר משה רבינו ע"ה, מלאכי השרת אמרו 'צדקת ד' עשה ומשפטיו עם ישראל', ואילו השי"ת אמר עליו 'מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און'. בודאי ידע רבינו מרן זיע"א לאיזה רדיפות מכניס עצמו, אמנם עשה כל זאת בשמחה גדולה, ע"מ להציל הדור ולהרבות כבוד שמים.

בדידי היה עובדא, היה זמן שהייתי בקהילה בעיר נס ציונה. באתי עם אנשים מהקהילה לרבינו ואמרנו לו, כי רוצים להקים שם ת"ת, ורוצים שהת"ת יהיה בנשיאותו, בעצתו ובברכתו. "למה אתם צריכים אותי, הרי אתם יודעים שמסתמא זה ירגיז כל מיני אנשים", שאל בפשטות. השבנו לו כי דוקא יהיה דבר זה לתועלת רבה... שמח מאד וכתב לנו מכתב המלצה. להראות חשיבות הענין אף לא שיגר לנו את המכתב אלא קרא לנו לקבלו מידי הקדושות וגם הרעיף את ברכותיו להצלחה מרובה להרבות כבוד שמים. שמחה עצומה הייתה נסוכה על פניו כשראה שגורם להרבות כבוד שמים.



כך בהקמת מוסדות התורה, ועיתון הפלס, היה ניכר היטב עליו כי אינו עושה רק השתדלות הנצרכת למען כבוד שמים. מכאן ואילך היה בטחונו חזק בבורא עולם שישלח עזרו מקודש ויהיה הצלחה וקיום.

מי שרק פוקח קצת עיניו רואה בבירור, איך כל המוסדות מתקיימים שלא כדרך הטבע. השגת הכספים והצלחת המגביות, ועד לפרטים טכניים קטנים ורבים מספור.

ראיתי שהתפרסם בגליון 'לחושבי שמו' מהגה"צ ר' נפתלי וינטרויב שליט"א, כי מרנן הגר"א קוטלר והגר"י סרנא זי"ע באו למעונו של מרן החזו"א זי"ע ושאלוהו "הרי יש הבטחה כי לא תשכח מפי זרעו, ואיך יתכן שיש שנשאר חזקים ויש נופלים". והשיבם מרן החזו"א כי הבטחה זו לא בחינם היא, אלא אם מוסרים נפש וזכים לסייעתא דשמיא שהתורה לא תשכח.

כשהוקם בטאון עולם התורה ועשו חרם על פרסומות בעיתון, שמעתי מאיש מקצוע העוסק בפרסומות שאין שום סיכוי שהעיתון יתקיים כיון שאין בו פרסומות. ואכן הוא צדק שע"פ דרך הטבע אין לו קיום. נראה בבירור שהעיתון והמוסדות קיימים מחמת הבטחת השי"ת כי לא תשכח מפי זרעו בלבד, ולא באופן טבעי.

"כי הם חיינו!"

רועה נאמן לצאן קדשים

תופעת פלא מעוררת השתאות בכל קנה מידה היא תקומת הפוסדות בעצמאות חינוכית על טהרת הקודש שכונן רבינו מרן זצוק"ל, אשר פירותיה החלו לנבט ולצמוח בחיים חיותו אט אט צעד אחר צעד, ולאחר העלות הענן נסתעפו ענפיהם וחבקו זרועות עולם, וכיום המה הבסיס המינימלי, "רביעית הדם" ההכרחית לכינון קהילות בני התורה בכל מקום שהם * דרך ארוכה הצעידנו אבינו רוענו זצ"ל עד שזכינו להתהוות הפוסדות על טהרת הקודש אשר קפה וגם ניצבה; "סיאיז ברענט א פייער" - קולו נשנק, והאנחות הפטלטלות היוצאות מן הלב - ליבן של ישראל - הטביעו חותמם אט אט, בעוד קהילה ובעוד משפחה על כל הקשיים והמוקשים, הפרטיים והכלליים, והכל הפנימי ואזרו עוז שלא תשתכח תורה מישראל * בין הפוסדות שזכו כבר בחיינו להתחמם ולהתלהט מגיצי האש הגדולה על כל צעד ושעל, בולט תלמוד תורה "תפארת שלום" במודיעין עילית: בפני המנהל המסור הרה"ג רבי יהודה קוגל שליט"א פתח רבינו מרן זצ"ל את שפעת אוצרותיו, והעניק מידה גדושה ממשנתו הסלולה והכבושה בכל פרט במסורת החינוך הטהור ובהעמדת צעירי הצאן לתפארת בישראל * ערב יום הזכרון השלישי, לפנינו יריעה מקיפה ויסודית מפה שדלה והעלה בחכתו המנהל שליט"א מפעיינו החי של רבינו מרן זצ"ל במשך הפעמים הרבות שנכנס אל הקודש פנימה, כאשר בהזדמנויות אלו שרטט רבינו זצ"ל באופן מדויק את תבנית הת"ת תוך שהוא מלווה את יצירתו ובנינו עד העמדתו על מכוננו * מאמר רווי ניחוח הוד קדומים של דבקות במסורת החינוך כבשנים קדמוניות, "כי אני ד' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם..."

מאד, הורה. הוא ראה בזה חשיבות עליונה ברמת ההשפעה על נפשם הטהורה והרכה של צעירי הצאן.

לחבב עליהם את התורה

כל מי שכף רגלו דרכה על מפתן היכלו של רבינו מרן זצ"ל חזקה עליו שספג מלוא ריאותיו כי 'עיקר העיקרים בשמחה'. "החכמה תחיה בעליה", "כפרוטגמא חדשה". וכך גם בכל פעם שנכנסתי למעונו הוא שאל-דרש: "לומדים בשמחה?"... זה בער בנשמתו שהכל יהיה באוירה רותחת של חיות רעננות ופרישקייט, והוא תבע כך ללא הרף.

לבד מדרישתו הנחרצת של רה"י זצ"ל להקמת החיידר שיהיה מנותק לגמרי מכל השפעה ושייכות עם השלטון ודרישותיהם, דרש רה"י שבחיידר ילמדו 'מלמדים' כמו פעם שרוח התורה והקדושה מלהטת בקרבם להבעיר את ליבות צאן הקדשים ברגשי קודש ולמסור את התורה כמסירתה. כך שבשום אופן לא ייכנסו אצלנו מלמדים שעברו השתלמויות וקורסים מטעם משרד החינוך וגרורותיו, (וכידוע ממרן הגר"ח מבריסק זצוק"ל שגם בשר כשר שנתבשל בסיר טריפה, הרי הוא טרף).

עם תחילת עבודתי בקודש שוחחתי עם כמה מוותיקי וזקני המחנכים שליט"א, ובשיחתי עם הרב רוממן שליט"א מנהל ת"ת עץ חיים שמעתי ממנו ג' דברים הצריכים להיבדק בבחירת מלמד. ראשית, האם הוא ניחון בכח הסברה טובה. שנית, האם הוא ירא שמים. שלישית, האם ביכולתו להשליט 'משמעת' בכיתה. והביא מעשה ממרן רבי שמואל סלנט זצוק"ל שהצדיק פעם פיטורין של מלמד שלא ידע להשליט משמעת בכיתתו, באומרו: 'אמנם הוא יר"ש, אבל מלמד הוא אינו יכול להיות'.

ואגב הדרישה השניה לבדוק את ראות השמים של המלמד, אציין את ששמעתי מרה"י זצ"ל אודות החשיבות המופלגת שבגיל הרך יתמנה מלמד הבורע באש של ירא"ש: 'בגיל הקטן זה חשוב מאד

הרב יחזקאל יעקובי

אחר שנקראתי אל הדגל לשמש כמנהל הרוחני של הת"ת, נכנסתי לרבינו ראש הישיבה זצוק"ל ואמרתי לו: הרי ילד מגיע טהור לעולם, והאחריות עצומה שלא לקלקל, אני רוצה שהאחריות תהיה על ראש הישיבה. והוספתי: אני מבקש שתינתן לי האפשרות לשאול את רה"י כל דבר, ושרה"י לא יכעס גם אם אשאל שאלת שטות. רה"י זצ"ל הגיב: 'מותר לך גם להבין לבד'.

לסיום בקשתי את ברכתו ברכת הדרך שאזכה למלא את תפקידי כמו זקני המפקח הרוחני דעץ חיים הגה"צ ר' אריה לוי זצ"ל, חיידך רה"י: 'הרבה הרבה יותר'.

נורק בכדי להבין את המשמעות אציין אנקדוטה על מידת האחריות של זקני זצ"ל שהיה בודק מידי יום את תיקי האוכל של ילדי הת"ת, מכיון ששכיח היה למצוא תיקים ריקים מרוב עניות, פשוט הגיעו ילדים ללא פרוסת לחם, וכמובן ר' אריה זצ"ל בחמלתו היה מניח שם פת שחרית.

הוספתי ואמרתי שהמחשבה שלי היא להיצמד לניחוח הישן המשובח שיהיה כמו בעץ חיים, רה"י נהנה והגיב 'בזמנינו לא צריך כמו עץ חיים' (שם יום הלימודים התחיל בשעה מאוחרת יחסית).





שמואל הוא יושב ולמד, כששם לב שהגענו הבאנו לו מספריים ושתו 'לחיים', ואז ר' שמואל המשיך ללמוד". בהזדמנות כשנכנסתי לרה"י שחתי באוזניו את תיאורו של הילד, רה"י זצ"ל קרן משמחה. ילד טהור שכזה המיטיב לראות 'כי טוב סחרה מכל סחורה', נפשו הוטבעה בחותם העז - ר' שמואל יושב ולמד, ומיד אחר כך המשיך ללמוד.

צאי לך בעקבי הצאן

כל סדרי התפילה והלימוד בחיידר נידונו בשעתו על שולחנו. לגבי צורת התפילה שאלתי לדעתו במה שנהוג בת"תים שהילדים שרים בתפילה, ושכיח שתוך כדי שירתם עלולה להתעוות הגייתה המדויקת של המילה, והוספתי שהיו מנקיי הדעת שבירושלים שהקפידו שלא לזמר 'טובים מאורות' מכיון שכך מחליפים את המלעיל והמלרע. השיב לי רה"י זצ"ל כדרכו בלשון לימודים: 'קרא ולא דקדק יצא, דקדק ולא קרא לא יצא'. כשכוונתו שאמנם לא יוכלו כ"כ להקפיד על הדקדוק, אך אין בזה כדי לבטל את התועלת הגדולה כשהתפילה תשתפך מתוך שירה ונעימה.

בהזדמנות זו שאלתי אם מספיק שישירו קטע מסוים בלבד כדי ליצור התלהבות, או שישירו יותר מזה. ורה"י בלשונו משיב: 'שיר ושבחה הלל וזמרה...' ואז הניף ידיו כלפי מעלה והמשיך 'הבחר בשירי זמרה', כשכוונתו ברורה.

רה"י זצ"ל זלול מאד בסגנונות שונים של ספרי לימוד האותיות והניקוד הנפוצים חדשים לבקרים, ואמר: 'תלמדו ב'מסורת' של הרב חשין זצ"ל, לא צריך יותר מזה, העיקר מה שצריך זה החשק ללמוד, לחזור ולחזור'. ואני יכול לציין את הסייעתא דשמיא שרואים באופן נפלא.

שאלתי לגבי ילדי כיתת הגן שלומדים את הניקוד, האם אפשר להגביה סוכריית 'עדש' עגולה ולבחון אותם לאיזה דבר זה דומה, והתשובה תהיה שזה כמו החריק. האמת היא שחששתי מתגובתו של רה"י זצ"ל, אבל חשוב היה לי לשמוע ממנו. ואכן, זו לא איחורה מלבוא, רה"י דפק על השולחן ופסק בנחרצות: 'חריק איז חריק, דברים קדושים - תשאיר אותם קדושים'. זו תמצית משנתו של רה"י זצ"ל, המושגים הרוחניים חייבים להישאר בערכם הרום, לא להקטין ולגשם אותם, להשאיר אותם בטהרתם.

גם כאשר גילה הזדהות עם קשיים ספציפיים, אעפ"כ דרש שצורת הלימוד תישאר כמתכונתה בטהרתה ללא חדשנויות. וכך כשנתחבטתי בבעיה המצויה כשלומדים את הניקוד וקיים בלבול אצל ילדים בין הצירוף לבין הסגול, העליתי בפני רה"י רעיון להשאיר את לימוד הצירוף לסוף סדר הניקודים, וכאשר יהיה הפרש של זמן בין לימוד הסגול לבין לימוד הצירוף כבר יושרש בהם היטב הסגול ויקלטו בקלות את הצירוף.

רה"י הגיב על אתר: אתה ודאי מתכוין שקשה אצלם הצירוף, שהרי הגייה זו לא קיימת בשפה העברית המדוברת. ומיד המשיך: 'אבל למעשה לא לשנות, יש ענין בסדר הזה בדוקא, יש בזה סודות גבוהים, אז אמנם אח"כ מדברים בשפה המדוברת, וזה מתערבב, אבל בכל זאת כשלומדים את היסודות זה לימוד תורה ולא משנים בזה'.

בד בבד עם ההיצמדות העיקשת לצורת החינוך המקורית, לא נמנע מלדרוש בדברים מסויימים להיות בבחינת מוסיף והולך. כך כשידברתי עמו על צורת לימוד החומש אמר לי 'פעם למדו חומש חלש', כשכוונתו שלמדו רק את הפסוק והטייטש

בשנה הראשונה של החיידר באנו עם התלמידים שיחיו לפני מסיבת חומש כדי להתברך מפיו, התלמידים הגיעו זורחים מאושר כשעל ראשם כתור לכבודה של תורה, רה"י שמח לראותם כך ואמר: כך צריך לעשות, לחבב עליהם את התורה.

ואכן ראינו זאת בחוש, כאשר התלמידים קיבלו לידיהם בהתרגשות עצומה את החומש, ולא הניחו לרגע את ההייליגע חומש מידיהם. ההורים סיפרו על ילדיהם שחזרו הביתה לאחר המסיבה - הנערכת תמיד בימי ששי, כדי למעט מהפרעת סדריהם הקבועים של ההורים והסבים - כשטהרה נסוכה על פניהם וברגש רב פתחו את החומשים והחלו להגות בהם בחשק. הורים סיפרו על ילדיהם שבמשך השבת 'סיימו' את פרשיות בראשית ונח ויש אף שהתקדמו הלאה. במשך כל השבת היו חבוקים ודבוקים בחומש, לומדים בו ומנשקים אותו, ממש בבחינת 'מתלהטים אחריה'.

מראשית דרכו של התלמיד בכיתת הגנון ועד כיתה ח' המכינה לשי"ק אנו נותנים בס"ד דגש רב שזה יהיה עיקר העיקרים, שילמדו מתוך חיות והתלהבות, ובפועל רואים שבדרך זו נוצר חיבור עז ללימוד בס"ד.

לדוגמא, רק לאחרונה ילד מכיתה ד' הביא פתק מהבית שחזר בחשק 20 פעמים על הגמ' שלמדו בחיידר (כלי מבצעים וממתקים). בכיתה עשו מזה 'עסק' שלם ואח"כ בעקבותיו הביאו עוד חמשה ילדים פתקים שחזרו עשרים פעמים, ואף ארבעים פעם.

אברכים מבית הכנסת של בני התורה כאן בשכונת מספרים על ילדים הנראים בלילות שב"ק לאחר הסעודה קובעים חברותות לחזרה על הנלמד בת"ת, ולמחרת במשך יום השבת שוב קובעים חברותות אחרות לחזרה נוספת. מדי פעם מתאספת קבוצה מאותה הכיתה ודנים בלהט של ריתחא דאורייתא על שאלה שהתעוררה, או על 'שאלת השבוע' שהמלמד נתן להם לעמול עליה במשך השבת.

בכיתה ח' (המכינה לשי"ק) ערכו מבצע מיוחד של רכישת ש"ס וספרי ראשונים לאוצר הספרים הכיתתי ע"י צבירת שעות לימוד ביום שבת קודש. לשם דוגמא, רמב"ם ספר נזיקין 'עולה' 40 שעות לימוד בשב"ק. כל תלמיד מקבל על עצמו 'לרכוש' ספר בשקדנותו בשב"ק, כך שהלימוד נעשה עם המון התלהבות ורענונות. אפשר למלא ספר שלם על עוצמת התועלת של הלימוד בשמחה, אין השוואה לכזה לימוד, את זה רה"י זצ"ל השריש ושב והשריש.

לא רק שהילדים מתחברים לתורה ברמה אחרת, אלא גם בשטח אנו רואים את הקשר העז שלהם לחיידר ממילא. סיפר לי אחד ההורים שמצא את בנו בוכה במוצאי תשעה באב. 'קרה משהו?' - התעניין, ותדהמתו לא ידעה גבול כשהילד השיב "לא, פשוט נזכרתי שמחר אין חיידר".

מחזה מפעים הוא מדי יום כאשר אפשר לראות ילדים כבר בשעה שבע וחצי בבוקר כשהם שועטים בהתלהבות לעבר החיידר השומם עדיין, וחיוך מרוח על פניהם. אין שום דבר מיוחד בחיידר בשעה זו, אבל כן יש שם את הדבר האמיתי והטהור ביותר - 'לערנען תורה ס'איז די בעסטע זאך' והם כרוכים ודבוקים למקום תלמודם. וזו בעיניי התשובה המוחשית למה שרה"י זצ"ל שאלני שוב ושוב: "לומדים בשמחה...?"

לא יאומן כמה אפשר להחדיר בנפשות הרכות את ההכרה "כי הם חיינו". אחד מתלמידי החיידר הגיע עם הוריו ואחיו למעונו של רה"י זצ"ל לרגל חלאקה במשפחה. כשחזר התלמיד לת"ת שאלתי אותו מה היה אצל רה"י, וענה לי: "כשנכנסנו לר'

והמשיכו לפסוק הבא. על אתר שטחתי בפניו את האופן בו לומדים חומש אצלנו בחיידר, תחילה מלמדים את הפסוק והטייטש כמקובל, לאחר מכן בסיום הפסוק מבאר המלמד בע"פ את תוכנו של הפסוק שנלמד זה עתה, ולאחר מכן מראה לתלמידים היכן מופיעים הדברים בתיבות הפסוק. ורק אז ממשיכים לפסוק הבא. רה"י העלה שביעות רצון והוסיף: 'ולחקפיד גם על חזרות'.

בהזדמנות זו שאלתי: בשלב הראשון כשמלמדים רק את הפסוק והטייטש, האם הטייטש אמור להיות הפירוש המילולי המדויק, או המשמעות הכללית של המילים במובן הרחב יותר. הורה רה"י: 'להקפיד על הפירוש המדויק, יש בזה הרבה נפקא מינה'.

כידוע בת"ת עץ חיים לא למדו משניות בכלל, אלא עברו ישירות ללימוד הגמרא. הסיבה לכך היתה בכדי שלא יתרגלו ללימוד שטחי (ודרך אגב אציין מה שסיפר לי אבי מורי שליט"א ששמע להבל"ח מאחד מגדולי התורה המובהקים זצ"ל שלמד ולימד בעץ חיים, שסיפר על עצמו כיצד חש בקושי רב לעסוק בעיון בפרק איזהו מקומן שבמסכת זבחים, מכיון שנתרגל באמירתו מקופיא מדי יום בקרבנות שקודם התפילה).

ומאחר שרצוני עז היה שלא לשנות מדרכן של ראשונים, שאלתי את רה"י זצ"ל לגבי לימוד המשניות. רה"י ענה לי: 'למעשה כיום לומדים משניות, וזה טוב שזה כך, תמשיכו עם זה'. בהמשך דבריו ציין לדברי אחד מגדולי האחרונים בחשיבות לימוד המשניות. ויש לציין שכידוע רה"י זצ"ל נקט כדבר גדול את לימוד המשניות אף כשלעצמם, וכפי שראינו כולנו את שיעור המשניות הקבוע שהנהיג אחרי תפילת שחרית בישיבתו הקדושה.

להגיד שבחו שלא שינה

גם כלפי מוסכמות נפוצות מאד דעתו של רה"י זצ"ל היתה לחזור ולהנהיג כפי שהיה בעבר. כך לגבי נושא לימוד הכתיבה שבכל המקומות מתחילים בו בכיתה א', דעתו של רה"י היתה לרחות זאת לשנה שאח"כ, והדגיש כמה וכמה פעמים 'פעם לא עשו עסק מהכתיבה'. (בעץ חיים התחילו כתיבה בכיתה ג', שזה מקביל לכיתה ב' ברוב הת"תים כיום).

סיפרתי לרה"י שיש ת"תים שמקדישים זמן ללימוד ותרגול הכתיבה בכיתה א' בשעות הבוקר, רה"י הגיב בזעזוע רב ואמר: 'זו פרצה חמורה'. (יש לציין שבשעתו אסר מרן הגרי"ח זוננפלד זצוק"ל בכל תוקף שילמדו כתיבה בת"ת, שכן 'החיידר מיועד לתורה ויראת שמים בלבד'. בסופו



של דבר הוחלט ע"י מרן ר' שמואל סלנט זצוק"ל שיקדישו שעה אחת בשבוע ללימודי כתיבה ותו (לא).

כתוצאה מהכרעת רה"י שלא להתחיל בלימודי הכתיבה בכיתה א', נוצר ספק מה ילמדו בשעת השיעור של הצהריים (בין השעות 2-3). הצעתי בפני רה"י שהמלמד יעסוק בענייני המצוות, כאשר בתקופה אחת יעסוק במצוות כיבוד אב ואם ע"פ מדרשי חז"ל ופרטי המצוה, ובתקופה שלאחריה במצוות חסד וכדו'.

רה"י זצ"ל לא תמך ברעיון החדש לייחד שיעור לזה, אך הורה לי 'אדרבה, חיזוק המצוות צריך לבוא מתוך הלימוד'. והוסיף 'פעם כך היו עושים כאשר באמצע החומש או הגמרא הוזכרה מצוות בין אדם לחברו וכיוצא בהרחיבו שם בזה'. אך כאמור לעצם רעיון השיעור החדש לא הסכים, והוסיף תוך כדי שהוא נוקב בשמו של אדם גדול זצ"ל שהעמיד דרך מקורית בחינוך, ואמר: 'הוא אמנם התכוון לדברים טובים, אבל הוא הגיע בסוף למחוזות רחוקים מדי'. לא היה ניחא ליה מחופשות שונות ביומי דפגרי שהחלו לנהוג עם השנים במקומות רבים בביטול תינוקות של בית רבן מתלמודם. כשדיברתי עמו לגבי ימי החנוכה שבשנים האחרונות ברוב הת"תים החלו לנהוג חופשה בהם. אמרתי לו שבס"ד הילדים מחוברים לחיידר ומצד זה נוכל ודאי ללמוד בחנוכה כרגיל והילדים יבואו בשמחה, רה"י הגיב בסיפוק: 'זייער גוט, זייער גוט'.

אמנם המשכתי ושאלתי שמא ידך גיסא המלמדים מצפים לימי מנוחה וכפי שהורגלו במקומות אחרים, וא"כ איך אפשר למנוע מהם את המנוחה הזו. ולכן העליתי בפניו הצעה שבימות החנוכה ימונו ממלאי מקום, והמלמדים הקבועים יוכלו לנוח כהרגלם במקומות הקודמים, וקולם של תשכ"ר לא ייפגע. רה"י הגיב מיד: 'במקום? ! סאיז א יום טוב...' (להביא ממלאי מקום, זו תהיה חגיגה).

מה שהוכרע למעשה הוא לקיים חופשה יום אחד מימות החנוכה, ובשאר הימים הלימודים מתנהלים כמתכונתם. ועל כל פנים משיחתו למדתי שכדי שמלמד יבטל מעבודת הקודש שלו, צריך להגיע לדרגה של קרוב לפיקוח נפש.

תופעה נוספת שנתאזרחת עם השנים אצל רבים וטובים ממש, ואצל רבינו זצ"ל בער לבלום מהלך זה, הוא לגבי ילד שנולד בחלקה השני של השנה ועתיד להיות מהצעירים בכיתתו. ישנה תפיסה רווחת להעדיף להכניסו לת"ת כמה שיותר מאוחר כדי להקל עליו, וכך נוצרה המציאות המוכרת שילדים רבים נעשים בר מצוה כבר בכיתה ז'.

רה"י דרש להפקיע את תפיסת העולם הזו שמחפשים ומעדיפים מה שיותר קליל וזורם

ומסתדר, 'איננו מחפשים מה שיותר קל, תורה כל מציאותה זה יגיעה' - אמר. ואדרבה, עודד בכל כוחו להקדים את כניסתם לחיידר אף אם יהיו מהצעירים. 'אחרת, מפסידים להם שנה של לימוד התורה' - הוא אמר בכאב. כמובן למותר לציין שהוראה זו איננה כוללת, ויש לדון בכל מקרה לגופו, אלא שרה"י כאב את הקלילות שבה מזניחים עוד שנה שיכול התלמיד להתקדם בקיום ייעודו בעולם - לימוד התורה הקד'. לגבי תלמידים מוכשרים במיוחד, אמר לי כמה פעמים 'פעם היו מקפצים כיתות'.

רה"י תמך מאד שבכיתת הגנון והגן ילמדו מלמדים ולא גננות, וכפי שהיה בעבר בירושלים. דעתו הייתה שמגיל שלוש יש להקפיד שיהיה מלמד. אמנם אם פותחים גנון במסגרת החיידר אזי גם לגיל פחות מזה יש להקפיד על מלמד דוקא, שכן במסגרת החיידר ראוי להקפיד שיהיו רק מלמדים. וכך אכן עשינו, בשנים הקודמות רבים ראו את הצעד כמוזר ובלתי אחראי, וכיתות הגן היו דלילות יחסית. אך המציאות טפחה על פניהם הנדמות של אלו, רואים את הפעוטות בני השנתיים-וחצי-שלוש כשהם מחוברים באופן מיוחד אל הרב"ה וה'עוזר', וכיום כיתות הגן בלעה"ר גרושות עד אפס מקום ממש.

רועה צאן הקדשים

אין צורך להכביר במעשיות לפני ציבור בני התורה נוכח הלך הרוח הזר והמנוכר של סופגי מי הבאשים של החינוך שאיבד לדאבוננו את עצמאותו החרדית. רק אציין שיחה כאובה שהיתה לי עם אדם העוסק בחינוך תשכ"ר ששאלני, כיצד לדעתי אפשר ללמד את הילדים על מכירת יוסף, והרי הם עלולים לספוג טראומה (רחמנא ליצלן מהאי דעתא). הגבתי ספונטאנית בחריפות: 'תגיד לי, אתה לא יהודי? ! זו הרי תורה עם קדושת התורה, איך אפשר להסתכל על זה בצורה כל כך מרוחקת ומנוכרת? !'...

לאחר תקופה הגעתי לוויליאמסבורג במסגרת עבודת הקודש שהוטלה עלי להחזיק גם את עולו הכלכלי של החיידר, נכנסתי לכ"ק האדמו"ר מסאטמאר שליט"א וסיפרתי לו על השיחה שהיתה לי עם הנ"ל. האדמו"ר שליט"א נענה לעומתי בחיוך וסיפר: 'בילדותי, נטלתי את ספר ה'צאניה וראינה' של אמי הרבנית וקראתי בו, ושם נחשפתי כילד צעיר לתיאור המפורט של מכירת יוסף, הורדתו לבור וטבילת הכתונת בדם וכו', בכיתי מרורות... והנה - מסיים האדמו"ר שליט"א בחיוך - קרה לי משהו מזה? ספגתי טראומה? !...'

אגב שימושי את רה"י זצ"ל בכל הנוגע לדרכי החינוך והעמדת הת"ת הזדמן לי לשמוע את צערו גם בעוד מושגים שהכל ייחסו להם עליונות וערכיות ועם השנים נתגשמו, וכך לדוגמא באחת הפעמים שנכנסתי אליו קידמני בחביבות יתרה: 'אוהו, קוגל בחינת שבת' ומיד המשיך 'גם תלמיד חכם בחינת שבת'. וכאן הוסיף מתוך אנחה: 'היום אנשים אוכלים קוגל גם באמצע השבוע, פעם ידעו שאוכל של שבת זה רק לשבת ולא לימות החול, עד שבאו אנשים בעלי אכילה ממחוזות רחוקים וזה התפשט גם לכאן...'.

נושא ההמחשות היה בנפשו שלא להיגרר בזה אחרי הרוח הרווחת. ישנן המחשות שגורמות להפוך את כל התפיסה הנשגבה של הענין לגשמי וחלול (כדוגמת ציור דמותו של משה רבינו ע"ה עומד על הר סיני, שבמקום התפיסה הרוחנית הטהורה

של 'וירד ד' על הר סיני' של 'דבריו שמעת מתוך האש' זה נתפס כאיזה איש זקן שטיפס על הר...). ואמר רה"י זצ"ל שהראו לו כמה דברים מזעזעים. סיפרתי לו את ששמעתי מאחד מזקני המחנכים שליט"א שכשמציירים את דמות אברהם אבינו ע"ה, עלול הילד לתפוס במוחו כאילו שזה הזקן מהספסל הסמוך בבית הכנסת. ואמרתי לרה"י שבחיידר אנו לוקחים רק ציורים מהחוברת הישנה באידיש ומוחקים את הפרצוף של דמות האבות הק'.

באחת הפעמים שוחחתי עמו על הדרדור במצב החינוך הכללי, ההתמקדות בהמחשות והרעיונות החדשניים, רה"י זצ"ל דיבר מתוך צער עצום באנחות כבדות, לפתע החל רה"י להחזיר כסיד ואני ממש נבהלתי - רה"י נראה גרוע במיוחד בשברונו על עוללי בת עמי.

אזרתי אומץ 'להשיב את רוחו' ואמרתי לו: אני חייב לספר לרה"י, שכשהגיעה ההוראה להימנע מההתייצבות בלשכות הגיוס היתה לי פליאה איך בדיוק יעמדו בזה, הרי גם אם תקום קבוצה של בחורים חדורי עוז וגבורה 'סרבני חוק', הרי כשייעצר בחור לא ידעו רוב הציבור כיצד לנהל מלחמה, אני שגדלתי במרכז ירושלים עוד הכרתי מציאות של מאבקים תמידין כסדרן, אבל רוב הציבור לא חי את זה, מקסימום יעמדו בצד ויאמרו פרקי תהילים וישומו לבתיהם, איך תתנהל כאן מלחמה? !

והנה - המשכתי לתאר באזני רה"י זצ"ל - הפלא ופלא, אלפים לא מתייצבים, נכנסים לכלא בראש מורם, יושבים על הכביש ולא חסים על בגדיהם הנקרעים לגזרים בידי השוטרים, לא קמים ולא זעים, סופגים מכות אכזריות וממשיכים בכל עוז להכריז את קול השם ברמה... ואכן, צהלה עלתה על פניו, ואמר בהתרגשות 'זה נס למעלה מהטבע!'

אני בינה לי גבורה

אי אפשר לסיים שורות אלו ללא הצבת דגש עז, כי במהלך השנה החולפת, משלהי חורף תש"פ ועד עתה ממש, תחושתנו היא כי רוחו הגדולה של רבינו רה"י זצוק"ל חופפת עלינו, והיא המוסכת בנפשותינו עוז וגבורה לעמוד נוכח כל הנסיונות וריבוי המהמורות שגזרו עלינו שלטון הערב רב בשנה זו.

מן השמים שלחו לנו את המכה ואת התרופה שקדמה לה, רבינו רה"י זצ"ל השריש ושב והשריש בנו - 'אני בינה לי גבורה'. ככל שיש יותר הבנה במה שנאבקים עבורו, זוכים ומקבלים את הגבורה לעמוד בכל הנסיונות. בס"ד למעלה משלוש מאות וחמשים בני הת"ת זכו בשנה החולפת לשקוד על התורה בכל המצבים, וכוחו הגדול של אותו זקן ימשיך בעז"ה להטביע בנפשותינו את חותמו.

עמוד
האש



טוב אתה לישראל מאב ואם

"ואיפה הם, כל השאר?!"

שביבי זכרון לוחטים מקולמוסו של הרב הגאון רבי יהודה רבי שליט"א מנהל בית הספר בית יעקב על טהרת הקודש בירושלים



והקריירות.

כאשר שהיתי באחת הנסיעות לחו"ל, הגיעה

נכנסתי באחת הפעמים אצל רבנו זיע"א, ורציתי לשמוע. שחתי בפניו על משפחה חשובה מאוד, מציבור בני התורה, שהתמנהגו עד כה מלהעביר את בנותיהם לבית"ס של בני התורה, עד אשר השבוע התקשר אלי האברך נחמד כולו וסיפר לי כי הגננת של בתם הכריזה בזה בלשון: לאחר ה"טראומה" של כבשן האש (רח"ל), לא נוכל לספר על עקידת יצחק...

לאלתר הרים טלפון, כמובן, וביקש לרשום את בנותיו - מיידית.

סיפרתי זאת לראש הישיבה, ואכן לרגע קט צהבו פניו מהשמיעה על אנשי אמת הנוהגים כפי שמתבקש מהם. אך מיד נשתנו פניו וזעק במר לבו: למה רק היא? ! איפה כל השאר? —



בשנים הראשונות - היה בית הספר היחיד בירושלים - אליו נסעו מכל השכונות.

בשלב מסוים לקראת השנה השנייה, התעוררו אנשים ברי לבב משכונת מרוחקת, מרמות - להקים שם ביה"ס שכונתי לבני התורה. רבנו תמך מאוד ברעיון.

בפעול נתגלו שם קשיים עצומים, עליות ומורדות - כאשר עד הרגע האחרון לא יכולנו לדעת כמה בנות תעבורנה ממוסדנו - למוסד המוקם באותה שכונה. בתנאים של ביה"ס שלנו - הייתה לכך משמעות קריטית: הזזת קירות ותכנון השטח, באופן שאי הוודאות יצר חשש גדול לעיכוב של מספר ימים בפתיחת שנת הלימודים.

כאשר שמע רבנו שיש לי אי אלו קשיים בענין זה - קרא לי לשמוע את אשר בפי. כשהבין שכל החשש הוא עיכוב קל בפתיחת השנה - נאנח אנחת רווחה. אם כן, אם זה כל החשש - בודאי יש להמשיך ולנסות להקים את המוסד הנוסף באותה השכונה, פסק. וזאת כאשר ראה רבנו זיע"א חשיבות עצומה בהקמת המוסדות שלנו כמוסדות רגילים במתכונת הישנה וללא השפעות זרות, ומשכך - בתי הספר לבנות הם שכונתיים, וכך ראוי שיהא אצלנו.



כאשר הגיעה משפחה מעיר אחרת, שעקרה מקום מושבה לירושלים עיה"ק באמצע שנה"ל, בקשו, כמובן מאליו, לרשום את בתם לבית"ס. דא עקא, שהכיתה האמורה הייתה מלאה עד אפס מקום כפשוטו, פיזית ורוחנית. המחנכת

סברה כי במצב הנוכחי לא ניתן להוסיף ולו בת אחת בשום פנים ואופן. משכך, הודעתי בצער, אין אפשרות לקבל את בתם.

המשפחה פנתה לרבנו, לקבול בפניו על המצב. ורבנו זיע"א ביקש, בעדינות נפשו, שאשתדל להגיע אליו באם יתאפשר...

ואז פתח ואמר: זה ברור שאי אפשר להכניס לכיתה בת נוספת בשלב זה.

וכאשר ניסו ההורים - מספר לי רבינו - להציע לפתוח כיתה נוספת, געתי בהם בתוקף. 'תפתחו אתם! מה עוד ניתן לתבוע ממי שמוסר נפשו מעל ומעבר?'

כאן עשה רבנו אתנחתא, ואז שאל בחיוך כאוב: אבל מה יהא על הבת הזו? !...

שאלתי, האם אכן עלי לפתוח כיתה נוספת? ... והשיב: ח"ו, לא שייך לבקש ממך דבר כזה, אך מה יהא על הבת הזו? !...

ובחסדי השי"ת, אכן נפתחה כיתה נוספת... למען ידעו דור אחרון, כיצד התייחס רבנו זיע"א להצלה של בת ישראל אחת משמד הכפירה

כידוע, במצות רבינו מרן זיע"א, לצורך השעה הבורח של הצלת המשך הדורות, נאלץ הרה"ג רבי יהודה רבי שליט"א לזנוח את תפקידו הקודם כמנהל רוחני ומג"ש ביישובות חשובות. בקשנו לשמוע מפיו על זכרונות מאותה תקופה קודמת, הוראות השמורות בצקלוננו ואשר יש בהן לימוד לדורות:

אחריות נוראה

היה פעם בחור, שהתדרדר ברוחניות באופן חמור, כאשר היה חשש אמיתי שיזיק רוחנית לבחורים נוספים.

עליתי לרבנו זיע"א, וכאשר שמע ממני, כי אם יורחק מהישיבה - יגיע מיידית לרחוב, לא הסכים בשום אופן (!) לזרוק בחור לרחוב. - בלתי אפשרי. אשר על כן, ישב ודן עמי בפרוטרוט, לשלוח אותו הביתה לפרק זמן מוגבל, כעונש מרתיע, וירד עמי לפרטים, כמה ימים בדיוק, ומה הנוסח שיאמר בישיבה, למען ישמעו וייראו, מה יעשה בביתו, כמה פעמים להתקשר אליו בימי שהותו בבית, עד הפרט האחרון ממש. אחריות נוראה

לנשמה אחת!

אותו בחור, מאחת מערי הפריפריה, שהיה בכור בבית, זכה להקים משפחה לתפארת, וכל אחיו בעקבותיו. לא קשה לשער כיצד היה נראה בית הוריו אם היה מדרדר ח"ו לרחוב ואחיו בעקבותיו...

[כמובן שלענין למעשה, כל מקרה לגופו, אך יש ללמוד מכאן את האחריות הנוראה וכובד הראש].

"תסביר יפה לאמא..."

פעם אחת הבאתי בפניו בחור מהפריפריה שציית להוראתו, לדעת התורה"ק, וסרב להתייצב בלשכת הגיוס. בבית הוריו - היה הדבר לאמו, כמו שנהוג לומר, "עולה בחיים". המצב הגיע לכדי פיצוץ ממש.

ראש הישיבה זיע"א, אחרי שחזר והסביר שוב את האיסור החמור להתייצב, והדגיש כי אין שום היתר לכך, פנה לבחור במתק לשון ואמר: תסביר יפה לאמא כמה טוב יהא לה מזה! כמה נחת יסב לה הענין! ...



פספר הרב ישראל ויזל: בחודש אייר תשע"ז בערב שבת קודש, הופיע אחיו של רבינו זי"ע"א, הגאון רבי מאיר שמחה שליט"א, והגיש לרבינו את ספרו החדש. רבינו היה בשמחה גדולה שאין לתאר, וכל השבת ישב והגה בספר, אף הפטיר ואמר "זה עונג שבת אמיתי".



ד"ת, וגם בטלפונים מיעט מאודו. רה"י נטל את הטלפון ואמר במילים אלו: "היה חשוב לי רק לבשר לך, כי בחסדי השי"ת השגתי סכום גדול בתרומה עבור המוסד... רציתי לשמחך עוד קודם שבת קודש...". בינו נא זאת!

שיחת טלפון, דקות ספורות לפני התקדש שב"ק. שיחה מארה"ק. על הקו - הרה"ג ר' דוד בידרמן. ראש הישיבה מבקש לשוחח עמך כעת. למרות שהשבת כמעט נכנסת... נוראוי להוסיף: בניגוד למנהגו כאשר מאז טבל לכבוד שב"ק כמעט ולא היה עוסק במלאכות חולין, אף לא בכתיבת

אח"כ, קידם את פני בחיך: כבוד גדול עשו לך השבוע, בעיתון שלהם... ואז סיפר לי כי כאשר הגיע הח"ח פעם לוילנא, וכל העם יצאו לקראתו, עד שאפילו המשכילים בעיתוניהם כתבו "איש האמת הגיע" - לאחר שדרש בביהכ"ס המרכזי, שמעו את הח"ח כשחזר לאכסניא ואמר לעצמו: "בן בוזי - שביזה עצמו על ד"ת...". ויהי לפלא, וכי איזה ביזיון היה לו? אדרבא - כבוד מלכים! נענה הח"ח ואמר: במקום בו עמדו גדולי עולם, אדוננו הגר"א, ואני עומד שם... איזה ביזיון נורא... ללמדנו על מדדים אחרים לגמרי, מהו כבוד ומהו בזיון...

"אתה הרשכבה"ג"...

כאשר עליתי אליו, בענין בחור שנהג בחוסר דרך ארץ מופלג כלפי אחד מרבני הישיבה, דן עמי, ולבסוף הורה לי: אתה בעצמך תכריע! אתה נמצא בשטח ויודע להעריך את הנזק החינוכי לסביבה - ורק אתה תוכל להחליט. ואז סיפר לי כי מרן הרב מטשעבין זי"ע"א השיב כך פעם למלמד: "אתה הרשכבה"ג ביחס למתרחש בכיתה שלך".

תבער כל הגולה

כאשר נכנסתי אצלו לאחר הפרשיה הסוערת של מעצר בכירי בטאון עולם התורה - "הפלס", דיבר עמי בריתחא נוראה ובכאב עצום, על כך שאין קול מחאה נמרצת בארה"ב. "והרי היה ראוי, שתבער כל הגולה כמדורת אש כנגד השלטונות, שביצעו פשע כזה".

הכל לפי המבייש והמתבייש

כאשר דיברתי בכינוס הרבבות בארה"ב, וסיפרתי בדמעות את סיפורם של כמה בחורים נפלאים שנלכדו ברשת הס"מ ר"ל בעקבות גזירת הגיוס קורעת הלב - פורסם בעיתון 'יתד' מאמר נגדי. כאשר נכנסתי אצלו זי"ע"א ימים ספורים



עמוד
האש

רב הנסתר על הגלוי

בלתי לד' לבדו

שיחה מיוחדת בפעונו של הגאון רבי מרדכי נחמן ארונובסקי שליט"א
מרבני ישיבת המקובלים 'אהבת שלום' ופגדולי תלפיד רבינו ז"ל

י. ברוידא

בנו מרן הדרכי שמואל זלה"ה היה נכדו בכורו של הגאון הצדיק רבי חיים לייב אויערבאך זצ"ל ראש ישיבת 'שער השמים', והיה קשור מאד עם זקנו כנודע, ולימים עמד בראשות הישיבה הק' שער השמים. רבינו אף היה לומד בחברותא עם החכם המקובל הנודע רבי מרדכי שרעבי זצוק"ל והיה קשור עמו מאד, כשרבנו מרן זיע"א היה מתגורר ברח' גשר החיים פעיה"ק ת"ו היה מוסר כמידי יום הששי שיעור בספר הקדוש עץ חיים לפני חבר חכמים, ביניהם השתתפו הגאונים רבי משה לוריא זצ"ל, רבי יוסף פרבשטיין זצ"ל, רבי אהרן זלוטקין זצ"ל מקהלת פרושים וכן 'בלחט"א הגאונים רבי מיכל זילבר שליט"א ורבי נתן קופשיץ שליט"א. ברבות השנים היה לרבנו מרן ז"ל קביעות במשך כמה שנים עם הגאון הגדול בעל האור לציון זצוק"ל בכל יום ששי במעלי שבתא ללימוד קבלה הספרדית, וכן היה בקשרי ידידות עם הגאון רבי מאיר אבוחצירה זצוק"ל והיה מספר ע"ז. רבינו ז"ל אף היה מעורר תלמידיו הקרובים ללמוד חכמת הקבלה.

במשך תקופה ארוכה, היה רבינו ז"ל נוסע מדי מוצאי שבת לשכונת הר נוף בירושלים, ללימוד בחברותא עם תלמידו הגאון רבי מרדכי נחמן ארונובסקי שליט"א, מחבר ספר 'נפלאות מתורתך' ועוד ספרים בחכמת הנסתר, עד אור הבוקר. לקראת יום הזכרון השלישי, שמנו פנינו אל תלמידו חביבו של רבינו זצוק"ל, הגאון רבי מרדכי נחמן שליט"א, וביקשנו לשמוע פנינים משלחן גבוה, קצות דרכיו של רבינו ז"ל בדרכה של תורה, תורת חיים ואהבת חסד. דבריו משולבים בהוראות והנהגות חדשות שזכה לשמוע מרבינו במשך השנים.

בלתי לד' לבדו

הגאון רבי מרדכי שליט"א פותח את השיחה: כתוב בספר מלכים (ונקרא בהפטרות של פרשת כי תשא) שבשעה שפגש אחאב מלך ישראל את אליהו הנביא הוא קרא לעברו, האתה זה עוכר ישראל. וענה לו אליהו לא עכרתי את ישראל כי אם אתה ובית אביך אשר בעזבכם את מצוות ד' ותלך אחרי הבעלים. ובהמשך, במעמד הר הכרמל, אומר אליהו אל העם אשר נקבצו לשם ואמר להם, אני נותרתי נביא לד' לבדי ונביאי הבעל ארבע מאות וחמישים איש. וכן מצינו לאחר מעמד הר הכרמל שנגלה אליו הקב"ה שם, אמר אליהו לקב"ה, קנא קנאתי לד' וכו'... ואת נביאיך הרגו בחרב ואותו אני לבדי. וקשה, הרי לא היה לבדו, שהרי היו עוד מאה נביאים שהתחבאו במערות (כאמור שם בתחילת ההפטרות).

ומבאר המשך חכמה (הפטרות כי תשא), על פי גמרא מסכת קידושין (נג, א) בעניין ההבדל בין מקדש אשה במעשר שני לבין מקדש אשה בתרומה. שמקדש אשה במעשר שני אינה מקודשת כי כתוב "לד'" למעט קידושי אשה וכו', ובתרומה כתוב ד' בלבד בלי למ"ד השימוש, וממילא אין כאן את המיעוט הזה. ובאר, שזה ההבדל בין אליהו לשאר הנביאים. שבעוד שהם היו נביאי ד' הוא היה נביא "לד'", וכמו שאמר ואני נותרתי נביא לד' לבדי. וההבדל הוא שבעוד שהם היו נביאים עם עוד משהו ששייך לעצמם. הרי הוא היה כולו לד' בלבד, בלי שום שיור לעצמו.

זו התחושה שיש לגבי רבינו הראש ישיבה זצ"ל שהיה בלי משפחה וילדים, והיה בבחינת "בלתי לד' לבדו". כל עולמו היה התלמידים וכלל ישראל, בלי שום נגיעות אישיות פרטיות שלו. וכמו מעלת אליהו על שאר הנביאים.

רב 'הנסתר' על הגלוי

תורת הנסתר כשמה כן היא, נסתרת היא מעיני הרבים, אבל אם אפשר בכל אופן להרחיב קצת את היריעה בענין זה, ובקשר עם רבינו זצוק"ל בלימוד תורת הנסתר.

הגאון רבי מרדכי שליט"א: בהיותי אברך בכולל שעל יד ישיבת איתרי, התחלתי ללמוד תורת הנסתר בכתבי אדונו הגר"א אצל מורי ורבי הגאון ר' מיכל זילבר שליט"א שלמדתי אצלו בישיבת איתרי. אחרי מספר שנים נכנסתי לשמוע שיעורי קבלה מראש ישיבת אהבת שלום הגאון רבי יעקב משה הלל שליט"א, ולאחר זמן זכיתי ללמוד בחברותא עם הגאון רבי יעקב הלל שליט"א עשרות שנים בעומק כתבי האר"י ז"ל על פי שיטת הרש"ש הקדוש, וכן להשתתף עמו בעריכת ספריו בתורת הנסתר.

רבינו זצוק"ל מאוד עודד אותי בלימוד חכמת האמת. אך היה אומר שכדי לגדול בלימוד זה, הדרך הישרה היא לקבוע את העיון בגפ"ת כלימוד עיקרי, ועל גבי זה ניתן להוסיף את לימוד נסתר. באותו זמן הייתי מגיד שיעור, ואמר לי רבינו זצוק"ל שאם אומרים שיעור בעיון בכל יום זה בסדר.

לאחר כמה שנים, זכיתי שרבינו זצוק"ל הציע לי ללמוד עימו בכתבי הרש"ש הקדוש. ולמדנו את הקדמת רחובות הנהר, שהיא חלק מספר 'נהר שלום' [רבינו זצוק"ל היה נוהג לומר בחיבובות לפני הלימוד 'בא ונשוט בנהר'...]. חלק זה של ספר נהר שלום הוא חיבור עמוק ביותר שכתבו הרש"ש כהקדמה לסידורי הכוונות שלו. בהקדמה זו מרחיב הרש"ש לבסס את יסודות שיטתו החדשה בהבנת כתבי האר"י ז"ל. מן הסתם לא כל הקוראים מודעים לדמותו של רבינו הרש"ש זצוק"ל [שנפטר לפני

244 שנים - י' שבט בשנת תקל"ז] שהיה מעניין חכמת הקבלה וממעמיקה הגדולים שבכל הדורות, והוא יסוד ופינה בהבנת כתבי האר"י ז"ל, וכפי שכתב הגה"ק ר' עקיבא פרוש זצוק"ל [מגדולי המקובלים בירושלים לפני למעלה ממאה שנה, שאמר עליו מרן הגר"ח זוננפלד זצוק"ל בלווייה, שראוי היה שתשרה עליו שכינה אלא שלא היה דורו ראוי לכך] "וכן כל מי שהעמיק הרחיב ברחובות הנהר וצלל בעמקי מי הנהר שלום ובהסידור הקדוש למרן הרש"ש ז"ל יבין אשר המה לגבי ספרי רבינו האר"י ז"ל כמו הרמב"ם ז"ל והטור והשו"ע לגבי התלמודים".

הלימוד בצוותא נמשך תקופה ארוכה יחסית, רבינו זצוק"ל היה מגיע בכל מוצש"ק לביתי בשכונת הר נוף ולמדנו במשך כל הלילה, ובבוקר הייתי מחזיר אותו לישיבה. הלימוד היה בעיון ובדקדוק גדול בעמל וביגיעה. ידוע, שצורת הלימוד בחברותא של רבינו זצוק"ל בלימוד הנגלה היתה שהיה חוזר בכל פעם שוב ושוב על הדברים מתחילתן, כדי לעמוד ולדקדק בכל פרט ופרט, וכפי שהעיד הגאון ר' אליהו ויינר שליט"א בהספדו בישיבת מעלות התורה, שלמד עימו פרק 'כירה' במסכת שבת, והיה רבינו זצוק"ל מתחיל שוב ושוב מתחילת הפרק, ונשנה הדבר פעמים רבות, עד שהיו הדברים מחוורים כשמלה. ונוכחתי בעצמי לראות, שכך היה גם בלימוד הנסתר, שרבינו זצוק"ל היה מתחיל בכל שבוע שוב ושוב ללמוד את הקדמת רחובות הנהר מתחילתה, ומדקדק בדברים במתינות, כפי הראוי לכתביו של אדם גדול כמו רבינו הרש"ש הקדוש.

גם לאחר שנפסק הלימוד מחמת סיבות בריאותיות של רבינו זצוק"ל, היו כמה פעמים שהראש ישיבה זצוק"ל קרא לי ללמוד ולחזור עמו על כוונות התקיעות לפני ראש השנה כפי המסודר בסידור הרש"ש. לימוד זה היה בראשי פרקים ממש, שהראש ישיבה זצוק"ל בחכמתו העצומה היה חוזר על הכל במהירות, ותוך שעה וחצי היה חוזר על עניינים שלוקחים ימים שלמים...

בכלל, חשוב לציין שבכתבי האר"י ישנם שני עניינים, יש את הלימוד העיוני עם חשבונות רבים ועמוקים בתוך הסוגיות כפי שמצוי בכתבי הרש"ש, ויש לימוד שנוגע יותר לרעיונות ודברים כללים שקשורים יותר לכיוון של מחשבה ואגדה, ובדרך כלל מי שמתעסק בזה לא מתעסק בזה, מכיוון שקשה מאוד להתמסר לשתי צורות הלימוד הללו גם יחד. אבל אצל רבינו זצוק"ל היו לו את שני העניינים, גם את הלימוד העיוני כדרך המקובלת מהרש"ש, שבלא זה אי אפשר להבין היטב את כתבי האר"י, אבל גם היה לו את הענין השני ללמוד את הקבלה ברוממות, שזה ירומם את החיים למעשה, ולהשתייך לדברים ולחיות עם פנימיות התורה, כמו שהיו רואים ושומעים בשיחותיו ובכל הליכותיו. היה ענין מיוחד ברבינו זצוק"ל שהיתה לו את

כל הקשר ביניהם היה שבא מידי פעם לשפוך שיחו בפניו, ובכל זאת הוא מצא לנכון לנסוע ולהתאמן ולא חס על ביטול הזמן שהיה כרוך בזה, כדי לסייע לנפש אומללה.

עצה ותושיה

רבינו זצוק"ל 'חכימא דיהודאי', נודע בעצותיו המחכימות ורבים שחרו וצבאו על פתחו ליתול ממנו עצה ותושיה, בתור תלמיד קרוב האם נוכל לקבל מעשה רב בענינים אלו?

אכן, זכיתי להיות סמוך על שולחנו של רבינו וליטול ממנו עצה ותושיה שנים רבות על כל צעד ושעל. כידוע, הרבה פעמים לא היה רבינו מכריע מה לעשות, אלא היה אומר "ליכי נוטה כך" וכדומה, ונתן לשמוע לעיין ולהבחין מה צריך לעשות, אבל בענינים מסויימים היה מכריע וחותך, כדי לא לתת פתח לבלבול.

זכורני שלאחר כמה שנים שלמדתי תורת הנסתר התרגשה עלי צרה גדולה ודאגתי וחששתי מאוד שמא זה בגלל שאני לומד חכמת האמת, וכדברי הש"ך (יו"ד סי' רמ"ו סק"ו) שכתב "רוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת", ושאלתי את רבינו זצוק"ל. והוא ענה לי מיד: "אני מכיר בעלי פשט רבים שיש להם הרבה צרות כגון ת"ח פלוני שידוע כת"ח גדול בנגלה, והנה ארע לו אסון שבנו נפטר"... וכך, ברגע אחד ובצורה מוחלטת, הסיר ופוגג את כל החשש.

בזמן שלמדתי באיתרי בתור אברך צעיר בחברותא עם הגאון רבי משה פטרבור שליט"א, תלמידו המובהק של רבינו זצוק"ל [המכהן כיום כראש כוללים חשובים ומרבני שכונת הר נוף וקרית יובל], הייתה מונחת לפנינו הצעה לגשת לתוכנית מסוימת ללמוד בכל חודש הרבה דפים גפ"ת ולהבחין עליהם, כך שנוכל ללמוד את כל הש"ס עם תוספות בזמן קצר יחסית, וניגשנו להיוועץ בענין זה עם רבינו זצוק"ל. רבינו השיב שאפשר לעשות כן, אבל צריך להיזהר שזה לא יפגע כלל בסדרי הלימוד בעיניו. וזכורני שהוסיף רבינו זצוק"ל, שלא תמיד התועלת בלימוד כזה משתלמת, וזה מחמת שמספיקים מדי הרבה דפים בזמן מועט והלימוד הופך להיות "מימי", כהגדרתו.

רבינו זצוק"ל היה מחנך גדול, זכורני שאחת מבנותי, רצתה מאוד לעבור לבית ספר בית יעקב בשכונה אחרת מפני סיבות שונות, אולם היתה לי איזו "נגיעה" שאיני יכול לפרט, שגרמה לי לא להסכים לזה. שטחתי את הבעיה לפני רבינו זצוק"ל, והוא הכריע מיד להסכים לכך, שהרי אין אדם לומד אלא במקום שלבו חפץ, והיא לא צריכה לסבול בגלל הענין שלי... [כמובן שכל מקרה נידון לגופו].

רבינו זצוק"ל בלט גם בכך שידע לרדת לנבכי הנפש ולענות לכל אחד לפי ענינו. להכיר מתי צריך לגעור במישהו ומתי למתן אותו, מתי לעודד התנהלות שנראית קיצונית ומתי לקטוע אותה - "להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד".



היה דואג לתלמידיו להשלימם בכל הענינים. היה דואג מאוד לתלמידיו ברוחניות שיעלו על דרך המלך גם בהשקפה. וזכורני, שאמר לי רבינו זצוק"ל על ענין השקפה שיש בזה הרבה דקות והרבה פעמים ההשקפה יכולה להשתנות בקלות אצל האדם, וגם על זה נאמר מאמר חז"ל (חגיגה ט"ו) "אלו דברי תורה שקשין לקנותן ככלי זהב וכלי פז ונוחין לאבדן ככלי זכוכית" כך שאפשר לאבד את כל ההשקפה ברגע אחד ככלי זכוכית... והיה מוסר את עצמו לתלמידיו גם בדאגה למשפחותיהם. ובהקשר זה אני נזכר במעשה שהיה ביולדת צעירה, מבנות משפחתי, אשת אברך מתלמידיו בשיבת מעלות התורה, שנסתכנה בלידתה, והייתה בטיפול נמרץ במצב של קריסת מערכות מוחלטת. הלידה היתה ביום השישי, ובאותו זמן שהיה ראש הישיבה בנתניה, ועקב אחר הנעשה בדאגה נוראה. ושמעתי מפי עדים נאמנים, שבכל יום השבת היה עסוק רבנו זצוק"ל בתפילות ובאמירת תהילים לרפואתה בכוונה מרובה, והיא יצאה ממש ממות לחיים באותה שבת, והקימה משפחה גדולה לתפארת.

ההתמסרות שלו היתה כמובן לא רק לתלמידיו. בהיותי אברך בכולל בשישיבת איתרי, רבינו ראש הישיבה כיהן כבר כראש ישיבת מעלות התורה, והוא שמע על בחור בשישיבת איתרי שנתקף בחרדות ופחדים מגיהנם ומלאכי חבלה רח"ל, הבחור היה מגיע ל'מעלות התורה', ויושב אצל הראש ישיבה שעות ארוכות ומדבר על אשר בליבו. הראש ישיבה שכל רגע היה יקר בעיניו יכול היה לשבת איתו שעות ולשמוע את כל בעיותיו של הבחור. לאחר זמן נשלח אותו בחור על ידי פסיכולוג תורני לעבודה פיזית שמתשת כוחו של אדם בשדות של מושב בית חלקיה בדרום הארץ. מכורח הנסיבות היה לי קשר עם אותו בחור, רבינו שמע על כך והעניין נגע עד נימי נפשו, ביקש ממני להסיע אותו כמה פעמים למושב ההוא, והיה סועד את הבחור ומשיב את נפשו כמה שעות, ומאוחר בלילה הינו חוזרים לירושלים.

וצריך לציין שהבחור לא היה תלמיד רבינו, אלא

מעלת 'ההכלה' להכיל הכל. היה מעריך כל אחד לפי דרכו. ישנם אנשים גדולים, אבל הם מעריכים רק את הלימוד בתחום שהם רגילים ללמוד. רבינו זצוק"ל היה כל כולו לימוד הנגלה בלמדנות מבהילה בעיני רב מתוך היקף עצום בידיעת הש"ס ראשונים ואחרונים, ומצד שני היתה לו הערכה עצומה למקובלים ולעניי קבלה. וכידוע גם היה לרבינו שורש בלימוד זה מצד זקנו הגרחי"ל זצוק"ל שהיה מייסד וראש ישיבת המקובלים שער השמים, ולאחר שנים הישיבה היתה תחת אחריות רבינו זצוק"ל.

וחשוב מאוד לציין, שרבינו זצוק"ל שהיה בעצמו גדול מאד בין בתורת הנגלה ובין בתורת הנסתר, שזה גם דבר נדיר מאוד, לא היה נחא ליה באלו המפרסמים ספרים במקצועות שאין זו מלאכתם המיוחדת, כפי ששמעתי ממנו כמה פעמים. וידוע מה שאומרים בשם הרמב"ם, שכאשר ראה את השגות הראב"ד על דבריו, התפעל מן ההשגות, והתבטא בענוותנותו "מעולם לא נצחני אלא בעל חכמה אחת" (כך מעיד הרשב"ץ בשו"ת תשב"ץ סימן ע"ב שכתב: "כך שמעתי אבל לא ראיתי". והעולם אומרים בשם הרמב"ם שאמר כן בלשון "אלא בעל מלאכה אחת". ומקור לשון זו בספר יוחסין מאמר חמישי, שמחברו רבי אברהם זכות היה חי שני דורות אחרי התשב"ץ). והמשמעות היא, שישנו אדם, שהוא אמנם בעל חכמה אחת בלבד, אך מצטיין בה ביותר, אבל הרבה אנשים מתפזרים על הרבה חכמות, והדבר בא על חשבון העמקות הנצרכת באותו תחום שהם מיוחדים בו. כמובן שצריכים ללמוד הכל בעומק וברוחב, אבל עיקר עיסוקו של האדם צריך להיות כמה שהוא מיוחד בו.

רב ותלמיד

האם הקשר בין רב לתלמיד היה רק בתורה ויראת שמים, או בעוד ענינים?



עמוד
האש



זהו ידו מתוך ידו של רבינו זצוק"ל, וקבל ממנו הדרכות רבות בלימוד, בעבודת ד', בדרך ארץ וגם בענייני הכלל. תקצר היריעה לבאר את הקשר המיוחד והאמון שנתן רבינו זצוק"ל בבני שליט"א, עד שהפקיד בידינו את ראשות 'הועדה להצלת עולם התורה' ועוד הקמת מפעלים נוספים רבים המעמידים את עולמם של בני התורה ההולכים בדרכו של רבינו זצוק"ל. והרבה הרבה שמעתי מבני שליט"א דברים שבע"פ שמסר לו רבינו זצוק"ל בענייני הכלל, אשר מהם רואים את חכמתו העמוקה ואת דאגתו הנוראה למצב הדור.

כל השנים ידענו וראינו את כשרונו הגדול להבין את המציאות, אולם כיום, רק עיוור לא יכיר ביכולת הנדירה שהיתה לרבינו זצוק"ל להשקיף על דברים בראשית התהוותם במבט של גדולים מהדורות הקודמים, בבחינת חכם עדיף מנביא. גם רואים בחוש את הסייעתא דשמיא העצומה בהקמת מוסדות תורה על טהרת הקודש. וכבר נתגלתה בשער בת רבים בימים אלו, מזימתם של צוררי התורה לאיים בהפסקת תקציבים, וגילוי זה מוכיח שוב את הכרחיות השיטה להקים מוסדות תורה שאינם תלויים בתקציבים. ופשוט וברור שכל ה"ש" הגדול הזה בקהילות בני התורה ההולכים בדרכו הוא מכח קדושת רבינו זצוק"ל, אשר מתקיים בו מאמר חז"ל (חולין ד' ע"ב) גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן.

וצריך להדגיש דבר נורא. שתמיד בכל מכתביו הרבים בענייני הכלל, גם כאשר נרמס כבודו בראש חוצות, שמר רבינו זצוק"ל תמיד על רמה גבוהה ביותר של נקיות הדיבור. מעולם לא קילל, ואפילו על חילונים היה מדבר בלשון של חמלה, כל שכן על אנשים שומרי תורה ומצוות שביזוהו בכל מיני דרכים, אותו ואת כל תלמידיו והנוהים אחריהם. ומי שלא מאמין עד היכן מגיעה נקיות זו יכול לקרוא את כל מכתביו אשר נכתבו בימים הסוערים ביותר, ויווכח שנכתבו בלשון של חכמים טהורה שאין בה תערובת של דברים מגונים, והדבר הוא לפלא. וכמובן שזה בא מתוך נפש טהורה ונקיה, ומתוך עומק הדעת, דדא ביה כולא ביה.

וטהרה, יכול היה לדעת את רצונה של התורה שהייתה חלק בלתי נפרד ממנו.

ועניין זה של "תקיפות הדעת" של מרן ראש הישיבה זצ"ל, היה לפלא בעיני כל מי שהכירו, שהיה עדין כתולעת ונחבא אל הכלים רוב ימיו. אלא שכבר מצאנו כן על דוד המלך ע"ה (מור"ק טז, ב), שנקרא "עדינו העצני", כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת ובשעה שיוצא למלחמה היה מקשה עצמו כעץ על שמונה מאות חלל בפעם אחת.

וכך היה אצל גדולי ישראל האמיתיים, שכל שיחם ושיגם ואורחם היו מתוך התורה עצמה, אין שום סתירה בין מידות הפכיות. כי כדוגמת השי"ת שהוא רחום וחנון וגם אל קנא ונוקם, כך גם התלמיד חכם הוא עדין הנפש, אולם לכבוד השי"ת יכול ללבוש תקיפות ולעמוד על דעתו בלי שום פשרות.

ורציתי להוסיף דבר נוסף הקשור לזה. והוא, שזכה בני הרה"ג ר' אברהם שליט"א, שהיה מתלמידיו הנאמנים והחשובים בשיבת מעלות התורה, שהאציל עליו רבינו מרוחו, וממש לא



אחד מבני משפחתו, היה נוהג להביא עימו את מאכלי השבת כאשר היה מתארח אצל אמא שלו, מכיוון שהיה נוהג כפי שהורגלה אשתו בבית חמיו שלא סמכו על השחיטות התעשייתיות אלא שחטו אצל שוחט והכשירו בביתם, ולאמא שלו זה מאוד הפריע, שלא סומכים עליה בשעה שהיא משתמשת בהכשרים המקובלים ביותר. הוסכם שילכו לרבינו זצוק"ל ויעשו 'דין תורה' וינהגו כפי שהוא יורה. וכאשר באתי לבית רבינו זצוק"ל עם אותו בן משפחה, ישב באותה שעה רבינו זצוק"ל בצוותא עם הגאון ר' יוסף פרבשטיין זצ"ל ויבדלח"א הגאון הגדול ר' נתן קופשיץ שליט"א ולמדו קבלה בספר 'ספרא דצניעותא' עם ביאור הגר"א. רבינו הפסיק את הלימוד ואמר שמכיוון שהם שלושה על כן ידונו כעת "דין תורה"... ולאחר שמיעת הטענות, ניתח רבינו זצוק"ל את הענין, ואמר, שבאופן עקרוני, וודאי שהאמא צודקת בטענותיה, ויש כאן ענין של כיבוד אם. אך מצד שני, מתוך היכרותו את אביה של הכלה, שהוא כלשונו, "אחד מהל"ו צדיקים שבדור", היא התרגלה בבית אביה לחומרות יתירות, ומרגישה שלאכול עוף קפוא שנקנה בסופרמרקט נחשב כמו "אכילת חזיר", ומשום כך, יש לאמא לוותר. שני ה"דיינים" הנוספים הסכימו עם כיוון המחשבה הזו ולמעשה יצא הדבר להחמיר בבית האמא. סוף דבר, שהאם קבלה את הפסק ברוח טובה, מאחר דנפק מפומיה דרבנו זצוק"ל.

אגב אני נזכר כעת בעידנא דחדוותא שהיה לי עם רבינו זצוק"ל. רבינו בענוותנותו, כאשר היו מבקשים ממנו ברכה, היה מברך, אך חוזר ומבקש שיברכו גם אותו בתורה ויראת שמים וכו'. זכורני, שפעם אחת השבתי בברכה "שהראש ישיבה יאריך ימים על ממלכתו וימשיך להנהיג את הדור..." ורבינו זצוק"ל חייך, וסיפר בדרך צחות שבולאזין בפורים היה הנצי"ב כעין 'פורים רב' ומברך את התלמידים כפי בקשתם, ובחור אחד ביקש ממנו שיברכו שיהיה רשכבה"ג! ומרנא הנצי"ב סירב לברכו בכך. אותו בחור הפציר שוב ושוב, אזי בלית ברירה אמר לו הנצי"ב אני יכול לברך אותך, אך איני יכול לקלל את הדור...

לוחם מלחמות ד'

לסיום שיחה מרתקת זו, הגאון ר' מרדכי שליט"א מבקש להקדיש דברים על מהות פעולות רבינו זצוק"ל בענייני השעה.

הבאנו בתחילת הדברים את ביאורו של המשך חכמה על אליהו שהיה בלתי לד' לבדו ללא פניות ונגיעות. אך יש ענין נוסף והוא כמו שכתב בפירוש "כלי יקר" של החכם לניאדו, לבאר את דברי אליהו שאמר שנשאר "נביא לד' לבדי", והוא מחמת שהוא נשאר היחיד ללחום את מלחמת ד' בנביאי הבעל בגלוי ובלא פחד, ולא כמו שאר הנביאים שנשארו ספונים במערות, מפחד המלוכה. וזה קשור לביאור המשך חכמה הנ"ל, שרק לאליהו הנביא היה לו את הכח להלחם עם הממלכה עצמה, ולהוכיח את המלך אחאב במילים קשות "אתה ובית אביך עכרתם את ישראל" מכיוון שהוא היה בלתי לה' לבדו.

וזה היה רבינו ראש הישיבה, שלא התפעל מכוחות אדירים של השלטון, והדריך את בני התורה בדרכו זו למסור נפש על אותם דברים שסבר בכל מאוודו שהם בבחינת "יהרג ועל יעבור" כפשוטו ממש. והכל בא מתוך עוזו תורתו, תורה דלילה, שהיה הוא דבוק בה כל ימיו כתרין רעין דלא מתפרשין, שמתוך עומק אין חקר של קדושה

קצות 'דרכי שמואל' והליכותיו בקודש

"גדולה דעה"

ענותנותו וגדולתו: סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה * הפח הכביר והעמל הנורא * עמוד ההוראה וירא הוראה * עת לדבר ועת לשתוק * אהבה ופורה * ניצול הזמן - תורת חיים ותורת חסד * מקולפוסו הנובע של תלמיד, הגאון רבי אליהו וינר שליט"א, פראשי ישיבת "דעת אליהו"

י.בן מנחם

נשבת, נדברנו כמה תלמידים קרובים בביתו סמוך למיטתו [ומהם תלמידיו הגאונים ראשי הישיבה שליט"א ד'מעלות התורה] והיה הרגש הלב אז שרבינו זיע"א עלה ונתעלה כ"כ בשפלות עצמו עד עפר עד דכא עד דכדוכה של נפש, עד אשר דבקה נפשו בלתי לד' לבדו ועלה ונתעלה לרום שמי מרומים.

ובמקום ענותנותו שם גבורתו, שהיה רבינו תובע ומזהיר תדיר אשר רום מעלת הענוה אינה סתירה לגבחות הלב ולרוממות האדם להבין ולהשכיל, והחלש יאמר גיבור אני, גיבור במלחמתה של תורה, ולא יאומן כי יסופר האדם הגדול הזה שהיה מקטין ומשפיל עצמו כל כך איך היה משרד מערכות בגבורה עצומה וחוגר כלי מלחמתו לדון ולהתנצח באימה וביראה ברתת ובזיע אף עם רבותינו האחרונים ז"ל כמלאכים ואשר מפיהם אנו חיים, וזכורני פעם לאחר שיעור שנטתה דעתו בראיות מכריעות מדעת רבינו מרן רי"ז הלוי ז"ל בעוז ובגבורה, ולאחר השיעור אמרתי לו איזה דברי התפעלות על המהלך דלא כמרן זיע"א, ואמר לי באנחה ובכבדות 'אם היית רואה את הלב כמה הוא שבור ורצון', ודיבר אז שבוחרים צעירים לא מבינים וחושבים שזה 'חכמה' לחלוק על אחרונים, ובאמת כמה היה שונה משנתם ומחשב דבריהם ורואה עצמו כאין לפניו וגם כשהיה נושא ונותן בדבריהם הכל היה בכבוד ראש ובמורא גדול, רק שזה לא גרע מאומה מתקיפות דעתו וגבורתו במלחמת אש דת השערה כדרכה של תורה דאמת כתיב בה, ואמת אמת תפסיה לההוא גברא.

ודרכו דרך הקודש לעבוד את קונו בעוז ובגבורה והיה מדבר ומעודד להיות גבה לבב בתורה ורגיל להזהיר 'לא להסתפק במועט ח"ו'. כבר כבחורים היה מעודד ללמוד עוד מסכתות וספרים אחרים שיהא אחיזה בקדשים ובטהרות וכיוצא"ב, וכן בכל דבר וענין. זכורני בנערותי שהבאתי לפניו לולב שקניתי לעצמי ושאל אותי כמה זמן חפשתי הלולב ואמרתי לו שהיה לי ס"ד בזמן קצר, והציץ עליו ואמר לי בצחות 'יש מקום בקצה הסוכה שלא מסוכך כדבעי אתה יכול להניח את זה שם', והוכיחני על פני ואמר 'כשהייתי בגילך

את הזמן, ועינינו ראו כמה זימני שבאו לפניו אנשים דעלמא, להתייעץ וכדומה, והיה מתחיל בדיבורים שעדיין לא למד היום כלום וכבר כמה ימים שלא לומד, ובאמת היה מרגיש עצמו בטל ומבוטל בפני כל תלמיד חכם וכל יגע בתורה.

פעמים רבות אין מספר כשהיה צריך לדבר בפני 'אברכים' אשר המה היו משאת נפשו והיו בעיניו גולת הכותרת של 'עולם התורה', היה מתחבט בנפשו ביסורי נפש איך הוא ראוי לעמוד ולדבר בפניהם אשר הם גדולים ממנו. ושמענו כמה פעמים קודם שהתחיל לדבר שהיה מתחטא בלחישתה לפני קונו 'חטאתי עויתי פשעתי לפניך סלח לי מחל לי'. היה כמה פעמים בשיחות בישיבה שאם היה נשאר איזה אברך לא היה מתחיל לדבר, ופעם ירד ממקומו וניגש לאברך ת"ח ואמר לו שירחם עליו שהוא לא יכול לדבר בפניו, [בברכות הזמן לרוב ההפצרות ביטל דעתו והסכים שאברכים גם ישמעו אבל לא ישבו לפניו ממש].

והיה הולך ועולה במידה זו מידת הענוה עד אשר כבר לא היתה דעתנו דעת תלמידיו יכולה לסבול ולשמוע הדברים, ובשנים האחרונות היה מייסר עצמו ממש בפני תלמידים וקרובים, וזכורני פעם שאמרתי לפניו 'הראש ישיבה א"א לשמוע ואסור לנו לשמוע' וכו', וענה לי בכאב 'וכי אתה רוצה לעודד אותי, יישר כח, אני אומר לך את האמת, את האמת, את האמת', וכנודע בכל השנים האחרונות שהיה מסרב בכל תוקף להיות סנדק לבד מפעמים מתי מספר שהיה לסיבה מיוחדת אשר לא היה בידו להימלט מזה, והיה סובר לעצמו שזה לא טוב לתינוק לפי שאינו שקוע ועמל בתורה כפי שצריך, ופעם שהפצתי לפניו עמוד והפצר בתחנונים עבור אחד שרצה מאוד, ענה לי בסערה 'חושבים שאני מתעצל וכדומה וכי אני רוצה למלאות רצוני, אבל יש כאן 'ספר תורה' ואני אומר את האמת, זה לא טוב לתינוק, עדיף שיקח כל אברך שיגע בתורה זה יותר טוב לתינוק'. 'הדור אתם ראו' הנשמע כדבר הזה או הנראה כמוהו, גאון עולם חסיד עליון קדוש וטהור אשר אין לו בעולמו אלא ד' אמות של תורה תפילה ועבודה, ומתהלך וחי בהרגש עצום שהוא מזיק לתינוק שהוא יהא סנדק שלו.

היה מרגלא בפומיה דברי חז"ל שגדול מה שנאמר במשה יותר מאברהם, שאברהם אמר 'ואנכי עפר ואפר' דבר שיש בו ממש, אבל משה ואהרן כתיב בהו 'ונחנו מה' כאין ממש וכלא נחשבו, וכך היה חי לעצמו במידה זו מידת הענוה בכל נפשו ובכל מאוודו, וכנודע דברי מרנא ורבנא מוהר"ח ואלו"ץ ז"ל אשר בזה נשתבח ברבו רבינו הגר"א ז"ל על מידת הענוה.

וזכור אזכור ותשוח עלי נפשי 'בלילה ההוא', באותו מוצאי שבת מר ונמהר אשר בו ויהי נועם

מרגלא בפומיה דרבינו ז"ל כל הימים אודות רוממות הדעת, וכה היו דבריו ז"ל: גדולה הדעה שהיא נותנת לו לאדם דרכי חיים לידע ולהבין להבחין ולהבדיל דרכי ד' יתברך לשום ארחותיו על ימין ועל שמאל, ליראה ולאבהה, לקרב ולרחק, לשתוק ולדבר, עת שלום ועת מלחמה, ולכל זמן ועת בדעת ובתבונה.

עוד היו דבריו ז"ל ברוממות הדעת שהוא המלאך המחבר את רום השגת בני האדם בכל חדרי לבב וכלי המעשה, 'ידיעת - והשבות אל לבבך', וכמאמר הכתוב 'ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים', ות"ח שאין בו דעה וכו' לפי שגופו מנותק ח"ו ממקור החיים.

והדברים חיים וקיימים יוצאים מפה קדוש רבינו זיע"א, אשר אין חקר לעומק והיקף דעתו הגדולה והכבירה. בעבודת חייו אין לנו פה ולא רשות לדבר על האדם הגדול בענקים ומי יכילנו.

אבל אדברה נא את מה שראו עינינו ממקום התלמידים, אשר רבינו ז"ל מנעוריו ריבץ תורה בישראל והעמיד תלמידים למאות ולאלפים, והיה זה לפלא והפלא כמה דרכים הלכו מלפניו ז"ל לאין מספר עם כמעט כל אחד ואחד מהמון תלמידיו, והיה לכל אחד כמין דרך ומהלך מיוחד עמו לגדל ולרום ליראה ולאבהה, שמאל דוחה כתביעה נוקבת יורדת חדרי בטן, וימין מקרבת באהבה עזה לאין שיעור.

וכה היו דרכי הנהגתו על משכנות הרועים לפרט ולכלל ליחיד ולציבור בליבו הפתוח כאולם וברוחב דעתו, להעמיד ולבחון בפלס הדעת דעת תורה ודעת נוטה בזו או בזו לפי רוחו של כל אחד ולפי צורך המקום וצורך השעה.

ונציגה נא אפס קצהו, קצות דרכיו והליכותיו בקודש.



ענוה וגדולה

רבינו ז"ל היה ענוותן ושפל ברך, אין לתאר ואין לשער גודל שפלותו בעיני עצמו, והיה נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ד' יכבד, והיה מדבר על עצמו ומוכיח ותובע את עצמו בפני קטני תלמידיו עד אשר ממש לא היה אפשר לשמוע הדברים, ולעולם היו עיקר דיבוריו על מיעוט לימודו ושאינו מנצל



עמוד
האש



מיני מתיקה ליקח רוחו, ובאמצע לימוד המשנה היה קורא לקטנים ושואל ולוקח את ליבם בדברי חידות במשנה והלכה, ופעם לאחר הסעודה קרא לבני שיחי' ושבתו יפה כל הסעודה כמו בחור ממשי', וכנהנה רבות לאין מספר, ושמעתי מניה בדרך צחות שסיפרו לגאון החסיד הגר"ז ז"ל על נכדו הצ"צ שכאשר הוא שקוע בתלמודו שוב אינו מבחין כלל במאומה אפי' בנו בוכה לפניו, וענה הגר"ז ז"ל ואמר אכן זה ראש גדול [ובלשונו א גרויסע קאפ] אבל כשהראש יותר גדול אז כן מבחינים, וזה היה סוד ויסוד חייו של האדם הגדול הזה אשר ראשו היה מגיע השמימה ומבחינים ונותן עינו וליבו לכל אחד באשר הוא שם לפי גדלו ולפי השגתו ולא היה נגרע מעבודתו דבר, וצריך לזה שום שכל ודעת, ומאידך שהקטנות לא תשכיח את הגדלות, והיה רגיל במאמר חז"ל (סוטה מ"ח ב') מי גרם להם לשלחן של צדיקים שיתבזבו קטנות שהיתה בהם.



הפח הכביר והעפל הנורא

רבינו הגדול ז"ל היה שכלו כביר ונורא ויצא כבדק מהירות תפיסתו, וכשהיה דנים לפניו איזה מהלך או שהיה שומע דרשא וכיוצא"ב לרגעים היה אווז וממשיך הדברים עם כל הפרטים, ובימי הילדות ממש היו לו חילוקים בגאונות וחריפות [לעתים היה פולט בשיעור במקצת ולאחר מכן היה אומר שזה אמר בחיידר וכיוצא"ב], ובקובץ 'מבקשי תורה' בקונטרס על שמעתתא דהכנה דרבה, מתאר רבינו סדר לימודו בהיותו כבר י"ב עם אביו הגאון ז"ל בעמקי השמועות יעו"ש, וכשהיה בא איזה ספר חדש לפניו היה אווז הספר בידו וכרגע היו הדפים עוברים לפניו ובגודל חוש הביקורת היה אווז מיד אם יש איזה טעות או השמטה או איזה דבר שלא כהוגן.

הייתי מתרוצץ ומתיגע למצוא לולב מהודר אתרוג מהודר טירחה של מצוה שמחה של מצוה, והיה דורש גם מבחורים ואברכים צעירים לקנות מושגים גבוהים בתורה ובתפילה בשבת ובמועדים, ומרגלא בפומיה שירידת הדורות זה לא מצוה שצריך לקיים אותה, אלא זה מציאות עולמית של הסתר פנים וצריך להלחם בזה, כך היתה דרכו לרומם ולהגביה למעלה למעלה.

זכורני בפתחת הישיבה 'דעת אליהו' אשר נוסדה על ברכיו ז"ל שאמר שזה צריך להיות לנגד עינינו תדיר לרומם וליתן אף לצעירים מושגים של גבהות ורוחב לב בתורה ויראה, וכמה אחריות וזהירות יתירה שלא להשפיל את הגבוה, והיה אומר שזה היה תפקיד הרועים מימות עולם להגביה את כל העם וכמאמר רעיא מהימנא משה רבינו 'מי יתן כל עם ד' נביאים'.

והיה זה לאות ולפלא איך רבינו בענוותנותו ובשפלותו התנשא כארי כגבור ואיש מלחמה למערכות ישראל 'קול ד' בכח קול ד' בהדר', שלא לפי טבעו ומזגו, ולא ראה עצמו מעולם כמדברנא דעמיה וגדול שבכולם אלא כלשונו 'אחד מבני החבורה ואולי כהזקן שביניהם', וברוחו הגדולה ובאש הבורעת שבקרב לקח את לב המון ישראל ויאספו אליו כל בני לוי כל אשר נשאו ליבו והבינו מדעו ליבדל קדש קדשים לצאת לדרך מדבר בארץ לא זרועה, וזה היה נוסך בו עידוד ומשנה כח בראותו זקנים עם נערים שהתנערו מעפר וחגרו עצמם בכח וברוממות התורה והיהדות, והיה מתפעל ואומר תמיד בענוותנותו שהוא מתחזק מהנערים ואינו יודע אם לו עצמו היה כח כזה, ושהוא מתחזק מהציבור וחוזר וניעור להשמיע קול ד' שובר ארזים קול ד' חוצב להבות אש להאיר באש הגדולה לכל בית ישראל.



סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה

רבינו ז"ל מרום דרגתו שהיתה בגבהי מרומים היה מקרין על כל סביבותיו בשלהבת אש קודש שהיתה קשורה בו כגחלת, בעבודת התפילה שהיה באתגלות ליבו לעיני כל העם, 'בבית אלוקים נהלך ברגש' נפש משתוקקת לאלוקיה בכל חושיו, וכל עצמותיו תאמרנה בבכי ובתחנונים בקבלת עול מלכות שמים ובאהבה רבה, ובתפילת העמידה שהיה כעומד לפני המלך באימה ובראה ברת ובזיע, וכל עצמותיו תאמרנה בגיל ושמחה, וגילו ברעדה בפסוקי דזמרה ובתפילות השבת בהלל ובנענועים והקפות של לולב שהיה שש ושמח ועובד את ד' אלוקיו בשמחה, וזכה למעין מה שמסופר וידוע על הגר"א ז"ל שהיו באים לפרקים לראות בעבודתו לקבל יראת שמים בוערת, אף רבינו ז"ל חדשים לבקרים נקבצו ובאו מקצוי ארץ ומרחקים לראות ולהתחמם לאורו ולקבל אהבת ד' ויראת שמים בוערת, וביתור בימי המועדים בתפילות ועבודת היום שהיו רבים רבים והמקום צר מהכיל, וביום השבת קדש קדשים היו פניו מאירות באור קדושת השבת וכל העם שומעים דברי אלוקים חיים בלילי השבת גבוה מעל גבוה וכידודי אש דברים שהם בכבשונו של עולם אשר מפיו יהלכון, וברעוא דרעון בדברי מוסר ותוכחה יורדים ונוקבים ודברי חיזוק ויראת ד' בעניני השעה

והזמן, ובימי המועדים שהיה רבינו ז"ל שש ושמח בחיבוב ושמחה של מצוה ודבוק בד' בכל נפשו ובכל מאודו.

ואשרי עין ראתה את רבינו ז"ל שקוד על תלמודו בתשוקה עזה ובהתרפקות בבי מדרשא, מחבר יום ללילה ולילה ליום לא ישבות, והיה קולו מתנשא כארי בניגון ובנעימה ומעורר את חשקת התורה ועמלה ועיונה לכל רואה ולכל שומע בעוז ובתעצומות, ובאמירת השיעורים אשר היה מעמד גדול של תורה לראות ולשמוע היקף מבהיל אשר עינו צופיה בכולא תלמודא ועומק לפנים מעומק ודקות הסברות דק מן הדק ליישר הדברים שיהיו שמחים כנתינתן מסיני, כל חושיו דבוקים באש התורה הבורעת ונפשו יצאה בדברו.

סוף דבר, גלה נגלה לנו גאון וחסיד כחד מקמאי מענקי הדורות אשר כל הליכותיו למעלה בקודש גבוה מעל כל העם.

'יורד מן ההר אל העם', מרום גבהי מרומים היה יורד אל העם בסולם המוצב ארצה להשקות העדרים אף את צעירי הצאן ממש בפשט הגמרא והראשונים לחנכם בלימוד התורה, פעמים רבות אף בדברים פשוטים למתחילים, ודן בכבוד ראש כשוה בשוה עמהם ומתווכח עמהם ולומד עמהם בחברותא, והסולם נטוע עמוק בארץ להבין ולהשכיל אל דלים ואביונים בתורה וביראה, לא יאומן כי יסופר גודל הירידה לעפר ולאשפות להרים אביון ולהקים דל, וידיו של דוד המלך ע"ה מלוכלכות בדם שפיר ושליא, וכמה תלמידים ונערים קרובים ורחוקים שהיו בשפל המדרגה ורבינו ז"ל תומך וסועד ומשתתף עמהם בכל לב ובכל נפש בצרתם ובשפלותם שומע את אשר על ליבם מבין ומאזין מביט ומקשיב והולך ועולה מדרגא לדרגא עד אשר נשא ורומם למעלה למעלה.

ובימי המועדים בליל הסדר ובליל חג הסוכות ובשמיני עצרת אשר 'אשרי עין ראתה תפארת זוהר פנים משיירי כנסת הגדולה', ברגשי קודש בכלות הנפש ובדביקות עצומה, ובלימוד המשניות בסעודות במסכתות שהזמן גרמן בביור ובליבון הלכות היום, ובד בבד עיניו צופיות ומשגיחות על הכל אף על הקטנים והטף, והיה מחוי בידיה לאשר על ביתו להביא לילד או לתינוק פלוני

לימוד העיון והיגיעה, ואלו הם כתביו אשר ערך ואשר העלה והכניס לבית הדפוס אשר הם היו תמצית עמלו הנורא ויגיעתו העצומה עד אין חקר שיהיו הדברים מאירים ושמיחים כנתינתן מסיני.



עמוד ההוראה וירא הוראה

רבינו ז"ל היה כל ימיו ראש ישיבה מרביץ תורה לעדרים, וכלשונו הק' בהקדמת ספרו לאחר שמתאונן בענוותנותיה על עצמו כתב 'והאמנם אף כי ללמוד לא זכיתי ללמד קצת לאחרים זכני בוראי וקוני', [אמר דיש לשון דומה לרבינו מוהר"ח ואלוה"ן ז"ל ולולי כן לא היה כותב כן משום יוהרא], אבל רבינו ז"ל גם היה רב גבוריה וחיליה ועמוד גדול בהוראה, ותחילת גידול ויניקת רבינו ז"ל בבית גאון ישראל פוסק הדור מרנא ורבנא שלמה זלמן ז"ל וכל ימיו צמוד וסמוך על שלחן המלך שלמה ז"ל והיו כל ימיהם נו"נ בהלכה דבר יום ביומו, וכסתו של רבינו ז"ל מוטלת מנעוריו בבית אדירי התורה דירושלים של מעלה מארי דהלכתא והיה קרוב ובן בית ממש אצל מרן שר התורה מטשעבין ז"ל ושימש אצל הרב מטעפליק ושאר גאוני ירושלים ז"ל, ובספריו נחית לעומקא דדינא להכריע ולהורות בדעת נוטה ודעת תורה בהלכתא גבורתא, ובא בשער עם רבותינו האחרונים ז"ל המשנה ברורה והחזו"א, ופוק חזי כמה תלמידים של רבינו רבנים מורי הוראה בישראל ויושבי על מדין ששימשו בהלכה את רבינו בכל חלקי ומקצועות התורה.

גם בלימודי הישיבה בעמק השמועות היה מחזור וחותר לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ומחזור על כל צדדים שיש בהם נפק"מ בין שיטות הראשונים והיוצא מזה להלכה ונפק"מ לדינא, וביותר בכתביו שהיה יגע בהם רוב ימיו שבדרך כלל היה זה לברורי שמועות אליבא דדינא ממש, והתלמידים והקורבים בעו מניה דרב כל שאלות וספיקות דאית להו בכל חלקי השו"ע, ודרך כלל היתה לו משנה סדורה והלכה ברורה בכל ענין, ונאספו על יד על יד בכתבי תלמידים וכיוצ"ב ומהם שנקבצו ובאו לך בספר 'אליבא דשמואל' (ג"כ) על ד' חלקי שו"ע, וכמה זימני במקום שאין איש שהיה רבינו ז"ל יוצא בהוראה גלויה להתיר ולאסור כפי הצורך והענין, וכמה פעמים נאספו בי"ד בביתו לסידור גיטין כדת ישראל.

אבל היה רבינו ז"ל מיראי הוראה למעשה ממש, והיה נמנע במאי דאפשר מלפסוק ולהכריע בשאלות הבאות אליו מהמון עם מבראי, ואף בשאלות שהיו עולות בביתו בדברים המתחדשים בהלכה למעשה ממש לרוב היה מטיל ההוראה על אחרים, וכמה פעמים היה שגרת לישניה בענוותנותיה 'דבר כזה צריך לשאול רב', והיה מורה לבוא בדברים עם רבנים ומורים מתלמידיו

לי פעם לאחר שעבר מסכתא ביעף שנתחדש לו כמה הערות, [והיה גם מחנך לזה, ואציין עובדא אחת ללמד על הכלל בהיותנו פעם בבין הזמנים שבוע ימים בעיה"ק טבריה אצל להבחל"ח אחיו הגאב"ד שליט"א, והיינו שני בחורים עמו, ואמר לאחד שיקבל ע"ע לסיים עד סוף השבוע זבחים, ואמר לי 'ואנחנו נלמד ונסיים מס' ע"ז'].

וזאת לעומת זאת איה הסופר לתאר ולספר גודל ועוצם עמלו ביגיעה נוראה על כל תג ותג קוץ וקוץ, והיה נכנס לעיונא דשמעתתא כאילו רואה הגמ' והרש"י והתוס' והראשונים פעם ראשונה בחייו, 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים' בחוש ממש כאילו גילה לראשונה הארה ברש"י ומתפעל וחוזר ושונה פעם אחר פעם, ובכל יום מתחיל השמועה מחדש ומתרפק על לשון המשנה ולשון הגמ' ולשון הראשונים, וראשית עיונו בהתעלמות מהכשרון ומהירות המחשבה אלא נפש עמל עמלה לו, והיה מתעכב על ענין אחד זמן זמנים טובא בעמל ולומד ומדקדק וממשמש כל תיבה וכל סברא, וראינו באיזה בחינה מה שמסופר על גאון גאוני הגאונים הגר"א ז"ל (לשון רבינו), שהיה מתעכב על מאמר אחד בזוהר כמה ימים ושבועין ומשחיר פניו להבין מאמר חכמים, ופעם שהיה עוסק בשמעתתא בבירור אחר בירור וליבון אחר ליבון דק מן הדק עד אין נבדק ביושר ובהירות הסברא, והיה ליבו הגדול נוקפו אולי הרבה בעיון ועמל וכמאמר הגמ' בעירובין (מ"ח א') אי דייקנן כולי האי לא תנינן [אף שבד בבד עסק בהרבצת תורה בישיבה הק' ושאר סדרי לימודו הנוראים].

ושמעתי מניה באותו הפרק שהיה אצל רבינו הגדול מרן הגר"ש זיע"א התאונן לפניו על זאת, ומרן ז"ל אמר שזה דרך קשה אבל מי שיש לו את הכח לזה מחויב לזה, ואמר לי 'כבר יש פסק הלכה ממרן הגר"ש' ורווח ליה. ושמעתי מניה שאמרם ז"ל 'דברי תורה נבלעים בגופו' הוא בעיקר בסדר הלימוד של העמל והיגיעה, ואמר שרואים בחוש שהמחשבה והשקיעות בלימוד הם בחלק של

פעם הביא לפניו הרה"ג המו"ל של חי' רעק"א [הכחול] על כתובות, וכפתחו הספר א"ל למה לא הבאת התשו' הגרע"א [כמדו] בענין מיגו במקום תרי ותרי], וכהנה אין ספור. והייתי נוכח פעם שאיזה מו"ל שליט"א הביא לפניו ספר גדול של ליקוט מאמרים וד"ת מרבנים ות"ח באיזה ענין תורני, ורבינו קבלו בחיבה ובעידוד כדרכו, ולאחר דנפק בפתחו הספר וכבר הוא שקוע בו כשהדפים עוברים במהירות על פניו, ואהא חוורו פניו ואמר לי לראות אם עדיין הרב המביא נמצא כאן ומיד לקרוא לו, ובקשתיו ולא מצאתיו, ואמר לי למצוא אותו בדחיפות ולהוכיחו נמרצות על איזה מאמר אחד שיש שם בתוך הדברים דברי בלע ודופי בענין מצות ת"ת בנשים. באותו הלילה התקשרתי אליו ומיד הקדימני 'בטח הר"י שלח אותך בענין המדובר', ואמר לי תדע לך שהבאתי את הספר להרבה חכמים אבל כשבאתי קמיה רבינו ז"ל רעדתי שמא ימצא את הדברים האמורים וכשהבאתי לו הספר התפללתי שלא יפתח אותו לא בפני ולא שלא בפני ורק רציתי למהר ולברוח, ולגוף הדברים ידעתי שיש עם זה בעיה אבל לא היתה לי ברירה באשר הכסף להוצאת הספר היה תלוי במאמר זה, [וכאבו הדברים מאוד לרבינו ז"ל שיודעים שיש בעיה ולא עומדים בנסיון].

הבאתי לפניו פעם מתנתא ליום הפורים כמה כרכים של תשו' הגר"ח ברלין ז"ל שיצא מחדש, ולמחרת הפורים קראני ואמר שעבר ע"ז בלילה ושאקח את זה בטח יהא לי תועלת, ובצחות לשונו 'אני כבר עברתי ע"ז', ולימים שמעתי מניה כמה ענינים שונים ממה שראה בתשו' ר"ח ברלין באותו הלילה. וכל זאת לבד עוצם זכרונו לטובה שהיה אוצר בלום ובור סיד בשני התלמודים ראשונים אחרונים וגאוני הדורות וליבו מבעית (לשון הר"ם על הר"י מגאש) בידיעת התורה, ובסדרי הבקיות היה לומד מסכתות הש"ס כמראה הבזק ופעמים הרבה היה מתחיל ומסיים מסכתות אף מהחמורות בכמה ימים וביום אחד ופעמים בכמה שעות. ואמר



עמוד
האש



ז"ל עם התלמידים וכמים פנים אל פנים, כן גודל היראה והפחד שהיה לכל התלמידים הרחוקים והקרובים והמקורבים ביותר היושבים לפניו תמיד כסדרן וגם לרבות אנשי ביתו, לכולם ללא יוצא מן הכלל היה פחד ואימה מפניו, והיה צריך לברור המילים בעמדינו לפניו מיראה שלא לדבר דבר שאינו הגון או אפי' לא לענין, ודי היה ברמז כל דהו של רבינו בבחינת שיתקו בנזיפה והלך לו, וכמה גדולה התביעה שהיה תובע מכל התלמידים כל אחד לפום דרגא דיליה ותובע ותובע וחוזר ותובע לגדול ולעלות [ומרגלא בפומיה כמה פעמים על מן רבינו הגדול הגראמ"מ שך ז"ל שמגודל תביעתו ניכרת גדולתו ד'חזקה אין אדם תובע אלא א"כ יש לו], וכשהיו נכנסים קמיה התלמידים כפעם בפעם היה בודק וחוקר אם נתקדם ועלה בכל שטחי העבודה בתורה בתפילה וביראה או ח"ו להיפך, וכמה פעמים תלמידיו אהוביו כבניו ת"ח וגאונים מורים ומרביצי תורה שהיה מכבדם ומנשאם [כאשר באמנה איתו לכבד ולהעריך כל תלמיד וצורב ות"ח] כאשר היו באים ומתראים לפניו היה בא עימהם בכור המבחן על כל נעלם ואוי לאותה בושא ולא היה אפשר לעמוד מפני תוכחתו, ואם היה שבע רצון אזי צהבו פניו המאירות 'אשריכם ת"ח שדברי תורה חביבים עליכם ביותר', כה היתה הנהגתו עם התלמידים ברצוא ושוב בדחילו ורחימו בקירבה ואהבה עזה ובביקורת וביראה ופחד, ושניהם הכחות מכוונים לדבר אחד לגדל ולרומם כל אחד ואחד לפום כחות דיליה להעמידו בקרן

ז"ל.

ויסופר לדור אחרון גודל הזהירות ברוממות וקדושת הפה ברית כרותה לשפתים וברית הלשון, מעולם לא שמענו מניה שם של אדם רשע עולה על שפתי קדשו, לא אותם שמתו מן העולם ולא רשעים בחייהם גם לא המפורסמים לגנאי, וכן מעולם לא נשמע מניה שם אשה לבד מאמו ואם אמו, ובכל ספר מלחמות ד' שהיה נשמע קול ד' בכח היה נשמע קול ד' בהדר, לא באופן 'איש' וביקורת תהיה אלא בעקיפין, בתכלית התקיפות והחזוק אבל בתכלית ההוד וההדר, ולא היה שייך גביה כלל 'פליטת פה' או 'אגב שטפיה' ו'לפום חורפיה לא דק' וכיוצ"ב, אלא הכל בתכלית הדקדוק והנקיות בשלימות שאין כמותה, ומעולם לא נשמע מניה אפי' בלחישה איזה בחינה של 'אשיבה חורפי דבר' בכל הרפתקאות דערו עליה כאשר גוו נתן למכים ולחיו למורטים וקיים בשלימות עצומה 'בולם פיו בשעת מריבה' ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.



אהבה ומורא

יחיד בדורו היה בהעמדת תלמידים למאות ואלפים, גדולי תורה ויראה, והיתה נפשם קשורה בנפשו כל ימי חייהם וחיו בכל הליכות ומאורעות החיים בדרכי התורה והעבודה והנהגת העולם, ודרכו עם התלמידים היתה בקירבה מופלגת ובאהבה כלשון הרמב"ם (הל' ת"ת פ"ה הי"ב) 'וצריך אדם להזהר בתלמידיו ולאזהבם', ואולי מקורו בלשון חכמים אנשי כנה"ג באהבה רבה ללמוד וללמד וכו' באהבה, ואכולהו קאי, וכמעט כל התלמידים בעת שמחה וח"ו בעיתות צער ויגון היתה ראשית דרכם אצל אביהם רבינו זיע"א, והוא ז"ל כאילו אין לו בעולמו אלא אותו מאורע שהיה אצל בניו תלמידיו שמח בשמחתם יותר משמחת עצמו ובכל צרתם לו צר, ובכלל כמה היה מצטער בצרתן של ישראל כל עובדא הבאה אליו לעצה ותושיה ולברכה היו פניו משתנות ככרום ואומר פרק תהילים ברגשת לב, סחתי לפניו פעם על איזה צרה של פלוני בענין שלו' ביתו ובקשתי ברכה עבורו, לימים לאחר כמה חדשים הסתדר הענין ב"ה, ונסתפקתי אם לומר לו כי היה נראה לקוצר דעתי שאינו זכור מזה כלל, לסוף נגשתי אליו והתחלתי לדבר ומיד נזדקף ממקומו 'מה קורה שם', ואמרתי לו שב"ה הכל על הצד היותר טוב, וכרגע האירו פניו וצהל ואמר לי בזה"ל 'אינך יודע איזה אבן הורדת לי מהלב ב"ה ב"ה', היה משתתף בשמחות התלמידים בצורה מופלגת עד מאוד, ובימי שמחת ליבם של התלמידים היה רגיל להיות כל השמחה מתחילה ועד סוף ממש, [היה שקוע בכתביו ולמודיו בזמן השמחה בשקיעות עצומה], שנים רבות היה דרכו ביום נישואי התלמידים לילך למקום המקדש לכותל המערבי להעתיך בתפילה עבור החתן וביתו, והיה נושא את תלמידיו על ליבו הגדול לתמכם ולסעדם בתמכין דאורייתא מדי חודש בחדשו בלא רשימות וספרים רק מליבו הפתוח כאולם ואין שכחה לפניו אלא דאגה ושימת עין ולב, וכמה היה טורח עבור זה בכמה טירחות ויגיעות ומסירות נפש ונשמה, לבד מהמון צדקותיו ושיגו במפעלותיו למאות ואלפים משפחות נזקקות יתומים ואלמנות.

וכגודל האהבה והקירבה הגדולה שהיה לרבינו

[כ"פ הורה להתקשר להגאון רבי אוריאל איזנטל שליט"א], וחזינן לדעתיה שהיה קשה עליו עול ההוראה למעשה בפועל ממש כאשר היה ליבו פתוח כאולם ובשכלו הכביר כל ספיקות וצדדים וצדי צדדים היו אצלו ברצוא ושוב ואולי מעשה זה לא דמי ממש ויש לחלק וכיוצ"ב, והיה מתפעל ממון רבינו הגדול הגרי"ש ז"ל שליבו היה ברי לו כאולם להורות על אתר בכל שאלה העולה לפתחו, ואמר שיש מידה כזאת בהוראה שמי שהטילו עליו משמיה את עול ההוראה יש לו לסמוך על אשר עולה לפניו במחשבה ראשונה מידיעתו וסברתו בתלמוד ופוסקים, ואמר 'עלי קשה הדבר', ואך כאמור אף שהיה מיראי הוראה למעשה ממש להורות לרבים ולהזדקק בכל דבר הלכה הבאה לפניו, מ"מ במקום שאין אנשים וכשהיה צריך להכנס בעובי הקורה היו ידיו רב לו בכל דבר הלכה להכריע ולהורות ולדון בכל חלקי התורה כדת של תורה ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי התורה הזאת.



עת לדבר ועת לשתוק

רבינו איש האשכולות היה כוחו גדול בפה בהרבצת תורה בשיעורים ושיחות לאין מספר, וכנודע דרכו בקודש לכל הפחות ג' שיעורים כללים בשבוע וכמה שיחות, [ומלפנים היו השיעורים מתארכים לכמה שעות עד אשר נלאו כל חכמי לבב לעמוד על סוף דבריו], ובשיעורים ושיחות לכל עמו ישראל והמשאות הגדולות בהרמת קרן התורה והיהדות, ואף גם לרבות שהיה רבינו ז"ל איש שיחה ואיש דברים להחיות רוח שפלים ונדכאים, לשמח ולהרנין לב אלמנות ויתומים, ובחינוך התלמידים היה נושא בסבלותם בצרתם לו צר לשמוע כל צר וצוקה באריכות ובהשתתפות מופלגת, וכן היה בא בדברים עם תלמידים בקורות הדורות כאשר היה בקי נפלא בכל סדר תולדות רבותינו ראשונים ואחרונים ואחרוני האחרונים בכל מקומות מושבותיהם והיו כולם כמו חיים אצלו והוא מתהלך ביניהם וחוזר על אמרותיהם אף במילי דעלמא דידהו שצריכה לימוד, והיה אומר בשם אביו גאון ישראל ז"ל שחביב עליו טפי עובדות על גדולי ישראל זיע"א כמו הקצוה"ח והרע"א כאשר מפייהם אנו חיים ומתקיים עיי"ז טפי בעל השמועה לנגד עיניו.

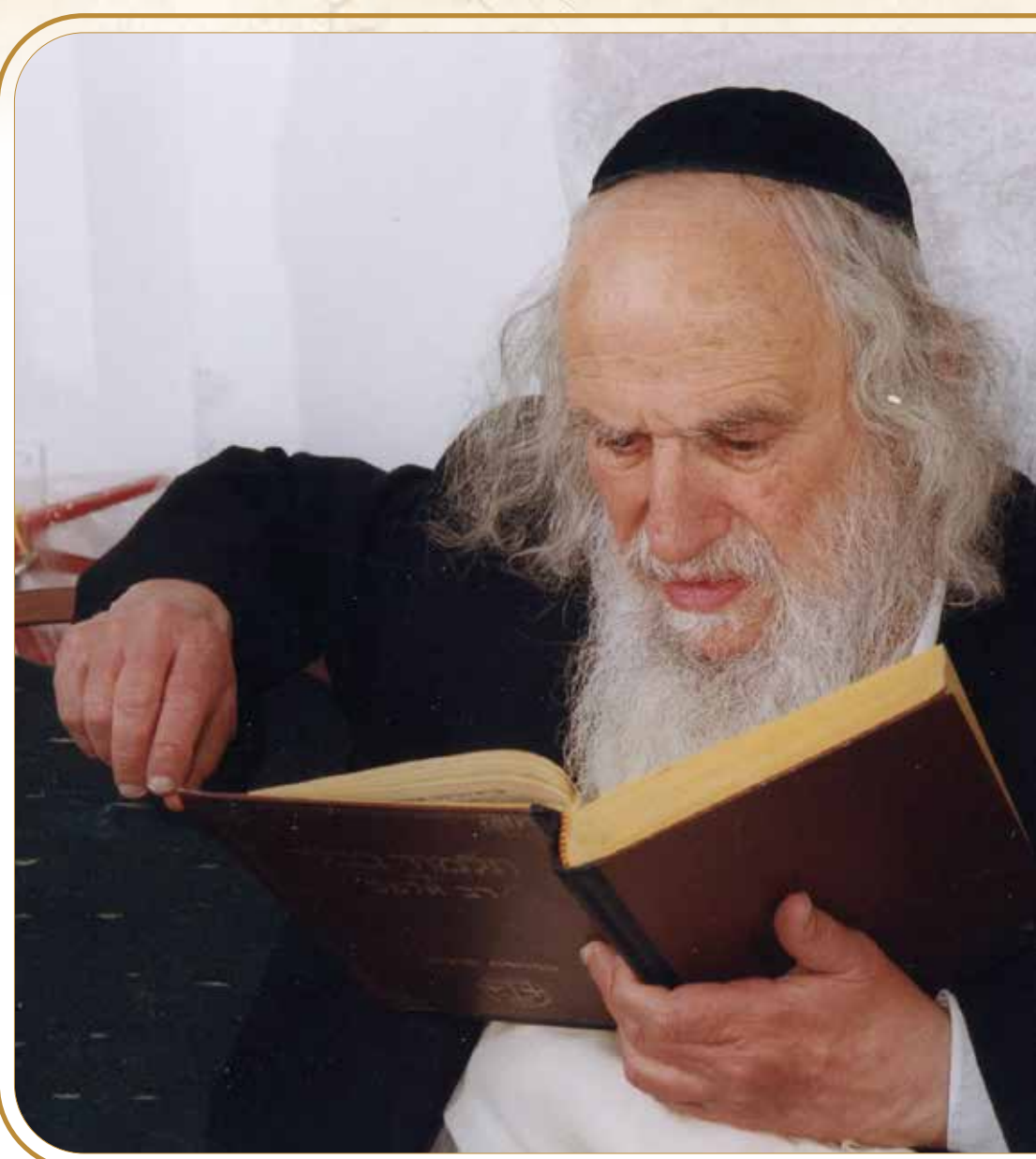
ומאידך אחז בידו בפלך השתיקה באופן מופלג ביותר לא נראה ולא נשמע כמותו, וגם בחברת תלמידים היה יכול להכביר בשתיקה שעות רבות כשהוא מתבודד במחשבותיו ובעיוניו, ללמוד אשר מעולם לא היה מדבר 'סתם כך', ובדומה לזה שמענו מפיו עובדות ממרנן החזו"א והגרי"ז ז"ל על גודל ועוצם כח השתיקה שלהם, ואף גם לרבות בסעודות השבת והיו"ט כשסביב לשלחנו של צדיק היו מסובים מתלמידיו הקרובים שיחי' ומעולם לא היתה כעין שיחה טבעית, אלא פעמים נבחר מלפניו בהלכה ובאגדה, או בעובדות וכו"ל [בעיקר בסעודות היום], ופעמים בשתיקה שעות רבות בכבוד ראש 'וגילו ברעדה', ואף הקרובים אליו ביותר בני ביתו ממש מעולם לא היה אפשר ליכנס עימו בדברים כדבר 'מובן מאליו' והיה יראה מלפניו מפחד ד' והדר גאונו שחפף עליו כל היום, והיו מחשבים כל דיבור ודיבור שהיו מעלים לפניו

יום ללילה ולילה ליום, ובימי הבחורות ידידי היה רבינו ז"ל זקן ויושב בשיבה כל היום וכל הלילה יומם ולילה לא ישובת, וכאור בוקר היה הולך לביתו להניח התפילין ומשם לביה"כ לתפילת שחרית ומשם לביהמ"ד וחזור חלילה, ואם היה מבחין ומביט שאחד ניגש אל רעהו באמצע הלימוד להפריעו מתלמודו אפי' בדיבור אחד היה נרעד ונרעש 'מה אתה רוצה ממנו', איך יש לך אומץ להפריעו מתלמודו, וזכור אזכור שנתלית פנים לרבינו ז"ל למרן רבינו הגרי"ש ז"ל כשהיה בבית חתנא דבינשיאה הגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א, והיה רבינו עומד בפתח החדר מאחורי הדלת והקול נשמע ומתרונון מפה קדוש של מרן ז"ל, ורבינו ז"ל עומד שעה ארוכה וירא וחרד להפריעו מתלמודו, ואחיו שליט"א מפציר בו ליכנס באמרו 'הלא הוא מחכה עליכם', ורבינו ז"ל אף הוא משיב כנגדו 'איך אני יכול להפסיק את זה', עד שהיתה איזה הפוגה, אז נכנס רבינו לקודש פנימה ונסתגרו שעה ארוכה ואין איש עמהם כדרכם פעמים רבות אין מספר.

ולעולם כשהיה רבינו קם ממשנתו היו שפתיו דובבות ומרחשות בנעימת קולו בניגון ופיו ממלל במאי דעסיק, וכל בני הישיבה זוכרים ביום חמישי אחר חצות הלילה כשהיו אוספים שעה ארוכה את כל הספרים בביהמ"ד הגר"א [כהכנה לשבת] ורבינו בראש כולם מתרוצץ עימהם כשהו וכאחד מבני החבורה ואוסף הספרים במרץ ושפתיו רוחשין ומלחשים בניגון. וכך בכל עת מצוא בשמחת חתן ובר מצוה וכיוצ"ב, מיד לאחר שהאיר פניו שמח ושימח את כולם, תיכף היה ראשו ורובו שקוע בלימודו בכתיבה או בלימוד גמ' או משניות שהיו נושאים על ידו לכל מקום, וכל העם רואים אשר אין מקום ואין זמן הפנוי ופטור ח"ו מלימוד התורה בשקיעות ובריכוז עצום.

והיה מפליא תמיד לראות את שיעורי המשניות לאחר התפילה, ולאחר הבדלה דמוצ"ש, שהיו עומדים כבר עם הספרים פתוחים וכרגע כבר היה באמצע השיעור, והיה מקפיד שלא יהא שהות אפי' מעט, גם לרבות בכל המועדים לאחר סעודות היום בשבתות ר"ה ויו"ט, לאחר שעות רבות של עמל תורה ותפילה ולימוד עניני היום בסעודה היה תמיד ממשיך מיד בתלמוד תורה, [פעמים הרבה שהייתי קמיה והיה כמתנצל בעדינות נפשו 'בטח אתה עייף אבל אולי נלמד קצת' ומיד הוא ז"ל כבר בתוך הגמרא].

לאחר היום הנורא יום הכיפורים, יום כלות הכחות בעבודתו הכבירה בשלהבת אש קודש עומד על משמרתו מאור הבוקר ועד לילה, מיד לאחר הבדלה בביהמ"ד והוא כבר שקוע בלימודו בבית ד' עד אחר חצות ליל [לרבות בשנים האחרונות], וכה תוקף שקידתו ועבודתו בימי חול ומועד, באמצע הזמן ובבין הזמנים, בבית מדרשו ובבית השמחה, בשבתו ובביתו ובלכתו בדרך, דבוק ואחוז בעץ החיים בתורה הקדושה ובד' יתברך, וכמו שהיה שגור על לשונו בסיום שיחותיו ודבריו דברי אלוקים חיים 'ואתם הדבקים בד' אלוקיכם חיים כולכם היום'.



אורה לאורח חיים למעלה למשכיל.



ניצול הזמן - תורת חיים ותורת חסד

רבינו הגדול ז"ל ליבן של ישראל אשר הפקיר עצמו וכל אשר לו להרבצת תורה ויראה ולעשות צדקה וחסד, היה לפלא ולהפלא כמה מסר והפקיר את הדבר היקר ביותר שהיה לו בחייו ואשר היה חס עליו ומתאונן עליו ושומרו מכל משמר, את ה'זמן' עצמו - וכלשון רבינו ז"ל את החיים בעצמם.

כשהיה רואה 'ביטול זמן' כמו שיחה בטילה וכדומה, היה מתאונן ואומר איך 'הורגים' את החיים, איך אפשר, והיינו משתוממים עד מאוד איך מסר זמנו לזולתו במידה גדושה והיה נותן הרגשה ונעימות כאילו יש לו פנאי וכאילו הזמן עמד מלכת 'שמש בגבעון דום', ולאחר אריכות הזמן היה שואל וחזור ושואל אולי יש עוד משהו אולי צריך עוד משהו מה הוא עוד יכול לעזור, [אספרה כמו, פעם ביום השישי הרה"ג ר"ד בידרמן שליט"א מתקשר אם אני מכיר יהודי מרמות אשר נראה כך וכך ומונה והולך שאר סימנים שאינן מובהקים, ותוכן הדברים

היה שבא אחד לרבינו לאחר שחרית לבקש שרבינו ידבר בשבילו באיזה מקום לאיזה ענין ואמר את שמו ונשכח השם, וכמה טרחות טרח וכמה יגיעות יגע באותו יום השישי וכמה טלפונים ובירורים ובירורי בירורים מכלל התלמידים והמקורבים דשכונת רמות לברר ולתור אחר אותו האיש מיהו ומה שמו, עד אשר בחסדי ד' נמצא שמו ושם משפחתו, וביום ראשון בשבת רבינו ז"ל ביקש ממני מחילה על ההטרדה ביום השישי, מה נאמר ומה נדבר, מה אנו מה חיינו, וכן בכל ענין אשר רוח מבינתו יעבור בצורך השעה וצורך המקום, בהעמדת התלמידים כשהיה צריך לכוון ולעודד בדברי שיחה של ת"ח הצריכה לימוד להעמיד בקרן אורה, ובצרכי הכלל בבירור וליבון כל הפרטים ופרטי הפרטים בנשיאה בעול ובאחריות מרישא ועד גמירא, ובצרכי הפרט ליחידים מבין ומאזין מביט ומקשיב, בכל אלו היה נותן רבינו את הזמן יקר היקרים ומפקיר חלבו ודמו ותמצית חייו, והיה יכול להראות וכאילו נדמה שרבינו ז"ל יש לו זמן 'מיותר' ח"ו, ולא ידעו ולא התבוננו 'במסתרים תבכה נפשו' של רבינו הגדול ז"ל על איבוד זמנו, וכמה התאונן והיה ליבו מר לו מר על הזמן שחומק עובר מן העולם, ואך שמסר נפשו לעשות רצון קונו, וכמו שהיה רגיל להוכיח שאנו עבדי ד' וחפצים לעשות רצונו יתברך, ואם רצון ה' ליתן חייו לאחרים הרי הוא בטל ומבוטל לרצונו יתברך.

וכשלא ראה חובה לעצמו היה חס על רגע כממריה בשקידה נוראה בלא הפסק והיה מחבר



עמוד האש

”לעשות רצונך חפצתי ותורתך בתוך מעיי”

כך תבע מעצמו עד הרגע האחרון...

תלמידו הגאון רבי עופר שפאי היימן שליט”א מרא דאתרא ”גני איילון” אחיספך

הרב אברהם יונה

”מעצם הגעתי לשיבה הקדושה מעלות התורה”, פותח הגאון שליט”א, ”ניתן ללמוד ולהבין את ההתייחסות של מרן רבינו הגדול בעל האבי עזרי זיע”א והערכתו לרבינו הגדול מרן ראש הישיבה זיע”א. אני למדתי בשיבה באופקים, רציתי לעבור למקום שאוכל לעלות בו יותר בתורה ויראה. הגאון הגדול רבי חיים קמיל זצוק”ל שכיהן בראשות הישיבה, הפנה אותי למרן הרב שך, להיוועץ עמו. בתחילה הוא ענה לי שישנן ישיבות רבות. אמרתי לו, זה גופא הבעיה שיש הרבה ישיבות בחסדי ה’, אך חוששני להגיע למקום שלא אצליח להתעלות שם. כשהרב שך שמע את דברי, הוא תפסני בידו, הכניס אותי לביתו ודיבר איתי בלימוד בערך עשרים דקות אחר כך הוא עשה לי ראיון, ושאל אותי, מה תפקידו של ראש ישיבה לדעתך, וכן מה תפקידו של משגיח, ומה התלמיד צריך לקבל מכל אחד מהם. גם זה ארך בערך כעשרים דקות. ואז הוא אמר לי שאלך לשערי חסד, וכך הגעתי לשיבת ”מעלות התורה”. הגאון הגדול רבי חיים קמיל היה מרוצה מאד מההחלטה הזו, והמריצני לכך. וברוך ד’, הנוטל עצה מן הזקנים, אינו נכשל.

כאשר מדברים על דמותו של רבינו מרן זצוק”ל, יש נקודה באישיות שלו שהיתה בולטת במידה מעולה הייתה לו שאיפה אדירה להסתגר בחדרו, לעשות שטייגן ולהיות הוא והקדוש ברוך הוא והגמרא בלבד. לשכוח מהכל, ולהיות שקוע כל כולו בתורה. זו היתה תמיד השאיפה שלו. תמיד הוא דיבר על זה שהוא לא תכנן לפתוח ישיבה, ולא תכנן להיות מגיד שעור, הוא רצה תמיד לשבת בצד וללמוד. גם כלפי אחרים, וכלפי התלמידים שלו, הערכה הכי גדולה אצלו היתה כלפי אברך שאין לו שטעלע ואין לו שום דבר, יושב בפינתו בבית המדרש עמל ויגע בתורה, בכל הכח. בלי שום דברים אחרים, רק עמל ויגיעת התורה. הוא פחד מהנקודה הזו שאם אברך יקבל תפקיד שמא זה יקטע לו את השטייגן. בכל השנים כשכיהנתי כמגיד שיעור בשיבה בטלו סטון, הוא אמנם המריץ אותי, אבל תמיד שאל: מה עם השטייגן, נו, עושים שטייגן... וכשהתשובה היתה קצת מגומגמת, היה מאד אכפת לו.

באחד ההזדמנויות ראיתי את הגאון רבי מרדכי ארונבסקי שליט”א, שבא לרבינו זיע”א וסיפר לו שהוא ראה את בחורי הישיבה יושבים ולומדים בשטייגן עצום. ראיתי שהענינים של הראש ישיבה נדלקות. מאז כשהייתי בא לרבינו זיע”א דאגתי שיהיה לי מה לחדש ולספר אודות עלייתם הרוחנית

של תלמידיו כבניו, לפעמים עליתי לשיבה רק בשביל לראות את זה, תפסתי בחור ושאלתי לשמו, ואמרתי לראש ישיבה שראיתי את פלוני לומד ואת אלמוני לומד, וזה פשוט רומם את רוחו הטהורה יותר מכל. בזה הוא ראה את התכלית של הכל, שבחור ישב וילמד בהתמדה, זה נבע מהאמת שלו, זה גם מה שהוא תבע מעצמו כל החיים. שהמרכז שלו יהיה הגמרא, שיהיה מנותק מכל דבר אחר.

זה לא סתם שהוא אהב ללמוד, אלא ”לעשות רצונך חפצתי ותורתך בתוך מעיי”, כיון שהרצון שלו ללמוד היה כיון שבזה הוא דבק בקב”ה בזה הוא לומד תורה שקודשא בריך הוא ואורייתא חד הוא, ממילא הוא שאף כל הזמן לעשות רצונך, אז אם עכשיו לעשות רצונך זה לסגור את הגמרא, אז סוגרים את הגמרא. דיברתי אתו בתור בחור על זה שהולכים לחתונות, אני הגעתי מאופקים, ר’ חיים קמיל כמעט ולא נתן לי ללכת לחתונות של חברים, הוא אחז תשב תלמד. ר’ שמואל אמר לי ממה פירוש, להיות נושא בעול עם חבריו זה אחד מקניני התורה, אז בודאי שצריכים ללכת לחתונה, בודאי שצריך לשמות, בודאי שצריך ולרקוד בכל הכח... כי היה לו רצון אדיר לשטייגן אבל הרצון האדיר לשטייגן היה מתוך לעשות רצונך אלוקי חפצתי, זה נבע מהרצון לעשות רצונך ד’ ולקדש שם





כשהייתי מספר לו על אברך שפגשתי והוא שקוע בלימוד וחי תורה, זה היה בשבילו ממש כאילו בישרתי לו את הבשורה הכי טובה בעולם. העינים שלו היו נדלקות והיה זורח מאושר, ולא משנה איזה תלמיד, הוא ראה בזה את ההצלחה של הכל.

אוסף במאמר המוסגר שהוא אמר לי פעם שהרב שך בזמנו רצה שהישיבה תהיה של אלף בחורים, הוא שלח אליו בחורים טובים מאד, ר' ברוך לנג, ר' אליעזר מאיר, ר' מיכאל פלס, ועוד בחורים מופלגים, הוא רצה שהישיבה תפרח ותגדל, והוא אמר לי 'אני לא יודע איך אפשר, ארבעים בחורים זה גדול עלי כבר, אני צריך כל בחור להכיר לעומקו ולשאת אותו ולתת לו הדרכה, אז סתם שיהיה ראש ישיבה ויהיו אלף בחורים ביישיבה ואני אהיה ראש ישיבה שיתן שיעור כללי, אין לי כזו שאיפה, אין לי כזה יצר הרע'. הוא לא ראה בזה תכלית.

ואני חושב שישבת מעלות התורה, כמה שעברו שם לא הרבה בחורים, אבל הרשימה של תלמידי חכמים שצמחו וגדלו מהישיבה, זה בלי שום פרופורציה ליישיבה אחרת. בגלל שהיה שם אבא שהיכה על הקדקוד ואומר גדל וכל אחד על פי דרכו. אבל זה היה כל המהות שלו, לעשות רצונך חפצתי, לא לחפש כבוד, אז ממילא כשמסתכלים על הנקודה הזו, כל אחד שקצת היה קרוב לראש ישיבה יגיד שהנקודה הזו היתה מאד בולטת. מתוך זה הוא הגיע למצב שהוא לקח על עצמו עול של ציבור, בגלל שהוא ראה שזה הכרחי, כי הוא ראה שזה קיום הדת, והוא לקח ובנה ועשה ודחף, והכל נובע מתוך הנקודה הזו.

הגאון כותב 'חסד ואמת נפגשו', חסד זה מה שאדם מלמד לאחרים ואמת זה מה שאדם לומד לעצמו. הפירוש הוא שאצלו זה נפגשו. ללמד לאחרים, הוא אמר הרבה פעמים שרבי חיים וולוז'ניר אמר בלשון ענוה, אפילו אם ללמוד לא זכיתי, אבל ללמד לאחרים זכיתי. כך ר' איצלה כותב בשמו בהקדמה לנפש החיים. אז הוא רצה לטעון את זה על עצמו. אבל אני חושב שזה לא

אחראי שזה יעשה כרצון ד'. היה מוסד טיפולי של ילדים, הוא השקיע בזה כוחות עצומים, יהיה כך וכך, והכל עם רגש עצום של אחריות, אם אני מקדש שם שמים, אם המוסד הזה הולך באמת כמו שצריך אז אדרכה זה מה שאני צריך, אבל אם לא אז תעזבו אותי, אני לא קשור לכאן.

ואחר כך בפתיחת מוסדות ציבור בני התורה, היה אכפת לו מאוד שהמוסדות יתפתחו, ואני יכול להעיד בעדות גמורה, שמאד כאב לו כשעדיין היו תלמידים שלו שלא שלחו את ילדיהם למוסדות עטה"ק. אני דיברתי איתו על אחד שגם הראש ישיבה אחז שהוא לא יכול לשלוח את הילד שלו, אבל הוא אמר לי 'אני לא יכול להגיד כזה דבר'. אחר כך הוא אמר לי לא שחושש, אנשים יודעים את הדעה שלי, אבל אני לא יכול להגיד כזה דבר, שישאל מישהו אחר... הוא ראה את הערך, הוא ראה את מה שאנחנו לא ראינו אז, מה שאנחנו רואים ומבינים היום כביעתא בכותחא אחרי הקורונה, את ההבדל בין המסירות לתורה שמחזירים במוסדות שלנו, לבין איפה שיש קרירות. וזה בער לו הנקודה הזו.

זו הייתה נקודה מאד בולטת באישיות שלו, וצריך לדעת שמשם זה בא, הכל בא משם. המעלה הכי גדולה זה השטייגן, אבל לפעמים צריך להקריב את הדבר הכי גדול - אז מקריבים אותו. אנחנו צריכים לעשות מה שהקדוש ברוך הוא רוצה שנעשה".

היה סתם דיבורים, זה נבע באמת כי זה היה הנקודה אצלו, לשם שמים, הביקורת העצמית שהיתה לו כלפי עצמו, השאיפה שלו לעלות ולעלות אף פעם לא אמר מנוח, אף פעם לא היה רגוע. דיברנו על זה כבר כשהיינו בחורים שראשי ישיבות בגיל כזה, הוא היה אז בן חמישים ומשהו, ראשי ישיבות בגיל כזה כבר אומרים את השיעור, יש להם כבר שיעורים מוכנים, והוא... שטייגן. הוא תבע מעצמו עד היום האחרון, עד השניה האחרונה שלו עם המשניות כליל שבת האחרון הוא תבע מעצמו כל הזמן עוד ועוד ועוד, לא להסתפק ולא לעמוד. והתביעה הזו שהוא תבע מעצמו אני חושב שזה מה שדחף אותו בכל מה שהוא עשה.



באמת היה אכפת לו מכלל המוסדות, וזה דבר שמאד צריך להדגיש גם כן. אפילו עוד לפני החמש שנים האחרונות. למעשה הוא הקים מוסדות והיכלי תורה רבים מספור, ולא אמנה את שמות הידועים שבהם... והוא היה חי כל מוסד עם כל הבעיות שלו, הוא נכנס לכל הפרטים, הוא נשא בעול. הוא אמר לי פעם, כשאני בנשיאות זה לא סתם נשיאות. היה מדובר על חידור נוסף, הוא אמר שידעו דבר אחד שכשרוצים נשיאות שלי אז אני נכנס. לא שאני צריך את התואר נשיא, לא זה הנושא, הפירוש הוא שאם אני לוקח נשיאות אני לוקח אחריות, אני



עמוד
האש

רשימות מהלמידה המובהקת הגאון רבי אוריאל בוקוולד שליט"א

בדרך הלימוד

ניתוח היסטורי מיוחד אודות הישיבות בדורות האחרונים ודרכי הלימוד, שמעתי בשם רבינו (בשנת תש"ל), מבחור אמריקאי מבוגר בשיבת אתר, ששח עם רבינו על דרכי הלימוד השונים בעולם הישיבות. רבינו פרס לפניו ניתוח היסטורי, על השתלשלות הישיבות בדורות האחרונים ודרכי הלימוד: עד זמן רבינו חיים מוואלוז'ין, ועד בכלל, גדולי התורה בלמדנות, הם היו גם גדולי התורה בהלכה, גדולי הפוסקים. וכן בכל חלקי התורה והיראה. [דו"ק שבאותו דור, חיי גם הגרע"א, החת"ס, והנתיבות. ועוד.] אבי הישיבות מוהר"ח מוואלוז'ין זללה"ה, הכל היה בו, כל חלקי התורה. נגלה, נסתר, וגם הלכה. ע"י הכוחות הללו, הצליח הוא לבדו, ללא סיוע מאחרים כלל, להנחיל לכל תלמיד ותלמיד הדרכה בדרך הלימוד לפי כחות הנפש של כל אחד ואחד. אחרי פטירת מוהר"ח מוואלוז'ין, נהיתה תקופה של חלוקת התורה - ראשי ישיבה מצד אחד, וגדולי פוסקי הלכה מצד השני. וגם המנהלים הרוחניים של הישיבות, מצד נוסף. אחר כך היתה תקופה של ראשי ישיבות בעלי דרכים ייחודיות, כל אחד והדרך שלו. מרן ר' שמעון שקאפ זצוק"ל בדרך ההגיון, מרן ר' ברוך בער זצוק"ל בדרכו. מרן ר' נפתלי טרופ זצוק"ל בדרכו. וכל בחור חיפש את הישיבה המתאימה לו, לפי כוחותיו.

כאשר יסד רבינו זצוק"ל את ישיבתו הקדושה ישיבת "מעלות התורה", הכל התפלאו על כך שהוא לא לקח שום אנשי צוות. לא משגיח, ולא ר"מים. רק הוא לבדו. עפ"י הנ"ל ששמעתי בהיותי בשיעור א', הסברתי אז לעצמי, שרבינו שאף להחזיר את המצב הרצוי של מסירת התורה, כפי שהיה אצל מוהר"ח מוואלוז'ין. להנחיל את התורה לכל תלמיד ותלמיד, לפי דרכו. מכח התורה בשלמותה ובטהרתה. [וכאמרה הידועה שלו: "ירידת הדורות איננה גזירת הכתוב..."] ואכן כשמעתי את ההספד בשעת הלוויה שנשא ראש ישיבת "מעלות התורה" תלמידו המובהק הגאון ר' צבי וידר שליט"א, שהעיד כדברים האלו, איך שהצליח רבינו להחזיר לכל תלמיד ותלמיד בדיוק לפי דרגותיו וכוחותיו של אותו תלמיד לגדול בתורה ובעבודת ה'. כל אחד לדרכו, לפי כחותיו המיוחדים לו. רבינו זיע"א היה רואה בכל אחד ואחד, את המעלות וכישורים המיוחדים שלו, ואותם הוא פיתח. וכל זה בא מכח מעלתו שכללה את הכל.

כשעליתי לביתו לביקור, לאחר שכבר הקים את ישיבת "מעלות התורה", התאנח אודות בחור ביישיבה שנכנס למשבר. הוא סיפר לי שבחור זה הוא בעל כשרון עצום, שכבר בהיותו ילד בתלמוד תורה השיג ידיעה מדהימה מאד בתורה. אבל ביישיבה גדולה הוא לא היה מרוצה מעצמו. רבינו בא לעודד אותו ואמר לו: "עם הכישורים המיוחדים שלך, אתה יכול להיות הרב אלישיב!". רבינו התלונן

שהאווירה החברתית לעיתים דורשת מבחור להיות משהו אחר ממה שהוא יכול להיות, דבר שגורם לבחורים מסוימים להיעצר ולא להתפתח בכוחות המיוחדים שלו, לגדול בתורה.

בהיותי בחור צעיר בשיעור א', התייעצתי עמו בענין לימוד הבקיות. הוא הסביר לי שכשם שבחור יכול וצריך לפתח את כשרונותיו וכוחותיו בלימוד העיון. כן הדבר בלימוד הבקיות, הבחור יכול וצריך לפתח את כחות הקליטה המהירה והזיכרון. קניתי בחו"ל ספר כיצד לפתח את הזכרון, ובישיבה (בשיעור ב') ניסיתי ליישם את המלצות הספר. קבעתי לעצמי סדר מיוחד כל יום, שהייתי שונן וחוזר בעמל את הגמרא שלמדתי בסדר בקיות. אבל לא עלה בידי לזכור את הגמרא למשך זמן ארוך. התלוננתי על כך לרבינו. הוא אמר לי שהחת"ס גילה כיצד הוא זכה לזכור את לימודו, ע"י שלמד בשמחה!! הוא תבע אותי שאינני לומד מספיק בשמחה, ולכן אינני זוכר. [שור"ר שכן במפורש אמר דוד המע"ה: "בחוקותיך אשתעשע לא אשכח דבריך" (תהילים קיט, טז).]

בתקופה מסוימת ביישיבה, אברך חשוב שהיה גר ב"גבעה" שע"י הישיבה, קבע איתי סדר בביתו בערב (לאחר סדרי הישיבה) ללימוד משנה תורה לרמב"ם בבקיות. הספקנו כל ספר נזיקין וספר משפטים. כשגיליתי לרבינו על סדר זה, ועל

התועלת הגדולה שראיתי בו, הוא מחה שלא כך לומדים, והסביר עפ"י דברי הרא"ש שכתב ביקורת על מה שכתב הרמב"ם שניתן ללמוד תושבע"פ מספר משנה תורה לבד. ואמר, על מנת להשיג ידע מקיף בתורה, יש ללמוד משניות. ואכן תוך זמן קצר שכחתי את מה שלמדתי בקלות ברמב"ם המסודר והבהיר להפליא. אבל מה שיגעתי בלימוד משניות [כמובן בהספק פחות], היתה לי תועלת לזמן מרובה.

בהיותי בחור, כשניגשתי אליו בקושיות, הוא היה מבקר קושיות מסוימות, שבהן לא צריך כלל להתעסק. וכן היה מבקר תירוצים מסוימים שהצעתי שאינם ישרים. פעם הגשתי לפניו מערכה גדולה לחלק בין גדר מלאכה ביו"ט וגדר מלאכה בשבת, ובזה יישבתי ריטב"א תמוה במס' מכות. והגיב שהמהלך חריף, אבל הוא חושש שאינו אמת. [אף שלא היה לו תירוץ ליישב את הריטב"א]. היה פחד עצום לומר לפניו דבר שאינו ישר.

פעם בביקור אצלו ביישיבת "מעלות התורה", התאנח ואמר שעכשיו היה אצלו בחור שרצה להתקבל לישיבה, וחזר הבחור לפניו חידושי תורה ששמע מראש הישיבה שלו, חידושים לא ישרים הרחוקים מהאמת. איך מגדלים דור בתורה כזו, לשבש את השכל, התלונן רבינו. והוסיף שאע"פ שהשאגת אריה בהקדמה לספרו כתב "מה



ועי' פי' האלשיך שם, ועי' רמב"ן פ' וירא יח, כ). יש לציין גם כלפיו, למרות הביקורת החריפה, היתה לו הערכה גדולה כלפי מעלותיו הגדולות.

מעשה בעניין פסיקת האגרות משה

בהיותי בחור תושב ארה"ב, פניתי אליו בשאלה הנוגעת מאד למעשה אודות ביקורי שם פעם בשנה בימי בין הזמנים. בשוב הקטן שגרתי שם, המנינים בבתי הכנסת בימות החול, היו מיוסדים בחלקם על "אומרי קדיש", יהודים שלא שמרו שבת, וכד"כ היו הם המשלימים של המנין לעשרה. והנה פסק המ"ב (סי' נה ס"ק מו) בשם הפמ"ג, שאין לצרף מחלל שבת בפרהסיא לאמירת קדיש וקדושה. אמנם מאידך גיסא, יש מקום להקל עפ"י דעת האגרות משה (או"ח ח"א סי' כג) שיש לצרפם למנין לאמירת דבר שבקדושה, עפ"י ראייה שמביא שהמקור של קדוש ד' בעשרה הוא "עדה" אצל המרגלים "שהיו כופרין בפרהסיא".

רבינו עיין בתשובה הנ"ל של האגרות משה, והקשה על ראייתו [נטען שאינו מוכיח אלא עיקר הדין מהתורה, אבל הדין שעשאו כנכרים הוא חומרא דרבנן]. והזכיר בפליאה שלא הזכיר כלל מפסיקת המשנה ברורה ואף לא הפמ"ג. רבינו גם האריך לדון אם אכן יהודי אמריקה כנ"ל נחשבים בגדר "מחללי שבת בפרהסיא" [ואין זו הסברא שעל פיה הקיל האג"מ]. שוב חזר והעיר שלכאור מרן הגאון הרב משה פיינשטיין זצוק"ל הוא המרא דאתרא של אמריקה, ושאל לדעתו, והסכמתי לפי מידת הכרותי שפסקיו מקובלים בכל מקום שם. ולכן אמר לי שאתאמץ לגשת אישית להגאון ר' משה פיינשטיין זצוק"ל ולהקשות בפניו שפסקו זה הוא נגד הוראת המ"ב והפמ"ג [הדגיש פמ"ג], ולשמוע מפיו פסק, ולנהוג על פיו. הזדמן לי בביקורי בארה"ב, להשתתף בחתונה שמרן הגאון רבי משה היה מסדר הקידושין, וניגשתי אליו לשואלו כנ"ל. והסביר לי במתינות שיש לו ראייה גדולה להיתר מהמרגלים, וכמבואר בתשובתו. חזרתי והקשיתי לו כטענת מו"ר [ש"עשאו כנכרים] הוא חומרא דרבנן, ולא הבנתי מה שהשיב לי. הוא הבחין בכך, ואחר כך, בענוותנותו המרובה, ניגש אלי להסביר לי את דבריו. אכן בענייני לא הבנתי [היה קושי בשפה, שוחחנו בלשון הקודש, כיון שהוא לא דבר אנגלית ואני לא אידיש]. יש לציין שרבינו לא אמר לי להקשות עליו מסברא, אלא מהמ"ב והפמ"ג ולשמוע ממנו את פסקו.

למעשה, חשבתי לעצמי פתרון מתוחכם לדעתי, להקשיב בלבד לעניה בקדיש וקדושה, ולצאת מדין "שומע כעונה" בתנאי שאני מחוייב לענות. כשחזרתי לארץ, אמרתי לרבינו את פירוני המתוחכם, אבל הוא הקפיד עלי, ואמר שהייתי צריך לענות, וכפי שיעץ מתחילה. [שור' שמוכח בגמרא שאין "שומע כעונה" אופן ראוי של "עניה", ואכמ"ל].



קושיה נועזת יותר שמעתי שנים אחר כך בביתו, כשחזר על הנ"ל, והעיר בשקט - למה נשכח מכלל ישראל את זכרון רבו של המאירי, עליו הוא מפליג ביותר בתיאור גדולתו (בהקדמת המאירי לאבות). לקושיא זו לא השיב רבינו, אבל נתן להבין אולי היתה תביעה על אותו גדול הדור של ארץ פרובנס, למה לא הקדים את הרשב"א להלחם נגד המחלה הממארת הזו של חכמות חיצוניות שהתחיל להתפשט בארצו.

גם בהכרת דרגת כל אחד ואחד מהאחרונים ז"ל, דקדק רבינו. וכידוע לכל אלו שהיו בסביבתו. למשל, לא ניתן היה להזכיר סברא שאמר ה"דברי אמת" (חכם ספרדי לפני 300 שנה), מבלי שיתאר רבינו איך כתב אליו הנו"ב בתוארים המופלגים ביותר לא ישוער. וכן אחרים שהפליגו בגדול כח הבנתו. כשראה את "קונטרס נתן סאה ונטל סאה" שהכנתי לדפוס (מצורף לספר בעלי הנפש), בא בביקורת כלפי, שכיניתי את "דברי חיים" ואת הרשב"ב בתואר "כ"ק", ואת החזו"א בתואר "מרן" או "רבינו". האם החזו"א לא היה "כבוד קדושת", שאל. תירוצי שכך מקובל בעיתון, לא התקבל עליו. וכתב את תואר החזו"א "רבינו הגדול".

ביחס למקצת חכמי דורינו, שמעתי ממנו בכמה הזדמנויות שונות, שאף כאשר יש ביקורת צודקת כלפי גאון מסוים, בדרך ההבנה, או בדרך הפסיקה, או בדרך ההנהגה, אסור לשכוח את המעלות הגדולות של כל אחד ואחד. "חבל שלא כתבו בלשון תלמידי חכמים", אמר לי לפני שנים רבות, אודות ביקורת שהועלתה כנגד גאון אחד. אע"פ שהוא הסכים עם תוכן הביקורת. בענין זה שמעתי ממנו בכמה הזדמנויות, שצריך לשבח על המעלות של כל תלמיד חכם, אף שאין לשכוח גם את החסרונות, אבל אסור להוסיף שבחים לשקר לעצמנו או לאחרים, כך הדגיש.

בענין גאון גדול אחד שהיה מביע לעתים דבורים משונים, אמר לי שצריך לדעת איך קרה דבר כזה. והסביר, שהוא היה ראוי להיות גדול הדור. אך כשסיים ללמוד את כל התורה הנגלה, הוא היה צריך להמשיך ולהתעלות בלימוד תורת הנסתר. שהרי מציאות האדם היא שמחויב הוא תמיד להיות בעליה בתורה. אמנם, פנה אותו גאון לכון אחר, "בילדי נכרים ישפיקו" (ישעיהו ב, ו),

שפלפתי לחדד את התלמידים או דרך דרוש לא העליתי על ספר כי את הכל ישא רוח ואין זה אלא הבל ורעות רוח" [דברים שקשה מאד להאמין, אמר], הרי ודאי מוכח מזה שבזמנו לולא דרך הפלפול המחודד, לא היו באים כלל ללמוד. אבל בזמנינו שהונחל בשיבוט דרך הלימוד בהבנה, אין צורך לשבש בדרך עקומה של חידושים, והרי יש בו נזק.

יחס לכל חכם לפי דרגתו ומעלתו

על הדרגות השונות בין גדולי רבותינו הראשונים ז"ל, שמעתי מרבינו בהזדמנויות שונות. על דקות ההבנה בסברות הרמב"ן ותלמידו הרא"ה, השונה מסברות הרשב"א. ופעם אחרת שמעתי ממנו לחלק בין דרגת הרשב"א ודרגת הריטב"א, שאנו חייבים יותר לעמוד להבין רשב"א קשה [אע"פ שהריטב"א היה תלמיד הרא"ה]. בחוש ראיתי כיצד התעורר הרבה יותר מהצגת סתירה לכאור' בראב"ד בספר בעלי הנפש, יותר מהצגת אותה סתירה ממש בדברי הרשב"א בספר תורת הבית.

רבינו היה מהסס להקשות, כך זכור לי, אבל הקשה - למה זכה הרשב"א יותר מכל הראשונים, שנדפסו חידושיו לש"ס דורות לפני שנדפסו שאר הראשונים. ועוד שכמעט אין תשובת הרשב"א שלא נפסקת להלכה בבית יוסף. כך הקשה. והיסס מאד מלומר תשובה. פעם שניה ששמעתי ממנו קושיה זו, גם היסס, אבל לבסוף אמר שנראה לו, שזה משום שהרשב"א נלחם נגד התפשטות לימוד חכמות חיצוניות, חכמת הפילוסופיה, ועשה חרם נגד לימוד זה.

אכן לא היה דבר זה פשוט בימי הרשב"א. היתה מלחמה ממש בזה באותה תקופה [מרבנים התומכים בלימוד הפילוסופיה החיצונית], היו אף חרמים להפך. במקומו של המאירי בארץ פרובנס, הנושא היה בוער ביותר, והמאירי עמד לימינו של הרשב"א. (עי' ס' מנחת קנאות שנכתב בשעתה של מלחמה זו).



עמוד
האש

לפדתי מנעורי ועד הנה...

והגדלו עלי אהבה

עובדות וזכרונות נעורים, עדויות אישיות ורחשי לב,
במחיצת הגאון רבי מאיר בן שושן שליט"א, מראשי ישיבת "שערי תבונה" באלעד
ומחבר סדרת ספרי "נתיבות מאיר", תלמיד מובהק לרבינו מרן זיע"א

אליהו פיש

ממש...

אכן, עריסתו היתה מוטלת בבית הגדול של מרן גאון ישראל הגרש"ז אויערבאך זלה"ה ותמיד הי' מרגלא בפומיה של מו"ר רבנו ז"ל אשר היה מושרש אצלם בבית שהאסון הגדול ביותר הוא להיות עם הארץ. זכורני שהיה רגיל לספר משמיה דאביו הגדול זלה"ה מעשה בזמן הגר"א זי"ע בעיר שקלאו שהיה תחת השפעת רבנו אור עולם הגר"א זי"ע על כל סביביו, ושני עגלונים נפגשו בפונדק אחד, והתחיל אחד מן העגלונים לדבר בלימוד עם בעל הפונדק, ותוך כדי דיבור בלימוד נשכח מבעל העגלה השני משנה בטוהרות, מיד כשתפס שנשכחה ממנו משנה בטוהרות הלך חזרה לביתו ופרש לשנה תמימה לבהמ"ד לחזור על כל הש"ס עד שידעו על בוריו, ואח"כ חזר לעבודתו להיות עגלון... וכך היו חיים בזמן הגר"א זי"ע שלהיות עם הארץ זהו הגרוע מכל, ואי אפשר להיות עגלון אם לא יודעים כל הש"ס כולו.

בשכונת שערי חסד אשר כידוע היו בה גדולי עולם אשר העניקו חמה בקומתם וידעו כל הש"ס כולו ממש וחיו בפשטות בלי שום רבנות וכדומה, וכפי שידוע על וכידוע השקדן המופלא הגאון רבי בצלאל גולדשטיין ז"ל החלבן של שערי חסד שהיה בקי בכל הש"ס כולו בע"פ, וכשהיה נפגש בת"ח מיד היה מניח אומנותו ונפנה עימו לדבר בלימוד עד שהיו הת"ח מנעלים לפגוש בו כיון שרוב הפעמים היה החלב מחמיץ שהיה שוכח עולם ומלואו בזמן שהיה מדבר בלימוד.

רבנו העיד בגודלו ששמע מפיו שבאותו היום שהחליט לצאת לפרנסתו מחמת דוחק השעה והעניות, היה קשה עליו ועל בני ביתו כיום ת"ב, ומרן הגרש"ז ז"ל היה משתתף עימו בצרתו שנצרך לעזוב את ספסלי בהמ"ד, כיון שזהו צורת חיים של ישראל לדעת כל התורה, ובלא זה למה לו חיים הרגישו את זה גם באוירה של הישיבה ובחיים בתוככי שערי חסד?

זכיתי בהיותי בישה"ק לראות את שרידי זקני הת"ח שחיו בשכונה, אני זוכר שבהיותי בחור בישיבה הק' בערב שמחת תורה (שנת תשמ"ט) הייתי לומד בבהמ"ד ובאה אשה לבקש ממני לבוא לעזור לבעלה שהיה גר בסמיכות לישיבה והיה משותק, והיה צריך להושיבו על כסא לכבוד היו"ט, וכשעליתי לביתה שאלה האשה איזה מסכת לומדים בישיבה ובאיזה סוגיא, ואמרתי בלבי מה לאשה ולשאלות אלו, ועניתי לה בשפה רפה שלומדים עכשיו גיטין סוגיא דזמן (דף י"ז) ומיד התחילה האשה לומר מה המחלוקת שיש בסוגיא דרבי יוחנן ורשב"ל אי משום חשש שמא יחפה על בת אחותו וכו' והשתוממתי על המראה הנורא הזה, ואמרה לי אותה אשה זקנה בפשטות שבעלה החולה היה

צעיר לימים היה רבי מאיר, יליד דימונה, שעה שהגיע משיבת "אור ברוך" ללמוד במעלות התורה. "מקטנותי ממש התפללתי בדמעה לקב"ה שיזכני לרב גדול שאזכה להדבק פה" מספר רבי מאיר שליט"א, "ובי"ה שזכינו קצת להדבק באורו של עולם, תורתו הגדולה של רבי שמואל".

ישבנו בשקט, מאזינים ורושמים את הזיקוקין די נור דנפקין בקיטונו של הגר"מ בן שושן, מנסים להעביר את התחושות, על הימים בצילא דמהימנותא.

לפנינו מילותיו המשתפכות של איש שיחנו, בפתחו של הכרך החדש של ספרו: "בעומדי בשער הספר, אמרתי לבוא עם הספר, ולא אוכל עצור במילים, על כי בחטאנו הוסר הנזר והורמה העטרה ונפלה עטרת ראשנו ותפארתנו אדוני אבי מורי ורבי רבנו הגדול שר התורה והיראה אביהן ורבן של ישראל הגאון החסיד האמיתי מרן רבי שמואל אויערבאך זכר צדיק וקדוש לחיי עולם הבא זיע"א, אשר נתבקש לישיבה של מעלה לחזות בנועם ד', בליל שבת קודש פרשת תצוה (זכור) תשע"ח, חשכו המאורות, יתומים היינו ואין אב, הוא הגבר אשר עמד בפרץ וגדר גדר, אשר היה לנו לאב להדרכינו בדרך התורה ועמלה ויגיעתה, ובעבודת ד' יתברך שמו ויתעלה, ותיקון המעשים והמידות, ולהאיר דרכנו בגלות החל הזה.

ובהיות אשר זיכני הית"ש ובחסדו הגדול עלי להיות מקטני תלמידיו זה רבות בשנים, וכאב את בנו גדלני ורוממני בקירבה יתירה ואהבה ובסבלנות אין קץ, והוא ז"ל היה מורי ורבי המובהק, הן בלימוד התורה"ק והן ביראת ד' טהורה וכל מידות שהתורה נקנית בהם. ע"כ לא אוכל לעצור מילי לבוא בדברים קצרים אודות גדלותו הנוראה, וליגע בשולי אדרתו, וממנו ניקח לעבוד את השי"ת כאשר היה באמנה איתו, ויהיו הדברים לע"נ הטהורה, וכלשון רבנו ז"ל בהספד על הרבנית ע"ה ותכתב זאת לדור אחרון למען ישמעו במחנה העבריים כי המעלות הגדולות נמסרו במצות עשה ואין זה ח"ו נחלת העבר, כי לנו אנו ולדורותנו לשמור ולעשות, ולמען יעמוד לנו ימים רבים ללמוד מקצות דרכיו, אשר רב מאד המכוסה מן הגלוי, ונזכה לילך לאורו הגדול, לטוב לנו כל הימים".

תחילתו תורה וסופו תורה

מרן התגדל והתעצם מינקותו, כבר מנעוריו



אל הסוגיא כמו כפעם ראשונה מתחילת הדברים הפשוטים בסוגיא השו"ט שבסוגיא כלומד פעם ראשונה, כך כמה פעמים במתיקות עצומה ובחיות גדול מאד, וכפי ששמענו שלמד ארבעים פעמים משנה הראשונה בפרק כירה בלא שחידש בה דבר, כן כך היה דרך לימודו לחיות ולהחיות את לימוד התורה שיהיו דברי תורה נבלעים בדמו ממש, עד שהתורה היתה חלק ממהותו ממש, וע"כ היה מתאמץ מאד בלימודו להרגיש את סברת הראשונים שיהיו דבריהם כגחלי אש נבלעים בעצמותו ממש, ומתיישרים על לבו בעומק ההבנה התלויה בלב לרדת לשורשי הדברים ממש, ויהיו הדברים תואמים ללשונות הראשונים וחז"ל הק', והיה מרגלא בפומיה תמיד בשיעוריו לומר לשון הגמ' והראשונים.

אחר כל הדברים הנ"ל אשר הם מקצת מן המקצת אשר ראינו והרגשנו, אבל היה העלם והנסתר הרבה הרבה יותר מזה, זכה לכתר תורה והיה "שר התורה" במובן האמיתי, זה תואר שמרן רבנו הגדול בעל האבי עזרי זי"ע במכתב אליו משנת תשנ"ב, גאון הגאונים, בשכלו הכביר הכיל כל התורה כולה בעומק העיון ממש בלי גזמא (ובעיני ראיתי בחדרו הק' ארון מלא כת"י על התורה כולה ממש).

התורה התקיימה בו באופן מבהיל, הן בנגלה ששלט בכל מכמניה ומסתריה של התורה"ק, והיה נערץ כבר בדור הקודם על כל גדולי הדור ההוא, והן בנסתר בזוה"ק ובכל כתבי רבנו האר"י ז"ל כאשר ידוע למביני דבר בתורת הזאת היה חד בדור בזה, וכן בכל כתבי אדונו רבנו החסיד הגר"א זי"ע. הן ביאורי הגר"א ז"ל על השו"ע והגהותיו על הש"ס, ובכל כתבי הגר"א זי"ע הפזורים בכל חלקי התורה, והתורה נתקיימה בו שהיה בור סוד ולא היה שוכח כלל תלמודו, הן בהוראה שבהיה כוחו גדול בזה ובהיותו צעיר לימים כבר פקיע שמייה כאחד הגדולים ממש.

העיד לפני ת"ח חשוב שנתעסק רבות בעניני שעבוד וגבית חוב בשו"ע ובנושאי כליו, ברוב עמל והיתה לו קביעות לדבר בלימוד עם מו"ר ז"ל, והעיד בפני שלא היה ש"ך או סמ"ע שהיה צריך לחדש לו, ולא עוד אלא שמו"ר ז"ל היה מחדש לו ידיעות נכבדות בענינים עמוקים אלו. והיה רגיל על לשונו כל הש"ס משניות בע"פ, ונהירא ביום שבת קודש נתיישב בבהמ"ד וגרס כערך שעה משניות מסדר טהרות בע"פ ממש, וכן לילות שבת היה גורס משניות בע"פ, והאריכות בזה למותר.

הייתם בישיבה בזמן פטירת הרבנית ע"ה... גודל עמלו בתוה"ק בתקופת מחלתה של הרבנית ע"ה ידוע. היה באמצע סוגיא דברירה העמוקה (ריש פרק כל הגט) וכתב ע"ז קונטרס ארוך ולא פסק מעמלו בתוה"ק על אף היותה על ערש דוי, עם כל מסירתו העצומה לדרוש ברופאים וכו', ולא מש מעל מיטת חוליה, אבל ספר מלחמות ד' בידו, כי בדאורייתא קי"ל שאין ברירה, כי הם חיינו כפשוטו ממש, ולא פסק מגרסיה בכל הזמן הקשה שעבר עליו, וידע לקראת מה הוא הולך לחיות בבדידות בלא משפחה, כאשר ראינו בהספדו

עימו בענין מתעסק המוזכר בשבת והיה פשוט לו שאני ודאי שולט בכל פרטי הסוגיא בכריתות עם כל הפלוגתות שם בגמ' וכו' ותוס' שם, הייתי צעיר לימים, אבל זה היה פשוט אצלו שאי אפשר לדבר אם לא יודעים כל הסוגיא לפרטיה בכריתות ודיבר עימי קרוב לשעתיים בלי הפסק בעומק הסוגיות כדרכו בכל פרטי הסוגיא והראשונים שהיה חי את דבריהם כאילו קבלם היום בסיני, ומה החילוק שבין הסוגיא בשבת לכריתות, ואני הייתי בפחד ורעדה שלא יתן דעתו שלא הייתי מונח בסוגיא בכריתות, והתפללתי לז' שלא אתפש בקלקלתי מאחר שלא למדתי עדין הסוגיא בכריתות...

אחרי קרוב לעשר שנים (!) בהיותו בשמחת הבר מצוה של בני שיחי' מיד קודם שהתיישב אמר לי שהיום בהיותו עוסק בסוגיא בחולין נזכר במה שדברנו על ענין מתעסק, ויש לו ראייה למה שדיבר עימי מדברי התוס' בחולין לפני עשר שנים באותו ליל ש"ק, והי' פשוט לו שכך הוא המידה שחיים את התוה"ק בכל המצבים, אם כן ודאי זוכרים מיד דברי התורה שדברנו קודם לכן למעלה מעשר שנים כי כל חייו היו עמלה ויגיעתה של תורה כי היא חיינו כפשוטו ממש.

ראו את זה גם על אופן הלימוד?

אופן לימודו היה מבעית, בעמל של תורה אין קץ, וביגיעת בשר, שהיה מתייגע על דברי רבותינו הראשונים זי"ע בדקדוק עצום בלשונות הראשונים והיה חוזר ומשנן לשונם ממש בהתבוננות עצומה כלומד כל פעם מחדש, וכן בכל סוגיא היה ניגש

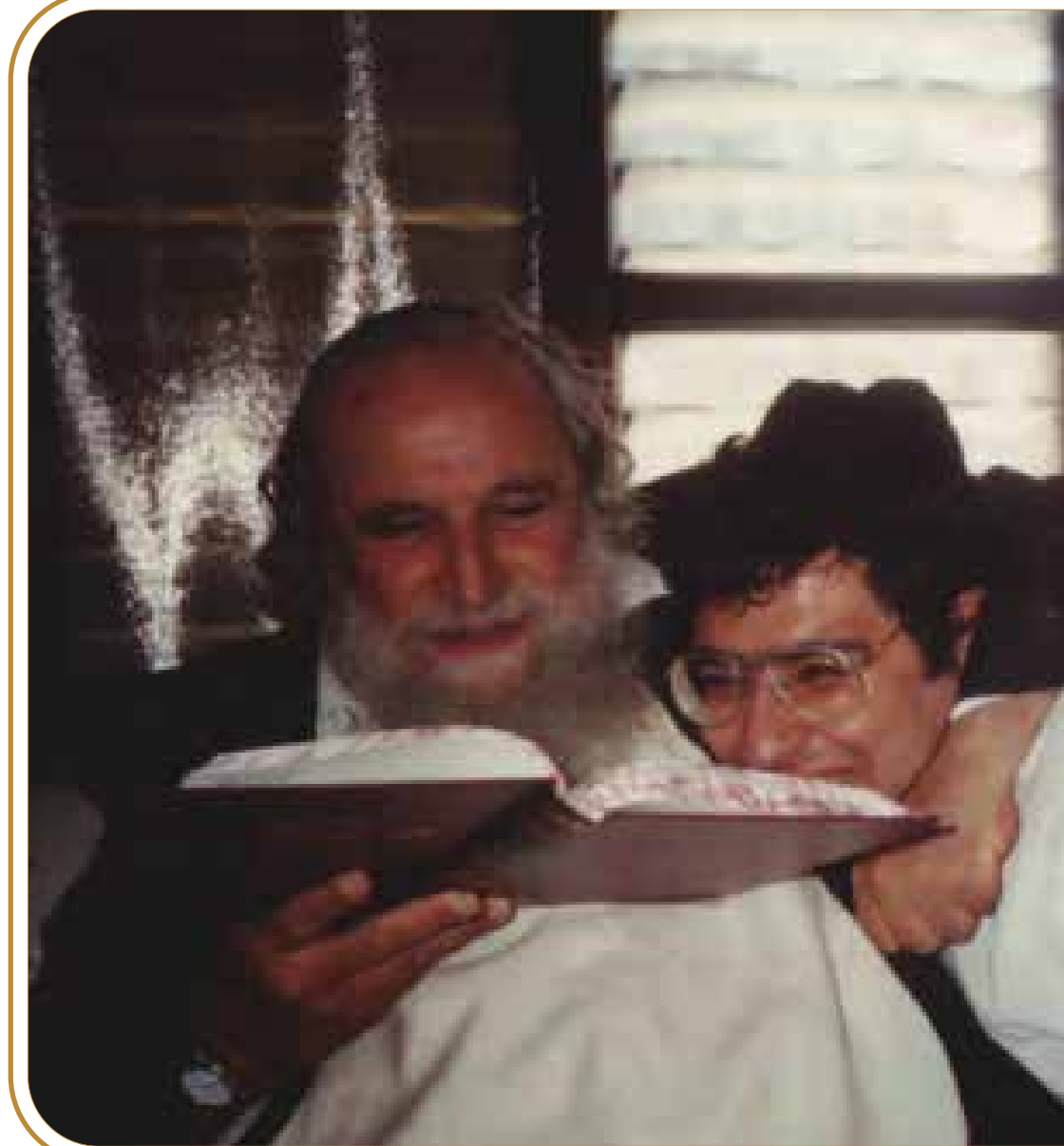
ואדרבא יתעצם בלימוד התוה"ק, כי תכלית כל החיים הוא ידיעת התורה והשי"ת ואם היה חשש שבפתיחת הישיבה הק' יהיה הפרעה ללימודו ולעבודתו, אם כן למה לו להכנס לזה, וכך השריש בתלמידים ותבע כל הזמן לא להיות עם הארץ, והפחד והבושה היה נורא לעמוד לפניו ולא לדעת תוספות או ק"ו רש"י או גמ' מפורשים.

זכורני בהיותי צעיר לימים באתי בימי בין הזמנים שקודם פסח ודברנו בלימוד על מס' חולין ותחילה התנצל שלא למד זאת המסכתא הרבה שנים וכו', וכאשר התחלנו לדבר שכחתי רש"י (בריש פרק בהמה המקשה) וממש נחרד והזדעזע שאיני זוכר ויודע רש"י מפורש... כמו כן באתי בזמן אחר לפניו, והצעתי לפניו איזה ביאור בר"ן ז"ל בשבועות (ריש פרק שבועות העדות) ומיד ענה לי בענוה שלא זכור לו כזה ר"ן ז"ל, וראיתי מורא עליו שמא שכח את הר"ן שאני אומר, ומיד קם ממקומו לראות את דברי הר"ן ז"ל ולמד עימי דברי הר"ן ז"ל בפיסוק המילים באופן שלפי זה אין כזה ר"ן כמו שהזכרתי ומיד נחה עליו דעתו, אבל היה ניכר עליו שהיה שרוי בפחד גדול שמא שכח את הר"ן ז"ל וינכר היה עליו היטב החרדה הזאת גם לאחר זמן.

הוא היה תובע גדול...

בודאי, בהיותו תובע מעצמו כל הזמן כך תבע מתלמידיו כל הזמן, והיה פשוט לו שיודעים כמו שהוא יודע.

היה פעם שהייתי אצלו בש"ק לבד ודברתי



עמוד
האש



נפשו ממש על הדת, לא כפה דעתו על אף אדם אפי' מהקורבים אליו ביותר, ולא היה תובע שכן דעתו וזהו דעת תורה וכו', וצריכים לשמוע לדעתו ולמה שאומר וכו', אלא תמיד היה מעמיד הדברים שכן צריך לנהוג כפי רצון התורה והשי"ת, ואי"ז ענינו באופן אישי כלל, וע"כ לא היה בליבו טינא על מי שלא סבר כמותו, ולא היה שייך אצלו המושג של האני, וגם המוסדות אשר היו בנשיאותו והקימם במס"נ ממש, לא היה לו הרגש בעלות עליהם כלל. וגם בעסק התורה"ק אשר כידוע תוקף שכלו הכביר ועומק עינו, אשר היה לומד הכל מהתחלה ממש, והיה יוצא שחולק על הרבה יסודות של רבותינו האחרונים מעתיקי השמועה זיע"א, ובדרך כלל ימצא אצל אלו אשר כביר מצאה ידם בתוקף שכלם ויגיעם בתורה"ק לחלוק בתוקף ולבטל דברי האומרים אחרת ממה שיצא להם בעומק הסוגיות אחר רוב עמל ויגיעה כדרכה של תורה, אבל אצל מו"ר ז"ל עם כל תוקף דעתו אשר עמד על סברתו כחומה בצורה וכו', לא הוזכר כלל שהוא עומד מאחר הדברים, אלא כן נראה מפשטות הסוגיא וכו' והכל בתקיפות עצומה, ומאידך הכל היה בענוה נוראה, ובדרך כבוד מופלג לרבותינו הגדולים האחרונים זיע"א, והן והן מעשה אבות ממש, על דברים שמסר נפשו בעמל וביגיעה יומם ולילה, מ"מ לא שייך לעצמו כלום.

ברור לי שהוא זכה לזה בכח מידת הענוה הנוראה ושפילות דעתו כידוע לכל שלא היה מחשיב עצמו כלל, וכל הנהגתו היה בשוה עם קטנים וגדולים, ומאידך היה תקיף בדעתו, ואין בזה סתירה כלל, ובתחילת שימושי זכורני השיחה הראשונה ששמעתי ממנו (אלול תשמ"ח) היה במידת הענוה, והביא דברי הר"ם ז"ל בפנהמ"ש שאין פירושו של ענוה שהוא שפלות וכו' ונחיתות שאין שוה כלום ומה היא שווה וכו', אלא זהו מידה עצומה, והרי אצל מרע"ה שכתוב אצלו עניו מכל אדם, הוא זה ששיכר הלוחות מדעתו, ואצל אנשי העולם איך שמצטייר העניו אין מתאים לו לשבור את הלוחות לעיני כל ישראל, ואמר שרק מפני גודל הענוה של מרע"ה שהיה עניו מכל האדם היה בכוחו לשבר הלוחות מדעתו, והאריך בזה הרבה, אבל צעיר לימים הייתי ולא הכנתי מה שביאר בגודלו במהות מידת הענוה, אבל כשזכיתי לשהות במחיצתו ולראות את ענותנותו באופן מבהיל שהיה מתנהג כאחד התלמידים ממש, ובזמן שהיה גר בגשר החיים היה אוכל חלק מארוחותיו בישבה"ק בחדר האוכל עם הבחורים ויושב בשולחן כאחד הבחורים, וכל הנהגותיו עם התלמידים היו בפשטות עצום בלא שום גינוני כבוד וכו', ובזמן הסדר היה פושט מעיל העליון ולומד כאחד הבחורים, ורק לזמן השיעור היה לובש המעיל העליון (והי' ניכר עליו האימה והיראה איך היה ניגש למקומו למסור השיעור בחיל ובמורא ממש, והיה רגיל לטבול במקוה לפני מסירת השיעור), הכל היה בפשטות ולא מתוך זלזול ח"ו במעמדו הרם של ראש ישיבה, והיה רך כקנה ממש. וענות חן היתה נסוכה על פניו הטהורות כל הזמן.

זכור אזכור את אותו ליל ש"ק (פרשת תולדות תש"ן) ששהיתי במחיצתו ומחמת שנשברה רגלי לא יכולתי ללכת אלא להשען על הקיר וכו', ואחר הסעודה גזר עלי בגזרת רב להתיישב על הכסא והוא בפשטותו התחיל להרים אותי ע"ג הכסא לחדר בשיבה... ולא ראה בזה שום פחיתות כבוד, עד שהרבנית ע"ה שמה לב לה, ומיד ביקשה ממנו להפסיק שאי"ז לפי כוחו, (ולא שאין זה לפי כבודו הרם של ראש ישיבה מפורסם כמותו להרים בחור צעיר ע"ג הכסא...), והוא בפשטות הנוראה מיד הניחני כמי שנתפס בקלקלתו. ויצא לחוץ לחפש

הגדול עליה כמה היה קשה היה עליו פרידתה, אבל לא מש מעמלה של תורה בעומק העיון ברגעיה האחרונים של הרבנית ע"ה עזרתו הגדולה בחיים, וביום השביעי עדיין בבית העלמין הודיע על מסירת שיעור כללי בישבה"ק, ועלה להיכל הישיבה הק' ובעינים דומעות ולב שמח מסר שיעור ארוך על ריש פ"ב דבב"ק, וכל אותה שנה לא מש מתוך האהל ימים ולילות כפשוטו ממש בבית מדרש, ובאותם ימים היה מרבה חשבון עם נפשו על הגזרה שנגזרה עליו, ותלה בביטול תורה... וע"כ היה לומד לילות שלמים בבמה"ד, והיה מתנמנם מעט ושוכב על ספסלי ביהמ"ד לתנומה קלה וניעור כארי להמשך הלימוד, וכל זה ראינו גודל מסירתו לתורה"ק ועמלה ויגיעתה.

הדגישו אצלו את ענין השבת קודש...

שגב מעלת השבת קודש אצלו, היה חי בדרגות נישאות ועלינונות בש"ק ותואר פניו כמראה פני מלאך, וזיו נועם קדושת שבת קודש חופף עליו, אבל זכורני בהיותי אצלו ביום ש"ק (פרשת תולדות תש"ן) בחיים חיותה של הרבנית הצדקנית ע"ה, והייתי מאוכלי שולחנו ביום ש"ק, וקודם השבת הייתי בהתרגשות גדולה אשר ודאי אזכה לראות אצלו מראות אלוקים וכו' וכו', ובהגיע עת סעודת ש"ק לא נתן לי לדבר עימו בלימוד כלל, והקפיד לדבר ד"ת רק מה שתבין הרבנית ע"ה, אבל לא הסכים לדבר בסוגיה הנלמדת בישיבה הק' על אף היותו שקוע בזה ראשו רובו ממש, (אשר למדו בישיבה בסוגיא דברירה, וכתב ע"ז קונטרס עמוק ורחב המקיף כל הענין בכל הש"ס ממש), רק אחרי שנגמרה הסעודה הרשה לי לדבר עימו למשך זמן ארוך בלימוד הסוגיא הנלמדת, וכמה חיזוק והתפעלות היה לי מזה אשר בזה למדתי לראות גודלו ועוזו להיות אדם המרגיש את הזולת על אף שגב מעלותיו הנוראות והשגותיו ביום הש"ק אשר היה אצלו בדרגה גבוהה מאד מאד. אבל אין זה חלילה על חשבון של התייחסות לבני ביתו, ועשה בפשטות ולא מתוך הקרבה ועבודה.

וכמו כן בימים נוראים יום הדין אשר פחד ואימת הדין הי' חופף עליו והיה ממש פחד מוחשי להיות בסביבתו, וזיכני ד' להיות במחיצתו בימים הנוראים, וזכורני ביום ר"ה אשר נתקפתי בפחד נורא להיות במחיצתו ובביתו, כידוע גודל אימת הדין ופחד ד' ומהדר גאונו, היה אשר היה נרגש במחיצתו, עד שלא היה שייך לאכול סעודת היו"ט לידו, ועם כל זה אחר שנכנס לביתו נכנס בחדוה, וא"ל הרי יו"ט היום כמבואר בנחמיה אכלו משמנים ושתו ממתקים כי גדול היום לאדוננו, וזהו קאי על יום ר"ה יום הדין והוא היה מבאר בשיחותיו ענין זה שאי"ז סותר למהותו של יום הדין, ומיד ניגש בחדוה והוציא ממתקים ומשמנים והגישם לפני בחדוה להפיג המתח אשר היה סביבו, וזהו אדם השלם אשר עם כל גודל ושגב מעלותיו היה גם אדם המרגיש את הסובבים אותו, וגילו ברעדה, והכל מתוך חרדת הדין הנורא.

ענוה גדולה מכולם

לית ליה מגרמיה...

כל מי שזכה להיות במחיצתו של מו"ר ז"ל ראה זאת בחוש ביטול מהותו שלית ליה מגרמיה כלום. החדש העצום אשר עשה עם קשיי יום והרגשתו לבו לזולת עד עומק לבו של השני, זהו מתוקף ביטולו המוחלט של עצמו, ולא שמעתי ממנו במשך כל הזמן שהשהיתי במחיצתו מטבע לשון של אני אומר וזהו דעתי, אפילו בתקופה האחרונה שמסר

בחורים שיוכלו להרים הכסא שאני עליו....

ומאידך ראינו את תוקף דעתו אשר היה פחד להיות במחיצתו מתוקף דעתו ויראתו הגדולה, ואפי' אצל הקרובים אליו ביותר ממש שלא משה ידם מתחת ידו, היה עליהם מוראו, והי' תמיד בחינה של גילו ברעדה במחיצתו, ולכאור' זה סתירה לכל מציאות הענוה אשר ראינו אצלו. אבל ממנו למדתי מהות הענוה מהי, כאשר כבר כתב רבנו הקהילות יעקב זי"ע בספרו חיי עולם אשר מידת הענוה היא מידה עמוקה מאד מאד, ואין ענינה כאשר יחשבו המון העם שהוא שפלות דעת וכו', וכאשר ראיתי את הנהגת מו"ר ז"ל בזה היה לי קצת הבנה בזה.

הנהגתו היתה גבוהה ומרוממת, גבה לבו בדרכי ד' והתורה, ורומם כל הזמן להשגות גבוהות ולא להסתפק במועט, ולהאמין בכוחות הטמונים בנו, ומגודל השגתו בגדלות נשמתו וגדלות האדם לא נתן דעתו על עניני החומר, וע"כ היה סובל הכל, וזהו הסוד אשר עמד בכל הבזיונות וסבל את כולם אשר פגעו בו, ולא הי' לו שום טינא בלבו על אדם בעולם שפגע בו וכו'. וכמה פעמים היה יוצא לדבר עם אנשים אשר פגעו בו ממש וחששתי מתגובה של כעס וקפידה עליהם, ולא היה ניכר עליו שום קפידה כלל על אדם שפגע בו וזלזל בכבודו, וגבה לבו מאד מאד בעבודת השי"ת עד אשר לא נתן דעתו על ענינים קטנים של פגיעה, ואדרבא מפני גודל הענוה כך היה תקיף בדעתו, כי ליכור היה נקי לפי דרגתו מכל ענין אישי.

בתקופה האחרונה כאשר הוא מסר נפשו ממש על קיום הדת וידע היטב שיש ציבור שמתרחקים ממנו עבור זה, וכאב לו הדבר מאד, ומ"מ לא שמעתי ממנו אף לו דבר של זלזול על שום אדם בעולם אשר לא סברו כמותו וכו', ואדרבא היה עוד מתענין בכבודם ודן אותם לכף זכות, וזהו מעלת הענוה אשר כתב רבנו הרמ"ק ז"ל שהיותו סובל הכל כביכול כהנהגת השי"ת, והן הן נוראותיו והן הן גבורותיו, יותר ממה שעמד בפרץ כאיש מלחמות, הראה את כוחו הגדול ושגב עצום רוממות מחשבתו וגבהות רוחו בעבודת ד' כל היום שסבל הכל וביזה עצמו על דבר ד', וזה אפשר להשיג רק ע"י לימוד תורה לשמה, וממילא זכה לענוה אמתית.

תורת אמת

גם זאת ראינו אצל מו"ר ז"ל כמה היה מושרש במידת האמת וסלד מכל דבר שקר והנהגה של שקר, וכל עבודתו את ד' ועמל תורתו הנורא היה להגיע לחקר האמת שבכל ענין שעסק בו בלא להמשך ולהגרר לענינים חיצוניים אשר בשקר יסודם, ובחל מכל דבר שנדף ממנו ריח שקר. תמיד נתן דעתו בכל ענין וענין על פנימיות הדברים ולא



האור ישראל זיע"א, ותלמידיו הגדולים זי"ע והיה חי את ימי הדין והמשפט באופן מוחשי ממש בלא היסח הדעת, ועם כל זה לא שכח את חובת האדם בעולמו כפשוטו ממש, ולא מנע עצמו מלהשתתף בשמחתם של אחרים בעיצומם של ימי התשובה. ובדידי הוי עובדא שחל יום הבר מצוה של בני שיחי' במוצאי צום גדליה אחרי עבודת ימי ר"ה הנוראים בהשתפכות הנפש וחרדת הדין הנורא, עם כל זה לא מנע עצמו מלהשתתף בשמחה, אבל גם בזמן הזה דיבר כשעה על חרדת הדין וחיי הנצח, והיו דבריו כאש בוערת על ניצול הזמן והחיים לזכות לחיי נצח לעולם הנצחי ואפסיות העולם הזה והבלי העולם, וחזר על דברי חז"ל הק' אשר המשילו העוה"ז ליבשה והעוה"ב לים וכו' ואם לא עכשיו אימתי, וניצול הזמן, בהתעוררות גדולה מאד כמו שהיה מדבר בשיבה, ולא ראה בזה סתירה כלל למעמד השמחה, מפני שהוא חי תמיד את החיים האמתיים ממש.

בכלל היה ניכר אצל כל מי ששהה במחיצתו, שהיה שרוי כל הזמן בשמחה נפלאה ושפע שמחה לכל הסובבים אותו, ולא ראיתי אדם שמח כמותו, ותמיד הי' אצלי חידה ופליאה כיודע הסבל אשר היה מנת חלקו ועיקר יסורי נפש נוראים, אשר בדרך העולם נופל לעצבות ולמרה שחורה, ובכל זאת היה לבו מלא שמחה אמיתית, והיה רגיל לומר מה ששמע משם רבי מנחם זקס צוק"ל, חתנו של הסבא קדישא רבנו הקדוש מרנא בעל החפץ חיים זי"ע, אשר פעם אחת הלך בעקבותיו של הסבא קדישא זי"ע לשמוע את חשבון הנפש אשר ערך החפץ חיים הקדוש בחדרו, ושמע איך שהח"ח זי"ע מתאר איך הוא עומד לפני ב"ד של מעלה ויש לו זכויות כמובן חיבר ספרו הגדול המשנה ברורה וכו' וחפץ חיים הק' ואח"כ באים מלאכי חבלה וכו', אבל הכף נוטה לטובה מחמת הזכות של זכוי הרבים, אבל לבסוף הגיע מלאך רע גדול מאוד וקטרג שנכון שעשה הרבה זכויות וכו', אבל זה לא הי' בשמחה ותבע את עצמו כל הזמן, ישראל מאיר למה אין מקיים המצות בשמחה.

וכיודע רבנו ז"ל היה חוזר על דברים שאמר פעמים רבות, כדי שהוא יחיה את הדברים האמתיים האלו, ובאמת מה נאדר היה לראותו בלימוד התורה"ק מתוך חדרו עצומה, וכמוצא שלל רב ממש במתיקות עצומה, וניגון המתוק של הגמ' אשר היה בלילות החורף קולו משתפך ומתנגן בחללו של בהמ"ד בניגון שובה כל לב, לבו הגדול מתרפק על אהבת התורה, וכאשר היה זוכה להבנה בסוגיא מיד היה מתפרצת מפיו שירת התורה בניגון שמח ועליז ממש, וכל משך היום היה שרוי בשמחה עצומה השופעת טוב לב לכל הסובבים אותו, והיה ניכר אשר אין אדם מאושר יותר ממנו על פני תבל ממש, ובתפילה גילו ברעדה וביום השבת קודש.

ובעת פטירתו מן העולם היה בשלוה ורוגע נורא וכו' וכמו שכתב האורחות צדיקים "ובעת ההיא מתקנת ומתייפה ומתהדרת בהדרת גאון עוז ותוקף הדרת אהבה, ואז העליון יסגלנה להצהיר זיוה להכניסה בחדרי זוהר ולצוררה בצרור החיים".

להגרמ"ש ז"ל לשאול אותו על השיעור מפני יראת הכבוד שהיה לו מגדולי תורה, והגרמ"ש ז"ל בעינו הבוחנת נתן דעתו על מור"ר ז"ל והתבטא כבר אז שעל אף שהוא צעיר וביישן, עוד ישמעו ממנו כל הדור כולו, וחכם עדיף מנביא, וזהו מתוקף ביקוש האמת לאמיתה.

לב טהור

יסוד הכל היה לבו הגדול, היה לומד עם לב, מתפלל עם לב, שופך לבו בככיות עצומות בתפילותיו הזכה, והחסד שעשה עם יתומים ואלמנות היה עם לב מרגיש, והיה רגיל על לשונו מאמר חז"ל על הפסוק לב טהור ברא לי וכו' מכלל דאיכא לב טמא, והיה אומר זה בפחד נורא (בדרך כלל היה בסמוך לימי הדין והמשפט).

וכן היה רגיל לומר מה שנא' בק"ש פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, והיינו סטיה קטנה בלב וכו', וכבר ח"ו נופלים בחטא הנורא של ע"ז, וכן הפסוק מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאת חיים וכו', ודברי הספ"ד עשרה עמקים בלב וכו' כל מהותו היה לב מרגיש הן בעבודה הן בלימוד אשר נתן לבו להרגיש את דברי הראשונים לחיות את העומק הסברא, והיה ניכר אשר חוצב הסברא מעומק לבו הגדול באמרו איזה סברא, והן בחדס עם הבריות אשר היה לבו לב מרגיש דקויות של רגשי לבו של הזולת, וכן בעיתות שמחה אשר היה ממש חד בדרא בזה באופן מבהיל לראותו בשמחה אצל השני כשמחתו שלו ממש, והיה משקיע כל כוחו בזה מרום מעלתו וגודל שנותיו לא חס על כל זה, והיה משתתף בשמחות של אחרים בכל לבו.

כמו כן בסערת התקופה אשר יצא מגדרו לעמוד בפרץ, זה מכח רגישותו העצומה לתורה ולנותן התורה אשר לבו הגדול לא נתן לו מנוח לראות כי בלע את הקדש, והיה לבו ער למשא הדור, ומפני שלבו היה לב טהור, לא היה יכול לעמוד מן הצד ולראות כבלע את הקודש. וכשהלב מרגיש אי אפשר לפעול נגד הלב, אבל השיג את המעלה הזאת מפני ששמר על לבו כל ימי שיהי לב טהור ונתרחק ח"ו מלב טמא, שזהו רוע המידות ורצונותיו של האדם עם עצמו וככל מה שכתבנו לעיל לימוד התורה היה עם לב, ותפילה בכל לב שפך לבו ממש אל ד' והדברים ידועים ומפורסמים, והחסד הנורא שהיה עושה עם אלמנות ויתומים להרגיש את החסר שלהם ונכנס לתוך הרגשותיהן וחש את ליבם השבור, וע"כ נאמר בזה לב אלמנה ארני, רק למי שיש לו לב להרגיש מרגיש את לב האלמנה, ולכן נזכר ענין לב אלמנה, שלבה רגיש לכל פגיעה וכבוד, וע"כ לבו הטהור הרגיש וידע להבין לב אלמנה.

החזק במוסר

כל ימיו היה חי מוסר, ורגיל היה בפסוק מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים (משלי פ"ד כב), והחזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך (משלי פ"ד יג), והיה מוסר שיחות מוסר בהתעוררות גדולה ותביעה לשיפור המעשים והמידות ג' פעמים בשבוע, וכל דבריו היו לעורר על הדברים הפשוטים אשר יעשה האדם וחי בהם חיים נצחיים. בימי אלול הקדושים ועשיית"ה היה חי את חרדת הדין כפשוטו ממש כאשר השריש בנו רבנו הגדול

התפעל מכלום ממש, לא מרובי אנשים ולא ממינוע אנשים, וכשעמד להספיד את רבנו הגדול רבן של ישראל הגרא"מ שך זי"ע, אמר בהספדו שנודמן פעם להיות במחיצתו של מרן ז"ל ואמר לו שמעיד עליו שהיו תקופות בחייו שהיה ספק אם יש אחד שמבין את שעוריו שמסר, ואעפ"כ לא היה נגרע מהכנתו לשיעור הכנה דרבה, כמו שמכין השיעור בסוף ימיו שזכה כשאומר השיעור כללי בשיבת פוניבז' המעטירה שהיו לו מאות שומעים ושותים בצמא דבריו. והיה מור"ר ז"ל חי את הדברים האלו שהיא מידת האמת להתעסק עם העיקר ולא נתן חשיבות לדברים חיצוניים כלל.

זכורני שנוכחתי בהספד שהספיד ת"ח שהיה מקורב אצל אביו גאון ישראל הגרש"ז ז"ל והיו שם מעט אנשים, ודיבר בכל כוחו כמו שרגיל היה להספיד בליות גדולות והאריך כדרכו ושם אמר משם החתם סופר זי"ע (וכן מובא משם גדולי החסידות אשר כיודע אשר גדול ובקי ממש בכל כתבי גדולי ומאורי החסידות בעומק וברוחב ואכמ"ל), על הפסוק וכל העם רואים את הקולות והלפידים וכו' ויעמדו מרחוק וכו' ומשה ניגש אל הערפל אשר שם האלוקים וכו', והיינו שכל העם רואים את הקולות נתפעלו מקולות וברקים ועמדו מרחוק. אבל משה ניגש אל הערפל אל העומק שבמתן תורה שאין שם קולות וברקים אבל יש שם האלוקים וכו'. כמה נאים הדברים למור"ר זי"ע אשר כל ימיו חי את האמת האמתית ולא נתפעל מכלום, וכיודע כמה ישיבות הציל והכניס עצמו לעובי הקורה להציל עשוק מיד עושקו אפי' נגד מי שהיו קרובים אליו, ולא נשא פני איש, ואדרכא מהקרובים אליו תבע כל הזמן לחיות את האמת ולא התפשר כלל על מידת האמת.

וזכור אזכור בהיותי עימו במחיצתו בעיוהכ"פ ולמדנו רמב"ם הל' תשובה ובדרך הלימוד דן איתי על נוסח הוידיי שלא מוזכר ענין קבלה להבא וכו' (וכיודע עמד בזה רבנו הקה"י בשערי תבונה סי' א') ואמרתי לי בנוסח שנהוג אצלנו הספרדים כן מוזכר קבלה להבא, והיה נשמע מדברי שכן הוא מודפס בכל הסידורים כחלק מן הוידיי, ושמש ע"ז מאד וביקש שאראה לו הנוסח, וכאשר ראה הסידור היה התוספת הנ"ל בסוגריים, והקפיד עלי שהוצאתי דבר שאינו אמת מפי, וגער בי בתקיפות שנבהלתי עד עומקי נפשי מעוצמת התוכחה בערב יום הקדוש, וכאש עצורה עד היום בעצמותי תוכחתו על זהירות בשקר.

ומכח מידת האמת הגיע למה שהגיע, אשר מטבעו היה ביישן גדול מאד ונחבא אל הכלים, ושמעתי שבצעירותו נודמן להיות במחיצת גדולי התורה ז"ל, והגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא ז"ל מסר שיעור עמוק לגדולי הת"ח שהיו שם, ומור"ר לגודל צניעותו נתבייש לשאול באמצע השיעור, ושאל את אשר היה יושב לידו שיגש



עמוד
האש

אשרי עין ראתה כל זאת

בקודש פנימה

לְרִגְעִים תִּבְחָנֶנּוּ: מְקוֹרְבוֹ הָרַב הַגָּאוֹן רַבִּי אֲבֵרָהָם יִחְיָאל אוֹנָא שְׁלִיט"א

זאת בנוסף להיותו חס על רגעיו באופן מבהיל, ומשתוקק בכל רגע בו נאלץ לעסוק בענין אחר - לשוב ברגע כמימריה לצלול במעמקי הענין בו הוא עסוק כל כולו.

כפועל יוצא מהנ"ל, ידעו התלמידים, וכל מי שהתקרב אליו במקצת, כי יש דין וחשבון לכל מילה מיותרת... הי' קוטע בחדות: 'זה כבר אמרת!' וכעין זה. וכאשר השיב רבנו את שהשיב, בתמצית ובקוצר אמרים, קולע אל השערה ולא יחטיא, אם היה מהין השואל לשוב ולטעון והרי... הי' רבנו גוער בו בנזיפה אבהית - והרי כל זה כבר נכלל בשאלה הראשונית...

לא כן הדברים כאשר בא לפניו אדם שאינו בקי בשיחו של רבנו, או אז איפשר לו רבנו לפרוש את שאלתו כשמלה, וכדרכו של ההמון לשוב ולשנות גם לכפול ולשלש, ורבנו שומע בסבלנות עצומה עד כלותו לדבר.

אלו שהכירו את רבנו יכלו להבחין בדקות ההבחנה. כי הדבר עולה לו, לרבנו, ביסורים של ממש, לשמוע דברים מיותרים בתכלית, אך כלפי חוץ לא הראה שמץ מכך, השיב בסבלנות, ואף חזר וכפל דבריו כאשר הוסיף השואל לשאול ולהקשות. ביותר ניכר היה הדבר, כאשר הגיעו להיכלו אנשים שבורי לב, וקשי יום, בחורים מתקשים ואובדי דרך, אלמנות ויתומים, ושאר שבורי לב כאשר היה רבנו אביהם של שבורי לב, מנעוריו ועד זקנה ושיבה מצאו הללו אצלו צרי ונוחם, וככלבא שבוע בשעתו - יצאו ממנו בפנים חדשות ממש.

באתי, וטרמוס התה בידי, לאחר שהודה לי על טרחתי, שאלני כבדרך אגב: האם "חטפת" טבילה בעצמך תוך כדי... השבתי בשלילה. - אה! בטלן!...

מאידך, בסיומו של לילה אחר מלילות הזוהב הללו, בשעה שהיא קרובה לספק יום ספק לילה, נפנה והלך לביתו נאווה קדש לפוש קמעה לקראת היום הבא, הגדוש בעמל מפרך של תורה ותפילה. בדרך, המשיך לשוחח בד"ת ברצף אחד מלימודו, עד אשר חלפנו על פני המקוה: אז אמר, שמא נכנס עכשיו למקוה?.. [כידוע אשר כחלק מעבודתו הקדושה הי' נוהג לטבול בקביעות ולטהר עצמו בסילודין].

גילינו כי המקוה קרה כקרח...

רבנו אמר אז כי אין זה כדאי וחשש צינה ישנו מטבילה שכזו. שאלתי על המסורת מבעש"ט הק' כי טבילה אחת בצונן אינה מזקת ואמר לי - אעפ"כ. הרגשתי צורך עז לטבול וניסיתי, בילדותו שהיתה בי, להתעקש. אז נענה ואמר: דף גמרא - [אולי אמר עם תוס'] - פועל ג"כ כמקוה!...



מן המפורסמות הוא דבר מוחו הכביר והגאוני של רבינו זיע"א - כאשר הי' קולט בהרף עין את חוט מחשבתו של העומד לפניו, ובטרם כילה לומר משפט שלם, הבין רבנו את תכלית דבריו כולם.

מרו חז"ל ירושלמי (ברכות): אם אין דעה הבדלה מנין.

באשר נצרכת היא הדעת כדי להבחין ולהבדיל בין קדש לחול, בין טמא לטהור, ואף בין תכלת לקלא אילן. חסרון הדעת הוא המביא לטשטוש תחומים ועירוב פרשיות.

מאידך, נאמר בתורה הקדושה "והאדם ידע" כי הדעת עניינה חיבור שני עניינים הפכיים ומנוגדים. וע"י כח הדעת - מתמצעים המה בקו המחבר בין שניהם, והיו לאחדים.

לא זו בלבד שאין כל סתירה בין שני העניינים, אלא אדרבה: אותה הדעת, המבררת, מזקקת ומבדילה בין ענין למשנהו, אחר שהעמידה כל ענין על מתכונתו בבהירות - מאזנת היא וממזגת בין העניינים - מהו מקומו של כל אחד, במשקלו הראוי, ובהתייחסות האמיתית להמידה ההפכית.

אם תחפשנה כספך וכמטמונים תחפשנה - אז תבין יראת ד'. ודעת אלוקים תמצא. רבינו בצמאוננו הנורא לדעת את ד', לבקר בכל חדרי תורה ולרכשם אליו - זכה לדעת אלוקים.

דעת אשר הבדילה בהרף עין, עמדה על שורש הענין, על כל הסתעפויותיו, והגדירה אותו הגדר היטב.

דעת אשר מיזגה בקרבה את כל מיני ההפכים שבעולם, כי לכל מידה ולכל תכונה יש מקום משלה בעבודת ד', והוא ברוחב בינתו הכיל את כל האופנים והשיטות, המצבים והאנשים, וידע להלך כנגד רוחו של כאו"א ולהגיב בכל מצב כנדרש באומנות מפליאה ובגאונות שאין למעלה הימנה.



באחד הלילות, לילות החורף הארוכים, והמאירים באור יקרות, אור התורה הקדושה, כאשר זכיתי לשבת בבית ד' בלילות, לצדו של מרן זיע"א, והוא עמל בפעם המי יודע כמה, לברר וללבן את המשנה באהלות, בעמל, ביגיעה. בחיות מופלאה כאשר באמנה אתו, מנעוריו ממש ועד יומו האחרון - ועד בכלל;

אך השיעול שתקפו, הציקהו מאד. מידי כמה רגעים נתקף בפרץ שיעול, אשר בהכרח קטע את רצף הלימוד וייסר אותו. כאשר לא יכול עוד להתעלם - ביקש ממני להביא לו מביתו, טרמוס משקה חם, להקל על יסוריו. [המשקה כלל מים רותחים ומעט עלי תה...]. כאשר עמדתי לצאת, נזכר, כי הטרמוס שונקנה זה עתה, בעקבות הצינון הקשה - לא נטבל עדיין. מיהר ושלף מכיס מעילו את מפתח המקוה. ומסרו לי לצורך טבילת הכלי. השתדלתי להזדרז ככל יכולתי, גם להקל עליו מיסוריו, במהירות האפשרית, ואף גם כדי למעט בהפרעת הלימוד שנגרמה מחמת הצינון. כאשר





הגר"ש. כל מי שדבר עמו בלימוד, לא הצליח "להפתיע" אותו בידיעה חדשה כמעט אף פעם, כאשר מדובר בכל רש"י ותוס' ור"ח ורא"ש ותוס' רי"ד ורמב"ן ורעק"א בש"ס, כל ש"ך וט"ז סמ"ע וקצוה"ח תשובות רע"א ונוב"י וכו' וכו'.

[כידוע בימי צעירותו ממש כאשר הבין ברגע כמימריה לאיזה צורך ביקש הטשבינער רב את השו"ע, עם ה"אשל אברהם" - בוטשאטש - כאשר ידיעותיו המפליאות עם תפיסתו הנוראה - הביאוהו מיד למסקנא הנכונה... גם בימי ילדותו, כאשר היה נשלח, יחד עם רעהו מנוער - מרן הגר"מ הלוי זצ"ל - ע"י אביו מרן הרב מבריסק זיע"א, להביא ספר כלשהו מה"אוצר" דעץ חיים - היה מכוין בדרך כלל לאיזה נקודה בספר נצרך הרב זיע"א, ופותח הספר במקומו. וכאשר לא כוון - לפעמים - טרח הרב להבין את כוונתו של הנער שמואל... (עדות מרן הגר"מ ד הלוי זיע"א)].

וכך בכל התורה כולה. תורה שבכתב ותורה שבע"פ נגלה ונסתר.

כאשר המעשים על בקיאותו הנוראה רבים מספור, אף שלא טרח מעולם להבליט זאת, ואדרבה תמיד התנצל כביכול, בדיוק עסקתי כעת בענין... ויש עוד להוסיף בזה, כי בקיאותו הנוראה לא היתה בגדר "זיכרון צילומי" כלל וכלל, וכאשר מוכח שתמיד חיפש את המהדורות החדשות של השנים האחרונות, אשר המה מוגהות ומאירות עיניים, ולא היה צריך כלל ל"צורת הדף" הישנה. והטעם לכך כי בנוסף לכח זכרונו המבהיל - בור סוד ממש - היה שש ושמש ומתענג באופן מופלא על כל דבר תורה, קטן כגדול וממילא היה כל דבר אצלו בגדר "חוויה עמוקה" שלא משה ממנו לעולם... "נבלעין בדמו" כפשוטו ממש.

מאידך, עם כח זכרונו הנורא, בקיאותו המופלאה ובתפיסתו המהירה כבקר -

היה עמל ויגע בעומק העיון ומשחיר את שיניו ממש להעמיק עוד ועוד כאשר זכינו לראות בעינינו. עשרות פעמים לשוב ולשנות משנה אחת באהלות, עוד פעם את הר"ש והרא"ש, הרמב"ם והגר"א. בהתחדשות וחיות נוראה כאילו לומד את המשנה בפעם הראשונה, בהתאמצות כל כח הריכוז והעיון כשגידי מוחו משתרגים ופניו מאדימות ממאמץ והוא שוקע כל כולו ללא שיוור, במי הדעת והעיון... כסדר כסדר היה משתקע בסוגיא וכותב בה תילי תילים של מערכות מקיפות ועמוקות, מחדש כסדר מוסיף וגורע וכל חושיו נתונים בזה - להיכן שהלך ופנה כתביו בידו וכמפורסם לכל - והוא שוקע בהם ראשו ורובו. [עם הגדת השיעורים בישיבה כסדר, בעומק העיון].

פעם אחת נכנסתי אצלו בימי האלול עם שופר שנבע בו חשש סדק - מיד אורו עיניו 'אה! שופר שנסדק! תביא מיד גמרא וראשונים', צלל במים אדירים - ועד חנוכה (!!!) הי' כותב ומעיין בסוגיא דשופר שנסדק...

בנוהג שבעולם - הנוטים לבקיאיות מופלגה כח עיונם נפחת במקצת, והמעיינים הגדולים - הרי זה על חשבון הרוחב והבקיאות. אצלו זיע"א, ברוחב דעתו, היו שתי המידות, הכאילו הפכיות - סיני ועוקר הרים - בתכלית השלמות.

הסוגים כדי להכרית תורה ויהדות מעם ד', ר"ל היל"ת.

לאידך גיסא, פעם אחת כאשר נסענו בימי חוה"מ להתפלל בכותל המערבי, וכמנהגו עלה מקודם לאחד הגגות הגבוהים לראות מקום המקדש, [וכאשר ידוע שהיה עומד שם ביחידות שעה ארוכה ומוריד כנחל דמעה בתחינה להשיב שכירתו ית' לתוכנו, כהנים לעבודתם ולוויים לשירים ולזמרים] והיה באותו הפעם איזו בעיה קטנה עם "רשיון הכניסה" לחניון - ועמד שם שומר קשוח שאינו מבני ברית, וכל ההסברים כי יש כאן רב גדול ולזמן קצר ישוב לצאת נפלו על אזניים אטומות - רבנו זיע"א התבטא אז כי השומר מפחד על פרנסתו וממלא הוראות בדקדוק וללא זיו וזיע.

נענית ואמרת כי בכונה העמידו שומר כזה, אטום, שאינו מרגיש כלל בחילוק בין אם העומד מולו מהמון העם או איש רם המעלה - ומיד השיב בביטול: תפסיק עם ה"בכונה"...



מן המפורסמות שיחותיו של רבנו זיע"א, ובפרט אותן שנאמרו בלילות שב"ק מעומק אחיות נשמתו הק' בקדושת השבת ובנותן התורה והשבת, והיה כולל במלים קצרות ומתומצות עניינים גבוהים ונשגבים מדברי חז"ל מדרשים וזוה"ק וכו'. וכך גם בשיחות המועדים, ובימים הנוראים, על תשובה שהיא "אימא" ר"בינה" וכה"ג מושגים מכבשוננו של עולם, ממקום שם היו רעיוניו משוטטים תדיר, ומרוממות הדעת בה היה חי כסדר. עם זאת, תמיד היה "מוריד" כביכול את התביעות המעשיות, לחיי המעשה ממש, שם היה אומן פדגוג מופלא בכחות הנפש, והיה תובע כסדר "למעשה ממש" ואדרבה, דוקא מחמת רוממות העניינים יש נטיה כוזבת להסתפק בהרגשות המרוממות בלא שום רושם בחיי המעשה - והיה מתירע ע"כ כסדר -

כבר מא' דסליחות היה תובע - כיצד יראה מחרת יוה"כ...



עוצם בקיאותו של רבנו זיע"א, בכל מרחבי התוה"ק, כל רו לא אניס ליה כפשוטו. גדולי הבקאים בדור האחרון התבטאו כי היחיד שיכולין לדבר עמו בכל מקום, לפי רום השגתם - הוא רבנו

כלפי אלו - היתה לרבנו כל הסבלנות שבעולם, כאילו אין לו בעולמו אלא האיש שלפניו וסאת צרותיו...

רק כאשר עזבו את מפתן חדרו - היה פונה בבהילות למקורבו: נו! והרי לא למדתי היום מאומה!... וכהרף עין שוקע ביגיעת תלמודו בנייתוק מוחלט מכל העבר והווה... אשרי עין ראתה כל זאת דבר יום ביומו ממש...



כידוע, חגר רבינו חרבו על ירכו, כנגד מרשיעי ברית מבית ומחוץ, וקידש מלחמת אש דת השערה, להציל שארית הפליטה מהזוממים לכלותנו. פעמים רבות התבטא בלשון "עומדים עלינו לכלותנו", וכידוע אשר מדר ושקל כל מלה בפלס, והיה ברור אצלו כי המגמה של גזרות השלטון היא "לכלותנו".

פעם אחת - כאשר חזר משיבה של ראשי ישיבות [בזמנים שעוד הייתה מציאות כזו] ודברו כולם [אז] בסגנון אחד של "עומדים עלינו לכלותנו", שאלתיו, מיהם?

מיהם אותם העומדים "לכלותנו"? תינח בזמני קדם בזמן ההשכלה כאשר היו אלו פורקי עול ששנאו בכל מאורם את התורה ונושאי דגלה - מובנת היטב מלחמתם - להשמיד ולאבד את גחלת היהדות ר"ל.

אך היום? אותם אנשים שכבר דורות לא השתייכו לא הם ולא אבותיהם למחנה היראים - מניין להם השנאה, מניין להם ההכרות עם הדת ונושאי דגלה - בכדי שירצו לכלותה?

והשיב לי כי השאלה אכן נכונה; והתשובה היא כי אין הכי נמי ולא בהכרח שכל עוקרי היהדות - מגמתם "לשמה" כביכול - לעקירת התורה משנאתם את התורה.

יתכן מאד ורבים מהם מגמתם שונה מכל מיני סיבות צדדיות; [א"ה כגון להמעט מצביעים חרדיים לבל ישיגו כח פוליטי רב מיד, וכפי שאמר במפורש שר הבטחון דאז לאחד מראשי הישיבות שזו כל מגמת גזרת הגיוס - בינה זאת! לא רק שההצבעה לבית המחוקקים איננה מונעת את גזרת הגיוס - אלא היא הסיבה להתהוותה! ! !]

וכי כל צוררי ישראל בכל הדורות תמיד פעלו "לשמה"? [א"ה, כגון דא שהכנסיה התנכלה לעשירים מופלגים לרשת את ממונם]

הרי לנו, כי רבנו זיע"א התייחס בכובד ראש לכך, שישנה כאן כוונת מכון בכל הגזרות מכל



עמוד
האש

מפנקסו של בן הישיבה

במעלות התורה

"במחיצתו": רשימות מהווי הישיבה - ישיבת "מעלות התורה", מבן הישיבה שזכה לשהות ב'בתי גוואי' של רבינו ראש הישיבה זצ"ל, לחזות באשו הגדולה, להתגדל על ברכיו ולהנות משבט תוכחתו, בין השנים תש"ס-תשס"ב * נכתבו ונמסרו במיוחד למוסף הזכרון "עמוד האש", מאת תלמידו ונאמנו הגר"י פריד שליט"א

היה נהוג שמי שאכל על שולחנו של הראש ישיבה בשבת היה הולך עמו גם לשבתות כעין אלו. באותה שבת לא היה בכוחותי ללכת לשמחה להיות שם כל השבת, אבל מכיון שהייתי מיווד עם בעל השמחה אמרתי בליבי שאני אלך רק לסעודת השבת בלילה ואחזור אחר כך לישיבה. כיון שכך, הגעתי רק לתפילת מעריב בליל שבת ולא קודם לכן.

כשהגעתי אמרו לי שהראש ישיבה חיפש אותי... תיכף מיד אחר התפילה הראש ישיבה שם לב שאני נמצא והוא שלח לקרוא לי. שאל אותי 'מה התוכניות שלך?', אמרתי לו שאני רוצה לחזור לישיבה לאחר הסעודה כי אין לי כוחות להיות כאן כל השבת.

רבינו פנה אלי ושאל אותי 'וכי אתה לא חושב עלי... אמרתי לו שאני חושב, אבל אין לי בגדי שינה ואיך אשאר כאן. רבינו אמר לי שגם לו אין, ובכל אופן הוא נשאר, ומיד הבנתי את דבריו, וביקש ממני להביא גמרא והתחלנו ללמוד, וכידוע שרבינו שהיה הולך לשמחות היה מגיע רק לקראת סוף הסעודה.

לאחר הסעודה הלכנו לדירה שהוכנה לרבינו, בעל הדירה היה ממוצא חסידי והבית היה מלא בספרי חסידות, רבינו ישב ללמוד והתחיל לעיין בספרי החסידות שהיו שם, והתחיל למנות לי כל מיני ווארטות שנאמרו על ידי גדולי אדמו"רים, וככה הדבר נמשך עד השעה שתים לפנות בוקר.

רבינו סיפר לי כמשיח לפי תומו 'אדם צריך לידע את כל דרכי עבודת ד' ולקחת את הטוב והמתאים לו, שבעים פנים לתורה וגם מהם צריכים לדעת דרכי העבודה'.

רבינו לקח גמרא וישב ללמוד ואני הלכתי לישון, בשעה חמש בבוקר רבינו התחיל להסתובב סביב פתח החדר שאני ישנתי וכל הזמן מלמל דברים, לא יכולתי להמשיך לישון וקמתי, ומיד ביקש ממני שאוציא אותו בברכת התורה, ויחד ישבנו ללמוד עד שעת התפילה... לילה של תורה!

שקיעות בלימוד באירוסין

מנהג היה לרבינו שלא היה מדבר בשמחת האירוסין של תלמידיו עד לאחר שהחתן היה דורש 'שטיקעל תורה'. שאלתיו פעם מדוע כל כך מקפיד על זה? הוא אמר לי 'אני רוצה שהראש יהיה תפוס בסוגיא בין תקופת הווארט לאירוסין ולא בדברים אחרים'.

ובידי הוה עובדא - התארת לי בליל שישי

ביציאה מהבית הסביר לי רבינו, שכל מה שלא אכל שם מפני שראה את המצב בבית והרגיש שהסעודה אינה מספקת לבעליה. וכל המטרה שהוא בא רק בכדי שבני הבית יראו סעודת שבת כראוי, ולרומם את אשתו ובני ביתו. התחלנו לצעוד בחזרה לכיוון הישיבה, בחום היום הגדול, והייתה לנו הרגשה של צמא גדול. עליתי לדפוק אצל שנים מתלמידי רבינו לבקש מים, אך אחד לא היה בביתו והשני ישן.

למעלה משעה וחצי צעדנו, ורק בשעה חמש אחר הצהריים הגענו לשערי חסד. רבינו חיכה בביהמ"ד הגר"א עד זמן מנחה, ולאחר התפילה אמר לי 'כיון שהתעסקנו במצוה ועדיין לא אכלנו חמין איני רוצה לחכות לזמן רעוא דרעוין, אלא מיד נתחיל לאכול את הסעודה שגם היא תהיה מוכשרת כראוי'.

על הכיסא פול האור, לראות את התוספות

רבינו ז"ל עבר ניתוח הקטרקט על מאור עיניו, ובאותה תקופה היה לו מאוד קשה הראיה, והיה מורגש מאוד מאוד אצלו איך שהוא בכל זאת מתאמץ לקרוא בעיניו.

באותו זמן קיץ למדו בישיבה מסכת נדרים, לילה אחד נגשתי לרבינו לשאול אותו שאלה על השיעור, ומיד אמר לי שזה תוס' ישנים מפורש, וחפש רבינו ולא מצא, ורבינו ממש התייסר על שהוא לא מוצא את התוס' ישנים. עד שלפתע רבינו נעמד על הכיסא הצמיד את הגמרא סמוך למאור החשמל והחזיק את ידו על מקום התוס' ישנים, וירד בשמחה גדולה שהוא מצא את דבריו. ואני עומד ומשתומם על המחזה הזה, על המאמץ הגדול, וניסיתי לומר 'אני לא רציתי להטריח את הראש הישיבה' אבל רבינו שב והמשיך בלימודו כרגיל כאילו לא היה כלום.

לאחר כמה ימים רבינו אמר לי בנימת התנצלות 'מה אני יעשה חיפשתי ולא מצאתי, אתה רוצה שאני לא יענה לך כלום'.

לימוד כל ליל השבת

שבת אחת היתה שמחת אופרוף לבחור מהישיבה באולמי 'קרית הילד' ברחוב סורוצקין, רבינו הלך להשתתף בסעודת השבת, ובדרך כלל

חת ההנהגות המפורסמות שרבינו זצוק"ל הנהיג בישיבה היה, שמיד אחרי התפילה בשבת בבוקר היו עושים קידוש ולאחר מכן היה סדר לימוד עד שעת הסעודה, ורבינו מאוד הקפיד שהבחורים יהיו בסדר הזה מכיון שנתקן בזכות הרבנית ע"ה ויש בו משום עילוי נשמתה, ואף היה משתתף בעצמו בסדר ואף לא היה הולך אחר התפילה לעשות קידוש, אלא היה נשאר בהיכל הישיבה עד סמוך לחצות ורק אז היה הולך לביתו לסעודת השבת.

שבת אחת מיד אחרי התפילה אמר לי רבינו 'השבת אוכלים מיד', התפלאתי מאד 'מה נשתנה השבת הזאת', כשהלכתי עמו בדרך לביתו, אמר לי 'שמעתי בערב שבת על יהודי ת"ח חשוב שנפל למשכב, ולדעתי יש בזה הרבה מהחלק של בריאות הנפש, לכן אני רוצה ללכת לבקר לאחר הסעודה'.

אותו ת"ח שחלה היה גר באזור מרוחק מאד מהישיבה, כאשר בהליכה רגלית לאדם צעיר לוקחת הדרך במשך שלוש-רבעי שעה, לכן הצעתי לרבינו 'תקופת תמוז כעת וחם מאוד בחוץ והדרך הרי תיקח לפחות שעה וחצי... עדיף יהיה ללכת לבקר מיד במוצאי שבת'. רבינו השיב לי 'מי יודע מה קורה שם בבית כעת... אפשר שיש שם אשה בוכיה כל הזמן ובידינו מצוה להחיות רוח שפלים!', והוסיף שהוא הולך אפילו אם לא יגיעו איתו.

רבינו הגיע לביתו, נטל ידיו אכל פת ודג בלבד, ומיד בירך בהמ"ז ותיכף ומיד יצא לדרך. כמובן שהצטרפתי לדרך הארוכה וכמה וכמה פעמים באמצע הדרך נעצר רבינו לנוח מרוב חום היום והתשישות.

כשהגענו סוף סוף לביתו של אותו ת"ח, מצאנו אותו שוכב במיטתו וכל הבית היה מפורז והפוך, והיה ניכר שכל הבית מצוי במשבר גדול. רבינו מפליט לי בלחישת 'אתה רואה שהיינו חייבים להגיע לפה'.

מיד כשהודיעו לבעל הבית שרבינו הגיע, קם הוא ממיתת חוליו והתחיל לדבר עמו. אבל רבינו אמר לו שהוא לא מדבר עימו עד לאחר סעודת שבת. החולה ביקש מרבינו שישתתף בסעודה, אך רבינו אמר לו שהוא כבר אכל ולא הסכים לאכול עמו.

בעל הבית חזר והתעקש שהוא אינו יכול לאכול כעת, אך רבינו אמר לו שהוא יחכה עד סוף הסעודה לדבר עמו. מיד נתיישב רבינו על הספה וביקש ממני להביא גמרא והתחיל ללמוד איתי עד שבעל הבית גמר סעודתו, ורק אז התיישב לדבר עמו ועם כל בני ביתו במשך שעה ארוכה.

לקבל מושגים בימי הבחורות בכל התורה

רבינו תמיד דרכו היתה לדרוש מהבחורים שירצו וישאפו ליותר בעבודת ד', לאחר תקופה קצרה מאז שבאתי לישיבה רבינו שאלני מדוע אני לא לומד בסדר ב' קדשים, אמרתי לו שהמושגים קשים, ענה לי שכל מה שקונים בימי הבחורות זה קנין ומה שלא זה הפסד גמור, ואז הוא סידר לי חברותא אחד מחשובי האברכים שאני ילמד עמו סדר קדשים והתחלנו ללמוד ביחד, ומידי פעם רבינו היה מתעניין היכן אנו אווזים ושאל שאלות. יום אחד רבינו הגיע לסדר שני [זה היה קורה אחת לתקופה] ורבינו הולך למקומו, ואני ישבתי ולמדתי ביחד עם החברותא בשולחן מאחורי כשגבי פונה לכיוון רבינו, וכשעבר רבינו מאחורי הסתכל מה אני לומד, והתחיל לומר לי 'מה לך אצל קדשים, כ"ד ספרים כבר גמרת?' ואמר בהאי לישנא: 'כלך לך אצל כ"ד ספרים'.

לאחר תקופה שכבר למדתי ושניתני 'כ"ד ספרים', שאלתיו מדוע אמר לי ללמוד כ"ד ספרים, הוא אמר לי 'בחור צריך לדעת שזה החלק שקבלנו מפי הגבורה וגם את זה צריך ללמוד כראוי, ושלא ישאר באותה הבנה שהייתה לו בחיידר'.

וכאן המקום לציין שרבינו היה שואל הרבה פעמים את אוכלי שולחנו בשבת קודש שאלות פשוטות מהתנ"ך, ובפרט מסדר הפרשיות כגון שיאמרו בעל פה 'שמונה שרצים', וכמה מצות נאמרו בפרשה ואף היה שואל 'מידות כלי הקודש'.

בן כרך ובין עיר גם בפסח

שנה אחת מסר רבינו שיעור בליל שבת קודש וזכור על ענין 'בן כרך ובן עיר', ואף שהיה דרכו למסור שיחה בליל שבת אבל באותו שנה מסר שיעור. ומאז במשך חצי שנה למד והקיף סוגיא רבתי של 'דיני פרוז ובן כרך'.

באותה שנה שבאתי לבקרו בחול המועד פסח התחיל לומר לי את דברי הרמב"ן על מה שנאמר בהגדה 'וירד שם שהיה אנוס על פי הדיבור', ותוך כדי דבריו מיד אמר לי שזה אותו רמב"ן לשיטתו של בן כרך וכו', אמרתי לו בדרך צחות 'עכשיו פסח ולא פורים', מיד אמר לי בכל הרצינות שהשקיעות בסוגיא צריכה להקיף את הכל, וממילא שלומדים סוגיא ושקועים בה אז גם שעסוקים בשמעתא אחרתא 'הסוגיא לא זזה ממקומה'.

לבד מול מקום המקדש

בחול המועד פסח באתי להתפלל במחצית רבינו 'שחרית', לאחר התפילה רבינו התחיל ללמוד משניות וכו' עד צחות, ואז אמר שקיימנו חציו לד'

המאוחרות, ורבינו תפס אותי ויצא לטייל איתי ברחובות שערי חסד, וכך דיברנו בלימוד כל הלילה עד שהגיע המשאית של אנג'ל בבוקר להביא את הלחם למכולת לבנין הסמוך לישיבה, ורבינו אמר לי בדרך צחות 'הגיע זמן ק"ש של שחרית'.

כמובן בבוקר לאחר מכן לא באתי ל'שחרית' בישיבה, לפני מנחה הראש ישיבה עבר לידי, והעיר לי על כך בדרך צחות. אמרתי לו בהתנצלות 'הייתי מאד עייף', אמר לי 'וכי אני לא הייתי עייף, יש צורה לכן ישיבה איך צריך להתנהג'.

הכנסת אורחים אמיתית

היה זה בערב שבת קודש, ולרגל לידת בני בשעה טובה, הלכנו לבית החולים שערי צדק בירושלים. סמוך לכניסת השבת התקשרתי לרבינו להזכיר את שם אשתי לברכה, רבינו בירך בטלפון, וביקש ממני שאבשר בשורות טובות.

מאחר שהלידה היתה בערב שבת בין השמשות, באתי אחרי הלידה להיכל הישיבה - שם כידוע היה יושב רבינו עד סמוך לחצות הלילה והוגה בתורת ד' בשקיעות עצומה ונוראה.

נגשתי לרבינו לבשר לו, מיד התעניין מה היה, וכמה דקות אחרי השקיעה נולד, וכו' וכו', ושאלני רבינו היכן אני נמצא ואוכל בשבת, אמרתי לו שאני נמצא בבית החולים, ולגבי סעודת ליל שבת אני מבקש רשות לאכול בחדר אוכל של הישיבה.

רבינו ענה לי, שאני בא לאכול אצלי! ומיד קרא לרבי דוד בידרמן שליט"א שעכשיו הולכים לאכול. אמרתי לו: מה פתאום, הרי אני זוכר שלמדתי בישיבה רבינו היה אוכל סמוך לחצות, ואני לא רוצה להפריע ללימוד התורה של רבינו, ואני כבר יסתדר. רבינו ענה לי: "היום כמעט לא שייך מצות 'הכנסת אורחים' כיון שרוב בני אדם דואגים להם כבר מראש ומסתדרים, אבל כעת שאתה תקוע אין לך מצות הכנסת אורחים גדולה מזו, ואת זה אתה רוצה לקחת לי?!". אמרתי לו שאני מסכים אך אחכה עד סמוך לחצות. ואז שוב אמר לי: "שאתה תחכה לי כבר יש חיסרון במצות הכנסת אורחים", והתחיל דין ודברים בינינו, אמרתי לו שאני מוחל, והוא ענה לי איזה זכות יש לך במחילה, אמרתי לו שכעת אני לא רעב ואין בזה חיסרון במצות הכנסת אורחים, וזה רק דין סעודה של שבת וממילא אני יכול לחכות, והיה בזה אריכות דברים עד שלבסוף הסכים רבינו ללמוד עוד כשעה ואז הוא הלך לאכול, שזה היה כמה שעות קודם הזמן הרגיל שנהג לאכול.

במשך כל הסעודה פלפל עמי בלימוד על מה שלמדתי בתקופה אחרונה, ועל סוגית 'בין השמשות' כיון שבני נולד בבין השמשות, ותוך כדי הדברים אמר שצריך לעשות 'שלום זכר', וסיפר את המעשה הידוע עם הטפליק רב שהוכיח מהפמ"ג בהלכות פסח שעושים בשבת ראשונה שלום זכר.

אמרתי לו שאין כאן שום מיני תרגימא, וגם התינוק אינו כאן, וסיפרתי לו שרבינו בעצמו הגיעה לשלם זכר שנעשה בחדר האוכל של הישיבה קטנה, וברגע ששמע שהתינוק נמצא בבית הלך לברך בבית. אמר לי רבינו: שאני הכא שהתינוק בבית חולים ולא נמצא כאן. לקראת סוף הסעודה פתח את הדלת של הבית וחיכה שאחד מבני הישיבה יעבור במדרגות, ואז קרא לו להיכנס, ואמר לו שכעת עושים שלום זכר ויברך את האב התינוק בברכה הנהוגה, ואמר 'שיצאנו בזה ידי חובת שלום זכר'.

ושמחת התנאים הייתה ביום רביעי, בשבת לאחר הווארט אכלתי אצל רבינו, ושאלני על מה אני מדבר באירוסים, אמרתי לו על סוגיא ד'שמן המשחה' ריש מסכת כריתות שבאותו תקופה למדתי בסדר ב', אבל הוא אמר לי שהוא חשב שאדבר על מה שלומדים בסדר א' בישיבה, ובאותו תקופה למדו מסכת קידושין את הסוגיא של 'עבד עברי'.

ביום שלישי בלילה התקיימה חתונה של אחד מתלמידי הישיבה באולמי גפן פוריה, באמצע השמחה הוא אמר לי שיש לו שמחה של משפחה באולם ליד ברחוב חבקוק וביקש אם אני יכול לבוא איתו. בדרך התחיל לדבר עמי בלימוד, הוא שאלני על מה אני הולך לדבר מחר בשמחת התנאים, אמרתי לו מיד 'על סוגיא ד'עבד עברי', הוא ענה לי בתביעה שכבר מסר על זה שני שיעורים, ביום ראשון ושלישי, ומה יש לי לחדש... אמרתי לו שיש לי כמה הערות על דבריו, והתחלתי להגיד לו ולפלפל בדרך בלימוד.

בדרך חזור הוא אמר לי בדרך צחות 'חשבתי שאתה תכין מערכה גדולה ולא איזה פלפול על דברי', מיד הבנתי את כוונתו ותיכף כשחזרנו לישיבה התחלתי להכין חבורה על סוגיא ד'עבד כנעני', ובאותו לילה לא ישנתי וכן ביום כל הזמן הייתי עסוק להכין את הפלפול.

ביום רביעי בשמחת התנאים, מיד שאל אותי 'על מה אתה מדבר?' עניתי לו על 'עבד כנעני', ושמח שמחה גדולה, ואמר לי 'הכל היה בדרך חביבות בשביל ללמדך שהראש גם בכזו תקופה חייב שקיעות בלימוד'.

ומשהתחלתי לדרוש לא נתן שיפריעו לי בדרשה, וישבו שם כמה ראשי ישיבות מהיושבים ראשונה במלכות, והתחילו לפלפל בלימוד, והיה שם אחד מראשי הישיבות ששאל אותי שאלה, ומיד רבינו ענה לו תשובה על זה. לאחר האירוסין אמר לי רבינו שמה שענה לו מיד תשובה, לא שחשב שאין לי תשובה אלא בשביל שאני לא יתבלבל, ורצה לייקר אותי בעיני אותו ראש ישיבה.

כבוד התורה

בשעה שרבינו היה באירוסין, ישבו שם גם כמה ראשי ישיבות מאוד חשובים, ואחד מהם רבינו כיבד לדבר עוד לפני, ולאחר דבריו רבינו דיבר, ואחר כך יצא לשמחה משפחתית.

לאחר האירוסין בשעה 2 בלילה רבינו דופק אצלי בחדר בישיבה ומתישב על הכורסא שהיתה בחדר, והתחיל להתעניין מה היה באירוסין לאחר שהוא הלך, והוא שאל אותי האם אותו ראש ישיבה השני דיבר. אמרתי לו שלא משום שלא היתה אפשרות, שהציבור התחיל ללכת.

רבינו התחיל למלל לעצמו שמה זה בגללו שהוא הלך ההוא לא רצה לדבר, וחשש לפגיעה בתלמיד חכם. הוא אמר לי, שאותו ראש ישיבה הוא ת"ח גדול וביקש ממני למסור לו התנצלות בשמו שהוא היה חייב לעזוב את השמחה.

בבוקר לא נחה רוחו של רבינו וביקש ממני שאשיג את המספר של אותו ראש ישיבה, והתקשר להתנצל בפניו, על הפגיעה בכבוד התורה.

לא לוותר על שחרית בישיבה

פעם דיברתי עם רבינו בלימוד בשעות הלילה



עמוד
האש

ועכשיו צריך חציו לכם, וביקש כוס קפה שיביאו לו.

לאחר ששתה אמר 'אפשר כעת לנסוע לכותל המערבי', ונסענו עם הנהג הרב ישראל ויזל והרב בנימין רובינשטיין, כשהגענו לרובע ביקש לראות את מקום המקדש, ונדברנו לילך לאחת הגגות בעיר העתיקה.

כיון שטעינו בדרך, רבינו אמר לנהג בדרך צחות 'אתה לא הולך ליראות אלא מחכה למטה', וכשהתחלנו לעלות במדרגות רבינו שאל את הרב רובינשטיין שאלה בלימוד והוא לא ענה לו, רבינו אמר לו בדרך צחות שאינו יכול לבוא ולראות מקום המקדש, ונשאיתי אני ביחד עם רבינו.

כשהגענו לגג ביקש ממני רבינו מחילה וביקש ממני שלא לעלות כיון שהוא רוצה לעלות לבד, וכמובן שלא התאפקתי וחזיתי לרבי מאחוריו שעומד הוא בתפילה וכפיו על פניו וכולו בדביקות נורא והיה המראה נורא למתבונן בדבקות הנורא שהיה שרוי שם, ופניו היו אדומים ממש מרוב הדבקות מול מקום המקדש, ולאחר זמן ירד מהגג ואז אמר לי שאני יקרא לכולם שיעלו להביט ולראות מקום המקדש, ואמר לנו שוב שהוא מתנצל כי רצה להיות לבד במקום הנורא הזה.

לרוחו של כל אחד

כשהיה שומע בלילות שבחורים יושבים ומבטלים את זמנם בפנימייה, היה עולה לחדרי הבחורים, וכיון שהראש ישיבה היה עולה מיד הופסקה הבטלה.

פעם אחת בשעה מאוחרת היה רעש מכיוון חדרי הפנימייה, ואני ישבתי עם הראש ישיבה בביתו, ואמר לי 'מה קול ענות אני שומע', והתחיל ללכת, וכיון שתמיד היו שומעים את הפסיעות של רבינו מפני יראת הכבוד הבחורים היו מפסיקים את הדיבורים.

עליתי עמו ונשמע מאיזה חדר קול שבחורים מנגנים בגיטרה, ואני הייתי בטוח שהרה"י מאוד יכעס על הדברים הנ"ל בישיבה, ולמעשה הראש ישיבה הסתובב שם סביב החדר כמה וכמה פעמים, ואף האזין לקול הגיטרה הבוקעת מהחדר, אך לא דפק על החדר להיכנס.

כשרבינו חזר לביתו אמר לי, שכל מה שלא דפק שם כיון שהוא יודע שזה טוב לבחור הזה וזה מרים אותו בלימוד, אינו רוצה להפריע לו, שזה טוב לעבודת ד' שלו, אבל סתם בטלה להעביר את הזמן, ח"ו. וכידוע שרבינו תמיד היה מעורר במכתבים לבני הישיבה על הלילות שלא לאבד את הלילות בבטלה.

דגים בשבת

בסעודת שבת כשאכלתי על שלחנו של רבינו, הוא שם לב שאיני אוכל דגים כלל בשבת, ושאל אותי מדוע אני לא אוכל דגים? אמרתי לו בפשטות 'אני לא אוהב דג'. שאל אותי 'את כל סוגי הדגים?' אמרתי לו שיש סוג דג אחד שאני אוכל ואת כל השאר לא, אז הוא אמר לי 'מדוע אתה לא אומר', אמרתי לו שרק אני אוהב את זה וכל השאר האנשים לא אוהבים את זה ואיני רוצה להטריח.

מיד אמר למשמשו בקודש, שמשבוע הבא אוכלים את סוג הדג הזה, ולשבת הבאה אני רואה שרבינו גם אוכל את סוג הדג שאני אוכל, ושמעתי

מהמשב"ק דאז שרבינו ביקש שאף לו ישנו את הדג לסוג דג שאני אוכל שלא יבוש, ואמרתי לרבינו בבושה שלא צריך לשנות בשבילי, אמר לי בדרך צחות שהוא שינה בשביל שיוכל לקבל שיריים.

נפש החיים מהתחלה

כידוע שרבינו היה מקפיד מאוד על סדר מוסר בישיבה, ואמר כמה וכמה פעמים שקיבל את זה מפי רבן של ישראל בעל הקהילות יעקב, ואף רבינו היה מורה לבחורים מה ללמוד והיה מחבב מאוד את הספר 'חובת הלבבות' ו'נפש החיים'.

פעם שלמדתי בספר 'נפש החיים' רבינו הציץ מה אני לומד בסדר מוסר וראה שאני לומד שער ד', לאחר כמה ימים ניגש אלי רבינו ושאל אותי התחלת משער א'? עניתי לו שלא, כיון שאני לא מבין במושגים הנ"ל.

רבינו מאוד התפלא, ואמר לי גם בחורים צריכים ללמוד מהתחלה ולא רק שער ד' שזה דרכי העבודה והעליה והתבוננות על עבודת האדם. והוסיף ואמר לי שאתחיל ללמוד מהתחלה וכל דבר קשה שיש לי שאני יבוא לשאול אותו, ומאז במשך תקופה רבינו היה ניגש אלי לברר מה קשה לי בדברי הנפש החיים.

פנימיות התורה - במקום מוסר

כמה שנים לאחר החתונה הגעתי לרבינו והתחיל לדבר איתי על דרכי עבודת ד' של אברך, הוא שח לי שכדאי שיכנס לחלק של פנימיות התורה, אמרתי לו שאני עדיין צעיר לימים, הוא ענה לי שפעם האברכים היו לומדים מוסר וזה היה הגורם להם לגבוה בדרכי ד', היום פחות לומדים מוסר וגם אברכים צריכים חיזוק, ולימוד החכמה זה הופך את האדם למשהו אחר, ושאלתיו אף שלא מילאתי כריסי בש"ס ופוסקים, הוא אמר לי שכבר הרבה תירצו על שאלה זו ואין מה להוסיף.

אותך לא בחנתי לישיבה...

דרכו של רבינו היתה לבחון את הבחורים לפני כניסתם לישיבה, אני כבחור צעיר לימים שעדיין לא הגעתי לגיל הקיבוץ, הגעתי באמצע הזמן וביקשתי מרבינו להיכנס ללמוד בישיבה. רבינו היה בדרכו לתפילת מעריב והתחיל לחקור אותי מה שמי והיכן אני לומד, ועוד כמה שאלות כדו'.

ואז רבינו פונה אלי ואומר לי: 'הבית מדרש פתוח, אתה יכול להיכנס להתחיל ללמוד בו', ואני עומד ומשתומם שכולם אמרו לי שחייבים להכין חבורה, לימים רבינו הזכיר לי פעם ש'אותך לא בחנתי לישיבה'. שאלתי 'מדוע הרה"י לא בחן אותי?' השיב רבינו, שהוא הרגיש שאני צעיר לימים ופחד שזה ישבור אותי המבחן, לכך לא בחן אותי.

פלגין שני זמנים

בזמן חורף למדו בישיבה מסכת גיטין, ובסוף הזמן אחזו באמצע סוגיא ד'פלגין דיבורא',

וכשהתחיל זמן קיץ המשיכו באותו סוגיא של פלגין דיבורא, ורבינו התחיל את השיעור הראשון במילים 'פלגין שני זמנים', ומיד התחיל לבאר שיטת התוס'.

וכשדברתי עם רבינו אחר השיעור, הוא אמר לי שמסתמא ציפו שנמשיך בסוגיא חדשה, תחילת זמן צריך להתרענן יותר וכו', 'דע לך שהמעלה היותר טובה זה להמשיך באותו מקום בלי הפסק', ואף שהיה בין הזמנים באמצע אבל צריכים לדעת שבין הזמנים לחוד וזמן לחוד והזמן הוא המשך אחד גדול, וכידוע שבישיבה הרבה פעמים היו מתחילים מסכת באמצע הזמן ובזמן אחרי זה היו ממשיכים באותו סוגיא שהפסיקו.

במחשבה תחילה - שלא לצער את מי שאין לו

באחת השבתות נסע רבינו לשמחה של בחור בצפת, ורבינו אמר לי ביום חמישי שאני יבוא איתו לשבת, אמרתי לו שבין כה חשבתי לנסוע כיון שהבחור הזמין אותי, אבל אני מתכנן לנסוע מוקדם ביום שישי ביחד עם עוד בחורים, כיון שאני רוצה להגיע לעוד מקומות בצפון לפני שבת.

ואכן אחר שטיילנו באזור הגענו להתפלל במירון מנחה, ואיך שבאנו מיד אנו רואים את הראש ישיבה יוצא מהציון. לאחר כרבע שעה אני מקבל טלפון מהנהג שהרה"י מחכה לי בחוץ, ושאגיע לצפת, אמרתי לו שאני רוצה לנסוע מוקדם לעמוקה. כשנכנסתי לדירה של רה"י לפני שבת, רה"י העיר לי בחביבות על זה שלא באתי איתו, ובדרך צחות שאל אותי 'האם מצאתי שידוך בעמוקה'...

במוצ"ש הראש ישיבה אומר לי שכיון שנסעתי ביום שישי עם הבחורים שאני יחזור איתם לישיבה, הוא ממשיך עוד יום יומים לשהות בצפון. סברתי שזו הערה על זה שלא באתי איתו בערב שבת. כשרבינו חזר לישיבה מיד ביקש לקרוא לי, ואמר לי: "אל תחשוב שמה שלא לקחתי אותך להמשך הנסיעה זה על התעלול שעשית ביום שישי שזה הפסד כולו שלך. אלא שלאחד מתלמידי באיזור שם, יש בת מבוגרת בבית, וכל פעם שאני מגיע עם בחורים הוא מבקש ממני למצוא שידוך לבתו, וכיון שאני יודע שזה לא מתאים לך לא רציתי לצער אותו".

עוד תתגעגע לתפילה בישיבה

אחד מהדברים שכידוע רבינו הקפיד מאד עם בני הישיבה, זה היה תפילת שחרית בישיבה. אמנם על שאר התפילות פחות הקפיד על זה, וכדרך הבחורים זה היה מאוד קשה להם לקום בבוקר מוקדם.

פעם רבינו גער בי על זה שלא הייתי בתפילה, והוא אמר לי 'אתה עוד תתגעגע להתפלל ככה במתינות ולכל הגשמאק הזה'. וכשהגעתי לרבינו פעם אחר שהחתנתי, אמרתי לו שכל מה שהראש ישיבה העיר לי אפשר ככה אפשר ככה, אבל על המשפט הזה ש'על התפילה בישיבה אני עוד יתגעגע' זה אמת ויציב, שבתור אברך יש פעמים שאתה רוצה לעמוד ולהתפלל שחרית במתינות אבל זה לא הולך, ואז רבינו קרא לאחד הבחורים ואמר לו תשמע מה שהוא אומר...!

"סבא, רבי שלמה זלמן, אמר לי: אתה נשאר שם!"

בצל ישיבת

זהרי אורה מתורתו והנהגותיו בשיחת זכרון עם אחיינו ותלמידו, הרב הגאון רבי אריה בורודיאנסקי שליט"א, שזכה לישון בדירת רבינו מספר שנים

הרב א. מנדל



בנערותה הגיעה פעם אימי שתחי', לשהות ביום הכיפורים בבית רבינו, היה זה כשהרבנית ע"ה לא חשה בטוב, והיא באה כדי לשהות איתה בצום. רבינו התכונן לצאת לתפילה כשכולו שרעפי קודש, ומי שהכיר את מראהו ביום הקדוש, יודע איך זה היה נראה... ואז הרבנית אמרה לה שהיא יכולה ללכת ל'כל נדרי' לבית הכנסת. היא תיארה איך רבינו צעד בשרעפי קודש כמלאך ד' לבית כנסת, ומידי פעם פנה לראות שהיא לצידו. כשהגיעו לבית הכנסת, הוא דאג להסביר לה איך להיכנס ואיפה מקומה. סולם שראשו מגיע השמימה, אבל הוא מוצב ארצה, מונח לדאוג לאחותו, נערה צעירה, שלא תרגיש נבוכה בבית הכנסת.

אני זוכר שכבר מצוה שלי, הוא הגיע, התיישב וביקש שאומר לו את עיקרי הדברים של הדרשה שאבי מורי לימד אותי, אמרתי פשוט ברמב"ם עם דיוק, ובהמשך היה משהו בדרשה לא ברור, הוא לא ויתר, קרא לאבי והחל מדבר איתו על הרמב"ם, עד שהדברים הובהרו על דיוקם.

כאמור, הקשר היה הדוק, תמיד ידענו וחשנו שיש ברבינו רוממות מיוחדת, שהוא מעל כולם, גבוה מעל גבוה.

מתי הגעתם ללמוד בישיבת 'מעלות התורה'? הגעתי ללמוד בשנת תשמ"ח, היה זה כאשר גיסי הגאון רבי יהושע זליג שיף שליט"א למד בכולל של הישיבה. אני נזכר שבשבע ברכות שלו, דיבר רבינו בשבחו של הרב שיף, והגדיר אז את החתן. כידוע ההגדרות שלו היו תמיד מדויקות, כפי שניתן היה לראות הן בשמחות כשדיבר ותיאר את החתנים, והן להבדיל בהספדים, תמיד הוא ידע לגעת בנקודות המדויקות באופן נפלא.

הוא שיבח אז את החתן ורצה להגיד מדרכי עבודתו, ואמר שהדרך של החתן שהוא כל הבנה שיש לו בלימוד, הוא לא משאיר כהבנה גרידא, אלא הוא הופך אותה לדברים פשוטים, וכך הוא עולה ומתעלה, ובאמת זו הגדרה שתאמה מאד את רבינו, מי שהכיר אותו ידע שתמיד הוא לקח את ה'שכל' ותרגם אותו ל'למעשה', וכמו שתמיד הוא דיבר על "יובדעת חדרים ימלאו", שהדעת זה הביטוי של ההבנה והשכל בכלי המעשה, זה היה מהלך שלו תמיד, שלא להישאר עם הבנה וסברא בעלמא, אלא להשיב אל הלב.

שאתה אצלו, תדבר איתו בלימוד". למדתי אז גיטין והכנתי איזה 'שטיקל' על 'שרטוט'. לאחר שעשיתי שליחותי, שאל אותי רבינו "מה אתה לומד?" והתחלתי מיד לומר לו, והוא הקשיב לי והראה שהוא שומע ומתעניין, בשלב מסוים הגעתי ללשון של הרמב"ם על הדין שמגילת אסתר צריכה שרטוט כתורה עצמה, וללשון הגמרא ש'דברי שלום ואמת הרי כאמיתה של תורה', כששם מרן הרב מבריסק אומר את הגדר שלו בשרטוט, אני המשכתי לדבר, אבל באיזה שהוא שלב רבי שמואל 'נכנס' לסוגיא, הוא התרומם ממקומו הסתובב בסלון ובחדר שלי (ברחוב גשר החיים), וחזר לעצמו שוב ושוב 'הרי היא כאמיתה של תורה', וכאילו עיין לעצמו בוורט הזה במילים של הגמרא ושל הרמב"ם, כך כמה דקות הוא כבר היה בעולם אחר, עמוק בעולמה של סוגיא, הוא הילך הלך וחזר וחזר בהתלהבות על המילים 'הרי היא כאמיתה של תורה'. קמתי, אמרתי שלום והלכתי. כנער צעיר היה זה בשביל פרק לימוד לראות מהי שקיעות בלימוד, איך בהרף עין הוא 'צלל' אל תוך הסוגיא, וחזר בעריכות ובמתיקות עצומה על הלשון של הגמרא...

אספר לכם מעט גם מזכרונותיה של אמי מורתי שתחי'. בהיותה נערה, התארחת רבות אצל אחיה הגדול רבינו זצ"ל. אני נזכר שלפני שנים רבות היינו בבין הזמנים עם ראש הישיבה בכפר אליהו, כשהיה שם את הקצמפ של הישיבה. בסעודה שלישית התחיל רבינו לשיר את 'ידיד נפש' בניגון המרגש, אותו היה שר מידי שבת בשעת רעוא דרעוין. אמי שעמדה בצד, החלה להזיל דמעות של התרגשות, לאחר מכן סיפרה לנו על מה שהיה בנערותה. היא היתה הולכת בשבת משערי חסד לפעילות בסמינר, וכשהפעילות הסתיימה, היה זה קרוב לשקיעה, כך שהיא לא יכלה להספיק לחזור לבית הסבא בשערי חסד לסעודה שלישית, ואביה אמר לה שתלך לבית רבינו ברחוב גשר החיים, הסמוך יחסית לסמינר, ושם תאכל את הסעודה שלישית. היא נזכרה אז, איך כבר אז, כשהיה אברך צעיר ממש, הוא היה שר בכיסופן עצומים, את הניגון הזה של הידיד נפש, עם אותה עריכות...

בשיחה רווית זכרונות וגעגועים, לרב ולרוד הגדול, פורש בפנינו רבי אריה בורודיאנסקי שליט"א תיאור דמות ההוד של רבינו מרן זצ"ל, והשעות הרבות בהן שהה ולן בביתו, בשנים שלאחר הסתלקות הרבנית ע"ה.

מילדות ממש, הסתופפו בני המשפחה בצלו של הדוד הגדול, שהאיר פנים הקריב והעניק. "אבי מורי שליט"א, הגה"צ רבי יצחק ירוחם שליט"א, אמר והרגיש בהספד על מרן זיע"א, את הכוח המיוחד של רבינו באיזון שלו בדברים, לדעת לשלב את כל הכוחות והמעלות העצומות, איך שראש הישיבה זצ"ל ידע לשלב בין ההתמדה הנוראה והשקיעות הבלתי פוסקת בתורה ותפילה גבוהה בגבהי מרומים ממש, יחד עם החסדים העצומים, עם אלמנות, יתומים ושבורי-לב שקיבלו ממנו ללא הרף וללא הפסק, סיוע והשתתפות בשמחות מחד ובשעות קשות מאידך.

הוא סיפר שבמשפחה ראינו שהיה לנו 'אח טוב'. וכאשר אמי תחי' עברה ניתוח, הוא צם כל אותו היום וירד להתפלל בתחנונים בכותל, עד שקיבל הודעה שהכל עבר בשלום, ומזמן שהחלימה, בא לבקר אותה בכל יום שישי, כדי לרומם את רוחה. אחי ישיחי' שהיה בביה"ח 'רמב"ם' בחיפה, ורבינו זצ"ל הגיע כל שבוע לבקר, עם החמימות ומאור הפנים העצום, כאשר קירב קרובים ורחוקים, כל אחד מישראל, כל מי שראהו חימם את לבבו.

הקשר שלכם עם רבינו היה כבר מילדות ממש? כן, גדלנו לאורו של הסבא הגדול רבי שלמה זלמן זצ"ל, וגם לאורו של ה'פעטער' רבי שמואל זצ"ל. אבי שליט"א, הדגיש לנו תמיד שנדע להכיר ולקבל מהדוד שהוא אדם גדול, ואני מדבר על תקופת הילדות ממש, הרבה לפני שלמדתי בישיבה, וכמובן זכינו גם מצדו להארת פנים. אני זוכר מעשה שמלמד גם על היותו 'רב' - שכל שיחה איתו היא לימוד, וגם על הרגישות שלו לכל אדם, היה זה בהיותי נער צעיר ממש, באחת השנים בביקור החג, כשהגענו לביתו, 'ישבתי עם אאמור' בחדרו של רבינו ברחוב גשר החיים, ונערות היתה בי והערתי איזו הערה ושאלה בענין שהם דיברו, היו שם עוד נוכחים, ואחד מהם, אדם מבוגר ונכבד, ביטל על אתר את מה שאמרתי והגיב בביטול שאין כאן שאלה בכלל, אני מיד השתתקתי. רבינו עצר את דיבורו, פנה אלי וביקש ממני לשאול שוב את השאלה, ואז פנה אל אותו אדם ואמר לו, "ומה אתה טוען?" וכך נכנס עמו בדברים על השאלה של נער צעיר, והוכיח לו שהשאלה אכן שאלה...

אני זוכר שבהיותי בחור צעיר, באחת הפעמים ששלח אותי אבי מורי לביתו של רבינו, להעביר לו מכתב כלשהו, הוא אמר לי "אריה תנצל כל רגע

עמוד
האש



ואז באחד מהימים באותו שבוע, הוא נעמד ליד ארון הקודש, טיפס את שלושת המדרגות, וכל בני הישיבה התאספו תחתיו, ואז הוא סיפר את המעשה שהיה עם ריש מתיבתא דראדין, רבי נפתלי טרופ זצ"ל, כשהוא חלה והיה מסוכן, ובני הישיבה בראדין "תרמו" לזכותו שעות וימי לימוד, וכאשר באו למרן הח"ח וביקשו שיתן שעות של לימוד עבור ישועה לרבי נפתלי הרבה בזה החפץ חיים והודיע לבסוף שהוא נותן דקה של לימוד, הבחורים מאד התפלאו, רק דקה אחת? ואז הסביר להם החפץ חיים, שהם לא יודעים מה ערכה של דקת לימוד ועשה להם חשבון כמה מילים אפשר ללמוד ולקיים מצוות עשה של תלמוד תורה בדקה אחת...

ואז נענה רבי שלמה זלמן ואמר "עכשיו המצב של הרבנית הוא כזה שצריך הרבה זכויות, ומוטל עלינו להתחזק, אנחנו מקוים שעוד מעט ראש הישיבה יחזור אלינו במהרה, ובניתיים כולם מחויבים להתחזק בלימוד התורה, ולא מיבעי הסדרים הרגילים שבודאי צריך לשמור עליהם בתוקף וביתר עז, אלא צריכים להוסיף חוץ מזה עוד סדרי לימוד שיהיה לזכותה".

באותם ימים הייתי בתורנות שהיתה של בחורים, כדי שיהיה מניין כל העת בסמוך לחדרה, וכשנכנסתי לחדר בו היא שכבה מחוסרת הכרה, שמעתי את רבינו אומר בלהט "לישועתך קיויתי ד..."

ומאז הפטירה נכנסתם לישון בבית רבינו מרן זצ"ל?

יום הפטירה היה יום מטלטל לכל בני הישיבה ולבני המשפחה בפרט, ההלוויה יצאה מביתו של ראש הישיבה, ורבי שלמה זלמן אמר שם כמה מילות פרידה, ולאחר מכן ההספד נערך בחצר בית המדרש הגר"א. אני זוכר דבר קטן שתפס אותי מאוד באותה שעת חימום, כאשר יצאו מהבית עם המיטה, היו שם כמה מארגנים שדחפו את כולם החוצה, ליד רבינו עמד אחד מאחייניו, שהיה לצידו בחלק מהימים בבית החולים, ניתן היה להבין שמדובר באחת מהשעות הכי רגישות בחיי רבינו, בשבר הנורא בשעה שמתו מוטל לפניו, שכל עולמו חרב עליו, ובשעה שהוציאו את כולם החוצה, הזיוו גם את אותו אחייני, ואז ראיתי שרבינו מסמן להם שיניחו לו, הוא לא היה צריך אותו שם באותו רגע, אבל זה היה סוג של הכרת הטוב, לאדם שסייע לו בימים הקשים, ורוצה כעת להיות בפנים... שלטון הדעת, בזמנים כאלה היה מבחיל ממש, זה כוח ועוצמה של שליטה עצמית מדהימה.

הלוויה נגמרה בשעה מאוחרת בלילה, אני כבר הלכתי לחדרי לישון, באותו זמן היה דיון בין בני המשפחה למי לקרוא, ואז רבי שמואל עצמו אמר להם "אריה נמצא פה, הוא בישיבה". גם באותו לילה שחור היה מפעים לראות את שלטון הדעת של רבינו. נכנסתי לחדר האחרון בדירה, זה היה לילה של חודש טבת קר מאוד, ובמציאות מאוד מתוחה ורגישה, מיד אחרי שבוע של מתח עצום, ולאחריו הפטירה וההלוויה. רבינו נכנס ומיד התחיל במצות הכנסת אורחים, הוא הסתכל אם אני מסתדר עם המיטה, ושאל אותי אולי קר לי, ואפילו ניסה לתת לי הרגשה טובה, כשפתח ב"דיון" שבעצם לפני שמגיעים לדירה לא צריך לחמם, וכשנמצאים בין השמיכות גם לא צריך, אבל למעשה בין לבין קר וצריכים לחמם... הכל כדי להתגבר על המתח והתחושות הקשות, שבחור צעיר ירגיש נעימות.

הסיפורים הללו על המידות הטובות המיוחדות, ליוו אותנו כל השנים. אני זוכר שביליל ראש השנה התלוויתי לרבינו לאחר התפילה, כשעלה להתברך אצל רבי שלמה זלמן לשנה טובה. הדיבורים

ספרו נא על הלימוד בישיבה בצלו של רבינו מרן זצ"ל.

עצם הלימוד בצלו של מרן הוא עולם ומלואו עבור כל מי שלמד בישיבה, שזוכר את הרגעים הנשגבים, כשכל תנועה, כל תפילה, כל רגע, זה לימוד. עומד מול עיני הראש השנה הראשון בישיבה, כשרבינו עומד ליד הבימה בשעה ששרו את "ויתנו", כל מי שראה את רבינו לראשונה בר"ה ראה תופעה בלתי נתפסת, מצד אחד יראה עצומה ופחד ואימת הדין, ומצד שני התלהבות עצומה, המחזה הזה של דבקות עם שמחה לא נתפסת, ויראת ד' נסוכה, כשהוא מכריז "ויתנו לך כתר מלוכה" לא תשכח לכל מי שראה את זה אי פעם.

אני נזכר גם איך בשנה אחת נשאר על מקומו ברציפות מכניסת יום הכיפורים עד צאתו, ולא יצא לביתו כלל. במוצאי היום שאלתיו אם לא היה קשה, וענה כי באיזה זמן בבוקר היה קצת קשה, אבל אחר כך היה כל היום בס"ד בהצלחה.

באותה תקופה ישנתי בדירה של הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל, שהיתה ממש צמוד לבנין בית המדרש, היינו שם שלושה בחורים, נכד של ר' שלום, עוד בחור ואני. בחנוכה הדלקנו נרות בפתח החצר, בעודנו עומדים ושרים, ראינו לפתע את רבינו מגיע, הוא הספיק להדליק בגשר החיים, כמו שתמיד היתה ההדלקה שלו, בלהט אש קודש, ומיד אץ לבית המדרש, לקח את כל ההתלהבות של הדלקת הנרות לשקיעות בלימוד בבית המדרש.

אגב החלק הזה של לחבר את המצוה והתפילה לתורה בלט מאוד, ראינו תמיד וזה דבר שהיה נראה בעין, איך קבוע אחרי תפילתו הנשגבה הוא ישב ללמוד לחבר את זה לתורה, הוא היה תמיד מדבר על כך ואומר שצריך שים לב לעבודת התפילה, לדעת שהתפילה היא לא מנהג טוב חס ושלום, אלא מהפכה ועבודה נוראה, שהופכת את האדם ממת לחי, ונהג להזכיר את דברי החרדים שפירש על הפסוק "מצרף לכסף וכוור לזהב איש לפי מהללו", לפי תפילתו. כי התפילה של האדם היא המצרף והכוור ובה הוא נבחן אם יש בו זהב וכסף, או כולו פסולת חס ושלום. וכך הוא נהג תמיד להכניס את המציאות הזאת לחיים של רוממות, הקפיד תמיד להכניס את המצב המיוחד שהיה בתפילה להפוך לקנין להכניס את זה לתוך ה'למעשה', ולכן הקפיד תמיד להמשיך אחרי התפילה מיד ללימוד התורה, זה היה בכל תפילה ראינו את זה השכם והערב, כולם זוכרים איך במוצאי שבת מיד אחרי הבדלה הוא 'עט' על המשניות וישב שעה ארוכה ללמוד.

כך היה גם כל בוקר אחרי התפילה, גם כשהיה נוסע לציון הרשב"י במירון לשפוף ליבו בתפילה, הוא היה בדרך כלל מקפיד להתישב ללמוד שם במקום, לקחת את המצב של הרוממות, כדי שיכנס לעולם המעשה, לתוך לימוד התורה, שיכנס לחלק מהחיים. ובאמת הוא לקח את כל המושגים הגבוהים והנחיל אותם כ'תורת חיים', שזה יהיה למעשה, לא כרעיונות נשגבים או הרגשים ללא תכלית, אלא תורת חיים, שיכנסו ממש לחיי המעשה.

בישיבה התעליתם גם בצל הסבא הגדול רבי שלמה זלמן זצ"ל...

אכן, רבי שלמה זלמן היה הגדול העומד על גבינו. ולמשל כאשר הרבנית ע"ה התמוטטה, ושהתה בבית החולים איכילוב במצב קשה, ורבינו שהיה לצד מיטתה, רבי שלמה זלמן נטל אחריות באותם ימים כשרבינו לא היה בישיבה. כשהגיע להתפלל מנחה בישיבה כהרגלו, אפילו לא נחה דעתו כשהאריכו יותר מידי בתהילים לרפואת הרבנית, כי הוא לא רצה שזה יבוא על חשבון הלימוד.

ביניהם היו בחרות קודש ממש, כראוי לקדושת היום. גם כשצעדנו אל הבית, קדושת היום היתה ניכרת, ורבינו שתק רוב הדרך. כשהגיעו סמוך לביתו, פנה ראש הישיבה לרחוב צדדי, ונכנס לבית אלמנה ששלחה בכל יום שיש כמה עוגיות שאפתה, עטופים בנייר עם גומי, "כי צריך לדאוג לרבי שמואל, הרי הוא התאלמן"... היא היתה בטוחה שהעוגיות שלה חשובות לו, היא היתה בטוחה שהיא עושה חסד עצום. מתוך רגשי הכרת הטוב עלה רבינו ובירכה לשנה טובה, ואז הוא ראה על השולחן כמה זמירונים מיוחדים ובהם הבקשות והתפילות הנאמרות ב'סימנים' שנאכלים בליל ראש השנה. רבי שמואל ביקש מהאלמנה להשאיל לו זמירון אחד לביתו, כדי לומר מתוכו את ה"יהי רצון" שנוהגים לומר. השמחה שלה היתה מושלמת.

איך נראו ימי 'השבועה' שלאחר אותו לילה? למחרת הוא ביקש ממני שאבקש מבחורים שלא יבואו כולם לתפילות בביתו, והסביר לי כי לסבא, מרן רבי שלמה זלמן, קשה להגיע כל יום מרחוב הגאונים לבית ברחוב אבן שפרוט, והוא צריך שיהיה לו מניין ברווח ב'אגודה' סמוך לביתו, שם התפללו בני הישיבה איתו מידי יום, ולכן שאבקש מקבוצת בחורים שימשיכו שם את המנין לכבודו של רבי שלמה זלמן...

בתום השבועה, ניגש אלי רבינו ואמר לי שאבא צריך יותר להחמיר שלא להיות לבד, אבל עכשיו זה לא נצרך כל כך, ולמעשה רמז לי שעדיף שאחזור לחדרי, אני ניגשתי לסבא וסיפרתי לו על כך, אך סבא רבי שלמה זלמן אמר לי: אתה נשאר שם... כשחזרתי בערב לדירה דפקתי על הדלת, וכשרבינו פתח וראה אותי, אמרתי לו שבאתי לישון... הוא שאל אותי, "האם כדאי לך לישון כאן? תישאר פה ככה בחדר לבד? בלי חברי חדר? לא עדיף לך לישון בחדר שלך עם חברים?"... אמרתי לו שלהיפך, אני מעדיף לבד. הוא ראה שאני מתעקש ונתן לי להיכנס, למעשה מבחינתי זו היתה שליחות של רבי שלמה זלמן.

בתקופה ההיא הייתה מציאות של אור וחושך משמשים בערוביה. מצד אחד חרב עליו עולמו ממש, עם כל השבר שהיה מונח בזה, שאי אפשר לתאר, עם הצער הנורא, שלא ידעו איך ימשיך, ומצד שני מה שהיה מזה לעמל התורה היה בדיוק הפוך, את כל הנחמה שלו הוא מצא בתוך הגמרא,

משמעות לכל דיוק, כשהוא למד והביא רמב"ם, רשב"א, רמב"ן, זה היה כשהוא ראה לנגד עיניו איך הרמב"ן למד את הסוגיא... וכשלמד 'שטיקל' של רמב"ן, של ראשונים, הוא למד לראות כמו שהרמב"ן שאמר את זה, להיכנס לדברים ולראות מה הוא אומר, ובדיוקים אפשר למצוא את התוכן הפנימי.

יש להוסיף הרבה מהדברים שראינו, כמים שאין להם סוף, אבל אולי נזכיר מה שאמר אאמ"ר, שהכתוב אומר "האלוקים עשה את האדם ישר", וכלשון הרמב"ם הידוע בהלכות שמיטה ויובל, כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני ד' לשרתו ולעבדו, לדעה את ד', והלך ישר כמו שעשה האלוקים, ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קודשים, ויהיה ד' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים.

את עוצמת הביטוי הזה - "הבינו מדעו", ראינו תמיד אצל מן ראש הישיבה זצ"ל, איך שהוא חי תמיד עם ההבנה בשביל מה חיים כאן, ומעולם לא הסיח דעת לרגע, "הבינו מדעו ונדבה רוחו", עם חיות עצומה והתעוררות אין קץ, לדעת מה עיקר החיים, כאשר הוא מבדיל את עצמו מכל הסביבה והלך ישר כאשר עשה אותו האלוקים ופורק מעל צווארו עול החשבונות הרבים. זה היה כל מהותו, בלי חשבונות שחישבו בני אדם, אלא רק "הבינו מדעו". כל ההנהגה מה ואיך צריך לעשות. וכמדומני שמותר לומר שרואים שזה מה שהנחיל לתלמידיו, כל ההנהגה של התלמידים בישיבת 'מעלות התורה', ראיתי הרבה בוגרים מהם, שתמיד זה היה חלק שנטבע בהם, להיות דבוקים בתורה ולא לעשות חשבונות רבים וקטנים אשר חישבו בני אדם, דברים צדיקים ולא שייכים.

הרי ראו את זה אצלו כולם. אם ניקח כדוגמה איך הוא היה יושב בחתונות, בשמחות, בכל מקום, ולומד בהתמדה, בלי לחשב חשבונות, לא להתפעל מכלום. כולם מסתובבים, אוכלים, מחייכים, והוא שקוע בתלמודו. אם ניקח כדוגמה את הריכוז הנורא, בלי חשבונות, רק תורה יומם ולילה בהתמדה נוראה, פשוט ישר כאשר עשה אלוקים. וכפי שצינתי, אני ראיתי את זה על הרבה מהתלמידים, שזה היה דרכם, זה החינוך שקיבלו, לפרוק חשבונות של בני אדם מעליהם, פשוט לפרוק חשבונות.

על הפסוק "אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין וגו'" אומרים חז"ל במדרש שהארץ בוכה "וישר באדם אין", ויש להבין מה זה קשור לארץ? מכיון שהארץ התקלקלה על ידי החטא הקדמון, חטא עץ הדעת, ונהיה מצב של 'חשבונות רבים', ורע מעורב בטוב, הרי שהתיקון של הארץ הוא שהאדם יהיה ישר כאשר עשה אלוקים, זה התיקון לחטא, בלי שום חשבונות אחרים, כשיש כבר מצב ומציאות של ישרות. וממילא כשמסתלק אדם גדול, שכל כולו ישרות, רק דבוק בתורה וברצון ד', שאין על גביו אלא ד' אלוקיו ותורת ד', הרי שהארץ דומעת ובוכה, כי "ישר באדם אין" ואין מי שיתקן את הקלקול שיש בארץ...

הוא שלח מכתב לתיבת הדואר בישיבה, המכתב התגלגל וראיתי אותו, הוא כתב לרבינו וציטט מה שהרמח"ל אומר בדרך עץ החיים שהדרך לגדול היא ש"יבקש בלבבו, מה עשו הראשונים, אבות העולם, שכה חשק ד' בהם, מה עשה משה רבינו עליו השלום, מה עשה דוד המלך עליו השלום, וכן כל הגדולים שלפנינו, ויעלה בשכלו מה טוב לאדם כל ימי חייו לעשות כן גם הוא וטוב לו". וכתב אותו תלמיד שכאשר הוא היה בישיבה וראה את התורה ואת היראת שמים, אז הוא כבר הרגיש שאת זה הוא בא לראות, והיה לו תועלת ב"ה.

אגב אבי מורי שליט"א סיפר לי על אברך שלמד בכולל בבני ברק, אברך תלמיד חכם שידע ש"ס, אבל הוא היה במצב רוח ירוד ומדוכא, ולא הצליחו להשיב את רוחו. באחד הימים היה פדיון הבן בבית מדרש סמוך לכולל בו הוא למד, והאברך נכנס לשם וכשחזר ראו שממש נשתנתה צורתו, הוא היה שמח וטוב לב. התברר שהוא שלא הכיר את רבינו, הוא רק ראה את ראש הישיבה וקיבל שלום במאור פנים, זה לבד השיב את רוחו.

כולו תורה

רבינו התייחס ללימוד ועסק התורה בשקידה כ'חיים האמיתיים'. הענין של עסק התורה היה ראשית דרכו, אשר השרישנו בכל עוז, הן בדוגמת הנהגתו בעצמו תמיד, והן בדיבוריו התמידיים בבחינת "הוא היה אומר". והיו בדבריו ב' יסודות מרכזיים:

הראשון הוא שתורתנו הקדושה היא 'תורת ד', והיא החמדה הגנוזה אשר היתה לפני יתברך וירדה ונשתלשלה עד אלינו בעוה"ז, היא היא הגמרא הנמצאת עתה פתוחה לפנינו לעסוק בה, וממילא כל הגישה אל 'תורת ד' אמורה להיות בהתאם לכך, ברצינות הדרושה ועם 'שמחים כנתינתה'.

והיסוד השני הוא יסוד מרכזי, אשר בו היתה טמונה אישיותו: התורה היא מציאות החיים האמיתיים, כל תיבה של לימוד היא מציאות של 'חיים' כפשוטו ממש, חיי הדעת והתבונה וההחכמה מפיו יתברך. לכן כל הפסקה מהלימוד, היא עזיבת החיים ח"ו. ועל זה היה זועק מנהמת ליבו: "כפורש מן החיים, כפורש מן החיים ח"ו", ויש שהיה אומר: "יש 'חיים' ויש 'אין חיים'".

לכן כשצריך להפסיק מלימודו כל מערכת השיקולים משתנית לגמרי, האם המצב מצדיק את ההפסקה או שמפסידים 'חתיכת חיים'. ואם הדברים אמורים בהפסקה לצורך, הרי בסתם דברי בטלה ושיחה באמצע הלימוד זהו זלוזל נורא בלימודה ובנותן התורה - להפסיק את הלימוד בעבור כל הפרעה.

דבר זה ניכר היה אצל רבינו עצמו, כשהוצרך לצאת מהישיבה כדי להשתתף בשמחה, על אף שכבר באו לקחתו, היה בודק אם כבר הוא חייב לצאת או שאפשר להמתין עוד מעט ולהמשיך ללמוד.

גם לימודו היה בדרך מופלאה, יש שמרבים בדיוקים, אצל רבינו היה משהו מאוד מיוחד בנושא הזה, שזה כמו שתי קצוות, מחד הוא היה רחוק מאוד מהשיטה הזאת, של לבנות על איזה מילה יסודות, הוא יותר אהב לקלוט את רוח הדברים של ה'ראשון', מצד שני הוא לא ויתר על שום דיוק, תמיד היה מחשב כל מילה מה כתוב פה... תמיד התחושה היתה שהוא בונה בדיוקים את התוכן הפנימי של הדברים. מחד לא בורחים משום דקדוק קל, מצד שני הכל מתחבר למערכת שלמה שיש



בתוך המשניות.

אני זוכר בלילות של התקופה הראשונה, כשעוד למד בבית, הוא החל אז לכתוב ולעסוק בכתובה על מסכת אהלות, לא אוכל לשכוח איך שהיה לומד שעות רבות, יושב בניגון לומד בעריכות נפלאה. אחת לכמה זמן היה משמיע אנחות של צער, לעתים היה קם, מסתובב, משמיע אנחות ובכיות קורעות לב ומיד שב אל הספר ושוב לומד בנעימות מופלאה, ראיתי ושמעתי את ה'לולי תורתך שעשועי', שוב לתוך אותו ניגון של הלימוד המשניות אהלות. לילות רבים שכבתי במיטה, והייתי שומע את הבכי ואת הניגון, ומתוך זה נרדמתי... כולם ראו שהוא מצא את הנחמה מהיגון בשקיעות הנוראה בתורה, כשביום היה את היה שיעורים של הישיבה ובלילות העיסוק באהלות.

במשך השנים הוא תמיד עלה לרבי שלמה זלמן לארוחת הבוקר, בימים הראשונים אחרי הפטירה נשאר על מקומו ב'אגודה' והמשיך ללמוד, סבא שאל אותו כמה פעמים אם הוא בא, אך רבינו רמז לו שלא, הוא היה לומד עוד שעה אחרי זה, ואז הוא נכנס לביתו לכמה רגעים, טעם מזונות משהו קטן, ורץ לבית המדרש.

סיפרו שבאותה שנה הוא בקושי ישן...

זה ראו כולם, במיוחד כשהוא היה לקראת סיום כתיבת הספר. היה תקופות ארוכות שיכלנו להעיד שהוא לא נכנס למיטה בכלל, היה לילות שלמים שהוא ישב בבית המדרש כל הלילה, ובא לקחת טלית ותפילין, בימים שהוא שעבד על אהלות בעמל עצום, לפעמים זה הגיע לאפיסת כוחות נוראה.

זכורני גם שבערב שבת אחד, אחרי שבוע שבו הוא לא ראה את המיטה בכלל, הוא ניגש לטבול לכבוד שבת, והבליץ יצא ואמר: מה אעשה, ר' שמואל נרדם... ובסוף הוא הקיץ אותו. ומפורסם שבא אי מי למרן הגרש"ז ואמר לו שרבי שמואל לא עולה על מיטה, הוא אמר לו: "מה אעשה, אני כבר פטור ממצות חינוך"... עמל התורה הנורא, היה דוגמא חיה לבני הישיבה, במחזות שלא ישכחו.

ככלל הדוגמא החיה של השקיעות בלימוד, זהו דבר שלא יעזוב את כל מי שחי במחיצתו, אמרתי לו פעם כמה שנים אחר נישואי, שהצורה של הלימוד בישיבה מלווה אותי עד היום, אני יושב בבית מדרש, עד שעה מאוחרת ועדיין לא שבע. אני זוכר שהיה בחור אמריקאי שהיה בישיבה חזר לארה"ב,



עמוד
האש

"בדידי הוה עובדא"

"אליבא דשמואל"

לפני כשנה האירה את עולם התורה וההלכה סדרת הספרים "אליבא דשמואל", בהם נלקטו חידושים ופסקים בהלכה מרבינו בעל ה'דרכי שמואל' זצ"ל, על הלכות שבת, פועדים, ועל סדר השלחן ערוך * לפנינו ליקוט של עובדות והנהגות שנידונו על ידי ת"ח חשובים גדולי תורה על שולחנו של רבינו זצוק"ל, ונצרכו בכבשונו - חלקם טרם פורסמו, ועתידים להתפרסם בכרכים הבאים העומדים לצאת לאור

ומספר הגרא"א פלדמן שליט"א בעל ה'אגור באהליך': 'שאלתי את רבינו זצוק"ל בנוגע למיקום המזוזה בפתח התחתון של הביהכנ"ס, ולפני שפרטתי את כוונתי, הוא אמר מיד: "הגרי"ז מאד הסתפק בענין זה, אך אתה יודע שחייב ביהמ"ד הוא ספק גדול, וכיון שבביהכנ"ס זה התפללו גדולי עולם הגר"ד בהר"ן ועוד גדולי ישראל, אני לא אשנה".

יציאה לטיול בחו"ל

הגאון רבי אריאל בוקוולד שליט"א מספר: 'כשהייתי בחור בישיבה, שמעתי שמתארגן טיול ל'סיני' והיה זה בתקופה שהחזיקה מדינת ישראל בחצי האי סיני לאחר המלחמה עם המצרים, והאוטובוסים יוצאים משיבת קול תורה, ונטען בפי כל להצדיק את הנסיעה שבוודאי התיר ראש ישיבת קול תורה מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל. פניתי לרבינו זצוק"ל, ושאלתי האם אכן מותר ליסוע לטיול המדובר, הגיב רבינו בכאב "אם היו מבינים מה קורה לאדם כשהוא יוצא לחו"ל לא היו שואלים שאלות כאלו", וכל גופו רעד כשאמר כן. אמנם אמר שישאל את אביו אם יש איסור. חזר אלי ואמר שאביו אמר שלא נשאל מקודם על כך, ויציאת האוטובוסים משיבתו אינה על דעתו.

הבחורים הטובים מגיעים גם ממקומות חלשים

הגאון רבי ירחמיאל דוד פריד שליט"א בעל המעדני שלמה' מספר: רבינו זצוק"ל זירזני מאוד לנסוע לחו"ל להרצות תורה ולקירוב רחוקים, וכשהצעתי בפני רבינו את החשש שלי על חינוך ילדי לתורה ויראת שמים, אמר לי רבינו 'שבדורינו ישנה תופעה חדשה שהבחורים הטובים מגיעים גם ממקומות חלשים, ואילו ממקומות הטובים ישנם גם בחורים חלשים'.

גם כעבור שנתיים כשהתייעצתי עמו האם כדאי לשוב לארה"ק, לאחר ששמע ממנו שישנם משפחות רבות שחזרו בתשובה, השיב, 'הרי זה זכויות עד סוף כל הדורות'.

לקול הצרוד הזה חיכיתי!

הרה"ג רבי לוי יצחק בטיסט שליט"א מספר: פעם אחת נכנס רבינו זצוק"ל להיכל הישיבה וראה

ברירה וזו שאלה הלכתית וכו'". ולאברך לא נותרה ברירה, והוא אכן השתתף בהדלקה אצל רבינו על דעת שישאר ללון שם.

ואז, לאחר כחצי שעה רבינו פונה לאברך ואומר לו 'עכשיו אתה יכול לנסוע הביתה ואינך צריך להשאר ללון אצלי'. לפליאת האברך הסביר: "נר חנוכה זה לא בית סוהר", העיקר שקבעת בדעתך ללון כאן וזה ביתך, אבל אדם יכול לשנות דעתו ולנסוע מביתו למקום אחר - העיקר זה קביעות הדעת הגמורה בשעת ההדלקה".

מזוזה בישיבת 'פעלות התורה'

בישיבת 'מעלות התורה' אשר משכנה בביהכנ"ס הגר"א בשערי חסד פתח"ק, מקום שהתפללו בה גדולי עולם הגר"ד בהר"ן והגרש"ז זצ"ל ועוד מגדולי המורים, קבועים סורגים בפנים הפתח מלמעלה, והמזוזה קבועה בצד החיצוני שלא מתחת לסורגים, למטה מהשליש העליון שעד המשקוף, ותוך השליש העליון שעד הסורגים, והיינו שלדידיהו היה פשוט שאין להתחשב כלל במשקוף הגבוה, והמדקדקים לקובעה בתחילת השליש העליון, יש להם לקובעה בתחילת השליש העליון שע"פ המשקוף הנמוך.



חלאקה

הרב ישראל ויזל שליט"א מספר: רבינו ז"ל היה מקפיד מאוד לא לעשות חלאקה לפני גיל שלש, היה תמיד שואל אם כבר הילד בן שלש שנים, ואם הילד עוד לא הגיע לגיל שלש לא היה גוזר. פעם אחת הגיע אברך צעיר ורבינו שאלו אם הגיע לגיל שלש, ואמר שכן, אך משום מה רבינו לא הסכים בשום פנים ואופן לגזור לילד, ותירץ כמה תירוצים, ואף תוך כדי התנמנם. יום למחרת הגיע האברך שוב לרבינו, ואמר שהיה לו טעות ביום אחד, ובאמת רק היום הילד נהיה בן שלש.

הגאון רבי אליעזר ויספיש שליט"א מספר: היה מקרה באדם שנמצא על עור בשרו כמין נגע צרעת, מראה לבן בגודל כגריס ויותר, ובא לשאול קמיה רבינו בעל ה'דרכי שמואל' זצוק"ל האם מותר לו לעשות פעולות לרפאות או להסיר מראה זה, או שמא יש לחוש שמא זה נגע, ויש בזה חשש איסור של קציצת בהרת.

ענה לו רבינו: "לפני זמן מה בא אלי אדם אחר שהיה לו גם איזה שינוי מראה של לובן על גבי ידו למעלה מן המרפק, יותר משיעור כגריס שהוא שיעור נגע, וכמבואר ברמב"ם (פ"א ה"ז), ונסתפק הלה האם מותר לו לרפאותו ע"י המשחה שנתן לו הרופא, או שיש בזה משום השמר בנגע הצרעת, ואם כי היה נדמה שאין בזה סרך נגע, מ"מ לא היה הכרעה בדבר".

והוסיף רבינו ז"ל דכבר היה עובדא כע"ז אצל הגאון האדיר בעל השבט הלוי זצ"ל, שבא אליו אדם אחד לשאלו על מריחת משחה על פצעו, האם היא מותרת בשבת ובאיזה אופן. וענה לו 'וכי בחול מי התיר לך', והרי אפשר שזה נגע ויש בו איסור קציצת בהרת, ולא נתברר לי כעת מה פסק בזה למעשה.

ורבינו הוסיף וציין שבספר תולדות אדם על הגאון מהר"ז מוילנא זצ"ל (עמוד י"א) כתב: סיפר לי ר' חיים אחיו פעם אחת זרחה צרעת קטנה על רגל הצדיק, וירא הרופא ויתבונן עליה ויאמר התחבולה הטובה היא לדעתו לחתוך אותה ולשרש אחריה. ור"ז ענה ואמר הנה יש לי מכוכה בזה, ראו הצרעת מראה בהרת יש לה ולדעתי איסור לאו של קציצת בהרת נוהג גם בזה"ז, והרבה לפלפל בזה בדרך אמת ובסברות ישרות וכו' עכ"ל, והיוצא לנו מזה כי הגדולים חששו בזה למעשה במראה הנראה כעין נגע שלא לקצצו.

נר חנוכה זה לא בית סוהר!

אחד מוותיקי תלמידיו של רבינו הגיע לביתו באחד מימי חנוכה, ובישר לו בשמחה שזה עתה אשתו ילדה במזל טוב. בנוסף, שאל האברך כיצד לנהוג בנרות חנוכה מכיון ששעת הדלקת נרות מתקרבת והוא לא יצליח להגיע לביתו בזמן ההדלקה.

רבינו יעץ לו שישאר בביתו וישתתף בפרוטה בהדלקה שלו, אבל כדי שזה יהיה 'נר איש וביתו' שישאר ללון אצלו ואז זה יחשב לקביעות ביתו. האברך הסתייג מההצעה בבושה שהרי הילדים מפורזים אצל קרובי המשפחה וזה כרוך בקושי ובאי נעימות גדולים להשאיר אותם שם עד למחרת. אבל רבינו לא ויתר: "תתקשר ותסביר להם שאין



בפיטם

הגאון רבי שמואל הרמן שליט"א ראש כולל שוטנשטיין, זכה להביא מזה שנים רבות אתרוג מהודר מאוד לרבינו ז"ל. שנה אחת הביא לרבינו אתרוג מאוד נאה בגודלו ויופיו, עד שכל רואיו השתוממו, ורבינו קרנו אור פניו מלהביט באתרוג. לפתע מצא רבינו איזו שהיא נקודה קטנה בפיטם שהיה לו נידון עליה, ביקש להביא לו שולחן ערוך ומשנה ברורה, והחל לדון בכל צדדי הסוגיא. לאחר מכן ביקש להתקשר לאחיו הגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א, לשואלו מה דעת חמיו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והתשובה היתה שאין בזה כל חשש. רבינו הפטיר בהתעוררות להרב הרמן: "הלא יכול להיות האתרוג הכי 'הדר' שיש, אבל אם יש בו חשש של פסול הכי קטן אין זה שווה כלום".

את אחד מתלמידיו שאחזו כל עצמותיו בריחא דאורייתא וקולו התגבר בתורה עד שכמעט נדם קולו. ניגש אליו רבנו זצוק"ל ואמר לו בחיבה גדולה שיגש כשליח צבור לתפילת מעריב, ענה לו אותו תלמיד בלחש 'הרי איבדתי קולי ונעשתי צרוד', רבינו ענה לו 'כן, לקול כזה חזיתי', 'במקום רינה של תורה שם תהא תפילה'.

בשידוכים - שב ואל תעשה עדיף

הגאון הצדיק רבי דב יפה זצ"ל סיפר בשיחה לבני הישיבות: "בני רבי מרדכי שליט"א נתבקש ע"י בחר מבוגר להיכנס עמו לרבינו זצוק"ל על מנת להיוועץ בו בעניין שידוך, לכשנכנסו, סיפר



קריעה בראיית פקום המקדש

הרב ישראל ויזל שליט"א מספר: רבינו כל ימיו הקפיד מאוד ללכת לכותל ולראות את מקום המקדש לכל הפחות אחת לשלושים יום, על אף שלמעשה היה הולך לפעמים גם כמה פעמים בשבוע. אך בשנה אחת רבינו עבר צינתור בליבו והיה מאושפז בבית החולים, מיד כשיצא מבית החולים, הפטיר ואמר "לא הייתי שלשים יום בכותל", ומיד נסענו לכותל. עלינו לדירה לראות מקום המקדש, ורבינו עשה קריעה.

הבחור שלאחרונה נפגש עם בת מסוימת מספר פגישות ומאד היה מרוצה, אלא שמאידך, חסרה לו תחושה של 'שמחה עולה על גדותיה', שציפה שתהיה לו כאשר ימצא את מי שיעדו לו מן השמים להיות בת זוגו.

השיב רבינו בחיבה 'שהנסיון מוכיח שלא כל אלה שהשמחה פרצה מהם בתקופת האירוסין, זכו להיות מאושרים גם בהמשך חייהם', וכן לאידך 'רבים שבתקופת אירוסיהם לא חשו שמחה העולה על גדותיה הפכו למאושרים מאד בהמשך חייהם'. והוסיף להאיר את המבט הנכון על החלטה הגורלית של 'שידוך' 'באמת אין בידנו לדעת מה יהיה בעתיד מצב הבריאות, הפרנסה, הנחת מהצאצאים, וכל שאר הדברים שיש להם השפעה על האושר העתידי. ברם הכלל הנכון בזה שבענייני העולם כאשר העתיד מסופק יש לנהוג ב'שב ואל תעשה'. בעוד כשעומדת לפני האדם מצווה אין לדין אלא מה שענינו רואות, והיות שלשאת אשה הוא ענין של מצווה, הרי אם מבחינה שכלית זה נראה הגון יש לגמור את השידוך - וכך יש לנהוג'.

ד' אמות בארץ ישראל - גם ישנות

הגר"ע גורן שליט"א מספר: כשנסעתי עם רבינו זצוק"ל, היה אתנו ברכב עוד אברך, ונסענו בדרך לא סלולה, אמר האברך בשמחה 'כעת יש לנו ד' אמות חדשות בארץ ישראל'. אמר רבינו בקפידא 'אין דבר כזה ד' אמות חדשות' - 'מה לי ישנות ומה לי חדשות', והוסיף רבינו 'הציונים הם אלו שהמציאו את זה'.

חפץ חיים זה ספר הלכה ולא ספר מוסר

הרה"ג רבי אביעד יהושע סגרה שליט"א מספר: רבינו זצוק"ל היה מקפיד מאוד שבסדר מוסר שבני הישיבה ילמדו עם כובעים וחליפות, והיה עובר בין השורות באימה ויראה. פעם אחת עצר ליד מקומי וראה שאני לומד ספר חפץ חיים, אמר לי 'חפץ חיים ספר הלכה ואינו ספר מוסר', אמרתי לו שאמנם כן אולם הלימוד בחפץ חיים גם גורם שלא ידברו לשון הרע, ושאל אותי מה למדתי לפני ספר זה, עניתי לו, שלמדתי שערי תשובה והסכים שאלמד כעת בספר חפץ חיים, אולם כשאגמור אלמד ספר מוסר ממש.

פיקוח נפש

הגר"א איזנטל שליט"א מספר סיפור נורא: היה מאורע אשר קשור למשנה בפ"ז דאהלות, בענין אשה המקשה לילד שמחתכין את הולד במעיה ומוציאים אותו אברים אברים מפני שחיה קודמין לחייו. ואותו אברך שהשאלה היתה נוגעת לו הלך לשאול את רה"י זצוק"ל, רה"י שמע את הסיפור ואמר לו שנראה לו שאפשר להקל.

הוסיף להתעניין אצלו היכן הוא גר ואמר לו שגר ברמות, ובקש ממנו שיתיעץ גם עמי ושאעמוד עמו בקשר, עיינתי קצת בענין וראיתי בפוסקי הזמן שיש מקילים בזה ויש מחמירים בזה, והיה ליבי נוטה מאוד לדעת המחמירים. קבעתי זמן להפגש עמו, ובצהרי אותו היום המיועד עלה בלבי מחשבה

שהואיל וזו משנה באהלות אולי יש על זה בספר "דרכי שמואל" על מסכת אהלות, ופתחתי וראיתי שמאריך בנידון זה שש עמודים גדולים מלאים מזן אל זן, ונושא ונותן בכמה סוגיות, ובדברי הראשונים והאחרונים אשר דברו בזה, ודן בזה בכל ההיקף ובכל עומק העיון והסברא, ממש כחד מקמאי, ולפום קט שכלי נראה לי שהחזו"א לא היה בוש בכזה סימן בספרו, והעולה מדבריו שם שהוא מחמיר מאוד בנידון זה, ובפרטים מסוימים הוא מחמיר יותר מהמחמירים אשר קדמו לו, והיה אצלי תמוה מדוע הורה לאותו אברך להקל בזה.

לקחתי את הספר בידי ונסעתי אל ביתה של הרבנית ולס, רבינו נח באותו זמן, וכשפקח את עיניו והיה מנומנם קצת התחלתי להרצות לפניו את עיקרי הדברים, והוספתי שיש ספר "דרכי שמואל" שהוא מאוד מחמיר בנידון זה, ולא נראה שיש צד להקל, וכל הזמן הוא שתק וכאילו אינו מונח בענין ואינו יודע כלל, ואח"כ אמר לי בעדינות יתירה שהמשפחה היתה אצלו ומתוך הדברים היה נראה לו שזה ענין של פיקוח נפש, כך היה נראה לו, ורק אם זה נראה לי... ואם אני מסכים לזה... - ונחרדתי עד עמקי נפשי איך לא העלתי בדעתי את העומק המכוון בפנייתו של רבינו אלי.

ברכת כהנים בעיר כרמיאל

בימי בין הזמנים התארח רבינו עם קבוצת תלמידים בכרמיאל, אחד הנוכחים מספר שלאחר תפילת שחרית בעת אכילת פת שחרית פנה רבינו בתמיהה למארחו רב העיר הגאון רבי אברהם צבי מרגלית שליט"א, מדוע לא היתה ברכת כהנים בתפילה. הרב השיב שהם נוהגים כפי המנהג הישן בצפון הארץ שלא מברכים בכל יום ברכת כהנים. רבינו טען שמנהג זה שייך רק בערים הישנות כטבריה וצפת אבל בכרמיאל שהיא עיר חדשה, לא שייך לומר שיש מנהג כזה. ואכן למחרת התחילו לומר שם ברכת כהנים, ומאז ועד עתה נוהגים כן בזכותו.

טלית קטן

רבינו זצ"ל שח להגר"ר צבי אויערבאך שליט"א, שהיה לו רצון ללבוש טלית עם שרוולים שיהיה ממש צורת בגד, כי היום לא לובשים את הבגד מחמת שרוצים בבגד אלא רק מחמת המצוה, והיה ראוי שיהיה בגד ממש.

ואז סיפר, שרצה לפחות טלית קטן שיהיה מכובד, ולכן רצה טלית קטן גדול ומכובד כמו שאכן היה רגיל ללבוש, אך היה לו חשש ממרן הגרש"ז זצ"ל שכידוע לא היה מרוצה מדברים חדשים. אך כיון שמאוד חשקה נפשו ללבוש טלית קטן גדול הוא לבש, ואמר למרן הגרש"ז שהתלמידים קנו לו, וזו היתה האמת שתלמידים סיעו וקנו לו. להפתעתו מרן הגרש"ז דוקא היה מרוצה ואמר

עמוד
האש





שכך היא הצורה הנכונה של לבישת טלית.

קדיש תמורת כסף

הגר"ע גורן שליט"א מספר: פעם אחת הייתי אצל אשה מבוגרת שלא זכתה להיפקד בילדים, וביקשה ממני שאומר אחריה קדיש לאחר מאה ועשרים שלה, והוסיפה שהיא תשאיר בצוואה סכום הגון מאד עבור זה. והיה לי מאד לא נעים להסכים לעשות עבור כסף מצווה גדולה זו, לכך אמרתי לה שבלי נדר אני אומר אחריה קדיש ובלי לקחת כסף. וכשסיפרתי זאת לרבינו, אמר: "שלא נהגתי טוב כי מנעתי ממנה זכויות, וזו זכות גדולה לשלם עבור הקדיש שהוא עילוי לנשמה".

בנית בית כנסת במקום שהיה פטונף

הגאון רבי שמואל אביגדור אריאלי שליט"א מספר, שהתפלל עם רבינו ז"ל בבית הכנסת שברחוב רשב"ם בירושלים, ובית הכנסת היה צר מלהכיל את הציבור הרב שהתפללו בו, והיה צורך להרחיבו, הדרך היחידה היתה להרוס מבנה של בית הכסא ולהפכו לחלק מבית הכנסת. גאב"ד ירושלים בעל המנחת יצחק זצ"ל נדרש לשאלה והכריע לאיסור, וגבאי בית הכנסת הרב אשר אייזנבך סיפר שכששמע רבינו את הפסק הוא עלה הוא לבעל המנחת יצחק ודן בפניו בענין, ולאחר מכן המנח"י חזר בו והתיר הדבר.

ברכת האורח בשבת

הגאון רבי משה מרדכי קארפ שליט"א מספר: זכיתי לסעוד אצל רבינו ה'דרכי שמואל' זצ"ל בשבת קודש, ולאחר שבירכתי ברכת המזון אמרתי 'ברכת האורח'. וא"ל רבינו שהוא מסופק אם מותר לומר זאת בשבת משום איסור אמירת בקשות ותחנונות בשבת.

לאחמ"כ סיפרתי זאת להגאון הצדיק רבי שריה דבליצקי זצ"ל, שרבינו הסתפק בזה, וא"ל הגר" שריה שלדעתו ודאי שמותר, כיון שלשון הרמב"ם שברכת האורח הוי תוספת לברכה רביעית, ממילא כיון שזה חלק מהברכה זה טופס ברכה שכתוב בירושלמי שמותרת אמירתו בשבת.

והגאון רבי אליהו וינר שליט"א הוסיף בזה: דלמעשה נהגו האוכלים על שולחנו של רבינו זצ"ל, לומר ברכת האורח בשבת. ורבינו היתה דעתו נוחה בזה.

פעלת הקבורה בהר הזיתים

מספר הגר"ע גורן שליט"א, כשחיפשנו מקום קבורה לחמותי ע"ה עלינו לרבינו זצוק"ל, ודנו לפניו האם לקברה בהר הזיתים, ואמר שלשעבר היו תמיד רוצים להיקבר בהר הזיתים, והוא בעצמו היה מבקש להיקבר בהר הזיתים אם היה יודע שלא יבואו על קברו שם [- כוונתו היתה שאם יבואו על קברו בהר הזיתים, חשש רבינו מפני פיקוח נפש,

הליכה למצוות פטר חמור

מספר הרב ישראל ויזל שליט"א תלמידו ונאמנו המסור של רבינו, שבחול המועד פסח הוזמן רבינו לשיבת 'השלום' של הגה"צ רבי דוד בצרי שליט"א ברחוב תחכמוני הסמוך לשוק מחנה יהודה, לקיים מצות "פדיון פטר חמור". יצאנו לדרך בנסיעה ברכב שלי, ומשהתקרבנו לקירבת הישיבה, ננער לפתע רבינו, ואמר: "לקיים מצוה צריך ללכת, ולא לנסוע". אמרתי לרבינו שמאחר מאד, ואנחנו כבר בקירבת השוק. רבינו השיב ואמר "נלך דרך השוק ביחד עם שני שומרים", ואכן רבינו ירד מהרכב, חצה את כל השוק כשסומך את ידיו על הגאון רבי יוסף פטרופ שליט"א ועל ידי, והיה שרוי בשמחה גדולה.

וס"ל שהמעלה להיקבר בהר הזיתים יותר גדולה מהענין שיבואו לפקוד על הקבר, והוסיף שהעיקר שמתאספים ביום היארציית לכבוד המת.

נודמן בן עדת תימן שסיפר את מנהג תימן

מספר הרה"ג ר' חגי ישורון שליט"א סיפור מופלא, כידוע רבינו זצ"ל השתמט מלהדליק נרות ביו"ט מכיון שלא רצה לברך, וביאר טעמו דכיוון שיש אור חשמל מסתמא אין בזה תוספת אורה, ואמר שאמנם יש בזה חשיבות וכבוד ולכן מותר להדליק זאת ביו"ט. והוסיף שמדברי הרמב"ם משמע שכלל לא מברכים על הנרות ביו"ט. וסיפר רבינו זצ"ל שכאשר נתחדש לו שכך היא דעת הרמב"ם, עלה בדעתו לברר מה מנהגם של יהודי תימן, ובאותו רגע נודמן לו יהודי מעדת התימנים שבאמת אמר לו שבתימן לא נהגו לברך על הנר יו"ט, ונתרגש מאוד ממעשה זה.

חשמל כשר - קידוש ה'

הגאון רבי עופר שמאי היימן שליט"א מספר: בשכונתנו התארגנו אנשי מעלה לסדר גנרטור שכונתי לשב"ק, ובעת ההיא לא היה הדבר נפוץ כלל, ולא היה לזה רשיון, וראש העיר בעת ההיא היה מפורסם ב'יחסו' המעוות לתורה וצרכיה, ומאוד חששתי שמיד לאחר השבת הראשונה הרי שללא אומר ודברים יחרימו את הגנרטור, וחבל על ההשקעה.

וכשהעלתי שאלתי זו קמי הגרשז"א זצ"ל הוציא מאה דולר מכיסו ונתן לי, ואמר 'אם חושש אתה מחסרון ממון הרי לך זאת, ולך עשה'. וכשדברתי על כך עם רבינו זצוק"ל שמח מאוד על הצד שיהא גנרטור, ואמר לי שיש בזה קידוש ד' גדול ששכונתו מכריזה ש-ב-ת, וכשאמרתי לו שאני בין כה אינני משתמש בחשמל שאינו כשר א"כ אמתין מעט עד שאראה היאך יפול דבר, ואם הדבר יעבור בשלום - אצטרף,

ענה לי רבינו בנזיפה 'לא הבנת אשר אמרתי לך', 'אם תצטרף עתה הרי עצם יסוד הדבר נותן למעשך שם של שותף בקידוש ד' גדול, והחששות

רק מגדילים עוצם חשיבות הענין, אך אם תחכה עד שיסתדרו הדברים, הרי שכבר לא יהא זה מעשה של קידוש ד' אלא של נוחות, וריבוי אורה, ואף שגם זה ענין חשוב מאוד, אך את הקידוש ד' החמצת, נתלה יהא באחרים - קום עתה והצטרף'.

הפרדת ספרים שנדבקו בשבת

מספר הגאון רבי יעקב משה שורקין שליט"א בעל ה'אחיזה בעקב', כשהייתי בשבת קודש בבית רבינו הגר"ש אויערבאך זצ"ל והוצאתי ספר אחד מן ארון הספרים, יצאו שני ספרים מדובקים יחד מן החום ולחות החדר באותו יום באמצע הקיץ, ובלי לחשוב הפרדתי ספר אחד מרעהו ונשמע קול גדול של ההפרדה.

שאלני רבינו זצ"ל 'מותר לעשות זה', ועניתי בתומי שאינני יודע. ואמר רבינו ברוב ענוותנותו שגם הוא אינו יודע. וזכרתי שבשעתו כבר למדתי מסכת שבת הרבה, ולא הבנתי מה איסור שייך בזה. אבל עתה רואה אני שכוונת רבינו לדעת הרמב"ם בזה, ואף שאין זה דבק כמו שכתב הרמב"ם, יש לחשוש גם לדביקות זו, שכל מעשה הפרדת דברים האדוקים יש לחשוש למלאכת קורע.

אפילו הגוי יודע שאסור להשתמש בשבת

רבינו זצ"ל נשאל אם במכשיר לחימום מים של המכון הטכנולוגי שנמצא בישיבה אצלו משתמשים גם בשבת. השיב רבינו בלשון הזה 'בזמנו כשהתקינו את המכשיר בישיבה עדיין אבא זצ"ל היה חי, ושאלנו אותו אם להשתמש בו בשבת, ואמר שלא להשתמש, ומאחר ששאלת בררתי שוב בישיבה ואמר לי שמעולם לא השתמשו במכשיר בשבת עד היום, ואפילו הגוי בישיבה יודע שבמכשיר הזה אסור להשתמש בשבת...'.
השכרת דירה למחלל שבת

השכרת דירה למחלל שבת

שח הגאון רבי משה פטרובר שליט"א: היתה לי דירה בשכונה חילונית, ורציתי להשכירה, ולשכור לעצמי במקום חרדי, מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל התיר לי להשכירה רק לשומר שבת, וכיון שלא מצאתי חרדי שישכור את הדירה נשארתי לגור שם. לאחר כמה שנים כבר לא יכולתי להישאר לגור שם משום חינוך הבנים, וסיפרתי זאת בכאב לרבינו ה'דרכי שמואל' זצוק"ל, רבינו תיכף ומיד הלך לדון בזה עם מרן הגר"ש"א והתיר לי להשכיר את הדירה לחילוני משום שהוא שעת הדחק ואפשר לסמוך על דעת המהרש"ם.

נשים אבלות שלא שמעו הבדלה

מספר הגר"ע גורן שליט"א, חזינא כשהלכתי עם רבינו זצ"ל ללוויה, ואחר הלוויה עלה לנחם את הנשים על מות אביהן, והיה זה במוצ"ש וטרם עשו הבדלה ולא היה מי שיעשה להם כבר. ושאלו מה



”והגדת לבנך”

הגאון הגדול רבי חיים דוד מינצור שליט”א מספר: בחוה”מ פסח תשע”ו באתי להקביל פני רבו ברגל קמי רבינו זצ”ל, וספירתי לו שלפני כמה עשורים כשנכנסתי למחרת ליל הסדר עם בני שהיה אז כבן חמש למרן בעל ה”אבי עזרי” זצ”ל, התעניין מה שאל בני על דברי ההגדה כליל הסדר, וסיפרתי לו שבני שאל על מה שאומרים מנין שכל מכה ומכה היתה של ארבע מכות, ושאל איך יתכן שכל מכה הייתה כאילו ארבע מכות. והרב שך נהנה מכך שקיימתי את מצות ”והגדת לבנך”, ומעניין הדבר שהרב שך התעניין על קיום מצות היום ואיך קיימתי את המצוה.

ואמר לי מרן הגר”ש זצ”ל, שהיום הילדים כבר מכירים את כל דברי ההגדה ואת התיאורים לקושיות קודם ששאלו אותם, שהרי באים מוכנים מהחידור ומהגון וכו’, ובימים עברו בזמן הסדר היה האבא ממש מלמד את בנו את כל הדברים בעצמו, אבל היום שהילד יודע קודם, לכן צריכים לדאוג שיתקיים מצוות והגדת לבנך באופן שהילד ישאל מעצמו שאלה על ההגדה, וזו הייתה כוונתו של הרב שך, שכיון שהילד שאל מעצמו זהו קיום מצות והגדת לבנך. ועל עצם שאלת בני, אמר לי מרן הגר”ש, שהביאור שבכל מכה היו תוצאות ונזקים כתוצאה מהמכה, כלומר שבמכת דם מלבד הפיכת המים לדם, גם מתו הדגים ביאור, ויבאש היאור וכו’, וזו המכה הנוספת שבאה ממכת דם.

הוספתי וסיפרתי לרבינו ז”ל שכשהייתי בחיידר הרבי”ה שלי היה הגאון הגדול רבי זונדל קרויזר זצ”ל, וכשלמדנו את ההגדה שאל אותנו למה נקראים השאלות ב”מה נשתנה” בשם ’קושיות’, זה שאלות פשוטות ולא קושיות. נהנה מרן וא”ל: ”זה קושיא טובה, קושיא על קושיא...”

בביתו את הגט.

כאשר נסתיימה כתיבת הגט, עמד רבינו על כך שהתלמיד לא ימסור באופן אישי את הגט, כיון שהכיר את רגישותו וצער העוזים, ביקש להקל עליו את אי הנעימות הרגשית, הוא הסתודד שעה ארוכה עם גיסו הגר”נ, במאמץ לשכנע אותו להסכים לגט בשליחות, כי שליחות בגט כשבעלי הדין נמצאים באותו בית, הוא ענין מורכב הלכתית עבור הדיינים. בסופו של דבר ניאות הגר”נ, והתלמיד המגרש הפקיד את הגט בידי של אחד הנוכחים על מנת להעבירו בשליחות לאשה המתגרשת.

כשהסתיים הענין, הודיע רבינו להגאון רבי יוסף פטרוף שליט”א, כי כיון שערב ראש חודש היום, הוא מבקש לנסוע לקבר רחל לתפילה. הוא הציע לבעל המגרש הנסער להצטרף אליו, להתפלל אצל ’מאמע רחל’ להצלחתו וישועתו, הוא גם צירף איתו מספר אברכים מאנשי שלומו, כדי שתתאפשר שם תפילה במנין.

המסע הפתאומי התקבל מזור אצל מלוויו. כל אותו שעה זירז רבינו את הנהג, שיגיע לקבר במהירות, לשאלת תלמידיו בשל מה החיפזון,

יעשו, והורה להם רבינו לעשות על קפה נמס, שזהו חמר מדינה וכידוע שיטתו בזה. ואמר לכל אחת לעשות בנפרד כי חשש שאין ערבות בנשים.

משחק לגו בשבת

רבינו זצוק”ל פעם הלך בשבת קודש בבוקר לבקר את אחד מתלמידיו בשכונת שערי חסד, ומיד כשנכנס לביתו, ראה את הילד בין ה-5 משחק בבניית ’לגו’. שאלו רבינו: ’מותר לבנות בשבת?’, והילד השיב: ’זה בכאילו’, רבינו מאד נהנה מזה, כאומר ”חבל שהלמדנים לא מסבירים את זה בפשטות כזו בלי כל הסברות המורכבות”, וכן פעמים רבות היה שואל ילדים שאלות בסגנון זה אפילו בטעמי המצוות והיה נהנה מדבריהם.

סידור גט ב’קבר רחל’

מספר הרב יעקב ב. פרידמן שליט”א: הזדמן לי להיות עד במעמד גירושין שרבינו ערך במעונו. הגירושין נערכו עבור תלמיד ממקורביו, אשר סבלו נגע ללבו של רבינו.

לפני הגט עסק בכבודו ובעצמו בתיווך ענייניהם הכספיים של המתגרשים, ונכנס לפרטים קטנים, כחלוקה בין המקור לספה, כשהענינים סודרו, קרא לסופר סת”ם מתלמידיו שכתב באחד החדרים את הגט. זימן אליו את גיסו הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג זצ”ל ועוד שני דיינים, ובתיאום עם אב בית הדין הירושלמי הגאון רבי עזרא בצרי ערך



ברית תאומים

בברית שהתקיימה בתאריך י”ג שבט תשס”א לילדים תאומים בבית מדרשו של רבינו מרן הגר”ש אלישיב זצ”ל, התכבדו מרן הגר”ש ורבינו זצ”ל בסנדקאות לשני הילדים. מתחילה דובר עם רבינו ז”ל שמלבד הסנדקאות יכובד אף באמירת הברכות. לפתע כשהגיע רבינו ז”ל לברית תפס את ידיו של אבי התאומים, ואמר: ”איך אני יכול לעיני מרן הגר”ש לברך שתי ברכות, והרי דעתו שעל תאומים מברכים ברכה אחת”. הצעתי לרבינו, מספר אבי הבן, שיבקש מהרב אלישיב שהוא יאמר את הברכות. ואכן רבינו ניגש להרב אלישיב והחל לפלפל עמו בנידון, ולבסוף נתרצה הרב אלישיב ואמר את הברכות.

לאחר י”ג שנים כשנעשו הילדים בר מצוה, באנו להזמין את רבינו ז”ל, ומיד הפטיר ואמר ”איך יכולתי לעיני הרב אלישיב לעשות אחרת...”

ענה בסתמיות: ”נו, עבודה רבה היום”. כשהגיעה לקברה של ’אמא רחל’ נעמדו לתפילה, רבינו התפלל תפילה רותחת וקרע שערי שמים באנחותיו ובכיותיו.

לימים הסביר הגר”י פטרוף שליט”א, למה דוקא בקבר רחל, ולמה מיהר רבינו כל כך, כי מאחורי הקלעים התנהל ויכוח בין רבינו לגיסו הגר”נ, דעתו של הגר”נ מאד לא הייתה נוחה ממצב שבו המגרש שווה באותה דירה עם המתגרשת, שהמתנה בחדר אחר, לבסוף ניאות הגר”נ לשליחות, בתנאי מפורש, שהחתן יסע באופן מידי לעיר אחרת, ורק בהיותו בעיר השניה ניתן יהיה להשלים את מעשה שליחות הגט.

אלא שרבינו לא מצא עוז בנפשו לדרוש מהמגרש לעזוב את הישיבה באמצע הרגע הקשה בחייו, ולנסוע לעיר אחרת. הציע הצעה שהתיישבה על דעתו של הגר”נ, לנסוע עם המגרש בצוותא לקבל רחל המצוי בבית לחם... שאינה נחשבת לגבי גיטין כחלק מירושלים.

לכך הוא נסע עם האברך המגרש לבית לחם, וכיון שהגט היה צריך להימסר רק לאחר שהמגרש יהיה מצוי בבית לחם, זירז רבינו את הנהג כדי לא להשהות את הדיינים.

פיצוי לאחר הפסד ב’דין תורה’

הגאון רבי אוריאל איזנטל שליט”א מספר: בחתונתי קבלתי כספים מכובדים מהמוזמנים לחתונה, ואני הבטחתי שאתן מזה מעשר כספים לחתן נזקק, וחמי ז”ל שהיה מסור לבני משפחתו באופן יוצא מן הכלל כששמע על כך טען שכספי החתונה הם שלו והוא נותן צדקה כפי ראות עיניו (ובאמת היה תומך באלמנות ויתומים), וכסף זה הוא מיעד לשימושנו ושלא נפריש מכך לאחרים, ואני טענתי שהכסף ניתן לבני הזוג וזכותי להפריש ממנו כפי ראות עיני, וחמי ז”ל הציע שנלך לדין תורה אצל רבינו הראש ישיבה... ואכן הראש ישיבה ישב בבוררות, והקדים ואמר שלא יפסוק דין תורה, אלא פשרה קרובה לדין.

לאחר ששמע את טענות שני הצדדים, הכריע שפעם היו נותנים יותר להורים, אבל כיום נותנים יותר לבני הזוג, ועשה אומדנא ששליש נותנים להורים ושני שליש לבני הזוג, ונמצא לפי זה שמשליש הכסף אשר ניתן לנו לא היה באפשרותי להפריש כספי מעשר, אשר כבר התחייבתי לתת אותם.

למחרת הדין תורה בהגיעו לישיבה קרא לי ונתן לי מספר צ’קים בסכומים קטנים אשר ביחד עלו לסכום אשר יצאתי נפסד מהדין תורה (והיה ניכר שהיה צריך לטרוח כדי להמציא לי את הסכום הנדרש), וזה כעין הנהגתו של דוד המלך ע”ה אשר היה עושה צדקה ומשפט לכל עמו, ושאלו בגמ’ אי צדקה לאו משפט, ואי משפט לאו צדקה, ואמרו שהיה עושה משפט ואם העני היה יוצא נפסד היה נותן לו צדקה.

עמוד
האש



אוצר צילומים, תיעודים ותמונות מחייו של מרן רבינו זיע"א באדיבות ליבו של הר"ר רונן שטלצר הי"ו שניאות לספק למוסף "עמוד האש" הבזקים של אלומות אור מימים ורגעים במחיצתו של מרן זיע"א



המקום: סוכתו של מרן רבינו הגדול זיע"א.
הזמן: חול המועד סוכות תשע"ד.
המעמד: הקמת תנועת "בני תורה" שסימנה "עץ".

המעמד הראשון שבו נשא מרן רבינו הגדול זיע"א דברים מפורשים בפומביות בציבור, כנגד הגזירות הנוראיות, ועל כך שמשנים ערכי יסוד שהיו פשוטים לכל ילד בן תשע, בזעקות שבר כנגד המהרסים והמחריבים.



העיקר הגדול הוא החלק שלא צולם, לאחר המעמד נכנס רבינו לסוכתו כאשר עימו נמצא רק מקורבו הגאון רבי יוסף פטרוף שליט"א ראש ישיבת "מעלות התורה". התיישב על כסאו, הליט את פניו בידיו ופרץ בבכי עמוק שנמשך כחצי שעה. באותם דקות ארוכות אירע לי מקרה שלא קרה מעודי, ניסיתי לצלם במכשור הרב והאיכותי שיש לי, ובכל תמונה, אירעה תקלה בעדשת המצלמה. החלפתי עדשה מספר פעמים וללא הועיל. לאחר מכן יצאתי מהחדר, ומיד שבה המצלמה וכל העדשות לפעולתן כבימים ימימה. כעבור שנים מספר פגשתי את הג"ר יצחק מנחם

קרלינסקי שליט"א ותיארתיו בפניו את אותו מעמד מרטיט, בהתרגשות רבה אחזני בשני ידי, ואמר: זה פלאי פלאות, אני זוכר מעמד תואם בדיוק אצל מרן רבינו הגדול בעל האבי עזרי זיע"א לאחר הכינוס הראשון של תנועת "דגל התורה" דאז, כששב רבינו הגדול זיע"א לביתו, נכנס לחדרו, וכמחזה אשר חזית בדיוק היה, הליט את פניו בידיו ופרץ בבכי ממושך...

בתמונות נראים תיעודים יחודיים מאותו מעמד, הקהל הרב שהתגודד בספונטניות להקביל פני רבו ברגל, מרן רבינו זיע"א נושא דברים, הקהל הרב חולף על פניו לקבל את ברכתו, נציגי תנועת "בני תורה" מתברכים ע"י רבינו זיע"א בכניסתו לסוכה.



המקום: ישיבת "השלום", רחוב תחכמוני 1.
הזמן: י"ז בניסן תשע"ג.
המעמד: פדיון פטר חמור שהתקיים ע"י ראש ישיבת "השלום" הגאון רבי דוד בצרי שליט"א בהשתתפות מרן רבינו זיע"א.

רבים מכירים את התמונה הידועה ומפורסמת, אך לא יודעים את הרקע לאותה תמונה. מעמד פדיון פטר חמור התקיים ברוב עם, בהשתתפות אלפים רבים. מחמת גודלו של הציבור העצום שהתאסף למעמד, נקבע מקום המעמד לרחובה של עיר בסמוך למבנה של ישיבת השלום, כאשר מרן גדולי התורה מתרכזים למעלה במרפסת הישיבה המשקיפה אל פני הרחוב. הציבור העצום שנאסף לא הבינו מדוע בושש רבינו זיע"א להופיע בפני הציבור ולתת למעמד להתקיים כסדרו, אך מאחורי הקלעים אירע דבר מענין ומרתק. למרן רבינו זיע"א נודע שהכהן הפודה נעדר לבסוף, ומשום כך מונה כהן אחר להחליף את מקומו, והתעוררה שאלה חמורה בענין. מיד ללא אומר ודברים התיישב רבינו בפניו מאולתרת בהיכל בית המדרש והחל לדון לעומקה של הלכה, בצוותא עם תלמידו חביבו הגאון רבי יוסף פטרוף שליט"א, לאחר מכן נשא ונתן הגאון רבי דוד בצרי שליט"א ראש ישיבת "השלום" במשא ומתן מעמיק עם רבינו זיע"א. רגעים מרגשים אלו הונצחו לדורות. לאחר דקות ארוכות התרצה רבינו, וקם ממקומו. כשהנהר נסוכה על פניו, פנה לקיים את המצווה הנדירה.





הפקום: מעונו של מרן רבינו הגדול זיע"א.
הזמן: זמן פה קודם הדלקת נרות חנוכה.
הפעמד: לימוד התורה.

כמוכן ישאלו כולם מה מיוחד בתמונה זו, הלא לחם חוקו ושירת חייו של רבינו היתה התורה הקדושה. אמת ויציב, אך בתמונה זכיתי לצלם חלק נוסף, אף הוא נודע ומפורסם, גדלותו של רבינו זיע"א גם בחלק זה של תורת הקבלה, אותה הסתיר רבינו זיע"א מעין כל. ללא ספק מדובר בתמונה היסטורית, נקל להבחין למי שעדיין לא הבין באותיות המוטבעות על שער הספר: "שער הכוונות".

הפקום: מעונו של מרן רבינו זיע"א. הזמן: ערב היום הקדוש אחר חצות, תשע"ה. הפעמד: תפילה על התורמים לקרן להצלת עולם התורה.

ערב יום כיפור שלש שנים לפני הסתלקותו לשמי רום, יבל"ח הרה"ג רבי אברהם ארנובסקי שליט"א מגיע עם רשימה של תורמים לקרן להצלת עולם התורה, רבינו זיע"א התחיל לקרא שם שם עם בקשותיהם בפרטות, לאחר שנוכח לראות שהרשימה מתארכת עוד ועוד, הוא נעצר ושואל את הרב ארנובסקי האם התחייבו, שהוא יזכיר את כל השמות. והוא עונה 'מדובר בתורמים סך של 200 ש' לקרן להצלת עולם התורה'. בשמעו את תשובתו, נפנה רבינו מכל עיסוקיו הטמירים בזמן המקודש הזה, ובמשך שעה ארוכה העתיר בתפילה והזכיר הכל מילה במילה.



הפקום: מעונו של מרן רבינו זיע"א. הזמן: פורים. הפעמד: קריאת המגילה, פשתה ושפחה.

משמחת הפורים בשנה האחרונה לחייו של רבינו זיע"א, אין לי תיעודים מיוחדים. אך ישנו מאורע מאלף הצורב את ליבי.

דאגתו וטרחתו העצומה של רבינו עבור אלמנות ויתומים מן המפורסמות הן, ביום הפורים נהג רבינו זיע"א לשלוח מעטפות עם סכומי כסף לידיהם של אלמנות ויתומים. בעיצומו של יום הפורים האחרון לחייו, קיבלתי שיחת טלפון מהרה"ג ר' דוד בידרמן שליט"א, בדבריו מבקש הוא שאשיג אלף דולר על מנת להעבירם בו ביום לאחת האלמנות, כיון שהשליח לא יספיק להעבירם באותו היום לאלמנה. לאחר ימי הפורים אקבל את מלא הסכום חזרה. השתהיתי בעניית התשובה, וכידוע אחד הדברים שרבינו מרן ראש הישיבה זיע"א לא סבל אצל תלמידיו, הוא שהייה בקיום מצווה. רק לאחר שהצלחתי לארגן את סך הכסף הדרוש, עניתי בחיוב. ואז הוא אמר לי 'הסדרנו כבר... ליבי התמלא חרטה על שהייתי בקיום המצווה.

ואכן אסף אלוקים את חרפתי ובשנה שלאחר מכן ביום הפורים שחל ימים ספורים מיד לאחר פטירתו של מרן רבינו זיע"א, אני מקבל שיחת טלפון, על הקו רבי דוד בידרמן, ושאלתו בפיו, רונן, יש לך אלף דולר... התברר שרבינו זיע"א כבר הספיק להכין את כל המעטפות עבור אתם אלמנות ויתומים שתמך בהם. ושוב אירע אותו מקרה, שיש מעטפה המוכנה כבר לאותה אלמנה, אך השליח לא יספיק להעביר את התמיכה לאותה אלמנה בו ביום. הפעם כמוכן לא השתהיתי ובשמחה עצומה עניתי מיד, רבינו הגדול נעשה ונשמע...

בתמונות מצורפים תיעודים ייחודיים מקריאת המגילה ומשתה ושפחה יום הפורים במחיצת רבינו מרן זיע"א.





הפקום: מעונו של רבינו הגדול. הזמן: ערב חג הפסח.

רבים ראו את הפאר וההדר שהיה נהוג בבית רבינו זיע"א בימי חג המצות, עם נברשות וקלנדרות גדולות המפארות את שולחן החג, והספה ההדורה עליה היסב רבינו כליל הסדר. כל זה התחיל בשנה אחת כשהגאון רבי יוסף שליט"א ביקשני להשיג ספה מהודרת, להסיבה של רבינו זיע"א. משראיתי את קורת רוחו מהידור היו"ט, החילתי לאט לאט לשכור בכל שנה את כלל הכלי תפאורה והפאר השונים שהיו.

תדיר היה רבינו זיע"א מודה על הידור השמחת יו"ט וכבוד היו"ט שאני עושה. משום מה בפסח האחרון לחייו הוא אמר לרבי יוסף שליט"א משפט שהיה בשעתו תמוה ביותר, אבל היום כולם מבינים למה ירמזון דבריו, וכך ציווה ואמר: "זו השנה האחרונה שאני מסכים שזה יהיה".... ומדובר לאחר תקופה של שבע שנים. בנוסף יצויין דבר פלא, הייתי עורך לו את המצעים על אותה ספה ייחודית. תפקיד זה היה שלי ואיש לא ידע לעשות זאת בספה הזו בלעדי. מעולם זה לא ניכר קמט, הקטן ביותר, אחרי פסח. זה הזכיר לי את מה שכתוב גבי אלישע איש האלוקים.

בתמונות מצורפים תיעודים נבחרים מהחפצים והספה הייחודיים לכבוד חג הפסח.

הפקום: מעונו של מרן רבינו זיע"א. הזמן: מוצאי שמחת תורה. המעמד: קריאת שמע המרטיט בתפילת מעריב.

זכיתי בימי אשפוזו של רבינו הגדול זיע"א בבית החולים לשהות לצידו. באשפוז שהיה בחג השבועות, התקשרו אלי בעשר בלילה, והבהילו אותי לבית החולים. לאחר מכן בשתיים בלילה הובילו אותי לטיפול נמרץ. הייתה זו הפעם היחידה ששהיתי לצידו לבדי בזמן קשה כזה, כיון שמקורביו נאלצו להחליף כוחות.

עמדתי ליד מיטתו והשגחתי עליו, לפתע פקח את עיניו וברגישות אבהית פנה אלי, "רונן, מה אתה עושה פה, יש לך אשה וילדים, תחזור". לאחר כמה דקות חזר שוב על הדברים. רק כשעניתי לו שרבי יוסף ביקש ממני להיות, הוא הניח לי.

ואז ראיתי מחזה מרטיט: בכל רבע שעה רעד כל גופו ושמעתי קורא קריאת שמע, בצורה הידועה והייחודית שלו, כדרכו. הוא התרומם קצת מהמטה ובכל פעם שמעתי קורא חלק אחר בקריאת שמע, רק לאחר המילים "ד' אלוקיכם אמת" צנח לבסוף בתרדמה עמוקה....

באשפוז האחרון לפני ששוחרר לביתו ערב הפטירה, העלו אותו לבדיקה באחת המחלקות, והוא רצה מאוד לראות את דבריו של אחד המפרשים בטהרות. ביקש שיביאו לו את הספר, רצתי והבאתי לו. הוא נכנס לבדיקה עם המשניות והספר, וראו כולם שזה מרגיע אותו ומשכיח כליל את כאביו. הבאנו לו עוד ספרים והוא נרדם על כסא בית חולים.

לאחר שרבינו שקע בשינה פנה אלי הגאון רבי יוסף שליט"א ואמר, 'הלא יש לך חתונה לצלם, לך'. לא רציתי ללכת. לפתע אני רואה את מרן רבינו זיע"א מרים את ראשו ואומר "יצא אדם לפעלו", ומחזיר את ראשו בשינה.

כשהוציאו אותו מצינתור הובלתי את המיטה ברגליה, לפתע הוא הרים את ראשו ואמר, "רונן, מה אתה עושה פה". הוא ראה שאני נפגע, ולכן אחרי שהכניסו אותו יצא אלי רבי יוסף ואמר שהוא ביקש להסביר את כוונתו, שהוא התכוון לומר, לך לעיסוקיך, אל תבזבז עלי את הזמן שלך. כ"כ היה רגיש לצרכי הזולת, ומשתדל בכל יכולתו שלא להטריח איש.

בתמונות מצורפים תיעודים ייחודיים מהמעמד נורא הוד שהיה מנת חלקם של כלל ישראל בעת אמירת קריאת שמע בכל יום שחרית וערבית ע"י רבינו זיע"א, וכן תיעוד מיוחד מאמירת קריאת שמע במוצאי שמחת תורה, מראהו פני להבים כפני מלאך אלוקים לבוש בלבושי השיראין. יהא מליץ יושר עלינו ועל כל עם ישראל.



הפקום: רחובה של עיר בגבעת התחפושת בירושלים.

הזמן: אסרו חג שבועות תשע"ז.

המעמד: הכינוס ההיסטורי "עת לדבר".

בתפקידי כצלם, זכיתי לתעד את אותו מעמד עוצמתי. לאחר המעמד וקידוש שם שמיים האדיר, סרתי יחד עם ידידי הרה"ג רבי אברהם ארונובסקי שליט"א יו"ר הועדה להצלת עולם התורה למעונו של מרן רבינו זיע"א. שם ראיתי בפעם המי יודע כמה, את גודל רגישותו לשולת. כשנכנסנו, רבי אברהם ארונובסקי סיפר לרבינו זיע"א כמה עזרתי להצלחתו של הכינוס המרומם בעבודות הצילום שביצעתי וכו'. הסתובב אלי רבינו זיע"א ושאלני, "רונן, שילמו לך?", עניתי בשאלה: "עולם הבא, לא מגיע לי?". הוא החווה לי בידו, נו נו נו, והלך.

מקרה דומה אירע לי בחתונת בתו של אחד מתלמידיו של רבינו זיע"א, שנים קודם. הייתי באמצע צילומי תמונות סטודיו קודם החופה, לפתע אני מקבל שיחת טלפון מהגאון רבי יוסף פטרוף שליט"א, שהראש ישיבה שואל האם לקחת מחיר מלא. לאחר שעניתי בחיוב שמעתי ברקע אנחת רווחה בוקעת מפיו של רבינו זיע"א, והשיחה נותקה. הוא היה רגיש לצרכי, ולא רצה שינצלו אותי, ובגלל קרבתו אליו ירגישו בנוח לקפח את פרנסתי....

בתמונות, תיעודים ייחודיים מהמעמד האדיר.

המקום: אולם שערי שמחה בשכונת מקור ברוך, ומעונו של מרן רבינו זיע"א. הזמן: כ"ט בשבט תשע"ז. המעמד: כינוס מטעם קופת הצדקה "חסדי שלום".

פלא פלאות, בחצות הליל ביקש הבן לשתות מים, והיה זה הפעם הראשונה מזה מספר שבועות שהצלחתי להכניס דבר לתוך פיו. מאותו הרגע חל שיפור מתמיד בבריאותו, וגדל וצמח והיה לאיש בבריות גופא, לתדהמתם המוחלטת של כלל גורמי הרפואה שעמדו משתאים לנוכח הפלא המתרחש למול עיניהם. מקרה דומה אירע לי חמש עשרה שנה לאחר מכן, אבי הוכנס לחדר הניתוחים עקב סיבוך רפואי שהתגלה בליבו, זמן הניתוח היה משוער לשלושת רבעי שעה, ומשום מה הוארך זמן הניתוח ונמשך על פני שבע שעות. משראתי שעובר הזמן דאגתי נורא, התקשרתי לרבי ישראל ויזל שליט"א ובקשתי ממנו שיבקש מרבינו זיע"א שיעתיר בתפילה לרפואתו של אבי, וענה לי, 'הראש ישיבה אמר לומר לך שתוך זמן קצר הכל יסתדר', ובאמת אחר דקות מועטות יצא הרופא מחדר הניתוחים ובישרנו שהניתוח הסתיים בהצלחה רבה. אחד מכלי הדם הסתבך וככל שניסו לטפל בו לא הצליחו, ובאותם רגעים כבר חישובו להישבר, ולפתע הכל הסתדר ושב על מקומו בשלום...

בתמונות שלפניכם, ההיסטוריות לכשל עצמם, נראה בני כשלש עשרה שנים לאחר התרחיש המדובר, מבקש את ברכתו של מרן רבינו זיע"א. היושב על כסאו של מרן רבינו עט"ר הגרי"ש אלישיב זיע"א. היה זה כינוס שאורגן ע"י הגאון רבי צבי וייספיש שליט"א ראש כולל הר"ן, בביתו של מרן רבינו הגרי"ש זצוק"ל, ביום שישי כשעתיים קודם הדלקת הנרות, ראשי הישיבות המתכנסים המתינו לכניסתו של מרן רבינו הגרי"ש זצוק"ל שהתעכב, כאשר בינתיים כיבדו בני הבית את מרן רבינו הגדול זיע"א לישב במקומו של מרנא הגרי"ש זצוק"ל. יושבים לצידו של רבינו מרן זיע"א: הגאון הגדול רבי יצחק שיינר זצ"ל ראש ישיבת קמניץ, ולהבל"ח הגאון רבי יהודה עדס שליט"א ראש ישיבת "קול יעקב". לאחר מכן ביציאה נראים לצידו של מרן זיע"א הגר"צ וייספיש שליט"א ראש כולל הר"ן, ועורך בטאון עולם התורה הרה"ג רבי נתן זאב גרוסמן שליט"א.

הכינוס אורגן ונקבע למוצ"ש, העבודה הנוראית של מרן רבינו זיע"א בשבת קודש קדשים גלויה ומפורסמת לכל, אך לא רבים שמו ליבם לכך שקבוע לאחר העבודה המאומצת הזו, והלימוד ברציפות כמעט מעת לעת, סחט את כוחות הגוף, ובמוצאי שבת לאחר ההבדלה היה רבינו צונח לכסאו בחולשה עצומה. כיון שהכינוס נקבע מראש לשעה היעודה במוצאי שבת התאמץ רבינו בכוחות לא לו לטרוח ולהגיע לכינוס, אך היות והוא הגיע בזמן המדויק שצויין בהזמנה, שלח לבדוק מה המצב, ומשמע כי האולם עדיין ריק, סב על עקבותיו. לאחר זמן מועט התאספו כבר גדולי ישראל לכינוס, והמתינו בציפיה דרוכה לבואו של רבינו זללה"ה. משבושש לבא יצרו קשר, ונדהמו לשמוע את גודל התשישות בה היה שרוי רבינו אשר ענה בחולשה עצומה כי אין בו אפילו היכולת לקום מעל כסאו. מששמעו זאת הרבנים קמו ובעצה אחת נפנו עלו למעונו של רבינו, ובתוך דקות אחדות התארגן הכינוס המיועד מחדש, בשינוי מקום. המתבונן יוכל להבחין בחיזורון העז בפניו והחולשה הגדולה בה שרוי רבינו זיע"א בעת הכינוס.

לפני עשרים ואחת שנים, נולד בני במזל טוב. בגיל שנה ומחצה בלבד הוא נכנס למצוקה שהרופאים והמומחים הגדולים ביותר לא ידעו להסביר אותה ולעמוד על טיבה, ומה דרכי ההתמודדות. משך תקופה של מספר שבועות הוא הקיא כל מה שנכנס לפיו, ומאום לא עזר. בשלב מסוים הגיע שעת משבר, כאשר בזכרוני עדיין עומדת רישומה של הסיטואציה הנוראית בה אני עומד ומחזיק את בני במצב נוראי של חוסר משקל בסיסי, גרם עצמות ועורו צמוד לבשרו, מראה פניו כפני מת, פשוט הרגשתי שהוא הולך למות לי בידיים, ואין לאל ידינו. התקשרתי בלחץ נורא לרבי דוד בידרמן שליט"א ובקשתי שיעביר ויתאר את המצב הנורא בו שרוי בני הקט בין חיים למוות, להתייעץ עימו כדת מה לעשות ולבקש את ברכתו. לאחר רגע מועט ר' דוד שליט"א שב אלי ועונה 'הראש ישיבה אמר שתמתין לחצות אז הכל ישתנה'... סתם ולא פירש.



המקום: היכל ביהכ"נ הגדול "זכרון משה" בירושלים. הזמן: ככלות ימי השבעה להסתלקות הגאון האדיר בעל ה"שבט הלוי" זיע"א. המעמד: הספד פרכזי שנערך לזכרו בהשתתפותו של מרן רבינו זיע"א.

מרן זיע"א היה ראשון המספידים באותו מעמד, לאחריו ספדו רבנים שונים. רבינו ברגישותו הרבה שם ליבו לכך שכל רב לאחר שכילה את דבריו נפנה והולך לדרכו, ואינו ממתין לשמוע את דבריו של הספדן הבא אחריו. מתוך שחשש לכבודם של הרבנים שנקראו לדרוש, התיישב על אחד הספסלים, ונשאר שם עד שאחרון הספדנים כילה את דבריו. בתמונות ניתן לראות את מרן רבינו נושא דברים במעמד, ובתמונה השניה נראה רבינו יושב לבדו לאחר סיום ההספדים...



המקום: סוכת מרן רבינו זיע"א. הזמן: חול המועד סוכות.

בכל שנה זכיתי לשהות לצידו בשמחת תורה. מנהג היה לו בערב יום שמחת תורה לסעוד סעודת פרידה מהסוכה, בסוכה שבביתו. לאחר סיום הסעודה הקצרה היה הולך לאגודה שול, ממול היה חצר של זקנה, והוא ישב שם בסוכתה עד הרגע האחרון של חג הסוכות, ע"מ להרוויח עוד דקה של מצווה. בשנה האחרונה לחייו, ראינו הנהגות מוזרות שבמבט לאחור אנו מביטים ומפרשים מאורעות אלו בזווית שונה. מנהגו היה ביום שמחת תורה לרקוד שניים או שלשה הקפות ומתיישב ללמוד, במקומו. איש לא ההין באותם זמנים לגשת אליו ולהפריעו מלימודו. בשנה האחרונה, לאחר ההקפה השלישית הוא נעמד מול הפתח, וכל אחד שהגיע, אפילו ילד, בירך בחום רב. לאחר מעשה הבנתי שמדובר במעין פרידה מתלמידיו ומהדור הבא. בתמונות מצורפים תיעודים נבחרים מחג הסוכות בסוכתו של רבינו זיע"א.



יעקב צביאלי

שמואל בדורו



ועתה, לעמק הנמשל נטה אֲנִי
אֶמֶת - מסכימים הינני - יצאתם ממצרים
באותות ומופתים, הורד פרעה על ברכים
הים נקרע, עברתם בין גזרי מים
ושונאיםכם הכו שוק על ירכים
בקר-בקר ירד המן, ובששי כפלים
ובערב נאסף שלו בגבה אמתים
את לוחות הברית קבלתם ישר מן השמים
כתרים קשרתם, ועשרתם בעדי עדיים
משכן בניתם, ושכינה שרתה בירכתים
[לימים שכלל, וצפה זהב פרוזים]
וקרבנות הגשו משחר עד בין ערבים
בעננים סוככתם, והקפתם ארבעתים
לכל יחזו בשונמית, מחולת המחננים
ובחבה יתרה נשאתם על כפלים



אבל כל זה היה בעודכם על האבנים
בל נכחיש, דברים השתנו בינתיים
'סורי', אנוחנו לא שם, הגיע 'ניו טים'
חטאתם, בגדתם, תמורורים הכעיס אפרים
ברית המלח שנכתרה הופרה פעם ופעמים
מאגרא רמא נפלתם, ושברתם רגלים,
שורדים בקשי, מדדים על קבים
הכירו במציאות, הרכיבו משקפים
הנמיכו צפיות, רדו רמתים
התאימו המסגרת ומספר הנעלים
השתלבו במרחב, [כהצעת חמור חמורותים]

לפני שנים רבות - קרוב לאלפים
בתחלת גלות אדום - בעל הידים
זקנים לא נהדרו, אף יונקי שדים
הר ציון שם, נחרשה ירושלים
ושארית הפלטה פזרה בארבע כנפים
אמלאה החרבה - כשתי כפות מאזנים
ואירופה נכבשה בתנועת מלקחים
גם באסיה ואפריקה לא שגבו קריתים
בהצלחתם גבה לבם ככושן רשעתים
ואדרינוס קיסר - תשחקנה עצמותיו ברחים
(הזהוי - על פי שוטנשטיין חלין נח: בשוליים)
עמית את רבי יהושע בן חנניה - קדשתו תבלה שפתים
מול ששים חכמי אתונה - איקיו מלא חפנים
והתנא ע"ה נצחם ואף הקהה שנים
(כדאיתא בבכורות דף חית רוב עמוד שנים)
אלא שרמזיהם גלו טפח וכסו טפחים
לולי רבנו מהרש"א ששקד והאיר עינים
שתכן הוכוח נוגע למעלת ישראל על הגויים
כשהפילוסופים תוקפים ומנגחים בקרנים
ורבי"ח משיב חכמים אחור, במנה אחת אפים
עדי יצא כנגה צדקו, מזקק שבעתים
ולפי קצר היריעה ננקט אך שורותים



חקרו סבי דבי אתונא וחתרו באצבעים:
מלח - חמר משמר גם מקץ שנתים -
שתשש כחו, כמוחש בגרון ומעים
איך ישתמר בעצמו ולו יום או יומים?
- בשלית הפרדה, יעץ התנא ללא ניד עפעפים
לפרדה אין שליה - גחכו כפתיים
ובאותה מדה, המלח - השלים התנא - לא יתקלקל בחיים

שקילו טיבותיכו - מבחיר ריב"ח - והשליכו כשירים,
כי רק בדמיונכם הופיעה שלית בת הכלאים
ובקשר אלינו - תבן אתם מכניסים לעפרים
מלח לא מסריח - ברור כשמש צהרים
גם אם תתופחו עד מחרתים
וכך הקשר שהחל אבינו בעודו בנהרים
נותר איתן ובו נאחז בצפרנים
ואם עמנו על משמרתו מינם נים
מעבודתו התרפה התנהל בעצלתים
אות הוא כי המלח לא הגיע לקרבים
נחפשה דרכינו ונשובה, ונרצה כאחת ממאתים
לזכר רועה נאמן / הטוב מבאר ומן
קדוש מרחם שהתעלה כאראלי אש / ידע נפש דורו ולא התיאש
לכה גחלת האמה הנשארה / ולכתו רוח ישראל סבא העשירה
הרים קומת הדור וזקף הצנאר / כמאמר שמואל - תתאה גבר
נטע משגים, שבר מסכמות / הבעיר הלבבות, להט נשמות
והיושבים בחשך ראו אור גדול / שהוסיף והלך ללא חסד וחדל
בתלת שנים הרי חזקה / להמשך דרכו המשרשת ומוצקה
שתגבר ותתעצם עד אשר יואל / קורא הדורות לשלח הגואל